

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIBLIOTEKARSTVO,
INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO

**Ovrednotenje modula za katalogizacijo v
sistemu COBISS**

MAGISTRSKO DELO

Mentorica: doc. dr. Maja Žumer

Kandidatka: Tatjana Likar

Ljubljana, maj 2004

Ime in PRIIMEK: **Tatjana LIKAR**

Naslov magistrskega dela: **Ovrednotenje modula za katalogizacijo v sistemu COBISS**

Kraj: Trzin

Leto: 2004

Število listov: 135 Št. slik: 19 Št. tabel: 28

Število prilog: 9 Št. strani prilog: 32

Število bibliografskih navedb: 72

Mentorica: **doc. dr. Maja Žumer**

UDK: 004.78:025.4.036:025.3/.4:001.818(497.4)(043.2)

Ključne besede: katalogizacija, bibliografski zapisi, kakovost, COBISS, modul za katalogizacijo, zadovoljstvo uporabnikov, raziskave

Izvleček:

V sistemu vzajemne katalogizacije COBISS je enotna obdelava knjižničnega gradiva eden od pogojev za uspešno delovanje sistema. Enoten način obdelave predpostavlja uporabo istih načel, pravilnikov in standardov, ki se tičejo katalogizacije, vsebinske obdelave in strukturiranja podatkov. Namen prvega dela je ugotoviti, s katerimi elementi je v sistemu COBISS zagotovljena enotna obdelava knjižničnega gradiva ter ugotoviti, katere elemente bi bilo potrebno še vključiti. Presoja kakovosti zapisov za online serijske publikacije je potrdila predvidevanja, da obstaja potreba po povečanju kakovosti. Da bi potrdili povezavo med kakovostjo bibliografskih zapisov in strokovno obdelavo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu, smo med slovenskimi katalogizatorji izvedli raziskavo "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija". V raziskavi smo želeli ugotoviti, kaj slovenski katalogizatorji v modulu COBISS/Katalogizacija in v postopkih ter skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije ocenjujejo kot dobro, pri tem pa izpostaviti področja, ki bi jih bilo potrebno izboljšati. Ugotovitve raziskave kažejo, da so slovenski katalogizatorji zadovoljni z modulom za katalogizacijo. Prav tako kot sam modul za katalogizacijo, so katalogizatorji z dobrimi ocenami ocenili tudi uporabniške priročnike za COBISS/Katalogizacijo in izobraževanje za delo v sistemu vzajemne katalogizacije. Nekoliko nižje so ocenili postopke in vsebine za pridobitev dovoljenja v sistemu vzajemne katalogizacije, vendar je ocena še vseeno dobra. Ugotovitve raziskave so tudi pokazale, da je odnos slovenskih katalogizatorjev do skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije zelo dober, na žalost pa rezultati potrjujejo, da so prizadevanja za skupne strokovne osnove v praksi le občasna.

Delo se zaključuje s pregledom značilnosti nekaterih tujih modulov za katalogizacijo in s tem napoveduje, v kakšno smer se ta orodja razvijajo v svetu.

First and LAST NAME: **Tatjana LIKAR**

Title: **Evaluation of the cataloguing module in the Slovenian shared cataloguing system COBISS**

Place: Trzin

Year: 2004

Pages: 135 Figures: 19 Tables: 28

No. of annexes: 9 Pages: 32

No of references: 72

Advisor: **doc. dr. Maja Žumer**

UDC: 004.78:025.4.036:025.3/.4:001.818(497.4)(043.2)

Keywords: cataloguing, bibliographic description, bibliographic records, quality, COBISS, cataloguing module, user satisfaction, survey

Abstract:

In the Slovenian shared cataloguing system COBISS, uniform processing of library materials is one of the mandatory conditions for a successful functioning of the system. Therefore the same principles, codes and standards for descriptive cataloguing, subject analysis and data structure have to be followed. The purpose of part I of this thesis is to determine the elements of the COBISS system, with which the uniform processing of library materials is ensured and to find out, which elements are still necessary. The quality of bibliographic records for online serial publications was reviewed and, as a result, the need to increase their quality has been confirmed. With intention to confirm the connection between the quality of bibliographic records and processing of library materials in the Slovenian shared cataloguing system COBISS, we performed a survey entitled "Cataloguers' relation towards COBISS cataloguing module". The fundamental purpose of the survey was to determine, which elements of the COBISS system and processing of library materials within Slovenian union catalogue in general are perceived as good by active cataloguers and to expose what still needs to be improved. Findings of the survey showed that cataloguers are satisfied with COBISS cataloguing module, its reliability, efficiency and effectiveness. Their opinion of the overall usability is also very good. Cataloguers rate users' manuals and training for COBISS cataloguing module as good. The procedures of certification for active participation on shared cataloguing is rated slightly lower, however the results are still good. Findings also showed that cataloguers perceive the framework of uniform processing of library materials as very positive, but unfortunately results also confirm that in practice the efforts of maintaining the high standards are only occasional.

The thesis ends with an overview of characteristics of some foreign cataloguing models, thus predicting the direction in which these tools are currently developing.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	15
2	ENOTNA OBDELAVA V SISTEMU COBISS	16
2.1	COBISS SLOVENIJA	17
2.1.1	Vzajemna bibliografska podatkovna zbirka COBIB	18
2.1.1.1	Nekatere druge za enotno obdelavo pomembne podatkovne zbirke	18
2.1.2	Struktura podatkov: formati zapisov in standardi za izmenjavo podatkov	19
2.1.3	Načela strokovne obdelave	20
2.1.4	Pravilniki, priročniki in standardi za strokovno obdelavo	20
2.1.4.1	Mednarodni standardni bibliografski opis (ISBD)	21
2.1.4.2	Vsebinska obdelava	22
2.1.4.2.1	Predmetno označevanje	22
2.1.4.2.2	Klasifikacija knjižničnega gradiva	23
2.1.5	Postopki in aktivnosti za zagotavljanje enotne obdelave	23
2.1.5.1	Normativna kontrola	23
2.1.5.2	Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise	25
2.1.5.3	Permanentno izobraževanje	26
2.1.5.4	Programsko preverjanje enotnosti obdelave knjižničnega gradiva	26
3	PRESOJA KAKOVOSTI ZAPISOV V SISTEMU COBISS	27
3.1	PREVERJANJE KAKOVOSTI ENOTNE OBDELAVE ONLINE PUBLIKACIJ	28
3.1.1	Določitev in opis vzorca	28
3.1.2	Metodologija	30
3.1.3	Presoja kakovosti	31
3.1.3.1	Elementi presoje	31
3.1.3.2	Presoja uporabe jezika in tipkarskih napak	33
3.1.4	Analiza stanja	34
3.2	UKREPI ZA IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI	35
3.2.1	Priprava smernic, navodil ter vzorčnih zapisov	35
3.2.2	Priprava ažurnih priročnikov in izboljšanje funkcionalnosti	37
3.2.3	Dosledno spoštovanje zahtev in sodelovanje	39
3.3	UGOTOVITVE	40

4	OVREDNOTENJE MODULA ZA KATALOGIZACIJO V SISTEMU COBISS	42
4.1	OPREDELITEV PROBLEMA	42
4.2	CILJI RAZISKAVE	42
4.3	MOTIVI ZA RAZISKAVO	43
4.4	RAZISKOVALNE HIPOTEZE	43
4.4.1	Medsebojni vplivi	44
4.5	VREDNOTENJE	44
4.5.1	Metode in tehnike vrednotenja	45
5	EMPIRIČNA RAZISKAVA	46
5.1	PRIPRAVA RAZISKAVE	46
5.1.1	Priprava vprašalnika	47
5.1.1.1	Vrste in oblika vprašanj	47
5.1.1.2	Predlog vprašalnika	48
5.1.2	Priprava izvedbe raziskave	48
5.1.3	Pilotska raziskava	49
5.2	RAZISKAVA	50
5.2.1	Vprašalnik	51
5.2.1.1	Spremni dopis	51
5.2.1.2	Vprašalnik	51
5.2.2	Določitev vzorca	53
5.2.3	Oblika izvedbe raziskave	53
5.2.4	Čas poteka raziskave	54
6	REZULTATI IN RAZPRAVA	55
6.1	PODATKI O ANKETIRANCIH	55
6.1.1	Sodelujoči glede na vrsto knjižnice	55
6.1.2	Starost in spol sodelujočih	56
6.1.3	Delovne izkušnje s programsko opremo COBISS/Katalogizacija	58
6.1.4	Formalna izobrazba sodelujočih	58
6.1.5	Strokovni izpit in dovoljenje za vzajemno katalogizacijo	59
6.1.6	Povprečna delovna obveznost	61
6.1.7	Ocena znanja katalogizatorjev za uporabo izbranih aplikacij	63
6.1.8	Reprezentativnost vzorca	64
6.2	SKLOP VPRAŠANJ O MODULU COBISS/KATALOGIZACIJA	66

6.2.1	Komunikacija in način uporabe modula COBISS/Katalogizacija	66
6.2.1.1	Vrsta komunikacije	66
6.2.1.2	Način uporabe modula COBISS/Katalogizacija	67
6.2.2	Zanesljivost, hitrost in kakovost	69
6.2.3	Enostavnost uporabe in zaslonski prikaz podatkov	70
6.2.4	Lestvica uporabnosti	71
6.3	SKLOP VPRAŠANJ O VZAJEMNI KATALOGIZACIJI	74
6.3.1	Uporaba nekaterih možnosti modula za katalogizacijo	74
6.3.2	Zagotovljenost kontrole napak	79
6.3.3	Ocena uporabniških priročnikov	79
6.3.4	Uporaba priročnikov in pravilnikov pri delu v COBISS/Katalogizaciji	82
6.3.5	Ocena izobraževanja za delo v COBISS/Katalogizaciji	85
6.3.6	Ocena postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja za delo	86
6.3.7	Ocena postopkov za redaktiranje zapisov v COBIB-u	87
6.3.8	Odnos do skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije	88
6.3.9	Opozarjanje na napake in potrebne spremembe	93
6.3.10	Odnos katalogizatorjev do predlaganih sprememb	95
6.3.11	Odnos katalogizatorjev do novega vmesnika	100
6.4	MNENJA, PREDLOGI IN PRIPOMBE KATALOGIZATORJEV	101
6.4.1	Mnenja katalogizatorjev	101
6.4.2	Predlogi katalogizatorjev	102
6.4.3	Pripombe	103
6.4.4	Koristnost raziskave	104
6.5	RAZPRAVA	104
6.6	UGOTOVITVE	107
7	UPORABNIŠKI VMESNIKI MODULOV ZA KATALOGIZACIJO	108
7.1	SODOBNA PRIPOROČILA IN SMERNICE	109
7.1.1	Sodobna priporočila in smernica za avtomatizirano katalogizacijo	111
7.1.1.1	Uporabniški vmesniki	111
7.1.1.2	Normativna kontrola	112
7.1.1.3	Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise	112
7.1.1.4	Interoperabilnost in neposredni dostop do elektronskih dokumentov	112
7.1.2	Dodatne zahteve	113
7.2	FUNKCIONALNOST PROGRAMSKE OPREME	114

7.2.1	Funkcionalnost sodobnih vmesnikov za katalogizacijo	115
7.3	PONUDBNIKI PROGRAMSKE OPREME ZA AVTOMATIZACIJO KNJIŽNIC	116
7.3.1	Aurora Information Technology	116
7.3.1.1	Modul za katalogizacijo Aurora Cataloguer	117
7.3.2	BiblioMondo	117
7.3.2.1	Moduli za katalogizacijo	118
7.3.2.1.1	PortFolio Catalog Module	118
7.3.2.1.2	Concerto Catalog Module	118
7.3.3	Dynix	119
7.3.3.1	Modul za katalogizacijo Horizon Cataloging	119
7.3.4	Endeavor Information Systems	119
7.3.4.1	Modul za katalogizacijo Voyager Cataloging module	120
7.3.5	Ex Libris	120
7.3.5.1	Modul za katalogizacijo Aleph 500 Cataloging Module	121
7.3.6	Geac	122
7.3.6.1	Modul za katalogizacijo Vubis Smart Catalogue Management	122
7.3.7	Innovative Interfaces	123
7.3.7.1	Modul za katalogizacijo Millennium's Cataloging	124
7.3.8	Sirsi	124
7.3.8.1	Modul za katalogizacijo Unicorn	125
7.3.9	VTLS - Visionary Technology in Library Solutions	125
7.3.9.1	Modul za katalogizacijo Virtua Cataloging	126
7.4	RAZPRAVA	126
8	ZAKLJUČEK	130
9	CITIRANI VIRI	133
10	PRILOGE	138

KAZALO PREGLEDNIC

Tabela 1: Zapisi za slovenske serijske publikacije z označenim online dostopom v podatkovni zbirki COBIB	29
Tabela 2: Elementi presoje in število napačnih vrednosti po elementih.....	33
Tabela 3: Število zapisov z napakami in število napačnih vrednosti po zapisih	34
Tabela 4: Odstotek pravih zapisov	34
Tabela 5: Ocena znanja katalogizatorjev za uporabo izbranih aplikacij.....	63
Tabela 6: Prispevek novih zapisov knjižnic v COBIB v letu 2002.....	65
Tabela 7: Reprezentativnost vzorca	65
Tabela 8: Način uporabe modula COBISS/Katalogizacija.....	67
Tabela 9: Ocena modula COBISS/Katalogizacija - zanesljivost, hitrost, kakovost.....	69
Tabela 10: Ocena zanesljivosti modula COBISS/Katalogizacija glede na vrsto komunikacije	70
Tabela 11: Ocena modula COBISS/Katalogizacija - enostavnost uporabe, zaslonski prikaz podatkov.....	70
Tabela 12: Lestvica uporabnosti: ocena modula COBISS/Katalogizacija po vrstah knjižnic.....	74
Tabela 13: Uporaba nekaterih možnosti modula za katalogizacijo.....	76
Tabela 14: Uporaba možnosti Word to COBISS glede na način uporabe modula za katalogizacijo.....	76
Tabela 15: Uporaba možnosti za odkrivanje morebitnih tipkarskih napak glede na delovne izkušnje.....	77
Tabela 16: Ocene nekaterih uporabniških priročnikov za COBISS/Katalogizacijo.....	81
Tabela 17: Pregled doseženih ocen nekaterih uporabniških priročnikov za COBISS/Katalogizacijo.....	81
Tabela 18: Uporaba priročnikov in pravilnikov pri delu v COBISS/Katalogizaciji	83
Tabela 19: Ocene izobraževanja za delo v COBISS/Katalogizaciji	86
Tabela 20: Pregled doseženih ocen izobraževanja za delo v COBISS/Katalogizaciji	86
Tabela 21: Ocene pomembnosti trditev v vprašanju 2.10 za sodelovanje v sistemu.....	90
Tabela 22: Pregled doseženih ocen za trditve v vprašanju 2.10	90

Tabela 23: Pregled doseženih ocen za 10. trditev glede na prispevano število zapisov v COBIB	92
Tabela 24: Ocene pomembnosti trditev v vprašanju 2.15 za predlagane spremembe.....	98
Tabela 25: Pregled doseženih ocen za trditve o predlaganih spremembah v vprašanju 2.15	98
Tabela 26: Pregled doseženih ocen za 1. trditev glede na delovne izkušnje.....	99
Tabela 27: Pregled doseženih ocen za 2. trditev glede na delovne izkušnje in starost	100
Tabela 28: Primerjava nekaterih možnosti modulov za katalogizacijo različnih ponudnikov.....	128

KAZALO SLIK IN GRAFIKONOV

Slika 1: Odstotek respondentov glede na vrsto knjižnice.....	56
Slika 2: Odstotek respondentov glede na starost	57
Slika 3: Odstotek respondentov glede na spol.....	57
Slika 4: Delovne izkušnje s programsko opremo COBISS/Katalogizacija.....	58
Slika 5: Formalna izobrazba katalogizatorjev	59
Slika 6: Odstotek respondentov glede na strokovni izpit	60
Slika 7: Odstotek respondentov glede na dovoljenje za vzajemno katalogizacijo.....	61
Slika 8: Deleži odgovorov o povprečni delovni obveznosti v modulu COBISS/Katalogizacija	62
Slika 9: Vrsta komunikacije do vozlišča ARNES	67
Slika 10: Način uporabe modula COBISS/Katalogizacija	68
Slika 11: Povprečne ocene modula COBISS/Katalogizacija	71
Slika 12: Lestvica uporabnosti: dosežene ocene za modul COBISS/Katalogizacija po razredih	72
Slika 13: Lestvica uporabnosti: posamične dosežene ocene za modul COBISS/Katalogizacija	73
Slika 14: Grafični prikaz uporabe nekaterih možnosti modula za katalogizacijo	75
Slika 15: Ocena zagotovljenosti kontrole napak pri vnosu podatkov v modul COBISS/Katalogizacija	79
Slika 16: Povprečne ocene nekaterih uporabniških priročnikov za COBISS/Katalogizacijo	80
Slika 17: Uporaba priročnikov in pravilnikov pri delu v COBISS/Katalogizaciji.....	84
Slika 18: Ocene postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije.....	87
Slika 19: Odnos katalogizatorjev do novega vmesnika.....	101

SEZNAM PRILOG

Priloga 1: Spremni dopis k vprašalniku

Priloga 2: Vprašalnik "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija"

Priloga 3: Vzorec pojasnila in osebnega naslavljanja za pošiljanje vprašalnika

Priloga 4: Ponovno zaprosilo za vrnitev izpolnjenega vprašalnika

Priloga 5: Vrednosti korelacijskih koeficientov za oceno znanja za uporabo aplikacij

Priloga 6: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 1. sklop

Priloga 7: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop

Priloga 8: Pregled pripomb, predlogov in mnenj, ki se nanašajo na vprašalnik

Priloga 9: Primeri zaslonских slik programske opreme za avtomatizacijo knjižnic

SEZNAM KRATIC

COBIB	- kooperativna bibliografska podatkovna zbirka
COBISS	- kooperativni online bibliografski sistem in servisi
CONOR	- podatkovna zbirka za normativno kontrolo osebnih imen in imen korporacij
DOI	- (Digital Object Identifier) identifikator digitalnega objekta
DOMS -	- Digital Object Management System sistemi za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki
FRBR	- (Functional Requirements for Bibliographic Records) - funkcionalne zahteve za bibliografske zapise (FZBZ)
GUI	- grafični uporabniški vmesniki
IFLA	- (International Federation of Library Associations and Institutions) Mednarodna zveza bibliotekarskih združenj in ustanov
ISBD	- mednarodni standardni bibliografski opis
ISADN	- International Standard Authority Data Number
ISSN	- (International Standard Serial Number) mednarodna standardna številka serijske publikacije
IR portali	- portali za poizvedovanje
IZUM	- Institut informacijskih znanosti Maribor
KIS	- Knjižnični informacijski sistem
MARC	- (Machine-Readable Cataloguing) strojno čitljiva katalogizacija
NUK	- Narodna in univerzitetna knjižnica
OAI	- Open Archives Initiative
OCLC	- Online Computer Library Center
OPAC	- (Online public access catalogue) javni računalniški katalog
PPIAK	- Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga
PREKAT	- priročnik za uporabo katalogizacijskih pravil
SOAP	- Simple Object Access Protocol
SRU	- Search and Retrive URL Service (Z39.50 International next generation)
SRW	- Search/Retrieve Web Service (Z39.50 International next generation)
SZTIJ	- Sistem znanstvenih in tehnoloških informacij Jugoslavije

UBC	- (Universal Bibliographic Control) univerzalna bibliografska kontrola
UDK	- Univerzalna decimalna klasifikacija
UNIMARC	- univerzalni format MARC
URL	- (Uniform Resource Locator) enotni naslov vira
Z39.50	- standard oz. protokol, ki omogoča izmenjavo informacij med različnimi bibliografskimi sistemi
ZING	- Z39.50 International Next Generation
ZNAČKA	- priročnik za določanje značnic pri katalogizaciji

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem vsem, ki so mi pomagali pri magistrskem študiju in pripravi magistrskega dela:

- Zahvaljujem se bibliotekarjem, ki so kljub obilici vsakodnevnih obveznosti sodelovali v raziskavi in izpolnili prejeti vprašalnik.
- Zahvaljujem se vsem kolegicam in kolegom, ki so mi pomagali pri nastajanju magistrskega dela.
- Zahvaljujem se Ministrstvu za kulturo, ki je podprlo moj študij.
- Hvala vsem, ki so me podpirali in so mi stali ob strani z nasveti in spodbudami.
- Prav posebej pa se iskreno zahvaljujem mentorici doc. dr. Maji Žumer za nesebično strokovno in moralno pomoč!
- Hvala tudi mojim domačim za vso skrb, spodbude, potrpežljivost in razumevanje!

Najlepša hvala prav vsem, ki so pripomogli, da je moje magistrsko delo nastalo!

1 UVOD

Da bi knjižnice zadostile čedalje večjim potrebam uporabnikov in tako opravljale razširjene naloge, ne smejo biti več osamljene in samozadostne, temveč se morajo medsebojno povezovati. Povezujejo se v sisteme, v katerih presegajo funkcijo klasičnih izposojevališč in postajajo centri, kjer lahko uporabnik dobiva različne informacije, ki ga zanimajo, in to ne zgolj iz fonda te knjižnice, temveč iz celotnega sistema, v katerega se knjižnice povezujejo.

Z uporabo sodobne tehnološke opreme in z vključevanjem v sistem vzajemne katalogizacije so tudi slovenske knjižnice postale sodobna informacijska središča. Večina slovenskih knjižnic sodeluje v enotnem nacionalnem bibliografskem sistemu¹, saj cilj takega sodelovanja ni le shranjevanje in posredovanje znanja, pač pa tudi omogočanje, da vir, ki je na razpolago na enem mestu, lahko uporabljajo tudi ostale knjižnice ([Breeding](#), 2000, str. 60). Osnovni pogoj, ki omogoča skupno uporabo virov v bibliografskih podatkovnih zbirkah, je enotna obdelava knjižničnega gradiva. Če knjižnično gradivo ne bi bilo obdelano po dogovorjenih oz. standardiziranih pravilih, ne bi bila mogoča izmenjava bibliografskih zapisov, prav tako pa tudi ne bi bila mogoča skupna uporaba bibliografskih podatkov.

Bibliografski zapis je osnova tako za izmenjavo podatkov kot tudi za medknjižnično izposajo. Zaradi tega so za sodelovanje knjižnic v knjižnično informacijskih sistemih pomembni pravilniki, standardi² in formati, ki se nanašajo na izdelavo in izmenjavo bibliografskih zapisov.

Slovensko knjižničarstvo je že od svojih začetkov dalje osnovo in potrditev za svoje delovanje iskalo v knjižnični dejavnosti drugih, knjižničarsko bolj razvitih držav in v veljavnih mednarodnih priporočilih. Postopno in v skladu z uveljavitvijo sprememb v tujini so strokovnjaki slovenskih knjižnic prevzemali strokovne novosti in jih vključevali v obdelavo

¹ Povezovanje knjižnic, pri katerem strokovno delo temelji na enotnem modelu, za katerega je značilno, da poteka načrtovano, povezano in strokovno usklajeno, tako da nobena knjižnica ne more delovati izolirano ([Kokole](#), 1986).

² Standarde, ki pokrivajo področje delovanja knjižničnih informacijskih sistemov, lahko v grobem razdelimo v dve skupini. V prvi skupini so standardi, ki knjižnicam omogočajo delovanje integriranih knjižničnih informacijskih sistemov, v drugi pa standardi za zapis informacij o knjižničnem gradivu v elektronski obliki. Prva skupina standardov je v veliki meri odvisna od opreme, ki jo knjižnica uporablja. Uporaba standardov je odvisna od primera do primera, je spremenljiva, širša in je ni mogoče točno določiti. Standardi druge skupine so neodvisni od uporabljene opreme in so mednarodni, zato imajo ti standardi za bibliografske zapise pomembno vlogo pri mednarodnem knjižničnem povezovanju in izmenjavi podatkov.

knjižničnega gradiva v slovenskih knjižnicah. Tako je tudi v slovenskem vzajemnem bibliografskem sistemu COBISS enotna obdelava gradiva eden od pogojev za uspešno delovanje sistema. Enoten način obdelave predpostavlja uporabo istih načel, pravilnikov in standardov, ki se tičejo katalogizacije, vsebinske obdelave in strukturiranja podatkov. Namen prispevka je:

- ugotoviti, s katerimi elementi je v sistemu COBISS zagotovljena enotna obdelava knjižničnega gradiva,
- ugotoviti, katere elemente bi bilo potrebno še vključiti,
- na primeru online serijskih publikacij oceniti kakovost bibliografskih zapisov, ki so rezultat enotne obdelave v sistemu COBISS ter
- pokazati možne ukrepe za izboljšanje enotne obdelave knjižničnega gradiva in povečanje kakovosti bibliografskih zapisov.

2 ENOTNA OBDELAVA V SISTEMU COBISS

V Sloveniji se je izgradnja vzajemne bibliografske baze podatkov pričela, ko so bili podani osnovni pogoji za delovanje sistema - določeni standardi in formati za obdelavo in izbrani nosilci. Že leta 1987, ko je bil sistem vzajemne katalogizacije³ sprejet kot skupna osnova knjižnično informacijskega sistema (KIS) ter sistema znanstvenih in tehnoloških informacij Jugoslavije (SZTIJ), je bil za gostitelja sistema v Sloveniji izbran Institut informacijskih znanosti s sedežem v Mariboru (IZUM). Določeno je bilo, da Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK) kot osrednja knjižnična ustanova opravlja funkcijo nosilca razvoja knjižničarstva v Sloveniji in v okviru vzajemne katalogizacije skrbi za popis nacionalne produkcije in vnos določenih podatkov za knjižnice, ki nimajo možnosti vnašanja podatkov. Dogovorjeno je bilo, da so vzajemna in lokalne podatkovne zbirke strukturirane po enotnem formatu. Istega leta so slovenski knjižničarji pri strokovni obdelavi knjižničnega gradiva začeli uporabljati univerzalno strojno čitljivo katalogizacijo po mednarodnem formatu UNIMARC, ki je bila osnova, na kateri se je lahko začel graditi slovenski vzajemni katalog in javni

³ Online vzajemna katalogizacija je postopek, v katerem dve ali več knjižnic sodelujejo pri ustvarjanju skupne podatkovne zbirke. Vzajemna katalogizacija je zasnovana na kooperativnem zbiranju in distribuirani obdelavi bibliografskih podatkov, kar omogoča delitev dela pri obdelavi knjižničnega gradiva. Rezultat online vzajemne katalogizacije je online podatkovna zbirka - vzajemni katalog, ki vsebuje bibliografski opis gradiva ter lokacijske podatke sodelujočih knjižnic ([Encyclopedia...](#), 1979, str. 300).

računalniški katalog. Graditi so ga začeli januarja leta 1988 in ga poimenovali kooperativni online bibliografski sistem in servisi ali s kratico COBISS ([Sistem...](#), 1990, str. 1-2).

Rezultat povezovanja in sodelovanja slovenskih knjižnic v sistemu COBISS je nacionalni vzajemni bibliografski sistem⁴, v katerega se lahko vključijo knjižnice, ki upoštevajo skupne strokovne osnove⁵ za delovanje v tem sistemu, in uporabnikom omogočijo dostop do svojih katalogov prek nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema ([Zakon...](#), 2001).

2.1 COBISS SLOVENIJA

V vzajemni bibliografski sistem Slovenije (COBISS) je bilo v letu 2003 vključenih 272 polnopravnih članic⁶ in 270 pridruženih članic. Med polnopravnimi članicami je bilo 58 univerzitetnih in visokošolskih knjižnic, 114 specialnih, 65⁷ splošnih, 34 šolskih in (1) Narodna in univerzitetna knjižnica. Knjižnice so v sistem do 31.12.2003 skupno prispevale: univerzitetne in visokošolske knjižnice 810.933 zapisov, specialne 378.665, splošne 384.710, šolske 10.446 in Narodna in univerzitetna knjižnica 454.499 zapisov, tako je bilo konec leta 2002 v vzajemni bazi skupaj 2.039.253 zapisov, ki so jih prispevale slovenske knjižnice ([Polnopravni...](#), 2004).

Navedeni podatki potrjujejo, da je v slovenski enotni vzajemni bibliografski sistem vključena večina "večjih" slovenskih knjižnic, "manjše" – predvsem šolske in nekatere specialne knjižnice pa se v sistem kot polnopravne članice vključujejo le izjemoma.

⁴ Zakon o knjižničarstvu v slovensko bibliotekarsko terminologijo vpelje nov termin: nacionalni vzajemni bibliografski sistem. V zakonu določi nosilce sistema in opredeli njihove naloge.

⁵ Skupne strokovne osnove so: standardizirana in vzajemna obdelava knjižničnega gradiva in enotno vodenje katalogov; ustrezna usposobljenost strokovnih delavcev za vzajemno katalogizacijo ter računalniška in komunikacijska povezanost knjižnic.

⁶ Po definiciji zakona o knjižničarstvu so to knjižnice, ki so vključene v nacionalni vzajemni bibliografski sistem, saj so sprejele skupne strokovne osnove za delovanje v sistemu, s knjižničnim informacijskim servisom so sklenile pogodbo o načinu sodelovanja v sistemu in uporabi njegovih servisov, lokalni katalog knjižnice pa je uporabnikom dostopen prek nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema.

⁷ Vključeni sta tudi Slovenska študijska knjižnica iz Celovca in Narodna in študijska knjižnica iz Trsta; tudi Knjižnica Jurij Vega iz Dola pri Ljubljani in Knjižnica dr. Marje Boršnik iz Borovnice sta v sistemu COBISS vodeni kot samostojna subjekta.

2.1.1 Vzajemna bibliografska podatkovna zbirka COBIB

Vzajemna bibliografsko-kataložna podatkovna zbirka COBIB je rezultat online vzajemne katalogizacije in vsebuje več kot 2 milijona bibliografskih zapisov⁸, ki so jih v zbirko prispevale slovenske knjižnice. Vsebuje bibliografske zapise o knjižnem in neknjižnem gradivu. Za potrebe vodenja bibliografij slovenskih raziskovalcev vključuje zapise izvedenih del. Vsebuje tudi informacije o tem, v katerih knjižnicah v Sloveniji hranijo določeno gradivo, kar omogoča, da zbirka COBIB opravlja tudi funkcijo centralnega kataloga⁹. Podatkovna zbirka COBIB je za sistem COBISS temeljnega pomena, saj opravlja osrednjo funkcijo v procesu vzajemne katalogizacije, pri iskanju bibliografskih informacij in informacij o lokaciji in dostopnosti publikacij (Vse..., 2002; Polnopravni..., 2004).

2.1.1.1 Nekatere druge za enotno obdelavo pomembne podatkovne zbirke

COBISS vključuje dostop¹⁰ do nekaterih slovenskih in tujih specializiranih podatkovnih zbirk, ki so namenjene strokovnim delavcem knjižnic v sistemu in prispevajo k univerzalni bibliografski kontroli ter boljšemu in lažjemu delu. Ponudba med drugim vključuje (Seljak, 2000a, str. 19):

- podatkovno zbirko ISSN (vsebuje bibliografske zapise o serijskih publikacijah, ki so registrirane pri Mednarodnem centru ISSN v Parizu);
- dostop do elektronskih publikacij z zapisi v bazi COBIB (ELINKS)
- podatkovno zbirko slovenskih serijskih publikacij (CORES)
- normativno datoteko osebnih in korporativnih imen (CONOR)¹¹
- normativno datoteko imen Kongresne knjižnice (LC NAMES)
- podatkovno zbirko Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK)

⁸ Skupno število zapisov v vzajemni podatkovni zbirki je že preseglo 2,4 milijona. Razliko predstavljajo zapisi, ki so jih prispevale knjižnice bivših jugoslovanskih republik in Jugoslovanskega bibliografskega instituta, slovenske knjižnice pa so jih prevzele za svoje potrebe.

⁹ Centralni katalog uporabniku odgovori na vprašanje v kateri knjižnici hranijo določeno enoto knjižničnega gradiva. Sestavni del centralnega kataloga je seznam vključenih knjižnic, z njihovimi oznakami (siglami). V COBISS-u so podatki o sodelujočih knjižnicah dostopni online (iz podatkovne zbirke COLIB).

¹⁰ Za dostop do nekaterih podatkovnih zbirk je potrebna avtorizacija.

¹¹ Podatkovna zbirka CONOR je bila povezana z bibliografskimi zapisi aprila 2003.

- dostop do servisa FirstSearch pri ameriškem bibliografskem servisu OCLC, ki vsebuje devet podatkovnih zbirk (WorldCat, ContentsFirst, ArticleFirst, FastDoc, ProceedingsFirst, PapersFirst, NetFirst, ERIC in GPO).

Knjižničarji lahko kot pomoč pri enotni obdelavi knjižničnega gradiva uporabljajo tudi nekatere druge podatkovne zbirke, ki so dostopne prek interneta.

2.1.2 Struktura podatkov: formati zapisov in standardi za izmenjavo podatkov

V sistemu COBISS se za formalno obdelavo knjižničnega gradiva uporabljajo naslednji formati:

- COMARC/B za bibliografske podatke,
- COMARC/H za podatke o stanju zaloge in
- COMARC/A¹² za normativne podatke.

COMARC/B in COMARC/A temeljita na formatu UNIMARC¹³. Med UNIMARC-om in nacionalnim formatom COMARC so delne razlike v vsebini, tako v naboru polj in podpolj kot tudi v njihovi strukturi. Formata COMARC/B in COMARC/A vključujeta tudi nekatere posebnosti, ki se nanašajo na bibliografije raziskovalcev ter funkcionalnosti vzajemnega in lokalnih katalogov. Format zapisa za zbirne in podrobne podatke o zalogi je določen s formatom COMARC/H in temelji na standardu ISO 10324:1997(E).

Format COMARC se občasno spreminja in dopolnjuje. Del sprememb in dopolnitev temelji na objavljenih dopolnitvah formata UNIMARC, del sprememb in dopolnitev pa je lokalne narave in jih pripravi knjižnični informacijski servis ali pa jih predlagajo v sistem vzajemne katalogizacije vključene knjižnice.

Struktura bibliografskih zapisov in zbirnih podatkov o zalogi je enotna tako v vzajemni podatkovni zbirki COBIB, kot tudi v lokalnih katalogih sodelujočih knjižnic. Lokalni računalniški katalogi sodelujočih knjižnic vsebujejo poleg bibliografskih in zbirnih podatkov o zalogi tudi enotno oblikovane podrobne podatke o zalogi (Vse..., 2002; Seljak, 2000a, str. 16-17).

¹² Postopek implementacije normativne kontrole se je začel izvajati leta 2003.

¹³ V letih razvoja so se iz UNIMARC formata razvili številni nacionalni formati. Eden izmed njih je tudi nacionalni format COMARC.

2.1.3 Načela strokovne obdelave

Osnova za pripravo bibliografskih zapisov za nacionalno vzajemno bibliografsko podatkovno zbirko je strokovna obdelava vseh vrst knjižničnega gradiva. Strokovna obdelava poteka prek vmesnika za katalogizacijo v programskem segmentu COBISS/Katalogizacija. Rezultati strokovne obdelave so bibliografski podatki, ki tvorijo vzajemni katalog in lokalne kataloge.

Osnovno načelo strokovne obdelave knjižničnega gradiva v sistemu COBISS je online vzajemna katalogizacija. Zasnovana je na vzajemnem zbiranju in distribuirani obdelavi podatkov, zato naj bi omogočala racionalno delitev dela in prihranek pri zahtevnem postopku obdelave knjižničnega gradiva (Vse..., 2002).

Zaradi načela vzajemne obdelave je poleg enotne strukture zapisov pomembno, da strokovni delavci pri obdelavi gradiva uporabljajo tudi enotno katalogizacijsko prakso.

2.1.4 Pravilniki, priročniki in standardi za strokovno obdelavo

Nacionalni pravilniki za katalogizacijo vsebujejo pravila za določanje avtorstva in oblikovanje značnic ter enotnih naslovov, pripomočke za razvrščanje in podatke o dodatnih vpisih. Pravila za tisti del bibliografskega opisa, ki je namenjen identifikaciji gradiva, so navedena v ustreznih mednarodnih standardnih bibliografskih opisih (ISBD).

Leta 1970 je bil na področju nekdanje Jugoslavije vpeljan jugoslovanski katalogizacijski pravilnik - *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* (PPIAK), ki je vseboval pravila za določanje avtorstva in oblikovanje značnic in naj bi služil tako za izmenjavo obveznih izvodov, kot tudi za izmenjavo bibliografskih zapisov med republikami. Leta 1983 je izšel drugi zvezek, ki vsebuje pravila za bibliografski opis monografij in temelji na mednarodnem standardnem bibliografskem opisu za monografije. Druga predelana izdaja prvega zvezka je izšla v letu 1986 in skupaj z drugim zvezkom predstavlja veljaven pravilnik¹⁴ za katalogizacijo v Sloveniji.

Pravila, ki jih prinaša PPIAK, predvsem tista za oblikovanje značnic, se v Sloveniji niso uporabljala dosledno. Razlog je v dejstvu, da je Slovenija pred uvedbo PPIAK že imela svoj

¹⁴ Verona, Eva. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986

katalogizacijski pravilnik¹⁵, zato je del nacionalne katalogizacijske prakse ohranila. Vse do vzpostavitve slovenskega vzajemnega kataloga so večino bibliografskih zapisov za mednarodno izmenjavo pripravljali v Narodni in univerzitetni knjižnici, zato so bili zapisi oblikovani dokaj enotno. Ostale slovenske knjižnice so za oblikovanje svojih katalogov, kljub enotnim priporočilom, uporabljale lokalno prakso, ki se je pogosto razlikovala od prakse nacionalnega centra. Z vse številčnejšim vključevanjem slovenskih knjižnic v sistem vzajemne katalogizacije se je ponovno potrdilo, da sodelujoče knjižnice uporabljajo različno katalogizacijsko prakso, posledica tega pa je bila različna kakovost zapisov. Z namenom, da bi se izboljšalo stanje in povečala kakovost bibliografskih zapisov, je ekspertna skupina strokovnjakov za katalogizacijo v letu 2000 pripravila *Priročnik za uporabo katalogizacijskih pravil* (PREKAT)¹⁶, ki prinaša pregled obstoječih pravil in katalogizacijske prakse v Sloveniji. Priročnik je le osnovni pripomoček pri katalogizaciji in je primeren predvsem za začetnike in knjižničarje, ki se s katalogizacijo ukvarjajo občasno in v manjšem obsegu. Knjižničarji, ki se ukvarjajo večinoma ali izključno s katalogizacijo, morajo vsaj pri bolj zapletenih primerih še vedno uporabljali ustrezne mednarodne standardne bibliografske opise (ISBD-je) in PPIAK (Dimec, 1999; PREKAT, 2001, str. 9-10).

2.1.4.1 Mednarodni standardni bibliografski opis (ISBD)

Namen mednarodnih standardih bibliografskih opisov je omogočiti mednarodno izmenjavo strojno čitljivih bibliografskih zapisov med nacionalnimi bibliografskimi ustanovami in v celotni mednarodni knjižnični in informacijski skupnosti. Bibliografski opis po določenih mednarodnih standardnih bibliografskih opisov je zaradi zagotavljanja enotne obdelave in kakovostnih zapisov v sistemu COBISS obvezen.

¹⁵ Pravila za katalogizacijo v znanstvenih knjižnicah. 1, Abecedni imenski katalog. Ljubljana, 1947 in Kalan, Pavle: Abecedni imenski katalog. Nova izd. Ljubljana: DBS: NUK, 1967.

¹⁶ Priročnik je nastal na pobudo in ob finančni podpori Ministrstva za znanost in tehnologijo. Izhodišče za delo ekspertne skupine je bila ugotovitev, da so veljavna katalogizacijska pravila Eve Verone *Pravilnik i priručnik za izgradbu abecednih kataloga* zaradi novosti v novih izdajah ISBD delno zastarela, poleg tega pa ne vsebujejo navodil za katalogizacijo vseh vrst gradiva. *Pravilnik i priručnik za izgradbu abecednih kataloga* ni preveden v slovenščino, kar je dodatna pomanjkljivost in ovira pri uporabi.

2.1.4.2 Vsebinska obdelava

Na področju vsebinske obdelave v sistemu COBISS možnosti za enotno obdelavo gradiva razen za klasifikacijo še niso zagotovljene. Vsebinska obdelava je v veliki meri prepuščena knjižnicam, ki vsaka po svoje rešujejo problematiko na ravni lokalne podatkovne zbirke.

2.1.4.2.1 Predmetno označevanje

Za predmetno označevanje nekatere knjižnice uporabljajo tuje geslovnike in tezavre (MeSH za področje medicine, EET za področje izobraževanja, EUROVOC, PKK za katoliške knjižnice, TPIT za področje psihologije), nekatere imajo svoje geslovnike (npr. MECH za področje strojništva ali geslovník NUK-a). Veliko knjižnic uporablja prosto oblikovane predmetne oznake ([Seljak](#), 2001). Kljub poizkusom za vzpostavitev standardizacije na področju vsebinske obdelave v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu ostaja vsebinska obdelava nestandardizirana, prizadevanja pa neusklajena.

Narodna in univerzitetna knjižnica je v letu 2002 izdala Splošni slovenski geslovník¹⁷. Namenjen je bibliotekarjem za vsebinsko obdelavo gradiva in poleg geslovníka vsebuje tudi navodila za predmetno označevanje knjižničnega gradiva.

Področni informacijski centri za biomedicino, biotehniko, družboslovje, humanistiko, naravoslovje in tehniko so v okviru svojih pogodbenih obveznosti z Ministrstvom za znanost in tehnologijo v letu 2000 sprejeli nalogo za pripravo splošnega enotnega geslovníka za sistem COBISS. Odločili so se za prevajanje Sears List of Subject Headings, saj so ugotovili, da Sears lahko služi kot osnova za pripravo enotnega splošnega geslovníka za sistem COBISS, vendar ga je potrebno prevesti v slovenščino in ustrezno dograditi. Prevod je bil v letu 2002 zaključen. ([Kardoš, Zalokar](#), 2000; [Seljak](#), 2001).

Priprava enotnega geslovníka v okviru sistema COBISS je neizogibna in nujna naloga. Za področje vsebinske obdelave v sistemu COBISS predstavlja izdelava enotnega splošnega geslovníka in njegova vključitev v sistem vzajemne katalogizacije možnost za postopno večjo

¹⁷ *Splošni slovenski geslovník: navodila za predmetno označevanje knjižničnega gradiva in geslovník*. (2002) in *Spletni splošni slovenski geslovník*, ki je nadaljevanje tiskane izdaje in omogoča: prost dostop do seznama predmetnih oznak, brskanje, natančno iskanje in iskanje po ključnih besedah, obrazec za predloge novih predmetnih oznak, sezname mesečnih dopolnil predmetnih oznak in dostop do seznama predmetnih določil SSG.

poenotenost vsebinske obdelave na nivoju vzajemnega kataloga, kar ne izključuje rabe drugih kontroliranih slovarjev na lokalni ravni.

2.1.4.2.2 Klasifikacija knjižničnega gradiva

Klasifikacija gradiva v vzajemni podatkovni zbirki poteka z uporabo vrstilcev mednarodne Univerzalne decimalne klasifikacije (UDK), ki ima v Sloveniji že dolgoletno tradicijo. Knjižnice uporabljajo UDK za sistematično urejanje knjižničnega gradiva v knjižničnih katalogih in za postavitev gradiva v prostem pristopu. Knjižnice se lahko odločijo, da poleg UDK-ja za potrebe lokalne zbirke uporabljajo tudi druge klasifikacijske sheme, npr. Deweyevo decimalno klasifikacijo (Dewey Decimal Classification) ali klasifikacijo Kongresne knjižnice (Library of Congress Classification System).

2.1.5 Postopki in aktivnosti za zagotavljanje enotne obdelave

Pri obdelavi po načelu vzajemne katalogizacije lahko poleg uporabe istih načel, pravilnikov in standardov, ki se tičejo katalogizacije, vsebinske obdelave in strukturiranja podatkov, za doseganje enotne obdelave gradiva v sistem vključimo različne postopke in aktivnosti, s katerimi tako povečujemo kakovost obdelave.

2.1.5.1 Normativna kontrola

Funkcija normativne kontrole je določanje enotno oblikovanih elementov, po katerih je katalog organiziran in po katerih v katalogu iščemo, in njihovo povezavo z vsemi alternativnimi oblikami teh elementov (Dimec, 1998, str. 202). Normativna kontrola zagotavlja uporabo konsistentnih značnic in tako s sistemom napotil od neavtoriziranih na avtorizirane oblike ter s sistemom povezovanja sorodnih značnic bistveno pripomore k enotni obdelavi (Taylor, 1992, str. 19-20).

Prizadevanja za vključitev normativne kontrole v slovensko avtomatizirano obdelavo knjižničnega gradiva so se pričela pred več kot desetimi leti. Najprej so bile pripravljene teoretične osnove, poleg priprave potrebnih priročnikov pa je vzporedno potekalo tudi izobraževanje strokovnih delavcev za pridobitev temeljnih znanj o normativni kontroli. Prvi korak je bila uveljavitev imenskih normativnih značnic z opiranjem na prakso in že zbrane

podatke v nacionalni bibliografiji. V skladu s *Smernicami za normativne in napolnilne vpise*¹⁸ (Smernice..., 1998) je posebna delovna skupina za normativno kontrolo pripravila priročnik *Značka za določanje značnic pri katalogizaciji*. Priročnik prinaša uvod s predstavitvijo namena, nalog in izvedbenih zahtev normativne kontrole nasploh ter poglavje o oblikovanju osebnih značnic. Sledijo izbrani primeri iz prakse, povezani s tekstom, v katerem so bila usklajena določila pravil PPIAK in starejšega slovenskega priročnika *Abecedni imenski katalog* iz leta 1967. Poudarek je na definiranju pravil za oblikovanje značnic za imena slovenskih avtorjev, vendar so podana tudi pravila za zapisovanje imen tujih avtorjev. V nadaljevanju so podana navodila za oblikovanje korporativnih značnic in določanje enotnih naslovov (Značka, 2001).

Začetna normativna podatkovna zbirka CONOR v sistemu COBISS.SI je bila oblikovana decembra 2001 iz vzajemne podatkovne zbirke COBIB. Normativna kontrola je bila zasnovana na osnovi naslednjih predpostavk (Priprava..., 2001):

- da bo ob vzpostavitvi normativne kontrole že oblikovana normativna zbirka, ki bo vsebovala vsaj zapise za osebna imena slovenskih raziskovalcev¹⁹;
- da se bo normativna kontrola izvajala pri kreiranju novih zapisov, pri ažuriranju starih pa ne nujno;
- da bo vključenih čimveč funkcij, ki bodo katalogizatorjem poenostavile delo in
- da bo kot prva najprej vzpostavljena normativna kontrola osebnih imen, čemur bodo sledile priprave za vzpostavitev normativne kontrole za imena korporacij.

Normativna kontrola osebnih imen je bila v sistem vzajemne katalogizacije COBISS.SI vključena 22. aprila 2003. Podatkovna zbirka CONOR.SI je vsebovala 24.580 redigiranih normativnih zapisov. Ob vključitvi je bila nameščena tudi nova verzija programske opreme COBISS/Katalogizacija ter izvedena konverzija vzajemne podatkovne zbirke in vseh lokalnih bibliografskih podatkovnih zbirk za kreiranje povezav med bibliografskimi in normativnimi zapisi (Tekoča..., 2003). Podatkovna zbirka CONOR.SI se od vključitve v sistem COBISS.SI sproti dopolnjuje z zapisi za avtorje, ki se v bibliografskih podatkovnih zbirkah pojavijo na novo (Normativna..., 2003).

¹⁸ Guidelines for Authority and Reference Entries (GARE) - slovenski prevod: NUK 1998

¹⁹ Obdelava knjižničnega gradiva v sistemu COBISS ima zaradi vodenja bibliografije raziskovalcev določena odstopanja glede na mednarodno prakso in priporočila. Odstopanja so vidna tudi pri pripravi normativne baze imenskih značnic slovenskih avtorjev.

2.1.5.2 Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise

Vloga normativne kontrole²⁰ se še povečuje z uveljavitvijo modela avtomatizirane katalogizacije, ki temelji na priporočilih študije IFLE o funkcionalnih zahtevah za bibliografske zapise²¹ ([Funkcional...](#), 1998). Model predstavlja nov koncept organiziranja bibliografskih zapisov, po katerem avtomatizirani katalog ni več kopija klasičnega listkovnega kataloga, urejenega po strogih pravilih, pač pa avtomatizirani katalog postane omrežje povezanih podatkov. Določene so štiri osnovne naloge, ki jih mora taka bibliografska podatkovna zbirka izpolnjevati, ne glede na to, kateri funkciji je namenjena: najti, identificirati, izbrati in pridobiti. Bibliografski opis, ki temelji na navedenem modelu, mora vključevati tako bibliografske podatke kot tudi iskalne elemente, pomembnejše pa je, da mora vključevati njihove medsebojne odnose: tako odnose znotraj določene skupine entitet kot tudi odnose do drugih entitet. Za razliko od mednarodnega standardnega bibliografskega opisa²², ki določa, da bibliografske elemente navajamo drugega za drugim upošteva logično zaporedje podatkov na naslovni strani, model FRBR uvaja nov pristop: združevanje in povezovanje bibliografskih elementov na način, ki ustreza tako bibliografskemu opisu kot tudi dostopu do bibliografskih informacij in prikazu le-teh, ne glede na vrsto ali vsebino knjižničnega gradiva ([Funkcionalne...](#), 2000).

²⁰ Proces normativne kontrole ima odločilni vpliv na rezultate katalogizacije. Prav zaradi vključevanja normativne kontrole lahko prikažemo bibliografske zapise z njihovimi medsebojnimi odnosi. Proces katalogizacije lahko zato definiramo kot "oblikovanje kataloga ob uporabi bibliografskih zapisov", saj normativna kontrola katalogizatorju omogoča, da oblikuje imenske značnice, značnice za naslove in vsebinske oznake, ki prikazujejo medsebojne odnose med katalogiziranimi avtorskimi deli. Ob uporabi normativne kontrole je imenska značnica za isto ime v različnih bibliografskih zapisih vedno enaka, zato so bibliografski zapisi za vsa dela določene osebe, pa tudi vsa dela o tej osebi, lahko prikazana skupaj. Značnica za določeno delo (enotni naslov dela) je konsistentna in omogoča, da so bibliografski zapisi za vse izdaje, prevode, zvočne ali slikovne posnetke, priredbe, predelave ali kakršnekoli druge pojavne oblike tega dela lahko prikazani skupaj. Podobno velja tudi za vsebinske oznake. Uporabo konsistentnih značnic tako za potrebe katalogizatorjev kot tudi za potrebe uporabnikov je v procesu normativne kontrole zagotovljena s sistemom napotil od neavtoriziranih na avtorizirane oblike ter s sistemom povezovanja sorodnih značnic (Taylor, 1992, str. 19-20)

²¹ Namen študije je bil z jasno definiranimi izrazi opisati funkcije, ki jih omogoča bibliografski zapis glede na različnost medijev, uporabe in potreb uporabnikov. Naloga študije je bila, da razišče celotni obseg funkcij bibliografskega zapisa v najširšem smislu, tj. zapisa, ki obsega bibliografski opis, iskalne elemente (imena, naslove, predmetne oznake itd.), ostale razvrstitvene elemente (klasifikacija itd.) in anotacije. Cilj študije je bil izdelava okvirne sheme za jasen, natančen in splošno priznan dogovor o tem, kakšne informacije naj ponuja bibliografski zapis in kako naj ustreza potrebam uporabnikov. Študija je vključevala tudi zahtevo za izdelavo priporočil za osnovno funkcionalno raven in osnovni obseg podatkov v zapisih nacionalnih bibliografskih ustanov.

²² Opis po ISBD-ju je le del celotnega bibliografskega zapisa in je namenjen identifikaciji gradiva. Ostali elementi, ki sestavljajo popoln bibliografski zapis (značnica, enotni naslovi, pripomočki za razvrščanje in podatki o dodatnih vpisih), so navedeni v nacionalnih pravilnikih za katalogizacijo (ISBD(G), 1997, str. 1-2).

Upoštevanje priporočil študije lahko v sistema COBISS pripomore k dvigu kakovosti bibliografskih zapisov. V primeru večnamenskosti bibliografske podatkovne zbirke COBIB lahko glede na načela študije natančno določimo vse želene funkcije, načrtujemo vnos potrebnih podatkov in pripravo ustreznih orodij za izvedbo vseh funkcij, obenem pa poskrbimo tudi za smotrno izrabo človeških virov ([Dimec, 2002](#)).

2.1.5.3 Permanentno izobraževanje

Najpomembnejši vzrok za neenotno obdelavo knjižničnega gradiva je nezadostno znanje s področja strokovne obdelave. Že analiza, ki jo je pred leti izvedla Zlata Dimec ([Dimec, 1994](#)), je pokazala, da so težave pri vnosu v format UNIMARC večinoma odraz preslabega poznavanja strokovne obdelave gradiva in nezadostne uporabe priročnikov. Pomanjkljivo uvajanje ob nastopu dela in podcenjevanje katalogizacije vodita pri katalogizatorjih k opuščanju skrbi za kakovost zapisov.

Tudi analiza izobraževalnih možnosti bibliotekarjev, ki jo je opravila leta 1998 Jelka Gazvoda, je pokazala, da program dodiplomskega študija bibliotekarstva izobražuje zlasti za začetek dela v knjižnici. Podobno ugotavlja tudi za programe funkcionalnega usposabljanja v NUK-u in IZUM-u ([Gazvoda, 1998](#)).

Za zagotavljanje enotne katalogizacijske prakse je zato nujno potrebno stalno osnovno in dopolnilno izobraževanje. Pridobitev licence za delo v vzajemni katalogizaciji ni dovolj za enotno strokovno obdelavo knjižničnega gradiva. Potrebno je stalno usposabljanje aktivnih udeležencev sistema COBISS. Cilj permanentnega izobraževanja je vsesplošno razumevanje osnov katalogizacije, izpopolnjevanje in poglobljanje vseh področij strokovne obdelave ter redna uporaba pravilnikov in priročnikov, kar postopno pripelje do opuščanja lokalne prakse in omogoči, da je knjižnično gradivo enotno obdelano, bibliografski zapisi pa kakovostni.

2.1.5.4 Programsko preverjanje enotnosti obdelave knjižničnega gradiva

Za zagotavljanje načel enotne strokovne obdelave je z nekaterimi posebnimi funkcijami programskega segmenta COBISS/Katalogizacija omogočeno tudi programsko preverjanje kakovosti in enotnosti bibliografskih zapisov ter konsistentnosti lokalnih in vzajemne podatkovne zbirke. Preverjanje kakovosti in enotnosti bibliografskih podatkov poteka s kontrolo podvojenih zapisov, aktivnih povezav ter neopredeljenih UDK vrstilcev za iskanje, z

globalnimi šifranti za standardizirane podatke (npr. države, jeziki, UDK skupine), z vgrajenimi kontrolami za nekatere šifrirane podatke in indikatorje in na osnovi mednarodnih standardnih števil za enolično identifikacijo dokumentov ([Vse...](#), 2002; [COBISS...](#)).

3 PRESOJA KAKOVOSTI ZAPISOV V SISTEMU COBISS

Enotna obdelava knjižničnega gradiva je eden od pogojev za uspešno delovanje sistema. Enoten način obdelave predpostavlja uporabo istih načel, pravilnikov in standardov, ki se tičejo katalogizacije, vsebinske obdelave in strukturiranja podatkov. Kakovostni bibliografski zapisi so rezultat standardizirane oz. enotne obdelave knjižničnega gradiva. Tudi v bibliografskih podatkovnih zbirkah je potrebno upoštevati načelo, da mora biti vsak zapis konsistenten z ostalimi zapisi, ažuren in funkcionalen v sistemu, kjer je uporabljan. V bibliografskih podatkovnih zbirkah, ki so oblikovane za potrebe javnih računalniških katalogov, mora kakovosten zapis poleg splošnih pogojev izpolnjevati še naslednje zahteve ([Chapman](#), 1994):

- vsebovati mora vse potrebne podatke za identifikacijo publikacije,
- vključevati mora dovolj iskalnih elementov, ki omogočajo, da uporabnik zapis najde ter
- vse potrebne podrobne elemente, ki zagotavljajo, da za potrebe uporabnikov sistem ustrezno deluje.

V večnamenski bibliografski podatkovni zbirki je zaradi različnih nalog zbirke in različnih namenov obdelave enotna obdelava gradiva otežena, zmanjšuje se učinkovitost sistema, kakovost bibliografskih zapisov pa se slabša.

Naloge bibliografske podatkovne zbirke v sistemu COBISS oz. v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu so številne. Poleg delovanja slovenskega vzajemnega kataloga COBIB in delovanja lokalnih katalogov s pripadajočimi nalogami katalogizacije, mora zagotavljati vse potrebno za nabavo, izposajo in medknjižnično izposajo, poleg tega pa mora omogočati še pripravo in izdelavo različnih bibliografij, od nacionalne bibliografije do bibliografij raziskovalcev za spremljanje in vrednotenje znanstveno raziskovalnega dela pri Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport (Dimec, 2002).

O vprašanjih, povezanih s kakovostjo zapisov v bibliografski bazi COBIB, so v preteklosti v svojih prispevkih spregovorili predvsem Zlata Dimec, Mirko Nidorfer, Marta Seljak in Alojz

Urbajs (Dimec, 1994; Nidorfer, 1993; Seljak, 2000b, Urbajs, 1991). O strokovni obdelavi v sistemu COBISS je bilo napisanih tudi nekaj diplomskih nalog, vendar opisujejo ožje področje - vidik vsebinske obdelave v sistemu COBISS. Ugotovitev, ki je prisotna v teh prispevkih je, da obstaja potreba po povečanju kakovosti. Kakšno je trenutno stanje kakovosti bibliografskih zapisov v bibliografski podatkovni zbirki v sistemu COBISS, bomo poskušali ugotoviti na osnovi vzorca zapisov iz baze COBIB.

3.1 PREVERJANJE KAKOVOSTI ENOTNE OBDELAVA ONLINE PUBLIKACIJ

Obdelava online dostopnega knjižničnega gradiva je za mnoge obdelovalce novo področje. Za obdelavo navedenega gradiva so v slovenščino prevedeni osnovni priročniki²³, organizirano je izobraževanje, format COMARC je dopolnjen s polji²⁴, ki so potrebna za obdelavo online publikacij. Tako so v sistemu COBISS podani osnovni pogoji za enotno obdelavo online publikacij.

Kljub podanim osnovnim pogojem za enotno obdelavo online publikacij, so bila naša predvidevanja pred preverjanjem zapisov naslednja:

- Kakovost bibliografskih zapisov za online publikacije ni ustrezna.
- Samo osnovni pogoji za enotno obdelavo niso dovolj za dejansko zagotavljanje enotne obdelav.
- Napake v zapisih niso stalne, pojavljajo se v različnih elementih zapisa.
- Dodatna navodila lahko izboljšajo kakovost zapisov.

3.1.1 Določitev in opis vzorca

Kako uspešni so slovenski knjižničarji pri strokovni obdelavi publikacij in kakšna je kakovost bibliografskih zapisov, smo poskušali ugotoviti na sistematičnem stratificiranem vzorcu. Tudi v Sloveniji večina knjižnic v svoje kataloge že vključuje bibliografske zapise za različne

²³ Za obdelavo online serijskih publikacij v sistemu COBISS morajo katalogizatorji uporabljati dogovorjene vire: Priročnik za UNIMARC, ISBD(S), ISBD(ER), ISBD(NBM), PREKAT ter COMARC/B, COMARC/H in priročnik COBISS/Katalogizacija za potrebe strukturiranja podatkov.

²⁴ IZUM je dopolnitve, ki se nanašajo na katalogizacijo elektronskih virov, vključil v format COMARC in jih implementiral v COBISS takoj po izidu prevoda publikacije ISBD(ER). S tem je bil preklican vnos URL-jev v polje 337 (Opomba o sistemskih zahtevah). Za vnos URL-jev in ostalih podatkov o elektronski lokaciji in dostopu je bilo dodano polje 856 z ustreznimi podpolji.

elektronske vire, marsikatera med njimi tudi za online dostopne publikacije. Kakovost zapisov smo zato poskušali ugotoviti na vzorcu zapisov za slovenske online serijske publikacije oz. zapisov za online serijske publikacije in tiste serijske publikacije, ki imajo v bibliografskem zapisu označeno vzporedno izdajo v online obliki. Za navedene zapise smo se odločili, ker za strokovno obdelavo slovenskih publikacij v sistemu COBISS velja, da morajo biti zapisi za nacionalno produkcijo kakovostni zapisi, ki so namenjeni tudi mednarodni izmenjavi, zato morajo biti rezultat uporabe istih načel, pravilnikov in standardov, ki se tičejo katalogizacije, vsebinske obdelave in strukturiranja podatkov.

Zapise smo izbrali dvakrat: 15. decembra 2002 in 1. februarja 2003²⁵. Sredi decembra je bilo v podatkovni zbirki COBIB 165 zapisov za online serijske publikacije in serijske publikacije z označenim elektronskim dostopom²⁶, konec januarja 2003 pa 196 zapisov²⁷. Tako je bilo v navedenih dveh mesecih v podatkovno zbirko COBIB dodanih 31 zapisov za online serijske publikacije in serijske publikacije z označenim online dostopom. Preliminarnih zapisov v izbor nismo vključili.

Tabela 1: Zapisi za slovenske serijske publikacije z označenim online dostopom v podatkovni zbirki COBIB

publikacija	število zapisov	vsi do 15.12.2002	novi do 01.02.2003	ZAPISOV SKUPAJ
online publikacije		99	29	128
publikacije z označeno vzporedno izdajo v online obliki		66	2	68
SKUPAJ		165	31	196

²⁵ Sredi decembra (16. in 19.12.2002) je bila za strokovne delavce NUK-a organizirana predstavitev "COBISS NUK in uporaba osebnih računalnikov", na kateri je bilo predstavljenih nekaj nasvetov za bolj učinkovito delo, kar bi lahko vplivalo na izboljšanje kakovosti bibliografskih zapisov.

²⁶ Vseh zapisov za slovenske publikacije z označenim elektronskim dostopom je bilo 2401 (preliminarni zapisi niso vključeni).

²⁷ Vseh zapisov za slovenske publikacije z označenim elektronskim dostopom je bilo 2615 (preliminarni zapisi niso vključeni).

3.1.2 Metodologija

Metodologija za presojo kakovosti bibliografskih zapisov v sistemu COBISS je bila izbrana na osnovi ugotovitev študije, ki jo je izvedel Owen Massey, ter priporočil, ki so jih je za potrebe presoje kakovosti katalogov pripravili v centru UKOLN²⁸ (Chapman, 2002; CAT-ASSESS, 2002).

Izbrana je bila metoda primerjave zapisov v katalogu s knjižničnim gradivom²⁹, ki omogoča ovrednotenje točnosti bibliografskih zapisov. Ob predhodnem pregledu zapisov za online publikacije v podatkovni zbirki COBIB je bilo ugotovljeno, da nekateri podatki v zapisih niso pravilni. Ocenili smo, da se največ napak pojavlja pri podatkih za identifikacijo in dostop do gradiva.

Pri strokovni obdelavi online dostopnega knjižničnega gradiva moramo pri oblikovanju bibliografskega zapisa upoštevati uporabnikove potrebe, kar pomeni, da zapis opraviči svoj namen, če lahko z njegovo pomočjo najdemo, identificiramo in izberemo oz. dosežemo opisani vir. Za opis elektronskih serijskih online publikacij so za zagotavljanje navedenih nalog najpomembnejši naslednji elementi: naslov publikacije, izdaja, založnik, informacije o vsebini dela, naslov za dostop ter podatki o pogojih dostopa. Za potrebe bibliografske kontrole morajo zapisi za serijske publikacije vsebovati še mednarodno standardno številko serijske publikacije (ISSN) ali njeno nadomestilo³⁰.

Navedene zapise smo izpisali v polnem formatu in točnost podatkov v bibliografskem zapisu za vsak zapis posebej primerjali z dejanskimi podatki. Dostop do opisanega gradiva je potekal s pomočjo aktivnih povezav prek interneta. Preverjanje podatkov za prvo skupino zapisov je potekalo v decembru 2002 in januarju 2003, za drugo skupino zapisov pa februarja 2003. Poskušali smo preveriti celotno vsebino zapisov, pri čemer smo se še posebej osredotočili na naslednje elemente: ISSN, naslov in splošno oznako gradiva, navedbo izdaje, oznako vira,

²⁸ Centre of expertise in digital information management, providing advice and services to the library, information, education and cultural heritage communities at the University of Bath

²⁹ The catalogue-to-collection test for accuracy

³⁰ ISSN je v sistemu COBISS obvezni element. Pri publikacijah, ki jim ISSN ni bil dodeljen ali ga ne moremo ugotoviti, je potrebno podatek nadomestiti z interno številko (Cobib številko za slovenske in Y številko za tuje serijske publikacije).

predmetne oznake, URL ter določitev indikatorjev za način dostopa do elektronskega vira in indikatorjev za odnos med elektronskim virom na lokaciji in bibliografsko enoto, opisano v zapisu. Za tak izbor elementov smo se odločili, ker podatki v navedenih elementih vplivajo na to, da lahko določen elektronski vir najdemo, ga identificiramo in izberemo oz. dosežemo.

3.1.3 Presoja kakovosti

Pravilnost bibliografskih zapisov za slovenske serijske online publikacije in slovenske serijske publikacije z označeno vzporedno izdajo v online obliki smo zaradi različnih struktur zapisov preverjali ločeno. Preverjali smo predvsem tiste podatke, ki vplivajo na to, da lahko določeni elektronski vir najdemo, ga identificiramo in izberemo oz. dosežemo. Prikaz števila napak po elementih presoje je podan v Tabeli 2.

3.1.3.1 Elementi presoje

- Oznaka online elektronskega vira (001b+135b)

Pri oznaki online elektronskega vira smo za napačno vrednost šteli neustrezno šifriran podatek v polju za vrsto zapisa (001b) ali neustrezno označeno fizično obliko (135b). Prav tako smo za napako šteli manjkajoči podatek.

- Mednarodna standardna številka serijske publikacije (ISSN)

V sistemu COBISS je ISSN obvezen element, zato smo kot napaka upoštevali, ko je bila v polju 011 v podpolju \$e ali \$c vpisana vrednost 0000-0000.

- Naslov

V primeru, da s pomočjo navedenega naslova ne bi mogli identificirati publikacije, smo ga šteli za napačnega.

- Splošna oznaka gradiva

S pomočjo splošne oznake gradiva se v javnem računalniškem katalogu elektronski viri lahko jasno ločijo od drugega gradiva. Manjkajoči podatek smo šteli za napako. Besedila "Računalniška datoteka", navedenega v polju 200 \$b po navodilih starega pravilnika ISBD(CF), nismo upoštevali kot napačnega.

- Podatek o izdaji

V primeru, da ima opisovana publikacija različne izdaje in da so bile v zapisu navedene povezave z izdajami, smo manjkajoči podatek v polju 205 podpolju \$a šteli za napako. Potrebno bi bilo poenotiti besedilo za navedbo podatka o izdaji, saj je trenutno v zapisih

mogoče zaslediti različne oblike: Spletna izd., Elektronska verzija, Online izd. (najpogostejše), Online ed., On-line izd., Online izd., Elektronska izd., Online, Onlajn izd.

- **Območje posebnih podatkov o elektronskih virih - značilnosti**

Preverjali smo tudi prisotnost posebnih podatkov o elektronskih virih (230a). Tudi tu navedbe niso enotne (El. časopis, El. podatki, Računalniški podatki, Elektronski vir). Oblika navedbe ni vplivala na oceno točnosti, saj smo kot napako ocenili samo manjkajoče vrednosti.

- **Opomba o viru naslova in datumu opisa vira**

Ker je potrebno pri online publikacijah obvezno navajati vir naslova ter datum opisa vira (300a), smo manjkajoče podatke šteli kot napačne.

- **Vsebinske oznake**

Glede na dejstvo, da na področju vsebinske obdelave v sistemu COBISS možnosti za enotno obdelavo gradiva še niso zagotovljene in je vsebinska obdelava knjižničnega gradiva najmanj ustrezna, smo upoštevali vse oblike predmetnih oznak (600-609, 610), če so pravilno opisovale vsebino publikacije. Za napačnega smo šteli manjkajoči podatek ali predmetno oznako, ki je vsebino napačno opredelila. Vsebinski opis časnikov v sistemu COBISS ohranja tradicijo klasične katalogizacije brez predmetnih oznak, kar za potrebe avtomatizirane katalogizacije ni ustrezno.

- **Klasifikacija - UDK vrstilci za iskanje**

Pri preverjanju klasifikacijskih oznak smo se opredelili samo na UDK vrstilce za iskanje (675c). V primeru, da je bila v zapisu šifra fik (fiktivna koda), je bil podatek upoštevan kot napačen.

- **Elektronska lokacija in dostop**

Pri online dostopnih elektronskih virih je podatek o elektronski lokaciji in dostopu tisti pomembni podatek, ki bibliografski zapis povezuje z virom, zato morajo biti podatki pravilni, popolni in ažurni. Manjkajoče, nepopolne ali napačne podatke smo šteli za napako.

- **Indikatorji elektronske lokacije in dostopa**

Prvi in drugi indikator elektronske lokacije in dostopa (856 - 1., 2.) v sistemu COBISS imata velik pomen, saj se prek vrednosti indikatorjev generirajo uvodne fraze za javni računalniški katalog. Nedoločen ali napačno določen indikator je napaka, ki vpliva na vsebino podatkov, prikazanih uporabniku.

3.1.3.2 Presoja uporabe jezika in tipkarskih napak

Poleg napak, ki so prikazane v Tabeli 2, je potrebno izpostaviti še dve pogosto prisotni napaki: nedosledna uporaba slovenskega jezika pri podatkih, ki jih je potrebno pisati v jeziku katalogizacijskega centra, ter tipkarske napake.

Tabela 2: Elementi presoje in število napačnih vrednosti po elementih

element/polje	število napačnih vrednosti	vsi zapisi do 15.12.2002	novi zapisi do 01.02.2003	NAPAKE SKUPAJ
online publikacije				
- oznaka online elektronskega vira (001b+135b)		0	6	6
- ISSN (011ec)		3	0	3
- naslov (200acdehi, 510a-517a, 530a-541a)		1	0	1
- splošna oznaka gradiva (200b)		5	4	9
- podatek o izdaji (205a)		12	1	13
- območje posebnih podatkov o el. virih - značilnosti (230a)		6	1	7
- opomba o viru naslova in datumu opisa vira (300a)		0	3	3
- vsebinske oznake (600-609, 610)		36	5	41
- klasifikacija - UDK vrstilci za iskanje (675c)		2	1	3
- elektronska lokacija in dostop (856)		27	4	31
- O indikatorji (856 - 1., 2.)		20	2	22
- vmesni seštevek napak		112	27	139
publikacije z označeno vzporedno izdajo v online obliki				
- ISSN (011ec)		17	0	17
- naslov (200acdehi, 510a-517a, 530a-541a)		0	0	0
- vsebinske oznake (600-609, 610)		12	0	12
- klasifikacija - UDK vrstilci za iskanje (675c)		1	0	1
- elektronska lokacija in dostop (856)		29	1	30
- O indikatorji (856 - 1., 2.)		40	0	40
- vmesni seštevek napak		99	1	100
SKUPAJ NAPAK		211	28	239

Opazili smo, da katalogizatorji podatke, ki bi jih morali pisati v slovenskem jeziku, pogosto pišejo v jeziku³¹ publikacije. Ker smo si pri preverjanju bibliografskih zapisov pomagali tudi z

³¹ Ugotovljeno je bilo tudi, da je v nekaterih zapisih jezik publikacije označen napačno.

črkovalnikom urejevalnika besedil, so bile ugotovljene tipkarske napake, ki zmanjšujejo možnost, da v javnem računalniškem katalogu publikacijo najdemo ali identificiramo. Zapisov s tovrstnimi napakami nismo mogli šteti za točne.

V Tabeli 3 je podan prikaz o številu zapisov z napakami ter o skupnem številu napak v zapisih glede na vrsto publikacije.

Tabela 3: Število zapisov z napakami in število napačnih vrednosti po zapisih

publikacija	skupaj zapisov	zapisov z napakami	št. napak
online publikacije skupaj	128	77	139
- od tega 15.12.2002	99	59	112
- od tega 01.02. 2002	29	18	27
publikacije z označeno vzporedno izdajo v online obliki skupaj	68	58	100
- od tega 15.12.2002	66	57	99
- od tega 01.02. 2002	2	1	1
SKUPAJ	196	135	239

3.1.4 Analiza stanja

Pregled bibliografski zapisov za slovenske serijske publikacije z online dostopom (online publikacije in publikacije z označeno vzporedno izdajo v online obliki) je pokazal, da je kakovostnih zapisov slaba tretjina. V več kot dveh tretjinah zapisov so napake, ki so nastale zaradi neupoštevanja standardov, nepoznavanja področja ter napačne strukture zapisov. Prikaz podatkov o pravih oz. kakovostnih zapisih je podan v Tabeli 4.

Tabela 4: Odstotek pravih zapisov

publikacija	skupaj zapisov	pravih zapisov	% v skupini	% od vseh
online publikacije skupaj	128	51	38,8	26,0
- od tega 15.12.2002	99	40	44,4	20,4
- od tega 01.02. 2002	29	11	37,9	5,6
publikacije z ozn. vzp. izd. v online obliki skupaj	68	10	14,7	5,1
- od tega 15.12.2002	66	9	13,6	4,6
- od tega 01.02. 2002	2	1	50,0	0,5
SKUPAJ	196	61	/	31,1

Napake v zapisih onemogočajo pravilno identifikacijo publikacije, publikacijo napačno opisujejo ali pa uporabnikom onemogočajo neposredni dostop do online publikacije. Pri zapisih, ki smo jih izbrali 15.12.2002, je največji delež napak pri vsebinskih oznakah ter podatkih o elektronski lokaciji in dostopu, vendar ne izključno pri teh. Kakovost podatkov za vsebinski opis ter podatkov o elektronski lokaciji in dostopu se je pri zapisih, izbranih 01.02.2003, izboljšala, saj se je odstotek napak zmanjšal za več kot polovico³², pojavile pa so se nove, ki so posledica konverzije zapisov iz podatkovne zbirke ISSN, saj je bila večina zapisov, ki smo jih izbrali 01.02.2003, prevzeta iz zbirke ISSN.

Presoja kakovosti zapisov za online serijske publikacije je potrdila ugotovitev, da obstaja potreba po povečanju kakovosti. Potrdila so se tudi predvidevanja, ki smo jih postavili na osnovi predhodnega naključnega pregleda zapisov. Pri tem ne smemo prezreti dejstva, da smo preverjali zapise za slovenske publikacije (zapise za nacionalno produkcijo), ki so namenjeni tudi mednarodni izmenjavi, zato bi morali biti rezultat uporabe istih načel, pravilnikov in standardov, ki se tičejo katalogizacije, vsebinske obdelave in strukturiranja podatkov. Ti zapisi bi morali biti resnično kakovostni.

3.2 UKREPI ZA IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI

V času občutnega zmanjševanja proračunskih sredstev za poslovanje in delovanje subjektov nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema (*Proračun* ..., 2002) je nemogoče načrtovati celostno rešitev, ki bi sistemsko pripomogla k izboljšanju kakovosti. Mogoče pa je načrtovati aktivnosti, ki bi postopno izboljševale kakovost bibliografskih zapisov in pripravile pogoje za sistemsko rešitev. Poudariti je potrebno, da bodo predlagane aktivnosti in ukrepi prinesli rezultate v primeru, ko se bodo vsi subjekti nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema zavedli potrebe po spremembah in nujnosti sodelovanja.

3.2.1 Priprava smernic, navodil ter vzorčnih zapisov

Narodna in univerzitetna knjižnica kot zakonsko določen subjekt nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema mora zagotavljati strokovne podlage za nadaljnjo informatizacijo

³² K povečanju kakovosti je delno prispevala tudi predstavitev "COBISS NUK in uporaba osebnih računalnikov", saj so udeleženci ocenili, da je bila predstavitev koristna in bo pripomogla k učinkovitejšemu delu.

področja knjižničarstva in kakovostno strokovno delo. Tudi v bodoče mora aktivno spremljati delovanje sistema, skrbeti, da bodo v slovenskem okolju na razpolago potrebni priročniki in pravilniki za strokovno delo knjižničarjev, posebno pozornost mora posvečati usklajenosti lokalnega formata COMARC z veljavnimi mednarodnimi standardi in formati. Poleg že obstoječega izobraževanja za strokovno obdelavo v procesu vzajemne katalogizacije mora organizirati še dodatno izobraževanje in permanentno preverjanje usposobljenosti knjižničarjev, ki sodelujejo v sistemu vzajemne katalogizacije.

Da bi nacionalni vzajemni bibliografski sistem deloval čim bolje, si mora prizadevati za:

- zagotavljanje strokovnih osnov za delovanje sistema;
- zagotavljanje elementov za aktivno sodelovanje v procesu univerzalne bibliografske kontrole;
- zagotavljanje pogojev za delovanje programa za univerzalno dostopnost publikacij;
- izboljšanje kakovosti strokovne obdelave knjižničnega gradiva (predvsem z dobro organiziranim izobraževanjem, strokovno prakso in preverjanjem usposobljenosti);
- vzpostavitev zaupanja med vsemi subjekti nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema (vsem v sistem vključenim je potrebno vzbuditi zavest o skupnih interesih in skupnih ciljih);
- postavitev strokovne obdelave na raven, na kateri bodo vsi bibliografski zapisi nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema ustrezali kriterijem za mednarodno izmenjavo podatkov (strokovna obdelava za vzajemni bibliografski sistem mora temeljiti na enotnih pravilih; v najkrajšem možnem času je potrebno pripraviti manjkajoče priročnike in oblikovati nov slovenski pravilnik za katalogizacijo);
- razširitev programov za vzajemno izvirno katalogizacijo med udeležence sistema (delitev odgovornosti med polnopravnimi članicami sistema);
- uporabo pridobitev sodobne tehnologije za večjo učinkovitost in kakovost dela v sistemu.

Navedene cilje mora NUK doseči v okviru nalog, ki jih nacionalni knjižnici za delo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu določa zakon o knjižničarstvu v 47. členu ([Zakon](#)..., 2001). Za doseg ciljev si poleg obstoječih aktivnosti, lahko pomaga z:

- izdelavo smernic in navodil za obdelavo posameznih vrst knjižničnega gradiva (npr. avdio in video gradiva, serijskih publikacij³³, online publikacij, kartografskega gradiva...);
- izdelavo in sprotnim dopolnjevanjem vzorčnih zapisov za vse vrste knjižničnega gradiva na različnih nosilcih;
- ugotavljanjem uporabnosti priročnikov, smernic, navodil in vzorčnih zapisov (diskusijske skupine, e-bilten katalogizatorjev, kratki (redni) vprašalniki, redni tematski posveti oz. delavnice...);
- pripravo specifikacije za nadgradnjo modula za katalogizacijo v integrirani vmesnik, ki bi omogočal uporabo prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizaciji prinaša uporaba osebnega računalnika (nadgradnja terminalskega uporabniškega vmesnika z vključitvijo online priročnikov, smernic ter navodil, vzorčnih zapisov, računalniških javnih katalogov, sodobnega programa za elektronsko pošto, urejevalnika besedil, diskusijskega foruma...);
- zagotavljanjem kakovostne popolne dnevne obdelave nacionalne produkcije in vsesplošno uvedbo križnih kontrol (racionalizacija obdelave in zagotavljanje konsistentnosti zapisov, zmanjševanje potrebe po redakcijah zapisov v vzajemnem in lokalnih katalogih...);
- pripravo predloga za razdelitev elementov zapisa na obvezne za vzajemno raven in izbirne za lokalno raven (izboljšanje enotnosti obdelave, poglobljena obdelava za lokalne potrebe).

3.2.2 Priprava ažurnih priročnikov in izboljšanje funkcionalnosti

Knjižnični informacijski servis mora za čim boljše delovanje nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema zagotoviti sodobno, dobro načrtovano, standardizirano in v praksi preizkušeno programsko opremo, ki bo v povezavi s tehnološkimi možnostmi sodobne

³³ Smernice in navodila za obdelavo serijskih publikacij (tudi online serijskih publikacij) bi lahko pripravili v okviru sprememb, ki jih prinaša v letu 2002 sprejet in izdan mednarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacij in drugih kontinuiranih virov - ISBD (CR). V okviru konference IFLA leta 2002 je potekal sestanek Stalnega odbora za katalogizacijo, na katerem je bilo za vključitev sprememb iz standarda ISDB(CR) v strokovno obdelavo predlagano dvoletno obdobje, tako bo mogoče pripraviti vse potrebno (prevod, smernice, navodila, primere, vzorčne zapise...) najkasneje do prihodnjega poletja.

mrežne strojne in programske opreme omogočila učinkovito knjižnično poslovanje. V bodoče si mora prizadevati za:

- zagotavljanje sodobne, dobro načrtovane, standardizirane in v praksi preizkušene programske opreme;
- zagotavljanje skladnosti obstoječe in prenovljene systemske opreme z veljavnimi mednarodnimi formati, standardi in priporočili (usklajenost lokalnega formata z formatom UNIMARC, implementacija standarda UNICODE, razvoj strežnika Z39.50, prehod na grafične vmesnike);
- implementiranje rešitev za kakovostno strokovno delo (vzpostavitev normativne kontrole za večino iskalnih elementov javnega računalniškega kataloga, priprava orodja za paketno popraviljanje bibliografskih zapisov, direkten dostop do orodij in virov izven modula za katalogizacijo);
- zagotavljanje dodatnih kakovostnih programskih segmentov za učinkovito avtomatizacijo poslovanja sodelujočih knjižnic (npr. za kontrolo dosvetja serijskih publikacij, zagotavljanje sistemov za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki in portalov za poizvedovanje);
- zagotavljanje ponudbe ustreznih podatkovnih zbirk za podporo strokovnemu delu v sistem vključenih subjektov;
- oblikovanje posebnega segmenta sistema za vrednotenje raziskovalnega dela;
- nadaljnje osnovno in dodatno izobraževanje uporabnikov sistema za delovanje v sistemu;
- zagotavljanje ažurnih uporabniških priročnikov za uporabniške vmesnike in programske segmente sistema;
- načrtovanje in vzdrževanje skupnih računalniških in komunikacijskih zmogljivosti za delovanje sistema.

Navedeno mora knjižnični informacijski servis zagotoviti v okviru nalog, ki mu jih za delo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu določa zakon o knjižničarstvu v 44. členu ([Zakon...](#), 2001). Za čimbolj učinkovito postopno zagotavljanje pogojev za izvajanje enotne obdelave ter zagotavljanje ažurne in konsistentne podatkovne zbirke si poleg obstoječih aktivnosti lahko pomaga z:

- zagotovitvijo dostopnosti do vseh dopolnjenih priročnikov, novosti, sprememb in dopolnitev v online obliki;

- zagotovitev prehodnega vmesnika za katalogizacijo, ki bo vključeval možnosti in prednosti, ki jih v primerjavi s terminalom omogoča osebni računalnik (nadgradnja terminalskega uporabniškega vmesnika z vključitvijo online priročnikov, smernic ter navodil, vzorčnih zapisov, geslovnika, računalniških javnih katalogov, sodobnega programa za elektronsko pošto, urejevalnika besedil, diskusijskega foruma...);
- pripravo pogojev za izdelavo smernic in navodil v online obliki in z zagotavljanjem avtoriziranega dostopa do navedenega gradiva katalogizatorjem;
- vključitev vzorčnih zapisov v modul katalogizacije in vzpostavitev možnosti primerjanja izbranega zapisa z vzorčnim zapisom;
- zagotavljanje pogojev za ugotavljanje uporabnosti priročnikov, smernic, navodil in vzorčnih zapisov;
- zagotavljanje pravih in dopoljenih konverzijskih tabel in izvedb konverzij za prenos zapisov iz različnih sistemov v sistem COBISS (prioritetno ISSN, OCLC, kasneje tudi iz ostalih dostopnih sistemov in javnih računalniških katalogov);
- zagotavljanje učinkovitih orodij za spremljanje nacionalne produkcije in izvajanje aktivnosti za pridobivanje nacionalnega gradiva (aktivnosti povezane z spremljanjem, reklamiranjem, obveščanjem, pošiljanjem podatkov...)
- spremembo strukture zapisa (razdelitev elementov zapisa na obvezne za vzajemno raven in izbirne za lokalno raven).

3.2.3 Dosledno spoštovanje zahtev in sodelovanje

Knjižnice, ki so vključene v nacionalni vzajemni bibliografski sistem, morajo v skladu s pogoji delovanja v sistemu prevzeti svoj del odgovornosti. Že ob vključitvi v sistem morajo poznati pogoje sodelovanja, saj se le tako lahko obvežejo, da bodo upoštevale skupne strokovne osnove za delovanje sistema.

Da bi knjižnice svoje sodelovanje v sistemu uskladile s skupnimi strokovnimi osnovami, morajo:

- opustiti lokalno prakso pri strokovni obdelavi in sprejeti pravila za enotno strokovno obdelavo;
- sprejeti zahtevo sistema, da morajo bibliografski zapisi izpolnjevati pogoje za mednarodno izmenjavo podatkov, in opustiti splošno mišljenje, da je avtomatizirana katalogizacija zgolj sredstvo za zagotavljanje avtomatizirane izposoje;

- skrbeti za čim boljšo kakovost vzajemnega in lokalnih katalogov;
- strokovnim delavcem omogočiti osnovno in stalno dopolnilno izobraževanje in samoizobraževanje za izvirno katalogizacijo;
- onemogočiti sodelovanje v procesu vzajemne katalogizacije osebam, ki nimajo dovoljenja za vzajemno katalogizacijo;
- podpirati vključevanje strokovnih delavcev v delovne in ekspertne skupine za področje vzajemne katalogizacije;
- opozarjati na napake v delovanju sistema;
- opozarjati na potrebne dopolnitve in uskladitve za nemoten potek vzajemne katalogizacije;
- se povezovati z drugimi udeleženci sistema s ciljem usklajevanja dela, razreševanja nejasnosti in izboljšanja kakovosti;
- se izogibati rešitvam, ki niso v skladu s skupnimi strokovnimi osnovami, čeprav bi s tako rešitvijo kratkoročno zadovoljili potrebe svojih uporabnikov.

3.3 UGOTOVITVE

Slovenski vzajemni bibliografski sistem temelji na načelu kooperativnosti. Osnovna značilnost kooperativnosti je delitev odgovornosti med vsemi sodelujočimi v sistemu. Da bi nacionalni vzajemni bibliografski sistem deloval čim bolje in v skladu z veljavnimi mednarodnimi standardi in priporočili, morajo prav vsi v sistem vključeni subjekti izboljšati svoje delovanje v sistemu in si prizadevati za kakovosten premik naprej, prizadevati si morajo, da se bo kakovost bibliografskih zapisov izboljšala. Cilj sodelovanja v nacionalnem bibliografskem sistemu ne sme biti le shranjevanje in posredovanje znanja, skupni cilj vseh mora postati, da se omogoči, da bi vir, ki je na razpolago na enem mestu, lahko kakovostno uporabljale tudi ostale knjižnice. Kakovostno ga bodo lahko uporabljale le, če bo izpolnjen osnovni pogoj, ki omogoča skupno uporabo virov v bibliografskih podatkovnih zbirkah, to je: kakovostna enotna obdelava knjižničnega gradiva. Če knjižnično gradivo ni obdelano po dogovorjenih oz. standardiziranih pravilih, ni mogoča izmenjava bibliografskih zapisov, prav tako pa tudi ni mogoča skupna uporaba bibliografskih podatkov.

Na ravni mednarodnega povezovanja se kažejo nove, izboljšane možnosti izmenjave in uporabe podatkov, zato morajo slovenske knjižnice v prihodnje čim bolj slediti sodobnim trendom in povečati možnosti svojega vključevanja v mednarodno izmenjavo bibliografskih

podatkov. Sodobnim svetovnim trendom in priporočilom morajo prilagoditi tudi standarde in pravilnike za strokovno delo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu in jih dopolniti s smernicami, navodili in orodji za zagotavljanje enotne obdelave. Prav vsi udeleženci sistema morajo sprejeti svoj del obveznosti in odgovornosti in tako omogočiti postopen prehod k bolj kakovostnemu nacionalnemu vzajemnemu bibliografskemu sistemu Slovenije.

Nadaljnji razvoj računalniških sistemov za oblikovanje in obdelavo bibliografskih podatkov ter naraščanje obsežnih podatkovnih zbirk z zapisi, ki jih prispeva in prevzema na tisoče knjižnic, sodelujočih v nacionalnih ali mednarodnih programih za vzajemno katalogizacijo, prinašata vedno nova vprašanja in dileme. Srečujemo se z novimi nosilci informacij in z novimi funkcijami računalniških katalogov. Tako struktura bibliografskega zapisa kot tudi eden od rezultatov avtomatizirane katalogizacije - online javno dostopni knjižnični katalog - sta potrebna posodobitve (Saye, 2000, 105-106). Zato si moramo prav vsi, udeleženci sistema in strokovna javnost, prizadevati ne le za čim bolj kakovostno obdelavo, prizadevati si moramo tudi za čim hitrejšo implementacijo normativne kontrole in prilagoditev katalogizacije funkcionalnim zahtevam za bibliografske zapise.

4 OVREDNOTENJE MODULA ZA KATALOGIZACIJO V SISTEMU COBISS

4.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Že presoja kakovosti zapisov za online serijske publikacije v bazi COBIB (Likar, 2003) je potrdila ugotovitev, da v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu obstaja potreba po povečanju kakovosti, o čemer govorijo tudi drugi avtorji (Dimec, 1994; Nidorfer, 1993; Seljak, 2000b, Urbajs, 1991). V raziskavi smo zato poskušali ugotoviti povezavo med kakovostjo bibliografskih zapisov in strokovno obdelavo v modulu za katalogizacijo (COBISS/Katalogizacija). Izhajali smo iz analize, ki jo je pred leti izvedla Zlata Dimec (Dimec, 1994). Ugotovila je, da so težave pri vnosu v format UNIMARC večinoma odraz preslabega poznavanja strokovne obdelave gradiva in nezadostne uporabe priročnikov. Pomanjkljivo uvajanje ob nastopu dela in podcenjevanje katalogizacije vodita pri katalogizatorjih k opuščanju skrbi za kakovost zapisov.

4.2 CILJI RAZISKAVE

Da bi potrdili povezavo med kakovostjo bibliografskih zapisov in strokovno obdelavo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu, je bil namen nadaljnje raziskave:

- ugotoviti, kakšno je zadovoljstvo uporabnikov modula COBISS/Katalogizacija;
- ugotoviti, v kolikšni meri katalogizatorji pri svojem delu že uporabljajo prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizacija prinaša uporaba osebnega računalnika;
- ugotoviti, kako so slovenski katalogizatorji zadovoljni z uporabniškimi priročniki za strokovno obdelavo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu;
- ugotoviti, kako so slovenski katalogizatorji zadovoljni z izobraževanjem za vzajemno katalogizacijo;
- ugotoviti, kako slovenski katalogizatorji ocenjujejo primernost postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije;
- ugotoviti, ali se slovenski katalogizatorji zavedajo pomena skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije ter
- ugotoviti, kakšen je odnos slovenskih katalogizatorjev do sprememb, ki bi omogočile bolj učinkovito delo.

4.3 MOTIVI ZA RAZISKAVO

V sistemu vzajemne katalogizacije COBISS je enotna obdelava gradiva eden od pogojev za uspešno delovanje sistema. Enoten način obdelave predpostavlja uporabo istih načel, pravilnikov in standardov pri katalogizaciji, vsebinski obdelavi in strukturiranju podatkov. Ker je že presoja kakovosti zapisov potrdila ugotovitev, da v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu obstaja potreba po povečanju kakovosti, smo v raziskavi poskušali ugotoviti povezavo med kakovostjo bibliografskih zapisov in strokovno obdelavo v modulu za katalogizacijo. Ugotoviti smo želeli, kaj slovenski katalogizatorji v modulu COBISS/Katalogizacija in postopkih ter skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije ocenjujejo kot dobro, pri tem pa izpostaviti področja, ki bi jih bilo potrebno izboljšati. Lažje in bolj učinkovito delo v sistemu vzajemne katalogizacije COBISS bi prineslo večjo kakovost vzajemne bibliografsko-kataložne podatkovne zbirke COBIB, s tem pa dejansko omogočilo racionalno delitev dela in prihranek pri zahtevnem postopku obdelave knjižničnega gradiva.

4.4 RAZISKOVALNE HIPOTEZE

Predvidevanja, ki smo jih postavili pred izvedbo raziskave, so bila naslednja:

- Slovenski bibliotekarji so zadovoljni z modulom COBISS/Katalogizacija.
- Večina katalogizatorjev modul COBISS/Katalogizacija še vedno uporablja na terminalu in ne uporablja prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizacija prinaša uporaba osebnega računalnika (nadgradnja terminalskega uporabniškega vmesnika z vključitvijo online priročnikov, smernic ter navodil, vzorčnih zapisov, računalniških javnih katalogov, sodobnega programa za elektronsko pošto, urejevalnika besedil, diskusijskega foruma...);
- Slovenski bibliotekarji so na splošno zadovoljni z uporabniškimi priročniki za delo v COBISS/Katalogizaciji.
- Večina katalogizatorjev le občasno uporablja priročnike pri svojem delu.
- Katalogizatorji ocenjujejo, da je izobraževanje za delo v COBISS/Katalogizaciji dobro.
- Slovenski katalogizatorji ocenjujejo, da so postopki in vsebine za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije primerni.
- Slovenski katalogizatorji se zavedajo pomena skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije, vendar pogosto ne storijo veliko, da bi jih spoštovali.

- Slovenski katalogizatorji se zavedajo, da so spremembe potrebne, vendar jih težko sprejmejo.

4.4.1 Medsebojni vplivi

Pred izvedbo raziskave smo predpostavili, da bomo uporabnike lahko grupirali glede na demografske podatke. Pri tako oblikovanih skupinah uporabnikov bomo analizirali vpliv nekaterih skupnih značilnosti uporabnikov (npr. formalna izobrazba, delovne izkušnje, povprečni dnevni obseg katalogizacije, osvojeno znanje za uporabo aplikacij...) na izbiro možnih odgovorov. Predvidevali smo naslednje medsebojne vplive:

- Mlajšim katalogizatorjem je računalniška tehnologija bolj domača, zato jim terminalski vmesnik predstavlja oviro za bolj učinkovito delo.
- Mlajši katalogizatorji so bolj kritični in zato tudi bolj podpirajo in sprejemajo spremembe.
- Najmanj je spremembam naklonjena generacija izkušenih katalogizatorjev.
- Izkušeni katalogizatorji so z modulom COBISS/Katalogizacija bolj zadovoljni kot katalogizatorji z manj izkušnjami.
- Katalogizatorji s formalno izobrazbo nebibliotekarske smeri ocenjujejo zagotovljenost kontrole napak pri vnosu kot dobro.
- Katalogizatorji s formalno izobrazbo nebibliotekarske smeri se pomena skupnih strokovnih osnov vzajemne katalogizacije ne zavedajo v tolikšni meri kot katalogizatorji s formalno izobrazbo bibliotekarske smeri.
- Katalogizatorji iz knjižnic, ki letno prispevajo do 100 zapisov, ocenjujejo, da je modul dober in ne potrebuje izboljšav.

4.5 VREDNOTENJE

Vrednotenje ali evalvacija je postopek, pri katerem ocenimo oz. določimo vrednost določene dejavnosti ali predmeta ([Popovič](#), 1988, str. 314).

Po Lancastru ima vrednotenje praktičen pomen, saj predstavlja zbiranje podatkov, ki se uporabljajo v procesih reševanja problemov in odločanja ([Lancaster](#), 1988, str. 1). Lancaster tudi navaja, da lahko sistem vrednotimo z več različnih vidikov in pri tem ugotavljamo kako dobro uresničuje postavljene cilje oz. kako dobro zadovoljuje potrebe uporabnikov ([Lancaster](#), 1977, str. 322).

4.5.1 Metode in tehnike vrednotenja

V knjižnični dejavnosti lahko uporabljamo različne metode vrednotenja, ki jih običajno delimo na kvantitativne³⁴ in kvalitativne³⁵. Temeljna področja vrednotenja pa so informacijski viri (knjige, periodika, knjižnične zbirke, bibliografske podatkovne zbirke itd., ki jih lahko vrednotimo tudi neodvisno od uporabe in uporabnikov, vendar pa brez teh parametrov težko govorimo o njihovi pravi vrednosti), informacijski sistemi, ki omogočajo dostop do informacij (referalna literatura, sistemi za iskanje informacij, knjižnični katalogi itd.) in informacijska dejavnost knjižnice (dostop do gradiva, dejavnosti za posebne skupine uporabnikov itd.) (Popovič, 1991, str. 103). Uporabljamo lahko objektivne metode vrednotenja, ki temeljijo na objektivnih podatkih (kvantitativni podatki, neposredno ugotovljeni podatki) ali subjektivne metode, ki temeljijo na mnenjih uporabnikov (Gediga, 2001, str. 168). V strokovni literaturi naletimo na številne kritike subjektivne metode, saj so mnenja uporabnikov močno pogojena z njihovimi predhodnimi izkušnjami. Nekateri avtorji celo opozarjajo, da na odgovore uporabnikov bolj vplivajo njihove demografske značilnosti kot pa dejanske izkušnje (cv: Ambrožič, 2000, str. 114).

Metode vrednotenja bi bilo potrebno izvajati kot ključni dejavnik razvoja tudi za programsko opremo, ki je v vsakdanji uporabi (Popovič, 1991, str. 102). Vrednotenje programske opreme je lahko sprotno oz. formativno ali končno oz. sumativno. S formativnim vrednotenjem določamo vrednost programske opreme v procesu nastanka oz. razvoja. Sprotno vrednotenje se osredotoča na proces nastanka oz. oblikovanja programske opreme. Formativno vrednotenje pomaga izboljšati nastajajočo programsko opremo in je zato zelo pomembno za vrednotenje programske opreme. Končno ali sumativno vrednotenje uporabimo za rezultate razvoja, ko je programska oprema že implementirana. Sumativno vrednotenje pomaga pri odločitvah, ali je potrebno, da se razvoj programske opreme nadaljuje, kako naj se programska oprema spremeni, oz. kakšen je vpliv izboljšav na delovanje programske opreme. Na oceno vplivajo tako kvantitativni kot tudi vsebinski podatki, ki avtorje programske opreme informirajo o napakah, težavah in nejasnostih programske opreme. Za ustrezno delovanje programske opreme je potrebno uporabiti tako formativno kot tudi sumativno vrednotenje.

³⁴ Merjenje vrednosti neke dejavnosti oziroma predmeta ter primerjanje dobljenih rezultatov z merjenji v različnih okoljih ali časovnih obdobjih.

³⁵ Vsebinski podatki: seznam problemov, priporočila, mnenja...

Obe obliki vrednotenja zahtevata tesno sodelovanje z uporabniki. Potrebno je poudariti, da razvoj programske opreme, ki je v uporabi, ni nikoli zaključen, zato je nujno, da sumativno vrednotenje izvajamo tako ob implementaciji programske opreme ali obsežnejših sprememb, kot tudi pred načrtovanjem prenove programske opreme. (Faulkner, 2000, str. 138-139; Gediga, 2001, str. 167-168; Powell, 1985, str. 174).

Za vrednotenje programske opreme lahko uporabimo analitično oziroma empirično metodo, ali pa se odločimo za kombinacijo obeh. Analitično metodo izvajajo strokovnjaki s specialnimi znanji za vrednotenje programske opreme, empirična pa vključuje uporabniški vidik. To pomeni da izhaja iz uporabnikovih opravil, dojemanja in zahtev in jo lahko izvajamo tako, da podatke, ki jih bomo analizirali, zbiramo s pomočjo opazovanja, intervjujev, vprašalnikov ali s pomočjo testov oziroma eksperimentov (Faulkner, 2000, str. 139).

5 EMPIRIČNA RAZISKAVA

V raziskavi smo želeli ugotoviti, kaj slovenski katalogizatorji v modulu COBISS/Katalogizacija in v postopkih ter skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije ocenjujejo kot dobro, pri tem pa izpostaviti področja, ki bi jih bilo potrebno izboljšati. V skladu s cilji in motivi raziskave smo se odločili, da za pridobivanje potrebnih podatkov uporabimo anketni vprašalnik.

5.1 PRIPRAVA RAZISKAVE

Anketiranje ima v primerjavi z ostalimi empiričnimi raziskovalnimi metodami naslednje prednosti:

- zagotavlja anonimnost, stik med anketirano osebo in izvajalcem raziskave ni osebni, zato so odgovori bolj iskreni in objektivni;
- ker so vprašanja napisana, so možnosti za različno interpretacijo vprašanj manjše;
- izvajalec raziskave na vsebino odgovorov ne more vplivati;
- anketirani osebi omogoča, da lahko v okviru za odgovore določenega roka, sama izbere čas, kraj in način izpolnjevanja vprašalnika;
- izvedemo ga lahko hitro in s sorazmerno majhnimi stroški (Busha, 1980, str. 62-63; Powell, 1985, str. 90-91).

Glede na dejstvo, da so razširjeni standardizirani vprašalniki³⁶ namenjeni predvsem za sumativno vrednotenje programske opreme (Gediga, 2001, str. 173-176), smo se odločili, da za vrednotenje modula COBISS/Katalogizacija in postopkov ter skupnih strokovnih osnov vzajemne katalogizacije pripravimo vprašalnik, ki bo vključeval tako značilnosti vprašanj, povzetih iz standardiziranih vprašalnikov, kot tudi možnosti, da katalogizatorji v odgovorih izrazijo svoja mnenja in ugotovitve ter predlagajo spremembe pri strokovni obdelavi v sistemu vzajemne katalogizacije. Vprašalnik smo oblikovali s pomočjo javno dostopnih standardiziranih vprašalnikov in na osnovi izkušenj, pridobljenih pri delu v sistemu vzajemne katalogizacije (Software, 2003; Questionnaire, 2003; Brooke, 1986; Gediga, 1999).

5.1.1 Priprava vprašalnika

Vprašalnik je skupina vprašanj, ki so oblikovana tako, da dobimo potrebne podatke za izpolnitev namena raziskave. Bordens in Abbott³⁷ navajata, da v vprašalniku anketirance povprašamo po njihovih stališčih, mnenjih in namerah. Na osnovi odgovorov sklepamo o dejavnikih, ki vplivajo na njihovo vedenje. Pri tem ne manipuliramo z neodvisno spremenljivko, ampak zberemo nekaj mer vedenja, ki nas zanima. Strategija raziskovanja je torej korelacijska. Tako nam ne omogoča vzročnega zaključevanja (cv: Podlesek, 2003, str. 1).

5.1.1.1 Vrste in oblika vprašanj

Vprašanja v anketi morajo biti čim bolj konkretna, nedvoumna, kratka in razumljiva. Odgovor na vprašanje je v veliki meri odvisen od tega, kako je vprašanje postavljeno (Busha, 1980, str. 63-64; Powell, 1988, str. 99-100). Za preučevanje motivov in vedenja ter zbiranje predlogov, pripomb in mnenj uporabljamo nestrukturirana vprašanja, strukturirana vprašanja pa uporabimo kadar želimo ugotavljati dejstva, mišljenja, stališča in seznanjenost oz. informiranost vprašanih o predmetu raziskovanja.

³⁶ Standardizirane vprašalnike uporabljajo razvijalci programske opreme predvsem pri sumativni tehniki vrednotenja. Najpogosteje uporabljeni vprašalniki so: QUIS: Questionnaire for User Interface Satisfaction, SUMI: Software Usability Measurement Inventory in IsoMetrics questionnaire (Gediga, 2001, str. 173; Software..., 2003; Questionnaire..., 2003; Brooke, 1986; Gediga, 1999)

³⁷ Bordens, K.S., & Abbott B.B. *Research Design and Methods: A Process Approach*. Mountain View, CA: Mayfield Publishing Company (več izdaj; zadnja - 5. izdaja v letu 2002)

Da bi dosegli namen raziskave, je priporočljivo, da v vprašalniku uporabimo nestrukturirana ali odprta vprašanja in strukturirana ali zaprta vprašanja. Na odprta vprašanja vprašani sam oblikuje odgovore, v katerih lahko svoje mišljenje izrazi povsem svobodno in neodvisno. Zaprta vprašanja vprašanemu ponudijo različne odgovore, vprašani pa med možnimi odgovori izbere tistega, ki je najbližji njegovemu mišljenju. Pomanjkljivost vprašanj zaprtega tipa je, da vprašanemu v določenih primerih ne moremo ponuditi povsem ustreznega odgovora, zato moramo dopustiti, da na vprašanje ne odgovori s konkretnim odgovorom (odgovor: ne vem) ali pa odgovor na vprašanje oblikuje sam (odgovor: drugo). Vprašanja zaprtega tipa so tudi tista, ki vključujejo ocenjevalno lestvico. Z njimi poskušamo ugotoviti, v kolikšni meri se vprašani strinja s postavljeno trditvijo oz. kakšna je stopnja njegovega mišljenja. Zelo pogosto uporabljena je Likertova lestvica, ki je lahko štiri do sedemstopenjska (Busha, 1980, str. 66-76, Powell, 1988, str. 93-98).

5.1.1.2 Predlog vprašalnika

Predlog vprašalnika je bil oblikovan marca 2003. Zaradi obsežnosti vprašalnika smo se odločili, da v vprašalniku uporabimo predvsem vprašanja zaprtega tipa. Nekaterim vprašanjem smo dodali možnost, da vprašani v primeru, ko ne more izbrati med navedenimi odgovori, odgovor oblikuje sam, in možnost, da vprašani o predmetu raziskave izrazi svoje mnenje ter poda predloge in pripombe.

Pri pripravi vprašalnika je zelo pomembno sodelovanje področnih strokovnjakov. Raziskovalci se morajo o predlogu vprašalnika ter o vsebini vprašanj posvetovati z izkušenimi osebami in pridobiti njihovo mnenje in jih povprašati za dodatne predloge ter pripombe (Busha, 1980, str. 62; Powell, 1985, str. 102-103). Za pregled vprašalnika smo tako zaprosili izkušene bibliotekarje iz različnih tipov knjižnic, na Oddeleku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete pa sta vprašalnik pregledali mentorica, docentka dr. Maja Žumer in asistentka mag. Marija Petek. Vprašalnik smo uskladili s prejetimi pripombami in pripravili vse potrebno za izvajanje pilotske raziskave.

5.1.2 Priprava izvedbe raziskave

V skladu s cilji in motivi raziskave smo se odločili, da za pridobivanje potrebnih podatkov uporabimo presečni tip anketiranja oz. enkratno anketiranje, pri katerem lahko primerjamo

različne skupine v raziskavo vključene populacije. Presodili smo, da kljub dejstvu, da raziskave ne bo mogoče izvesti v zelo kratkem času, ne pričakujemo dogodkov, ki bi lahko odločilno vplivali na odgovore v raziskavo vključenih bibliotekarjev (cv: [Podlesek](#), 2003, str. 2).

Po preučitvi prednosti in slabosti različnih oblik izvajanja raziskave smo ugotovili, da je za potrebe izvedbe raziskave najbolje, da pisni vprašalnik razpošljemo po elektronski pošti. Korespondenca prek elektronske pošte sicer ne zagotavlja popolne anonimnosti odgovorov, vendar ima pred drugimi oblikami izvajanja raziskave številne prednosti. Raziskavo je mogoče izvesti hitreje, z bistveno nižjimi stroški, omogoča hitrejši odziv raziskovalca na morebitne potrebe anketiranega po dodatnih informacijah in pojasnilih, hitro in brez velikih stroškov se sodelujočim v raziskavi lahko zahvalimo za izpolnjene vprašalnike, omogoča pa tudi dokaj enostavno opominjanje tistih, ki izpolnjenega vprašalnika še niso posredovali. Glede na izbrano obliko izvajanja raziskave je bilo potrebno poleg vprašalnika, ki je bil pripravljen za pilotsko testiranje, pripraviti še spremni dopis, s katerim bi naslovnike poprosili za sodelovanje in jih obvestili o cilju raziskave. S spremnim dopisom sodelujoče tudi seznanimo z vsebino vprašalnika, pojasnimo jim način izpolnjevanja vprašalnika, informiramo jih o načinu izbire vzorca raziskovanja ter o pomembnosti njihovih odgovorov ([Powell](#), 1985, str. 106-108).

Glede na dejstvo, da smo se odločili, da bomo anketiranje izvedli po elektronski pošti, smo pričeli z zbiranjem in preverjanjem elektronskih naslovov slovenskih bibliotekarjev - katalogizatorjev, ki aktivno sodelujejo pri vzajemni katalogizaciji v sistemu COBISS.

5.1.3 Pilotska raziskava

Pilotska raziskava je potekala v aprilu 2003. S pilotsko raziskavo smo želeli potrditi ustreznost uporabljenih vprašanj in odpraviti morebitne nejasnosti vprašalnika ([Busha](#), 1980, str. 58, [Powell](#), 1985, str. 103-104). Zaradi obsežnosti vprašalnika smo v pilotsko raziskavo vključili tudi vprašanje o potrebnem času za izpolnjevanje vprašalnika.

Za oblikovanje vprašalnika smo uporabili Microsoft Word. Izbrali smo možnost, ki omogoča pripravo posebnih obrazcev, v katerih lahko odgovore izbiramo hitro s pritiskom na miškin gumb, prosto oblikovane odgovore pa vpišemo v posebna polja. Predvidevali smo, da zato izpolnjevanje vprašalnika ne bo časovno prezaudno.

Za sodelovanje v pilotski raziskavi smo zaprosili dvajset bibliotekarjev - katalogizatorjev - iz različnih slovenskih knjižnic, z različnimi delovnimi izkušnjami v sistemu vzajemne katalogizacije. Vprašalnik smo jim skupaj s spremnim dopisom posredovali po elektronski pošti v času od 8. do 18. aprila 2003. Ker nismo želeli, da bi bil vprašalnik le eno številnih elektronskih sporočil, ki jih bibliotekarji prejema po elektronski pošti, smo poskušali večino bibliotekarjev predhodno osebno ali telefonsko seznani z namenom raziskave. Dva dni po preteku za izpolnjevanje vprašalnika določenega roka smo bibliotekarje, ki izpolnjenega vprašalnika niso vrnili, po elektronski pošti ponovno zaprosili, da vrnejo izpolnjeni vprašalnik.

Bibliotekarji so do 23. aprila vrnili 17 (85%) izpolnjenih vprašalnikov. Prejete odgovore smo v obdobju do konca aprila 2003 vsebinsko analizirali in statistično obdelali. Za statistično obdelavo odgovorov smo podatke najprej šifrirali, šifrirane podatke pa obdelali s pomočjo programa Microsoft Excel. Metoda obdelave podatkov se je za potrebe raziskave pokazala kot ustrezna.

Bibliotekarji so o vprašalniku izrazili zelo pozitivno mnenje, posredovali pa so tudi nekaj pripomb in predlogov za izboljšavo vprašalnika. Z izpolnjevanjem vprašalnika niso imeli težav, zastavljena vprašanja so ocenili kot ustrezna in jasna. V svojih odgovorih so potrdili, da je izbrana tehnika za izpolnjevanje vprašalnika dobra, izpolnjevanje vprašalnika pa enostavno in zato ni prezahtavno.

S pomočjo vsebinske analize odgovorov ter na osnovi posredovanih pripomb in predlogov, smo vprašalnik dopolnili in odpravili ugotovljene nejasnosti. Za končno mnenje o spremenjenem vprašalniku smo zaprosili še mentorico, ki je potrdila ustreznost vprašalnika za potrebe empirične raziskave.

5.2 RAZISKAVA

Raziskava "Vrednotenje modula za katalogizacijo v sistemu COBISS" je potekala od 10. maja do 9. junija 2003 z namenom, da ugotovimo povezavo med kakovostjo bibliografskih zapisov in strokovno obdelavo v modulu za katalogizacijo. Z raziskavo smo želeli dobiti oceno slovenskih katalogizatorjev o modulu COBISS/Katalogizacija in postopkih ter skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije.

5.2.1 Vprašalnik

Gradivo za izvedbo raziskave sta sestavljala dva dokumenta: spremni dopis ali uvod k vprašalniku ter vprašalnik oz. obrazec s štirimi sklopi vprašanj.

5.2.1.1 Spremni dopis

V spremnem dopisu smo bibliotekarje poprosili za sodelovanje in jih obvestili o cilju in namenu raziskave. Seznanili smo jih z vsebino vprašalnika ter jim pojasnili način izpolnjevanja vprašalnika. Razložili smo jim potek vračanja vprašalnikov ter ponudili pomoč pri reševanju morebitnih težav pri pripravi ali posredovanju odgovorov. Informirali smo jih o načinu izbire vzorca raziskovanja ter o pomembnosti njihovih odgovorov. Bibliotekarje smo zaprosili, naj izpolnjen vprašalnik zagotovo vrnejo in se jim najlepše zahvalili za sodelovanje ([Priloga 1](#)).

5.2.1.2 Vprašalnik

Vprašanja v vprašalniku ([Priloga 2](#)) se nanašajo na uporabnost modula COBISS/Katalogizacija kot celote in na določene funkcije modula. Dodana so tudi vprašanja o nekaterih postopkih in skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije v sistemu COBISS ter vprašanja o demografskih in drugih podatkih o anketiranem bibliotekarju in knjižnici, v kateri je zaposlen.

Vprašalnik vključuje šestintrideset vprašanj, ki so razdeljena v štiri sklope:

- *I. sklop: MODUL COBISS/Katalogizacija*

V prvem sklopu je šest vprašanj. In sicer vprašanja o vrsti komunikacije (vpliv na hitrost prenosa podatkov), načinu uporabe modula (terminalski dostop : dostop prek emulatorja) ter vprašanja o katalogizatorjevem splošnem mnenju o modulu COBISS/Katalogizacija. Katalogizatorje smo zaprosili, da so pri izbiri odgovorov na splošna vprašanja poskušali oceniti segment COBISS/Katalogizacija kot celoto, in ne le posameznih delov modula.

- *II. sklop: KATALOGIZACIJA*

V drugem sklopu je šestnajst vprašanj o katalogizatorjevem mnenju o določenih funkcijah modula COBISS/Katalogizacija ter o nekaterih postopkih in skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije v sistemu COBISS.

- *III. sklop: PODATKI O ANKETIRANCU*

V tretjem sklopu so vprašanja o katalogizatorjevih izkušnjah pri delu z modulom COBISS/Katalogizacija, formalni izobrazbi katalogizatorja, obsegu dela v COBISS/Katalogizaciji ter o tem kako katalogizatorji ocenjujejo svoje poznavanje nekaterih aplikacij, ki jih pri svojem delu najpogosteje uporabljajo. Dodano je vprašanje o raziskavi ter vprašanje, v katerem lahko katalogizatorji v odgovorih izrazijo svoja mnenja in ugotovitve ter predlagajo spremembe pri strokovni obdelavi v sistemu vzajemne katalogizacije. V sklopu je deset vprašanj.

- *IV. sklop: PODATKI O KNJIŽNICI*

V četrtem sklopu so vprašanja o knjižnici v kateri je anketirani katalogizator zaposlen ter prispevku knjižnice v COBIB v preteklem letu. Dodani sta tudi vprašanja za potrebe evidence in morebitnih dopolnitev vrnjenih vprašalnikov. V četrtem sklopu so štiri vprašanja.

Večina vprašanj v vprašalniku je strukturiranih oz. vprašanj zaprtega tipa. Z njimi smo katalogizatorjem ponudili različne odgovore, katalogizatorji pa so med možnimi odgovori izbrali tistega, ki je bil najbližji njihovemu mišljenju. Pri nekaterih vprašanjih so katalogizatorji lahko izbrali več možnih odgovorov. Pri vprašanjih, kjer nismo mogli z gotovostjo trditi, da smo ponudili povsem ustrezen odgovor za vse katalogizatorje, smo dopustili možnost, da katalogizatorji na vprašanje ne odgovorijo s konkretnim odgovorom. Številna vprašanja v vprašalniku vključujejo ocenjevalno lestvico, s pomočjo katere poskušamo ugotoviti, v kolikšni meri se katalogizatorji strinjajo s postavljeno trditvijo. Uporabili smo Likertovo petstopenjsko lestvico.

Katalogizatorji na vprašanja odgovarjajo tako, da izberejo odgovor in izbiro označijo v kvadratu izbranega odgovora. V primerih, ko je možnih več odgovorov, označijo kvadratek pred vsakim izbranim odgovorom. Pri vprašanjih, ki vključujejo ocenjevalno lestvico, je izbrani odgovor ena od vrednosti od ena do pet. V primeru, ko katalogizatorji na vprašanje ne odgovorijo s konkretnim odgovorom oz. ne označijo enega od predlaganih odgovorov, lahko izberejo odgovor "ne vem" ali "ne poznam", ali pa v rubriki "drugo" v polju za vpis besedila sami oblikujejo odgovor na vprašanje.

5.2.2 Določitev vzorca

Ocenjujemo, da je med slovenskimi bibliotekarji trenutno več kot 700 aktivnih katalogizatorjev³⁸, ki sodelujejo pri vzajemni katalogizaciji v sistemu COBISS.SI. Ker enotne evidence ni in ker smo predpostavili, da bi bila stopnja odzivnosti v primeru, da bi vprašalnik naslovili na skupni elektronski naslov uporabnikov sistema COBISS.SI - na distribucijsko listo cobiss-users@izum.si - zelo nizka, smo se odločili, da vprašalnik naslovimo na kontaktne osebe polnopravnih članic sistema COBISS. Polnopravne članice so namreč knjižnice, ki aktivno sodelujejo v sistemu vzajemne katalogizacije in lahko prispevajo zapise v vzajemno bazo podatkov glede na predhodno verifikacijo usposobljenosti svojih katalogizatorjev. Dokler katalogizatorji nimajo ustrezne licence, ne morejo prispevati zapisov v vzajemno bazo podatkov, lahko pa zapise iz te baze prevzemajo in jih shranjujejo v svoje lokalne baze podatkov (Platforma..., 2003). Tako izbrani vzorec za izvedbo raziskave je omogočal višjo stopnjo odzivnosti in bolj objektivne rezultate raziskave, saj so kontaktne osebe polnopravnih članic sistema običajno osebe z dobrim poznavanjem več segmentov sistema in z bogatimi delovnimi izkušnjami v sistemu COBISS. Ker kontaktne osebe opravljajo različna bibliotekarska ali strokovna dela, smo v primerih, ko ne katalogizirajo, kontaktne osebe videli kot posrednika, ki bo vprašalnik predal osebi, ki je v knjižnici zadolžena oziroma odgovorna za obdelavo knjižničnega gradiva.

5.2.3 Oblika izvedbe raziskave

Zaradi razmeroma nizkih stroškov izvedbe raziskave smo se odločili, da bomo anketiranje izvedli po elektronski pošti na naslove kontaktnih oseb polnopravnih članic sistema COBISS.SI. Da bi bila stopnja odzivnosti čim višja, smo poskušali pridobiti osebne naslove kontaktnih oseb. Pomagali smo si s tabelo podatkov iz zbirke COLIB.SI - zbirke podatkov o slovenskih knjižnicah - ki so nam jo v aprilu 2003 posredovali iz knjižničnega informacijskega

³⁸ Uradnih podatkov o številu katalogizatorjev ni. Po podatkih knjižničnega informacijskega servisa je v letu 2002 katalogiziralo vsaj eno enoto približno 900 različnih katalogizatorjev. Do novembra 2003 se je tečaja " Uporaba programske opreme COBISS2/Katalogizacija - ažuriranje baze podatkov CONOR" udeležilo okoli 670 katalogizatorjev. Kljub jasnim opredelitvam o pogojih in postopkih za delo v sistemu vzajemne katalogizacije, v knjižnicah zaradi kadrovskih težav pogosto za pomoč poiščejo osebe, ki ne izpolnjujejo vseh pogojev za delo v sistemu vzajemne katalogizacije. Nekateri še vedno katalogizirajo na uporabniško ime drugega aktivnega katalogizatorja ali na uporabniško ime, ki bi moralo biti že ukinjeno, zato število uporabniških imen ne predstavlja že tudi števila aktivnih katalogizatorjev. Pomagati si ne moremo niti s seznamom bibliotekarjev, ki so

servisa, manjkajoče osebne poštna naslova pa smo poskušali pridobiti prek različnih javno dostopnih podatkov, z osebnimi kontakti in s povpraševanji na znane naslove knjižnic ali organizacij, v okviru katerih nesamostojne knjižnice delujejo. Kljub prizadevanjem za eno knjižnico novega naslova nismo uspeli pridobiti, saj organizacija, v okviru katere deluje knjižnica, v letu 2003 ni bila aktivna. Ker je bilo konec aprila 2003 evidentiranih 269 aktivnih polnopravnih članic sistema COBISS.SI, smo sporočilo s pripetima datotekama (spremnim dopisom in vprašalnikom) poslali po elektronski pošti na 268 poznanih elektronskih poštah naslovov.

Da bi bila odzivnost čim boljša, saj je pri poštnem anketiranju odzivnost nižja kot pri telefonskem anketiranju ali pri osebnih intervjujih in je navadno nižja od 50%, smo poskušali bibliotekarje s predstavitvijo vprašalnika ter z razlago pomena, predvsem pa z osebnim, posamičnim naslavljanjem in pošiljanjem vprašalnika konkretni osebi, prepričati, da je vprašalnik vreden odgovaranja in tako doseči boljšo odzivnost ([Priloga 3](#)).

5.2.4 Čas poteka raziskave

Raziskava "Vrednotenje modula za katalogizacijo v sistemu COBISS" je potekala od 10. maja do 9. junija 2003. Ker smo se odločili za osebno, posamično naslavljanje in pošiljanje vprašalnika vsaki kontaktni osebi posebej, nismo mogli razposlati vseh vprašalnikov naenkrat. V nekaterih primerih je bilo potrebno ponovno posredovanje sporočila in pripetih datotek, saj so katalogizatorji sporočilo poskušali prebrati na terminalu, kar je podaljšalo čas razpošiljanja vprašalnika. Zadnje vprašalnike smo odposlali 18. maja in tako pričakovali odgovore do 27. maja 2003.

Do 28. maja smo prejeli 112 izpolnjenih vprašalnikov. Za evidenco prejetih odgovorov smo vprašalniku v 4. sklopu vprašanj dodali polje za vpis podatka o sigli, nazivu ali akronimu knjižnice, z opombo, da bo podatek uporabljen izključno za evidenco prejetih odgovorov in ne bo uporabljen pri analizi odgovorov³⁹. Tako smo tiste, ki vprašalnika niso uspeli izpolniti in

opravili licenco za delo v sistemu COBISS, saj je precej bibliotekarjev, ki so izkušeni katalogizatorji in jim je licenca "priznana", nekaj pa je tudi katalogizatorjev, ki so licenco opravili, vendar ne katalogizirajo.

³⁹ Da bi zagotovili anonimnost odgovorov, smo prejeti izpolnjeni vprašalnik evidentirali na seznamu v raziskavo vključenih bibliotekarjev, izbrisali vse evidenčne podatke v izpolnjenem vprašalniku, vprašalnik pa preimenovali in shranili brez kakršnihkoli povezav na seznam.

vrniti, 28. maja ponovno zaprosili, da naj izpolnjen vprašalnik pošljejo najkasneje do 9. junija 2003 ([Priloga 4](#)).

Na vprašalnik se je odzvalo 142 bibliotekarjev. Prejete odgovore smo nato vsebinsko analizirali in statistično obdelali. Za statistično obdelavo odgovorov smo podatke najprej šifrirali, šifrirane podatke pa obdelali s pomočjo programov Microsoft Excel in Statistica⁴⁰.

6 REZULTATI IN RAZPRAVA

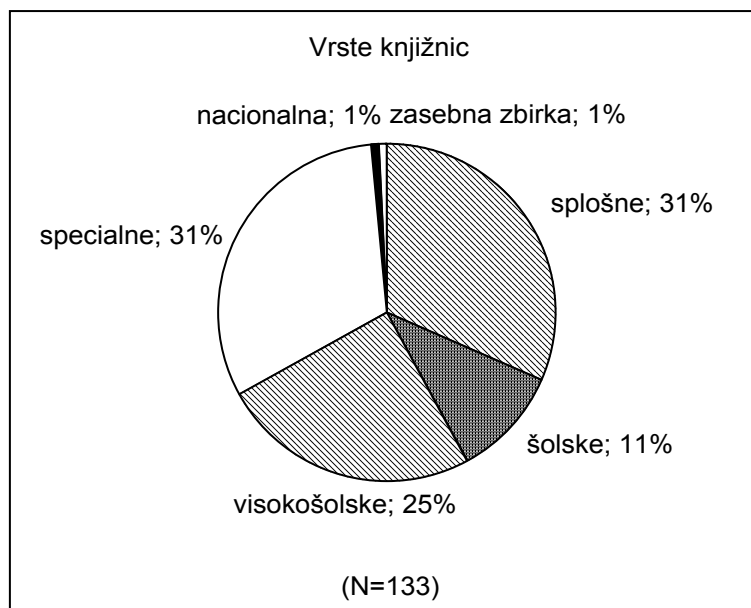
Vprašalnik "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija" smo po elektronski pošti poslali 268 (cca 40% populacije) od okoli 700 katalogizatorjev v sistemu COBISS.SI. Na vprašalnik se je odzvalo 142 (53%) bibliotekarjev. Vrnili so 133 (50%) izpolnjenih vprašalnikov, od kontaktnih oseb iz devetih knjižnic (3%) pa smo prejeli opravičilo, da zaradi objektivnih razlogov vprašalnika ne morejo izpolniti. Ocenjujemo, da dobljeni odgovori predstavljajo odgovore ene petine aktivnih slovenskih katalogizatorjev.

6.1 PODATKI O ANKETIRANCIH

6.1.1 Sodelujoči glede na vrsto knjižnice

Podatek o vrsti knjižnice je navedlo vseh 133 katalogizatorjev. Odstotki respondentov glede na vrsto knjižnice so prikazani na sliki 1.

⁴⁰ StatSoft, Inc. (2003). STATISTICA (data analysis software system), version 6. www.statsoft.com.

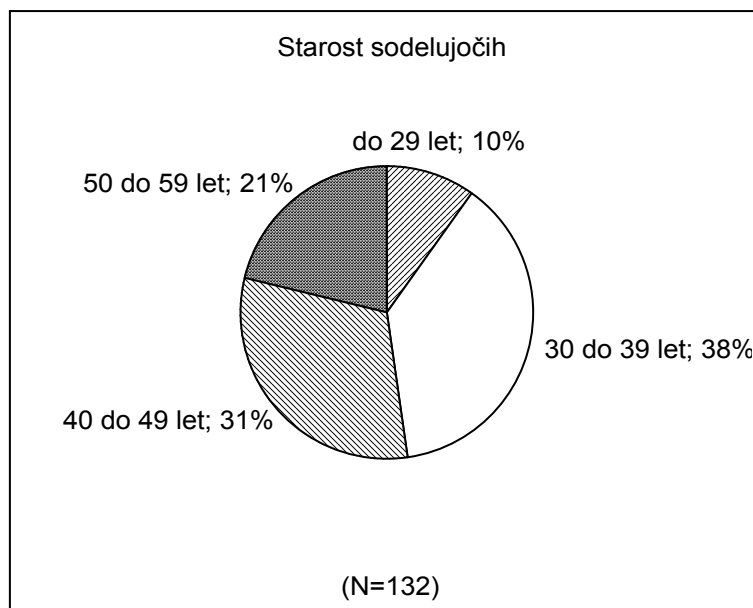

Slika 1: Odstotek respondentov glede na vrsto knjižnice

Izpolnjene vprašalnike je vrnilo 42 (31%) katalogizatorjev iz splošnih knjižnic, 14 (11%) iz šolskih, 33 (25%) katalogizatorjev je izpolnilo vprašalnik v visokošolskih knjižnicah, 42 (31%) izpolnjenih vprašalnikov smo prejeli tudi od katalogizatorjev v specialnih knjižnicah ter 1 (1%) izpolnjen vprašalnik iz nacionalne knjižnice in 1 (1%) vprašalnik, ki ga je izpolnil katalogizator, ki obdeluje gradivo v zasebni zbirki.

6.1.2 Starost in spol sodelujočih

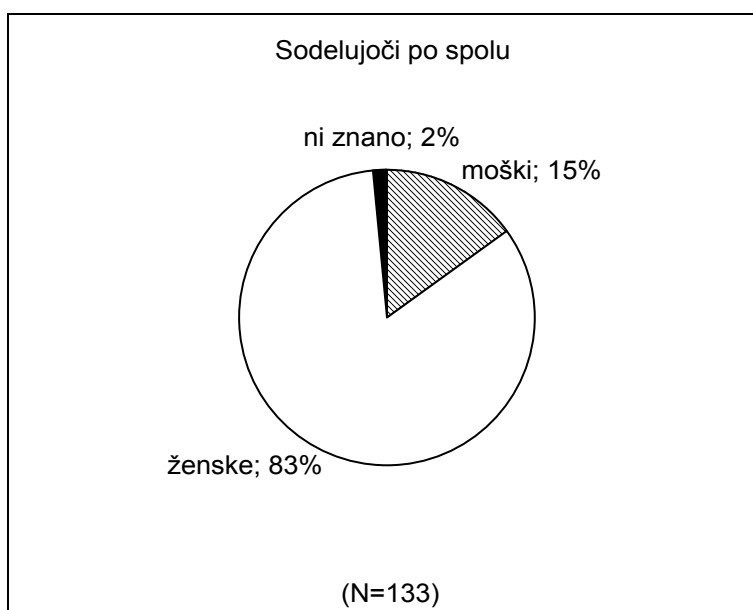
V raziskavo je bilo vključenih vseh 133 vrnjenih vprašalnikov. Podatka o starosti nam ni zaupala ena oseba.

Slika 2: Odstotek respondentov glede na starost

Za preostale sodelujoče velja, da je večina (69%) sodelujočih aktivnih katalogizatorjev starih od 30 do 49 let: 50 katalogizatorjev ima 30 do 39 let, 41 katalogizatorjev pa je starih 40 do 49 let. Mlajših katalogizatorjev - starih do 29 let - je 13, tistih nad 50 let starosti pa 28 (slika 2). Med sodelujočimi ni bilo katalogizatorja, ki bi imel več kot 59 let.

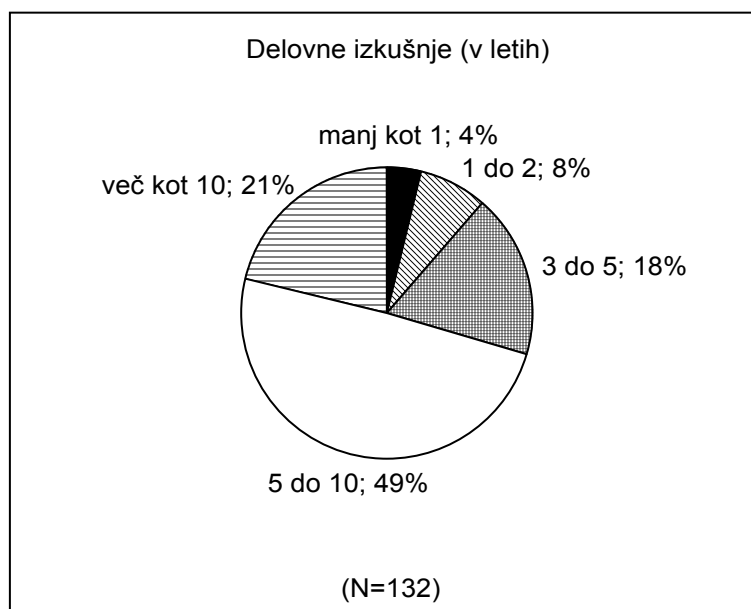
Večina od 133 v raziskavi sodelujočih je žensk, saj jih je na vprašalnik odgovorilo 111 oz. 83%. Moških je 20 oz. 15 % (slika 3). Dva respondenta spola nista označila.

Slika 3: Odstotek respondentov glede na spol

6.1.3 Delovne izkušnje s programsko opremo COBISS/Katalogizacija

Na vprašanje Koliko časa že delate s programsko opremo COBISS/Katalogizacija? je odgovorilo 132 katalogizatorjev.

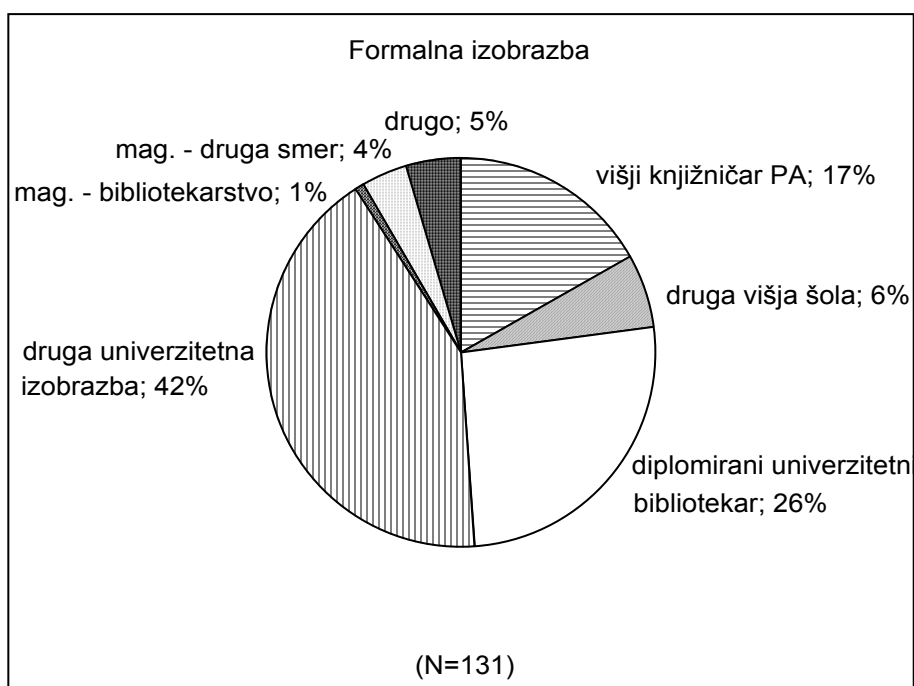
Slika 4: Delovne izkušnje s programsko opremo COBISS/Katalogizacija

S slike 4 je razvidno, da ima kar 88% anketiranih katalogizatorjev večletne delovne izkušnje z modulom COBISS/Katalogizacija, saj ga uporabljajo več kot tri leta. Manj kot eno leto modul uporablja 5 katalogizatorjev, 10 katalogizatorjev pa eno do dve leti. Med bolj izkušenimi je 24 katalogizatorjev, ki imajo tri do petletne izkušnje v COBISS/Katalogizaciji, 65 katalogizatorjev dela z modulom COBISS/Katalogizacija pet do deset let, 28 katalogizatorjev pa COBISS/Katalogizacijo uporablja že več kot deset let.

6.1.4 Formalna izobrazba sodelujočih

Od 131 bibliotekarjev, ki so na vprašalniku označili podatek o formalni izobrazbi, ima 56 (43%) katalogizatorjev formalno bibliotekarsko izobrazbo: končan višješolski študij knjižničarstva na Pedagoški akademiji ali zaključen univerzitetni študij bibliotekarstva na Filozofski fakulteti. Višješolsko izobrazbo ima 30 katalogizatorjev, 22 (17%) je višjih knjižničarjev, ki so formalno izobrazbo pridobili na Pedagoški akademiji, 8 (6%) katalogizatorjev ima končano drugo višjo šolo. Univerzitetno izobraženih katalogizatorjev je 89 oziroma 68%: 34 (26%) diplomiranih univerzitetnih bibliotekarjev in 55 (42%)

katalogizatorjev z drugo univerzitetno izobrazbo. Šest katalogizatorjev (5%) ima magisterij, en katalogizator (1%) je pridobil magisterij iz bibliotekarstva. Odgovor "drugo" je označilo šest katalogizatorjev (5%), od katerih je eden navedel, da je diplomirani gradbeni inženir, štirje imajo srednješolsko izobrazbo, saj navajajo, da so "knjižničarji" (slika 5). Eden svoje formalne izobrazbe, kljub temu da je izbral možnost drugo, ni opredelil.

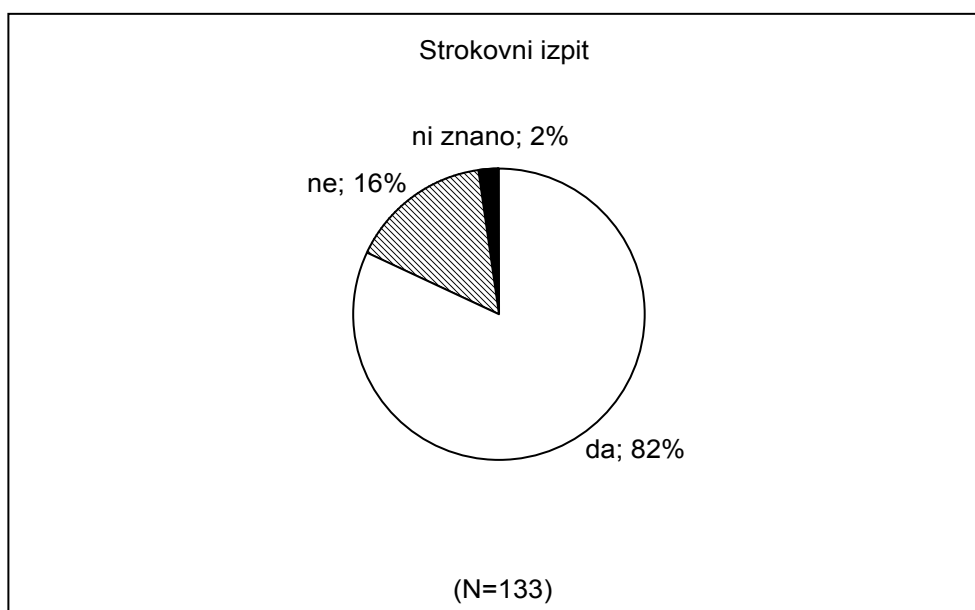
Slika 5: Formalna izobrazba katalogizatorjev

Zaradi številčno premajhnih razredov smo za potrebe izračuna rezultatov raziskave razrede delno preoblikovali. Katalogizatorja z magisterijem iz bibliotekarstva smo priključili razredu katalogizatorjev z magisterijem na drugi smeri in tako oblikovali razred "katalogizatorji z magisterijem". Knjižničarje in diplomiranega gradbenega inženirja - katalogizatorje, ki so bili v razredu drugo - pa smo priključili razredu katalogizatorjev "druga višja šola". Tako smo glede na izobrazbo katalogizatorjev oblikovali pet razredov.

6.1.5 Strokovni izpit in dovoljenje za vzajemno katalogizacijo

Podatek o strokovnem izpitu je označilo 130 katalogizatorjev. Kot je razvidno s slike 6, ima strokovni izpit iz bibliotekarske stroke 82% oziroma 109 katalogizatorjev, kar 16% oziroma 21 aktivnih katalogizatorjev pa navaja, da v COBISS/Katalogizaciji sodelujejo brez strokovnega izpita iz bibliotekarstva. Brez strokovnega izpita je 5 višjih knjižničarjev, 1 katalogizator z višjo

šolo nebibliotekarske smeri, 8 diplomiranih univerzitetnih bibliotekarjev, 5 katalogizatorjev z univerzitetno izobrazbo druge smeri, en katalogizator z magisterijem iz bibliotekarstva, brez strokovnega bibliotekarskega izpita pa je tudi eden od katalogizatorjev, ki je svojo formalno izobrazbo označil z možnostjo drugo.

Slika 6: Odstotek respondentov glede na strokovni izpit

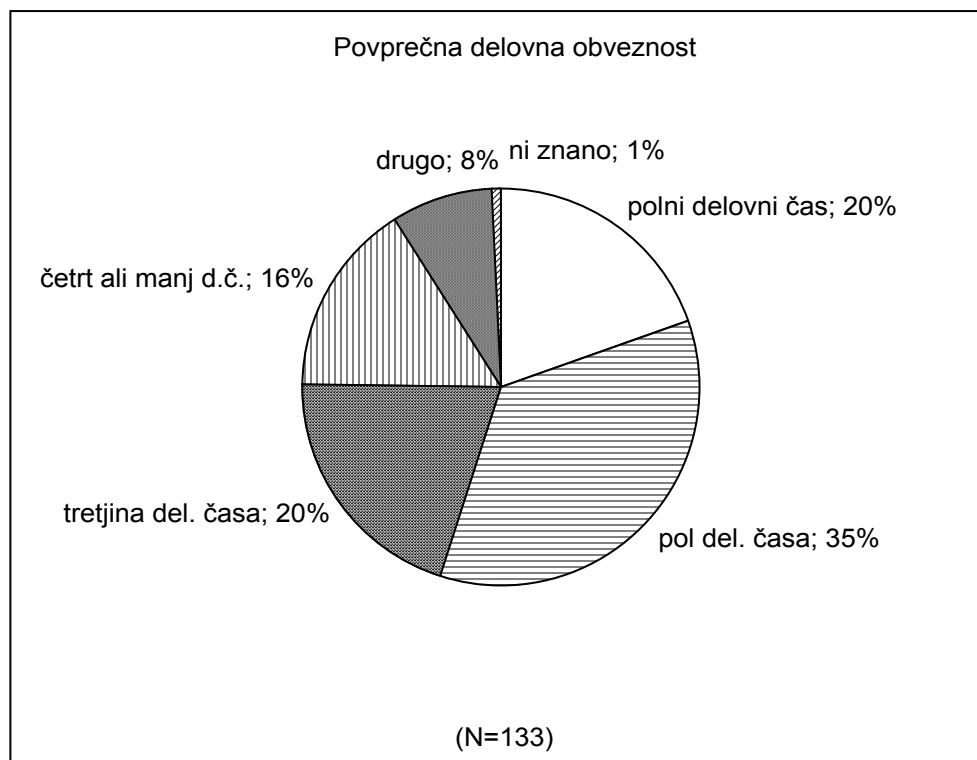

Slika 7: Odstotek respondentov glede na dovoljenje za vzajemno katalogizacijo

Na vprašanje Ali imate dovoljenje za vzajemno katalogizacijo (dodeljene posebne privilegije v modulu COBISS/Katalogizacija ali pridobljeno licenco)? ni odgovoril en katalogizator. Med 132 katalogizatorji, ki so odgovorili, ima dovoljenje za vzajemno katalogizacijo 89% oziroma 119 katalogizatorjev, 13 katalogizatorjev (10% sodelujočih v raziskavi) aktivno katalogizira brez pridobljenega dovoljenja (slika 7).

6.1.6 Povprečna delovna obveznost

Na osnovi prejetih odgovorov je bilo ugotovljeno, da več kot polovica sodelujočih katalogizatorjev katalogizira v povprečju vsaj pol delovnega časa. Da katalogizirajo polni delovni čas, navaja 26 (20%) katalogizatorjev, 47 (35%) sodelujočih katalogizatorjev v povprečju katalogizira pol delovnega časa. Tudi štirje katalogizatorji, ki so izbrali odgovor drugo, navajajo, da v povprečju v modulu za katalogizacijo dnevno delajo več kot pol, vendar manj kot polni delovni čas. 21 (16%) katalogizatorjev odgovarja, da v povprečju namenijo katalogizaciji četrť ali manj delovnega dneva, tretjino delovnega časa pa v povprečju katalogizira ena petina, oziroma 27 (20%) katalogizatorjev. Enajst katalogizatorjev (8%) je izbralo odgovor drugo (slika 8).

Slika 8: *Deležji odgovorov o povprečni delovni obveznosti v modulu COBISS/Katalogizacija*

Katalogizatorji iz razreda "drugo" navajajo, da uporabljajo modul COBISS/Katalogizacija:

- "Po potrebi, saj za vodenje knjižnice uporabljamo drug program. COBISS/-Katalogizacijo uporabljamo le za katalogizacijo tujih publikacij in za poizvedbe."
- "V povprečju 90% delovne obveznosti."
- "Poleg knjižničarskega dela delam kot raziskovalka, zato včasih delam v modulu COBISS/Katalogizacija 100%, velikokrat pa nič. Vpise v COBISS delam po potrebi, gre predvsem za bibliografije raziskovalcev, malokdaj pa za vpise novih knjig. Ne morem pa opredeliti dela kot tretjinsko ali polovično delovno obveznost."
- "80% delovnega časa";
- "samo občasno";
- "zelo odvisno od drugega dela";
- "6 let 100% delovnega časa; zadnja 4 leta na vodstvenih delih pri organizaciji in usmerjanju bibliografske obdelave";
- "cca 75% delovnega časa";
- "Ker sem za vse sama - toliko časa, kolikor mi ga ostane od drugih obveznosti."
- "Kolikor mi dopušča čas."
- "Več kot 50% in manj kot 100% delovnega časa."

6.1.7 Ocena znanja katalogizatorjev za uporabo izbranih aplikacij

Katalogizatorji svoje znanje za uporabo v vprašalniku navedenih aplikacij ocenjujejo različno. Na osnovi prejetih odgovorov ugotavljamo, da je znanje slovenskih katalogizatorjev za uporabo nekaterih pogosto uporabljenih aplikacij dobro.

Katalogizatorji so svoje znanje za uporabo aplikacij lahko ocenili z ocenami od 1 do 5, pri čemer je ocena 1 pomenila - zelo slabo znanje, ocena 5 pa - zelo dobro znanje. Najboljše ocenjujejo svoje znanje za uporabo elektronske pošte (ocena 4,2), sledijo znanja za uporabo modula COBISS/Katalogizacija in interneta (ocena 4,1) ter urejevalnikov besedil (ocena 3,9). Znanja za uporabo podatkovnih zbirk ocenjujejo najslabše, z oceno 3,7 (tabela 5).

Elektronske pošte ne uporablja en katalogizator, šest katalogizatorjev pa navaja, da pri svojem delu ne uporabljajo urejevalnikov besedil. Enako število katalogizatorjev ni podalo ocene o svojem znanju za uporabo podatkovnih zbirk, saj so izbrali odgovor "ne uporabljam".

Tabela 5: Ocena znanja katalogizatorjev za uporabo izbranih aplikacij

Ocena znanja za uporabo:	urejevalnikov besedil			elektronske pošte			podatkovnih zbirk		
Izobrazba	ocena	N	%	ocena	N	%	ocena	N	%
višji knjižničar (PA)	3,5	21	17	4,1	22	17	3,5	21	17
druga višja šola	4,0	7	6	3,8	8	6	3,6	8	7
dipl. univerzit. bibliotekar	3,8	33	27	4,1	34	27	3,6	33	26
druga univerzit. izobrazba	4,0	52	42	4,3	53	41	3,8	53	42
magisterij (bibliotekarstvo)	5,0	1	1	5,0	1	1	3,0	1	1
magisterij (druga smer)	4,6	5	4	4,8	5	4	4,2	5	4
drugo	3,6	5	4	3,8	5	4	4,0	4	3
SKUPAJ	3,9	124	100	4,2	128	100	3,7	125	100

Ocena znanja za uporabo:	interneta			COBISS/ Katalogizacije			povprečna ocena
Izobrazba	ocena	N	%	ocena	N	%	
višji knjižničar (PA)	3,7	22	17	4,4	22	17	3,8
druga višja šola	3,6	8	6	4,3	8	6	3,8
dipl. univerzitet. bibliotekar	4,1	34	26	4,1	34	26	3,9
druga univerzit. izobrazba	4,2	55	42	4,0	55	42	4,1
magisterij (bibliotekarstvo)	4,0	1	1	4,0	1	1	4,2
magisterij (druga smer)	4,6	5	4	4,4	5	4	4,5
drugo	3,6	5	4	4,2	6	4	3,8
SKUPAJ	4,1	130	100	4,1	131	100	4,0

V tabeli 5 je prikazano tudi kako so katalogizatorji z različno izobrazbo ocenili svoje znanje za uporabo izbranih aplikacij. Čeprav je iz tabele korelacijskih koeficientov v prilogi (Priloga 5 - Tabela 1) razvidno, da ima izobrazba statistično značilni vpliv le na oceno znanja za uporabo

urejevalnikov besedil ($r=0,22$; $p=0,019$), lahko v tabeli 5 vidimo, da katalogizatorji s formalno bibliotekarsko izobrazbo praviloma ocenjujejo svoje znanje slabše kot katalogizatorji z nebibliotekarsko izobrazbo. Razlogov ne poznamo, domnevamo pa lahko, da so katalogizatorji s formalno bibliotekarsko izobrazbo morda bolj kritični do svojih znanj ali pa svoja znanja ocenjujejo bolj objektivno. Tako je ocena znanja za uporabo urejevalnikov besedil višjih knjižničarjev s končano bibliotekarsko izobrazbo na Pedagoški akademiji za 0,5 ocene nižja od ocene katalogizatorjev s končano drugo višjo šolo. V primerjavi z oceno katalogizatorjev z drugo univerzitetno izobrazbo je za 0,2 nižja tudi ocena diplomiranih univerzitetnih bibliotekarjev. Podobno lahko nižje ocene zasledimo tudi pri oceni znanja za uporabo podatkovnih zbirk, vendar odstopanje ni tako izrazito. Katalogizator z magisterijem iz bibliotekarstva je svoje znanje za uporabo podatkovnih zbirk, interneta in COBISS/Katalogizacije ocenil nižje kot znanje za uporabo istih aplikacij ocenjujejo drugi katalogizatorji z magisterijem. Skupna povprečna ocena znanja za uporabo navedenih aplikacij je najvišja za katalogizatorje z magisterijem druge smeri (4,5). Skupna povprečna ocena znanja diplomiranih univerzitetnih bibliotekarjev je 3,9 in je za 0,1 višja od povprečne ocene katalogizatorjev z višjo izobrazbo ter za 0,2 nižja od povprečne ocene katalogizatorjev z drugo univerzitetno izobrazbo.

Iz tabele korelacijskih koeficientov v prilogi (Priloga 5 - Tabela 1) je tudi razvidno, da imajo izkušnje statistično značilni vpliv na oceno znanja za uporabo interneta ($r=0,25$; $p=0,005$) in COBISS/Katalogizacije ($r=0,42$; $p=0,000$). Na oceno znanja za uporabo modula za katalogizacijo imajo statistično značilen vpliv: dovoljenje za katalogizacijo ($r=0,21$; $p=0,021$), dnevna delovna obveznost v COBISS/Katalogizaciji ($r=0,20$; $p=0,024$) in število prispevanih zapisov knjižnice ($r=0,32$; $p=0,000$). Dnevna delovna obveznost v COBISS/Katalogizaciji ima statistično značilni vpliv tudi na oceno znanja za uporabo interneta ($r=0,22$; $p=0,015$), opravljen strokovni izpit ima statistično značilni vpliv na oceno znanja za uporabo elektronske pošte ($r=0,24$; $p=0,008$), vrsta knjižnice, iz katere je anketirani katalogizator, pa ima statistično značilni vpliv na ocene za uporabo elektronske pošte, podatkovnih zbirk in interneta.

6.1.8 Reprezentativnost vzorca

Z odločitvijo, da vprašalnike naslovimo na kontaktne osebe polnopravnih članic sistema COBISS v Sloveniji, smo želeli dobiti vzorec, ki bi dobro posredoval lastnosti aktivnih katalogizatorjev - kreatorjev novih in redaktorjev obstoječih zapisov. Kljub dejstvu, da ne

poznamo točnega števila vseh aktivnih katalogizatorjev, ocenjujemo, da je vzorec reprezentativen, saj vključuje zadostno število predstavnikov iz najštevilčnejše zastopanih knjižnic, tako glede samega števila knjižnic v sistemu, vrste knjižnic, kot tudi glede na prispevek novih zapisov v vzajemno bazo v letu 2002 (tabela 6).

Tabela 6: Prispevek novih zapisov knjižnic v COBIB v letu 2002

Število zapisov:	Knjižnice		
	N	N kumulativa	%
- nad 10.000 zapisov	2	2	2
- 5.001 do 9.999 zapisov	7	9	5
- 2.501 do 5000 zapisov	16	25	12
- 1.001 do 2.500 zapisov	11	36	8
- 501 do 1000 zapisov	27	63	20
- 101 do 500 zapisov	34	97	26
- 11 do 100 zapisov	22	119	17
- 1 do 10 zapisov	1	120	1
- 0 zapisov	12	132	9
SKUPAJ	132	/	100

Največje odstopanje glede na prispevek novih zapisov predstavlja nacionalna knjižnica, saj so katalogizatorji iz Narodne in univerzitetne knjižnice v letu 2002 v vzajemno podatkovno zbirko prispevali osmino vseh zapisov. Kljub temu se zaradi sistematično določenega vzorca nismo odločili, da bi v raziskavo vključili več katalogizatorjev iz NUK-a.

Tabela 7: Reprezentativnost vzorca

Vrsta knjižnic:	Aktivni katalogizatorji	Kontaktne osebe polnopravnih članic COBISS.SI			Sodelujoči v raziskavi		delež	
	P _Σ	P	%	% novih zapisov v COBIB ⁴¹	N	%	N/P	N/P _Σ
- splošne	/	65	24	21	42	31	0,65	/
- šolske	/	32	12	2	14	11	0,44	/
- visokošolske	/	57	21	41	33	25	0,58	/
- specialne	/	113	41	23	42	31	0,37	/
- nacionalna	/	1	1	13	1	1	1	/
- zasebna zbirka	/	1	1	0	1	1	1	/
SKUPAJ	~700	269	100	100	133	100	0,49	~0,19

Ker s točnimi podatki o slovenskih aktivnih katalogizatorjih ne razpolagamo, smo glede na dolgoletne izkušnje, ki smo si jih pridobili pri rednem delu ter ob različnih izobraževalnih,

⁴¹ Podatki o deležu novih zapisov v COBIB.SI so povzeti po dokumentu Polnopravni člani sistema COBISS.SI in njihovo sodelovanje v sistemu vzajemne katalogizacije (Polnopravni..., 2003).

koordinacijskih in svetovalnih aktivnosti v sistemu vzajemne katalogizacije ocenili, da vzorec v raziskavo vključenih katalogizatorjev verodostojno predstavlja populacijo slovenskih aktivnih katalogizatorjev, tako glede na starost, spol, delovne izkušnje, izobrazbo, opravljeni strokovni izpit in dovoljenje za vzajemno katalogizacijo, kot tudi glede na povprečno delovno obveznost in znanja katalogizatorjev za uporabo določenih aplikacij. Predpostavljamo, da bo navedeni vzorec zagotovil natančnost zbranih podatkov in da ni pristranski. V tabeli 7 so prikazana števila, odstotki ter deleži razposlanih vprašalnikov in prejetih odgovorov po vrstah knjižnic. Prikazan je tudi delež izpolnjenih vprašalnikov glede na ocenjeno število vseh aktivnih katalogizatorjev.

6.2 SKLOP VPRAŠANJ O MODULU COBISS/KATALOGIZACIJA

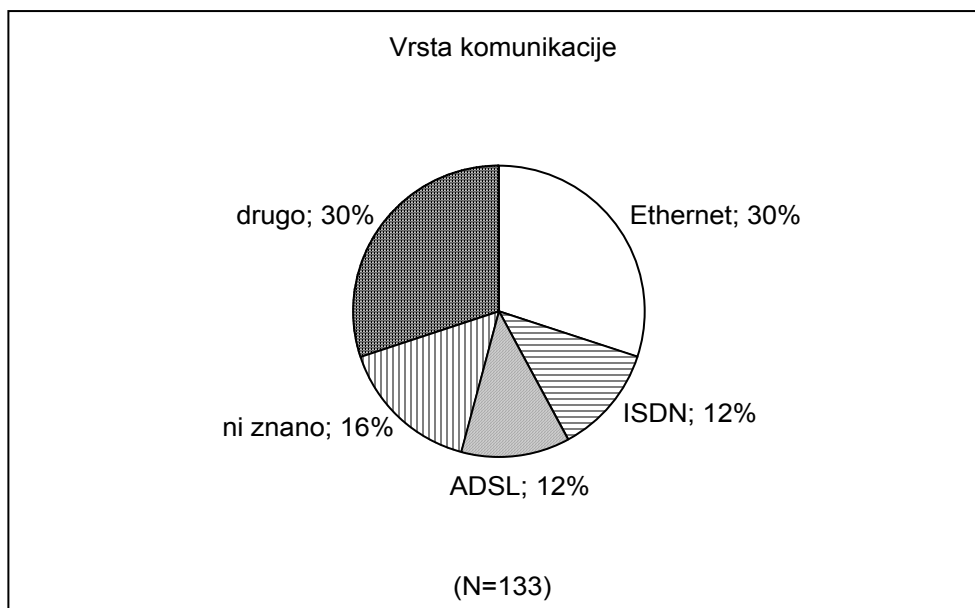
V vprašalniku "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija" smo v prvem sklopu katalogizatorje povprašali o njihovi oceni segmenta COBISS/Katalogizacija kot celote in ne le posameznih delov modula.

6.2.1 Komunikacija in način uporabe modula COBISS/Katalogizacija

Uvodni vprašanja v prvem sklopu sta bili namenjeni seznanitvi z vrsto komunikacije ter z načinom uporabe modula za katalogizacijo.

6.2.1.1 Vrsta komunikacije

Sistem COBISS je zasnovan na online komunikaciji med lokalnimi računalniškimi sistemi (strežniki), ki so praviloma locirani v večjih knjižnicah, in osrednjim računalniškim sistemom knjižničnega informacijskega servisa. Vse komunikacije potekajo prek interneta ([Platforma...](#), 2003). Ker vrsta komunikacije vpliva na hitrost prenosa podatkov, knjižnice v želji po boljših pogojih dela izkoriščajo možnosti, ki jih nudi Telekom, kot tudi ponudbo drugih ponudnikov dostopa.

Slika 9: Vrsta komunikacije do vozlišča ARNES

Za dostop do vozlišča Arnes 16 knjižnic (12%) uporablja klicno povezavo (ISDN), v večini ostalih knjižnic za dostop uporabljajo stalne povezave. Ethernet povezavo uporablja 40 knjižnic (30%), ADSL povezavo 16 knjižnic (12%), 21 katalogizatorjev (za 16% knjižnic) navaja, da jim vrsta komunikacije ni poznana, 40 katalogizatorjev (za 30% knjižnic) pa je izbralo odgovor drugo (slika 9). Navajajo, da uporabljajo v 36 knjižnicah (27%) zakupljen vod, v treh knjižnicah kabelsko povezavo (2%), v eni knjižnici pa brezžično povezavo.

6.2.1.2 Način uporabe modula COBISS/Katalogizacija

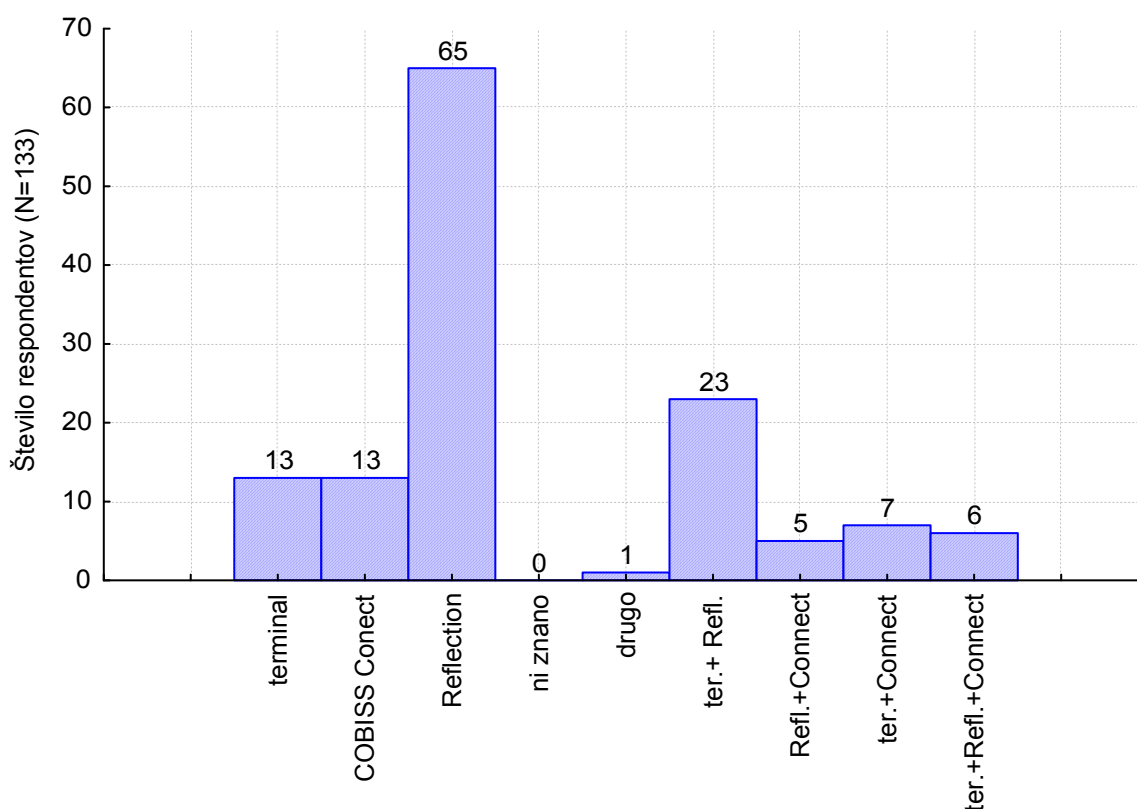
Ker modul COBISS/Katalogizacija še nima grafičnega vmesnika, katalogizatorji modul uporabljajo različno in pri vzajemni katalogizaciji za dostop do strežnikov uporabljajo osebni računalnik ali VT-terminal.

Tabela 8: Način uporabe modula COBISS/Katalogizacija

Način uporabe:		število katalogizatorjev			
		ter.	Con.	Refl.	%
samostojno	- na terminalu	13	0	0	14
	- COBISS Connect	0	13	0	14
	- Reflection	0	0	65	35
2 načina	- na terminalu + Reflection	23	0	23	13
	- Reflection + Connect	0	5	5	6
	- na terminalu + Connect	7	7	0	8
3 načini	- na terminalu + Reflection + Connect	6	6	6	10
SKUPAJ		49	31	99	100

Za emulacijo VT-terminalov na osebnih računalnikih in komunikacijsko povezovanje uporabljajo programsko opremo WRQ Reflection for Unix and OpenVMS ([Platforma...](#), 2003), v nekaterih knjižnicah pa tudi še COBISS Connect. Ugotovljeno je bilo, da 92 katalogizatorjev (69%) modul za katalogizacijo uporablja na en način, 41 (31%) pa s kombinacijo dveh ali treh načinov (slika 10).

Najpogosteje uporabljana je kombinacija uporabe na terminalu in osebnem računalniku s pomočjo emulatorja Reflection (17% oziroma 23 katalogizatorjev). Če upoštevamo tako samostojno, kot tudi kombinirano uporabo, ugotovimo, da 130 katalogizatorjev (73%) modul za katalogizacijo uporablja na osebnem računalniku, 49 katalogizatorjev (27%) pa svoje delo še vedno opravlja prek terminala. Izvorno katalogizacijo in redakcijo zapisov v COBISS/Katalogizaciji opravlja prek COBISS Connecta 31 katalogizatorjev (17%), več kot polovica anketiranih katalogizatorjev (99 oz. 55%) pa gradivo obdeluje na osebnem računalniku prek terminalskega emulatorja Reflection for Unix and OpenVMS (tabela 8).

Slika 10: Način uporabe modula COBISS/Katalogizacija

6.2.2 Zanesljivost, hitrost in kakovost

Slovenskim katalogizatorjem smo zastavili vprašanje o tem, kako bi ocenili modul COBISS/Katalogizacija glede zanesljivosti, hitrosti in kakovosti in jih poprosili, da izberejo oceno od 1 do 5, če ocena 1 pomeni - zelo slabo, ocena 5 pa - zelo dobro. Pojme zanesljivost, hitrost ter kakovost smo zaradi enoličnega razumevanja tudi razložili:

- zanesljivost = sposobnost, da modul zadovoljivo deluje; opravlja zahtevano funkcijo; da pri delovanju ne prihaja do odpovedi - padcev - posameznih elementov ali celotnega modula;
- hitrost = predvsem: hitrost iskanja podatkov, hitrost dostopa do različnih funkcij, hitrost shranjevanja podatkov;
- kakovost = prijaznost modula za delo, varnost zbranih podatkov, zanesljivost, fleksibilnost pri vključevanju dopolnitev - vse tisto, kar prispeva, da je modul učinkovita pomoč pri delu.

Tabela 9: Ocena modula COBISS/Katalogizacija - zanesljivost, hitrost, kakovost

Ocena za:	zanesljivost			hitrost			kakovost		
Izobrazba	ocena	N	sd	ocena	N	sd	ocena	N	sd
višji knjižničar (PA)	4,2	22	0,6	3,8	22	0,7	4,0	22	0,8
druga višja šola	4,5	14	0,7	4,1	14	0,8	3,9	14	0,9
dipl. univerzitet. bibliotekar	4,2	34	0,8	3,9	34	1,0	3,7	34	1,0
druga univerzitet. izobrazba	4,3	55	0,7	3,9	55	0,9	3,7	54	0,9
magisterij	4,1	6	0,7	4,2	6	0,8	3,7	6	0,8
SKUPAJ	4,3	133	0,7	3,9	133	0,9	3,8	132	0,9

Kot je razvidno iz tabele 9, so slovenski katalogizatorji zadovoljni z zanesljivostjo, hitrostjo in kakovostjo modula COBISS/Katalogizacija. Zanesljivost so ocenili z oceno 4,3 (najnižja ocena 2, najvišja ocena 5), hitrost so ocenili nekoliko nižje in sicer z oceno 3,9 (najnižja ocena 1, najvišja ocena 5), še desetinko nižjo oceno pa so prisodili kakovosti - oceno 3,8 (najnižja ocena 1, najvišja ocena 5) (slika 11).

Iz tabele korelacijskih koeficientov v prilogi je razvidno, da način uporabe modula (terminalski : PC) nima statistično značilnega vpliva na ocene, saj nizke vrednosti korelacijskih koeficientov kažejo na šibko povezavo med spremenljivkami (Bajt, 2002, str. 110-112). Ugotovljeno je bilo, da ima vrsta komunikacije (Ethernet, ISDN, ADSL...) statistično značilni vpliv na oceno zanesljivosti ($r_{xy}=0,17$; $p=0,48$) (Priloga 6 - Tabela 1).

Kot je razvidno iz tabele 10, katalogizatorji ocenjujejo zanesljivost z najvišjo oceno v primeru kableske povezave, sledi ocena 4,5 pri zakupljenem vodu. Presenetljiva je ocena zanesljivosti pri ISDN načinu (4,3), saj je celo višja kot pri Ethernet povezavah (4,2).

Tabela 10: Ocena zanesljivosti modula COBISS/Katalogizacija glede na vrsto komunikacije

vrsta komunikacije	ocena zanesljivosti
Ethernet	4,2
ISDN	4,3
ADSL	4,0
ni znano	4,1
zakupljen vod	4,5
kabelska povezava	4,7
SKUPNA OCENA	4,3

6.2.3 Enostavnost uporabe in zaslonski prikaz podatkov

V nadaljevanju smo poskušali preveriti mnenje katalogizatorjev o enostavnosti oziroma zapletenosti uporabe modula za katalogizacijo. Uporabo so ocenjevali z ocenami od 1 do 5, pri čemer je ocena 1 pomenila - zelo zapleteno, ocena 5 pa - zelo enostavno.

Katalogizatorje smo v sklopu vprašanj o modulu COBISS/Katalogizacija povprašali tudi o tem, kakšen se jim zdi prikaz podatkov na zaslonu. Ker smo tudi tu uporabili Likertovo petstopenjsko lestvico, je ocena 1 pomenila, da je zelo nepregleden, ocena 5 pa, da je prikaz podatkov v modulu zelo pregleden.

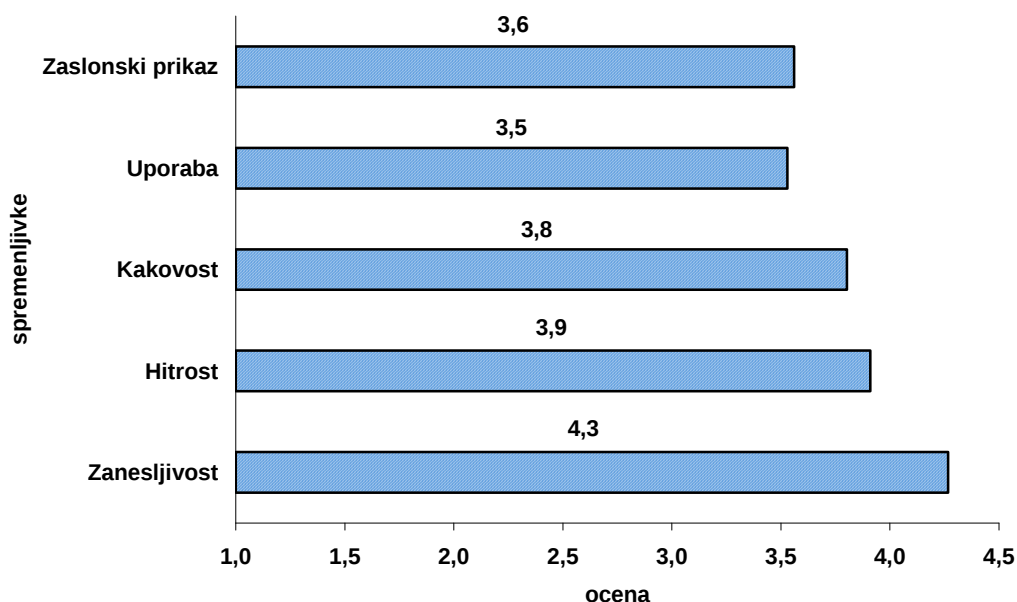
Tako enostavnost uporabe kot tudi zaslonski prikaz podatkov sta prejela v primerjavi z ocenami za zanesljivost, hitrost in kakovost v povprečju nekoliko nižji oceni, kljub temu pa sta tako prva kot tudi drugi ocenjena dobro.

Tabela 11: Ocena modula COBISS/Katalogizacija - enostavnost uporabe, zaslonski prikaz podatkov

Ocena za:	enostavnost uporabe					zaslonski prikaz podatkov				
Izobrazba	ocena	N	sd	min	max	ocena	N	sd	min	max
višji knjižničar (PA)	3,6	22	0,9	2	5	3,5	22	0,9	1	5
druga višja šola	3,7	14	0,7	3	5	3,8	14	0,8	2	5
dipl. univerzitet. bibliotekar	3,6	34	0,8	2	5	3,5	34	1,0	1	5
druga univerzitet. izobrazba	3,4	55	0,9	1	5	3,5	55	0,9	1	5
magisterij	3,3	6	0,9	2	4	3,6	5	0,5	3	4
SKUPAJ	3,5	133	0,9	1	5	3,6	132	0,9	1	5

Da so slovenski katalogizatorji zadovoljni z enostavnostjo uporabe in z zaslonskim prikazom podatkov modula COBISS/Katalogizacija je razvidno tudi iz tabele 11. Enostavnost uporabe so ocenili z oceno 3,5 (najnižja ocena 1, najvišja ocena 5), zaslonski prikaz podatkov so ocenili nekoliko boljše in sicer z oceno 3,6 (najnižja ocena 1, najvišja ocena 5) (slika 11).

Kljub pričakovanju, da bo na zadovoljstvo z modulom za katalogizacijo vplivala stopnja in vrsta izobrazbe, iz podatkov v tabelah 9 in 11 predvidevanja ni mogoče potrditi. Predvidevanja smo preverili še s pomočjo metode za izračun koeficienta korelacije. Iz nizkih vrednosti korelacijskih koeficientov v tabeli v prilogi, lahko potrdimo, da je povezanost šibka in da izobrazba katalogizatorja nima statistično značilnega vpliva na oceno modula za katalogizacijo (statistično značilni vpliv pri $p < ,05000$) (Priloga 6 - Tabela 1).

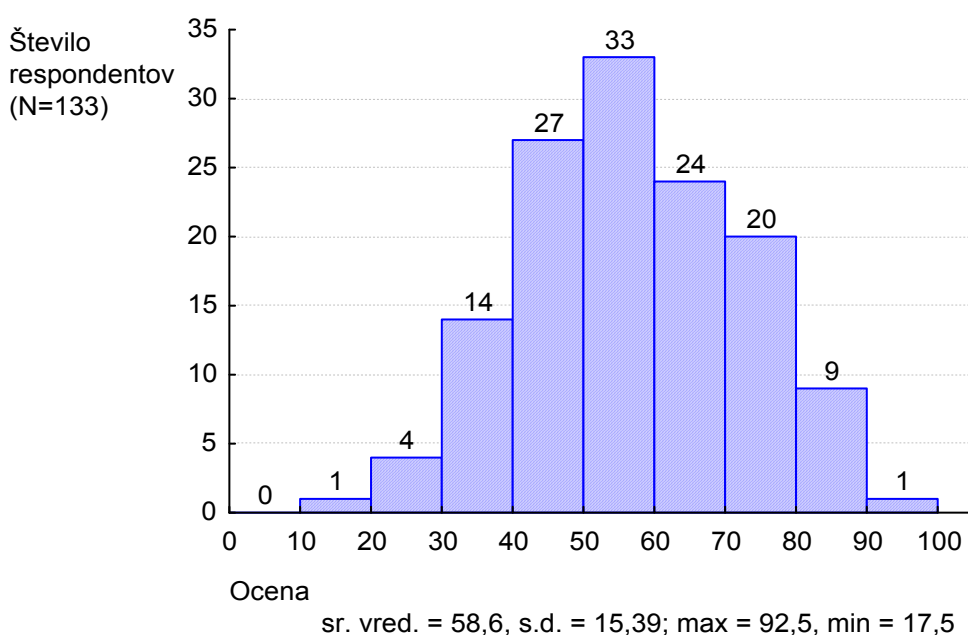

Slika 11: Povprečne ocene modula COBISS/Katalogizacija

6.2.4 Lestvica uporabnosti

Šesto vprašanje prvega sklopa smo namenili lestvici uporabnosti modula za katalogizacijo. Katalogizatorjem smo zastavili vprašanja po standardiziranem vzorcu, imenovanem System Usability Scale (SUS). System Usability Scale je enostavna lestvica z desetimi trditvami, ki posamezniku omogoča, da poda svojo oceno uporabnosti programske opreme. Trditve, ki jih lestvica uporabnosti vključuje, so bile skrbno izbrane, saj je SUS Likertova lestvica, ki zahteva, da so v raziskavo vključene trditve, pri katerih lahko respondent izraža močno strinjanje ali

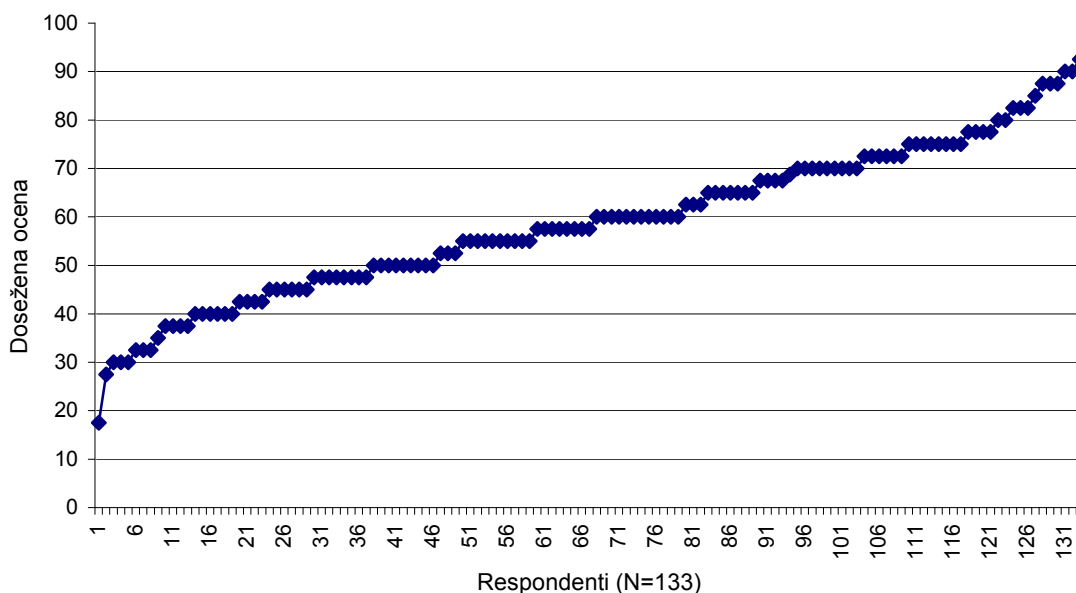
nasprotovanje postavljeni trditvi. Razvijalci lestvice uporabnosti so izhajali iz nabora 50 različnih trditev, ki so omogočale najbolj skrajne odgovore. Izmed predlaganih so izbrali deset trditev z najmočnejšo medsebojno povezanostjo (od $\pm 0,7$ do $\pm 0,9$). Izbrane trditve so take, da se povprečni uporabnik s polovico zelo strinja, s polovico trditev pa se povprečni uporabnik nikakor ne strinja. Lestvica je pripravljena tako, da pozitivni trditvi sledi negativna, kar pripomore k temu, da anketirani temeljito prebere vsako trditev in premisli ali se z njo strinja ali ji nasprotuje. V lestvici navedene trditve pokrivajo različne vidike uporabnosti programske opreme, zato ima lestvica visoko raven veljavnosti za merjenje uporabnosti programske opreme.

Slika 12: Lestvica uporabnosti: dosežene ocene za modul COBISS/Katalogizacija po razredih

Lestvica prinaša enotno oceno uporabnosti, ki predstavlja sestavljeno oceno celotne uporabnosti programske opreme. Oceno izračunamo tako, da najprej izračunamo vrednosti za posamezno trditev. Če vrednost pri posamezni trditvi ni bila označena, določimo srednjo vrednost. Vrednost za posamezno trditev je lahko od 0 do 4. Za trditve 1, 3, 5, 7 in 9 vrednost izračunamo tako, da na lestvici označeni vrednosti odštejemo 1. Za trditve 2, 4, 6, 8 in 10 pa številu 5 odštejemo vrednost, ki jo je anketirani označil na lestvici. Sledi izračun ocene uporabnosti, ki je lahko od 0 do 100 in jo dobimo tako, da seštevek dobljenih vrednosti pomnožimo z 2,5 (Brooke, 1996).

Modul COBISS/Katalogizacija je na lestvici uporabnosti 60 katalogizatorjev (45%) ocenilo z ocenami med 40 in 60. Ocen pod 40 je modulu za katalogizacijo namenilo 19 katalogizatorjev (14%), z oceno nad 60 pa je na lestvici uporabnosti modul ocenilo 54 katalogizatorjev (41%) (slika 12). Iz doseženih ocen izračunana srednja ocena je 58,6. Najnižja dosežena ocena na lestvici uporabnosti za modul COBISS/Katalogizacija je bila 17,5, najvišja pa 92,5 (tabela 12). Prikaz posamičnih doseženih ocen je podan na sliki 13.

Slika 13: Lestvica uporabnosti: posamične dosežene ocene za modul COBISS/Katalogizacija

Iz tabele 12 je razvidno, da obstaja vpliv med vrsto knjižnice, kjer je katalogizator zaposlen, in oceno uporabnosti modula. Med najštevilčnejše zastopanima vrstama knjižnic - med splošnimi in specialnimi - se povprečna ocena uporabnosti razlikuje za 13%. Ocena katalogizatorja iz nacionalne knjižnice (ocena 45) je najnižja med povprečnimi ocenami po vrstah knjižnic in je od najvišje, ki jo je modulu za katalogizacijo dodelil katalogizator iz zasebne zbirke (ocena 65), nižja za 30%. Ugotovitve smo preverili še s pomočjo metode za izračun koeficienta korelacije. Iz nizkih vrednosti korelacijskih koeficientov v tabeli v prilogi, je sicer razvidna šibka povezanost ($r=0,19$), vrednost $p=0,035$ pa kaže, da ima vrsta knjižnice statistično značilni vpliv na oceno uporabnosti modula za katalogizacijo (statistično značilni vpliv pri $p < 0,05$) (Priloga 6 - Tabela 1).

Ocena katalogizatorjev iz specialnih knjižnic (ocena 64,29) je komaj kaj nižja od najvišje (ocene katalogizatorja iz zasebne zbirke) in kaže na dokaj visoko zadovoljstvo katalogizatorjev

iz specialnih knjižnic z modulom za katalogizacijo (min. 32,5). Morda je rezultat odraz stanja v specialnih knjižnicah, kjer je obremenjenost bibliotekarjev zelo velika, saj morajo skrbeti tako za lokalne kataloge in dokumentacijo, kot tudi za nabavo, izposajo in medknjižnično izposajo, pa tudi za izvedbo različnih bibliografij, predvsem bibliografij raziskovalcev ter za spremljanje različnih projektnih prijav. Predpostavljamo, da je skrb bibliotekarjev specialnih knjižnic za delovanje slovenskega vzajemnega kataloga, zaradi prezasedenosti z različnimi aktivnostmi za uslužbenke organizacije in raziskovalce, le drugotnega pomena, tako COBISS/Katalogizacijo uporabljajo predvsem kot učinkovito sredstvo za avtomatizacijo poslovanja.

Tabela 12: Lestvica uporabnosti: ocena modula COBISS/Katalogizacija po vrstah knjižnic

Ocena za:	enostavnost uporabe				
Vrsta knjižnic	ocena	N	sd	min	max
nacionalna	45,00	1	/	45,00	45,00
šolske	54,82	14	12,11	30,00	70,00
splošne	55,95	42	14,85	27,50	92,50
visokošolske	56,70	33	16,96	17,50	87,50
specialne	64,29	42	14,75	32,50	90,00
zasebna zbirka	65,00	1	/	65,00	65,00
SKUPAJ	58,64	133	15,39	17,50	92,50

6.3 SKLOP VPRAŠANJ O VZAJEMNI KATALOGIZACIJI

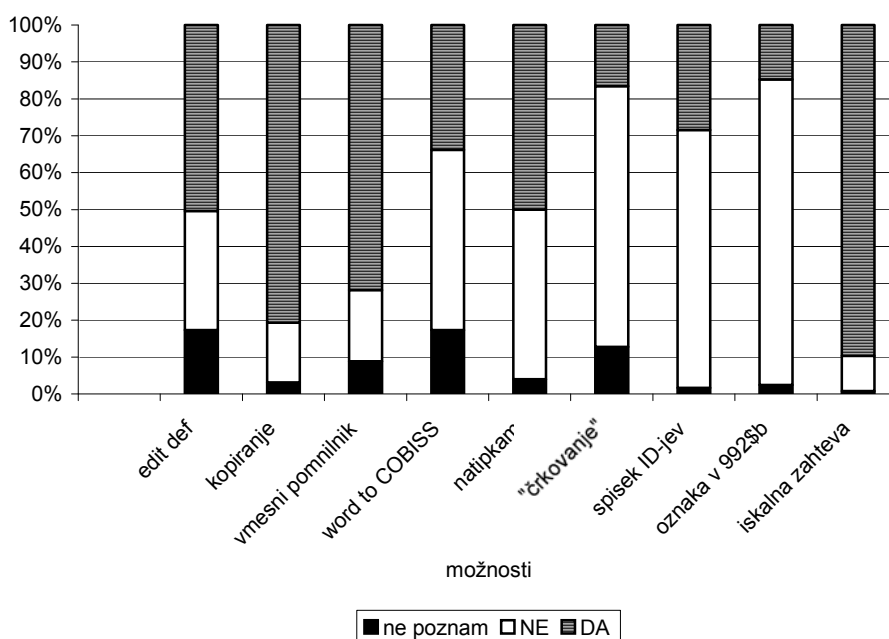
V vprašalniku "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija" smo v drugem sklopu katalogizatorje povprašali o njihovem mnenju o določenih funkcijah modula COBISS/Katalogizacija ter o nekaterih postopkih in skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije v sistemu COBISS.SI.

6.3.1 Uporaba nekaterih možnosti modula za katalogizacijo

Pri prvih vprašanjih drugega sklopa smo upoštevali dejstvo, da slovenski katalogizatorji modul za katalogizacijo uporabljajo bodisi prek terminala bodisi na osebni računalniku, zato smo vključili možnosti, ki jih omogoča terminal, in nekaj možnosti, ki jih katalogizatorjem omogoča programska oprema WRQ Reflection for Unix and OpenVMS za emulacijo VT-terminalov na osebnih računalnikih⁴². Katalogizatorje smo povprašali po tem, katere možnosti

⁴² Marca 2001 je knjižnični informacijski servis pripravil dodatno programsko opremo Skripta COBISS za terminalske emulator Reflection for UNIX and Digital, ki vsebuje nastavitve za delo v sistemu COBISS, kot so:

za prenos podatkov v bibliografski zapis uporabljajo (vprašanje 2.1), sledilo je vprašanje o uporabi možnosti, ki jo nudijo urejevalniki besedil in se je glasilo: "Ali ste zapise za obdelano gradivo že kdaj prenesli (s pomočjo ukaza export) v urejevalnik besedil, da bi s "črkovanjem" odkrili morebitne tipkarske napake?" (vprašanje 2.2), za konec pa še vprašanje o tem, kako si katalogizatorji pri določanju vrednosti indikatorjev, vključevanju polj in podpolj ter njihove vsebine pomagajo z obstoječimi zapisi (vprašanje 2.3).

Slika 14: Grafični prikaz uporabe nekaterih možnosti modula za katalogizacijo

Iz slike 14 in tabele 13 je razvidno, da med možnostmi za prenos podatkov v bibliografski zapis, ki so bile podane v vprašanju 2.1, katalogizatorji najpogosteje uporabljajo kopiranje vsebine enega podpolja v katerokoli drugo podpolje, saj to možnost uporablja 81% katalogizatorjev. Druga najpogosteje zastopana možnost je prenos podatkov v zapis iz vmesnega pomnilnika. Uporablja jo 72% katalogizatorjev. Najslabše je uporabljan prenos podatkov v zapis iz virov, ki niso v COBISS/Katalogizaciji (Word to COBISS). Možnost Word to COBISS uporablja samo dobra tretjina vseh tistih katalogizatorjev, ki bi jo lahko uporabljali, ker modul za katalogizacijo uporabljajo prek terminalskega emulatorja Reflection

terminalski parametri, samodejna priključitev v omrežje na določen računalniški sistem, izvajanje potrebnih makro operacij, razporeditev funkcijskih tipk na tipkovnici, tiskanje v lokalnem in mrežnem okolju, uporaba posebnih diakritičnih znakov COBISS (http://home.izum.si/cobiss/obvestila_novosti/)

(glej sliko 10). Da uporabljajo možnost Word to COBISS, navaja 43 oziroma 34% katalogizatorjev⁴³. Struktura uporabe možnosti Word to COBISS glede na način uporabe modula za katalogizacijo je razvidna iz tabele 14.

Iz tabele 1 v prilogi 7 je mogoče videti, da imata na uporabo možnosti za kopiranje vsebine enega podpolja v katerokoli drugo podpolje statistično značilni vpliv povprečna dnevna delovna obveznost ($r=0,23$; $p=0,016$) in vrsta knjižnice ($r=0,19$; $p=0,048$), na uporabo možnosti za prenos podatkov v zapis iz vmesnega pomnilnika pa ima statistično značilni vpliv spol katalogizatorja ($r=0,20$; $p=0,044$) (Priloga 7 - Tabela 1).

Tabela 13: Uporaba nekaterih možnosti modula za katalogizacijo

možnosti	ne poznam	%	NE	%	DA	%	skupaj
Vprašanje 2.1:							
edit def	22	18	41	32	64	50	127
kopiranje iz podpolja podpolje	4	3	21	16	104	81	129
prenos iz vmesnega pomnilnika	11	9	24	19	89	72	124
word to COBISS	22	17	62	49	43	34	127
podatke raje natipkam	5	4	57	46	62	50	124
Vprašanje 2.2:							
"črkovanje" za odkrivanje napak	17	13	94	71	22	16	133
Vprašanje 2.3:							
spisek ID-jev vzorčnih zapisov	2	2	86	70	35	28	123
posebna oznaka za iskanje v 992\$b	3	2	101	83	18	15	122
relevanten zapis z iskalno zahtevo	1	0	12	10	113	90	126
Skupne srednje vrednosti	10	8	55	44	61	48	126

Tabela 14: Uporaba možnosti Word to COBISS glede na način uporabe modula za katalogizacijo

način uporabe modula	ne poznam	%	NE	%	DA	%	skupaj
- na terminalu	3	23	8	62	2	15	13
- PC - COBISS Connect	5	5	4	33	3	25	12
- PC- Reflection	9	9	24	39	29	47	62
- ne vem	0	0	0	0	0	0	0
- drugo	0	0	0	0	1	100	1
- na terminalu + Reflection	3	3	14	61	6	26	23
- Connect + Reflection	1	1	2	50	1	25	4
- na terminalu + Connect	0	0	5	83	1	17	6
- na terminalu + Connect + Reflection	1	1	5	83	0	0	6

⁴³ Glede na način uporabe modula COBISS/Katalogizacija lahko možnost Word to COBISS uporablja 36 katalogizatorjev (28%).

Skupaj	22	17	62	49	43	34	127
--------	----	----	----	----	----	----	-----

Možnost "črkovanja" za ugotavljanje morebitnih tipkarskih napak, pri kateri je potrebno zapise za gradivo, ki so ga katalogizatorji obdelali, izvoziti iz modula za katalogizacijo in odpreti z urejevalnikom besedil, ki vključuje preverjanje črkovanja in slovnice (vprašanje 2.2), uporablja 16% katalogizatorjev, 13% možnosti ne pozna, 71% katalogizatorjev pa črkovanja ne uporablja (tabela 13). Kot je razvidno iz slike 14, je v manjši meri kot črkovanje, uporabljana le možnost določitve posebne oznake v 992\$b za iskanje vzorčnih zapisov (vprašanje 2.3). Kljub pričakovanju, da bo na uporabo črkovanja vplivala tudi ocena znanja za uporabo urejevalnikov besedil, je iz tabele 1 v prilogi 7 razvidno, da imajo na uporabo možnosti za odkrivanje morebitnih tipkarskih napak statistično značilni vpliv izkušnje pri delu s programsko opremo COBISS/Katalogizacija ($r=0,24$; $p=0,011$) in ocena znanja za uporabo modula COBISS/Katalogizacija ($r=0,21$; $p=0,025$) (Priloga 7 - Tabela 1). Iz tabele 15 je tako tudi razvidno, da možnost za odkrivanje tipkarskih napak najpogosteje uporabljajo katalogizatorji, ki imajo več kot pet let delovnih izkušen (86%), možnost uporabljata tudi dva katalogizatorja, ki imata eno do dve leti delovnih izkušen ter katalogizator, ki podatka o svojih delovnih izkušnjah ni navedel.

Tabela 15: Uporaba možnosti za odkrivanje morebitnih tipkarskih napak glede na delovne izkušnje

delovne izkušnje pri delu s COBISS/Katalogizacijo	ne poznam	%	NE	%	DA	%	skupaj
- manj kot 1 leto	4	80	1	20	0	0	5
- 1 do 2 leti	1	10	7	70	2	20	10
- 3 do 5 let	6	25	18	75	0	0	24
- 5 do 10 let	5	8	50	77	10	15	65
- več kot 10 let	1	4	18	64	9	32	28
Skupaj	17	13	94	71	21	16	132

Sledilo je še vprašanje o tem, če si in kako si katalogizatorji pri določanju vrednosti indikatorjev, vključevanju polj in podpolj ter njihove vsebine pomagajo z obstoječimi zapisi (vprašanje 2.3). Iz tabele 13 je razvidno, da si katalogizatorji za določanje vrednosti indikatorjev, vključevanje polj in podpolj ter njihove vsebine pomagajo z obstoječimi zapisi v 45% primerov. Najpogosteje uporabljajo možnost, da z ustrezno iskalno zahtevo poiščejo podoben zapis (113 katalogizatorjev oz. 90%), kot drugo možnost navajajo spiske ID-jev vzorčnih zapisov, ki jih ima 35 oziroma 28% katalogizatorjev, 18 katalogizatorjev (15%) pa si iskanje zapisov olajša s posebno oznako za iskanje v 992\$b (tabela 13 in slika 14). Na uporabo oznake za iskanje v 992\$b ima statistično značilni vpliv število zapisov ($r=0,22$; $p=0,028$), na

uporabo ustrezne iskalne zahteve, s pomočjo katere katalogizatorji poiščejo podoben zapis za oblikovanje novega zapisa, pa imata statistično značilni vpliv opravljen strokovni izpit ($r=0,20$; $p=0,037$) in pridobljeno dovoljenje za vzajemno katalogizacijo ($r=0,22$; $p=0,025$). Iz tabele 1 v prilogi 7 je še razvidno, da ni statistično značilnih vplivov med izbranimi spremenljivkami in uporabo spiskov ID-jev vzorčnih zapisov (Priloga 7 - Tabela 1).

Ker nas je v okviru vprašanja 2.3 zanimalo, katere možnosti, ki jih v odgovorih nismo navedli, slovenski katalogizatorji še uporabljajo pri svojem delu, smo kot četrto možnost dodali odgovor drugo. Možnost drugo je izbralo devet katalogizatorjev. Sedem katalogizatorjev navaja, da si za določanje vrednosti indikatorjev, vključevanje polj in podpolj ter njihove vsebine pomagajo na naslednji način:

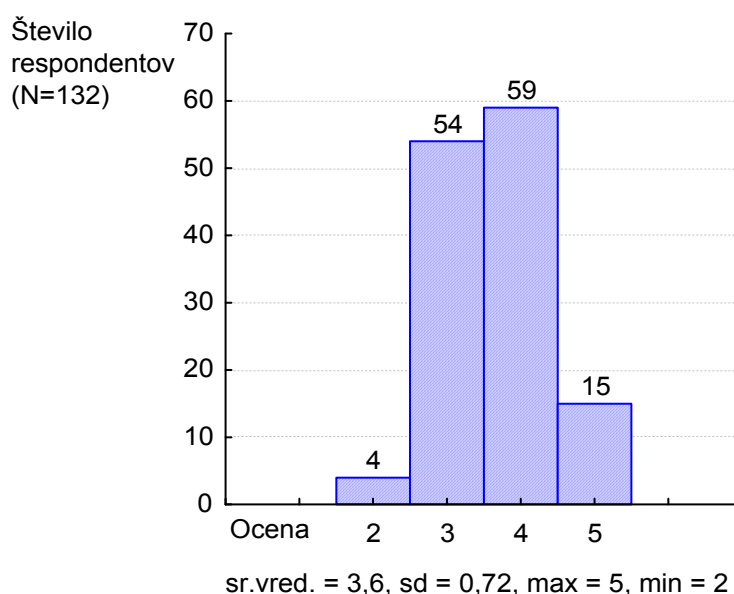
- "Vodim fascikel vzorčnih zapisov."
- "Priročna zbirka vzorčnih primerov;"
- "Sproti, ker je najhitreje."
- "Preklopim na COBISS/OPAC."
- "Imam fascikel z natisnjenimi vzorčnimi zapisi:"
- "Pogledam predvsem novejša zapise, ki jih je kreiral NUK"
- "Nekaj vzorčnih primerov imam natiskanih."

Odgovori na vprašanje 2.3 kažejo na to, da ima lahko le dobra tretjina anketiranih katalogizatorjev ažurne vzorčne zapise za gradivo, ki ga obdelujejo, saj obstaja močna medsebojna povezanost med spiskom ID-jev vzorčnih zapisov in posebno oznako za iskanje v 992\$b ($r=0,49$; $p=0,000$). Nadaljnja analiza odgovorov potrjuje visoko stopnjo uporabe obeh možnosti pri istih katalogizatorjih: polovica od 18 katalogizatorjev, ki imajo v 992\$b posebno oznako za iskanje, ima tudi spisek ID-jev vzorčnih zapisov, spisek vzorčnih zapisov pa imata tudi dva katalogizatorja, ki sta izbrala odgovor drugo in imata natisnjene vzorčne zapise. Obstaja pa tudi statistično značilni vpliv med uporabo oznake za iskanje v 992\$b in uporabo iskalne zahteve ($r=0,22$; $p=0,017$). Tako lahko ugotovimo, da si z vzorčnimi zapisi pomaga dejansko manj kot 50 katalogizatorjev. Za določanje vrednosti indikatorjev, vključevanje polj in podpolj ter njihove vsebine 6 katalogizatorjev ne uporablja nobene od navedenih možnosti, niti ne navaja uporabe druge možnosti. Večina ostalih katalogizatorjev nove zapise oblikuje zgolj s pomočjo podobnega zapisa iz lokalne ali vzajemne podatkovne zbirke.

6.3.2 Zagotovljenost kontrole napak

Na vprašanje "Kako ocenjujete zagotovljenost kontrole napak pri vnosu podatkov v modul COBISS/Katalogizacija?" je odgovorilo 132 katalogizatorjev. Ocena 1 je pomenila, da je kontrola napak zelo slaba, ocena 5 pa, da je zelo dobra. Večina slovenskih katalogizatorjev je s kontrolo napak zadovoljna, saj 113 katalogizatorjev (86%) zagotovljenost kontrole napak pri vnosu podatkov v modul za katalogizacijo ocenjuje z oceno 3 ali 4. Kontrolo napak ocenjujejo z oceno 2 štiri katalogizatorji (3%), najboljšo oceno pa kontroli napak pripisuje 15 katalogizatorjev (11%) (slika 15).

Na oceno zagotovljenosti kontrole napak pri vnosu podatkov v modul za katalogizacijo ima statistično značilni vpliv ocena znanja za uporabo elektronske pošte ($r=0,19$; $p=0,048$). Iz tabele 2 v prilogi 7 so razvidne tudi šibke medsebojne povezave z ostalimi spremenljivkami (izkušnje, ocena znanja za internet in število zapisov), ki pa niso statistično značilne ($p > 0,05$) (Priloga 7 - Tabela 2).

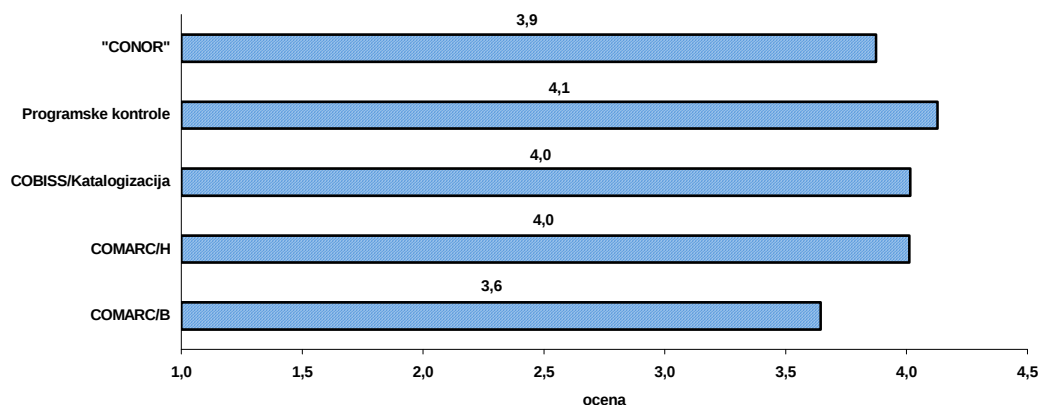
Slika 15: Ocena zagotovljenosti kontrole napak pri vnosu podatkov v modul COBISS/Katalogizacija

6.3.3 Ocena uporabniških priročnikov

V vprašanju 2.5 smo katalogizatorje prosili, da s splošno oceno, ki se nanaša na popolnost, ažurnost, preglednost in uporabnost, ocenijo nekatere uporabniške priročnike. Popolnost, ažurnost, preglednost in uporabnost priročnikov za vzajemno katalogizacijo je v vrnjenih

vprašalnikih ocenilo skupaj 131 katalogizatorjev. Uporabniške priročnike so ocenjevali z ocenami od 1 do 5. Ocena 1 je pomenila zelo slabo splošno oceno, ocena 5 pa zelo dobro.

Priročnike in pravilnike smo v vprašanju navedli z oznakami, ki so uveljavljene v bibliotekarski stroki. Izbrali pa smo priročnike, ki jih je za katalogizatorje, ki sodelujejo v sistemu vzajemne katalogizacije, izdal knjižnični informacijski servis že pred leti: COMARC/B⁴⁴, COMARC/H⁴⁵, COBISS/Katalogizacija⁴⁶ in priročnik Programske kontrole v COBISS/-Katalogizaciji⁴⁷, ter gradivo z delovnim naslovom "CONOR"⁴⁸, ki sta ga knjižnični informacijski servis in narodna knjižnica pripravila v začetku leta 2003 ob vključevanju normativne kontrole osebnih imen avtorjev⁴⁹.

Slika 16: Povprečne ocene nekaterih uporabniških priročnikov za COBISS/Katalogizacijo

⁴⁴ COMARC/B format: format za bibliografske podatke: priročnik za uporabnike. Maribor: IZUM, 1991-<2003>.

⁴⁵ COMARC/H format: format za podatke o stanju zaloge: priročnik za uporabnike. Maribor: IZUM, 1993-<2003>.

⁴⁶ COBISS. Katalogizacija: priročnik za uporabnike. Maribor: IZUM, cop. 1993-<2002>

⁴⁷ PROGRAMSKE kontrole v COBISS/Katalogizaciji: priročnik za uporabnike. Maribor: Institut informacijskih znanosti, 2001

⁴⁸ "CONOR" vključuje delovno gradivo "COMARC/A format: za normativne podatke", ki ga je leta 2003 izdal Institut informacijskih znanosti ter "Navodila za oblikovanje značnic in vnos v format COMARC/A", ki so jih prav tako v letu 2003 pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici; vključuje tudi obvestila in druge informacije o delu z bazo CONOR.SI.

⁴⁹ V obdobju od 18. do 21. aprila 2003 je bila v sistem vzajemne katalogizacije COBISS.SI vključena normativna kontrola osebnih imen avtorjev (začetna baza podatkov CONOR.SI je vsebovala 24.580 redigiranih normativnih zapisov); hkrati je bila nameščena tudi nova verzija programske opreme COBISS/Katalogizacija, V7.0, in ostale programske opreme.

Slovenski katalogizatorji ocenjujejo, da so uporabniški priročniki dobri. Povprečna ocena za izbrane priročnike je 4: za priročnika COMARC/H in COBISS/Katalogizacija, ocena za Programske kontrole v COBISS/Katalogizaciji je za desetinko višja (4,1), ocena za "CONOR" pa desetinko nižja (3,9). Najnižjo oceno so katalogizatorji prisodili priročniku COMARC/B, ki je bil ocenjen z oceno 3,6 (slika 16; tabela 16).

Tabela 16: Ocene nekaterih uporabniških priročnikov za COBISS/Katalogizacijo

priročnik	ocena	N	sd	min	max
COMARC/B	3,6	132	0,7	2	5
COMARC/H	4,0	133	0,8	1	5
COBISS/Katalogizacija	4,0	133	0,8	1	5
Programske kontrole	4,1	132	0,7	2	5
"CONOR"	3,9	131	0,8	1	5

Iz tabele 2 v prilogi 7 je razvidno, da ima na oceno vseh uporabniških priročnikov za vzajemno katalogizacijo statistično značilni vpliv ocena znanja za uporabo modula za katalogizacijo. Na oceno priročnikov COMARC/B, COMARC/H in "CONOR" imajo statistično značilni vpliv delovne izkušnje, na oceno priročnika COBISS/Katalogizacija pa dovoljenje za vzajemno katalogizacijo (Priloga 7 - Tabela 2).

Priročnik COBISS/Katalogizacija pozna vseh 133 katalogizatorjev, ki so vrnili izpolnjen vprašalnik. Katalogizatorji so priročniku COBISS/Katalogizacija dodelili tudi največ dobrih ocen (42 krat ocena 5 in 69 krat ocena 4). Po 5 % katalogizatorjev ne pozna priročnikov COMARC/B in COMARC/H, 9% katalogizatorjev ne pozna delovnega gradiva za normativno kontrolo osebnih imen avtorjev, kar 28% katalogizatorjev pa ne pozna priročnika Programske kontrole v COBISS/Katalogizaciji (tabela 17).

Tabela 17: Pregled doseženih ocen nekaterih uporabniških priročnikov za COBISS/Katalogizacijo

priročnik	ocena					ne pozna	skupaj
	1	2	3	4	5		
COMARC/B	1	3	23	64	34	7	132
COMARC/H	2	2	24	63	36	6	133
COBISS/Katalogizacija	0	3	19	69	42	0	133
Programske kontrole	1	3	24	46	21	37	132
"CONOR"	1	5	20	62	31	12	131

Za 7 katalogizatorjev, ki ne poznajo priročnika COMARC/B, ugotavljamo, da ima dovoljenje za vzajemno katalogizacijo 5 katalogizatorjev, en katalogizator ima 5 do 10 letne delovne izkušnje, 3 katalogizatorji so diplomirani univerzitetni bibliotekarji, 3 katalogizatorji imajo drugo univerzitetno izobrazbo, en katalogizator, je svojo izobrazbo označil z "drugo".

Za 6 katalogizatorjev, ki ne poznajo priročnika COMARC/H, pa ugotavljamo, da imajo 4 katalogizatorji opravljen strokovni izpit, prav tako 4 katalogizatorji imajo tudi dovoljenje za vzajemno katalogizacijo, 2 katalogizatorja sta univerzitetna diplomirana bibliotekarja, 2 katalogizatorja imata drugo univerzitetno izobrazbo, 1 katalogizator ima magisterij iz bibliotekarstva, 1 katalogizator je svojo izobrazbo označil z možnostjo "drugo".

6.3.4 Uporaba priročnikov in pravilnikov pri delu v COBISS/Katalogizaciji

Z vprašanjem 2.6 smo poskušali pridobiti podatke o tem, v kolikšni meri slovenski katalogizatorji pri svojem delu v COBISS/Katalogizaciji uporabljajo priročnike in pravilnike. Navedli smo nekaj najpogostejše uporabljanjih, ker pa nikakor ni mogoče zajeti vseh različnih priročnikov in pravilnikov, ki jih katalogizatorji uporabljajo pri svojem delu, smo dodali še možnost drugo, da so katalogizatorji lahko navedli, katere priročnike in pravilnike še uporabljajo. Priročnike in pravilnike smo v vprašanju navedli z okrajšavami in oznakami, ki so uveljavljene v bibliotekarski stroki⁵⁰.

Iz tabele 18 je razvidno, da je bil delež odgovorov nižji kot pri prejšnjem odgovoru (92-98%). Vsi katalogizatorji (130) uporabljajo edino COBISS/Katalogizacijo, najmanj katalogizatorjev uporablja Programske kontrole (43%). Delež uporabe drugih priročnikov in pravilnikov se giblje med 52 in 92 odstotki. 118 katalogizatorjev uporablja priročnika COMARC/B in COMARC/H, 108 katalogizatorjev (84%) delovno gradivo "CONOR", 103 katalogizatorji (80%) uporabljajo ISBD-je, 100 katalogizatorjev (79%) uporablja priročnik Prekat. Preostale priročnike in pravilnike uporablja manj kot 100 katalogizatorjev: priročnik Značka uporablja

⁵⁰ Glej tudi opombe 44-48;

Priročnik za **UNIMARC**. Format za bibliografske podatke. 2. izd. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 1999 in

Priročnik za UNIMARC. Format za bibliografske podatke. 2. izd. z dopolnili in spremembami št. 3, 2000 in št. 4, 2002. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2003

PPIAK: Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986

ISBD-ji: splošni in posamezni mednarodni standardni bibliografski opisi (za opis monografskih publikacij, serijskih publikacij, starejših - antikvarnih - monografskih publikacij, elektronskih virov, kartografskega gradiva, glasbenih tiskov...)

PREKAT: priročnik za enostavno uporabo katalogizacijskih pravil. 1. popravljena izd. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001

ZNAČKA: priročnik za določanje značnic pri katalogizaciji.. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001.

76 katalogizatorjev (61%), uporabo PPIAK-ja navaja 68 katalogizatorjev (55%), le 52% anketiranih katalogizatorjev (64) pa uporablja Priročnik za UNIMARC (slika 17).

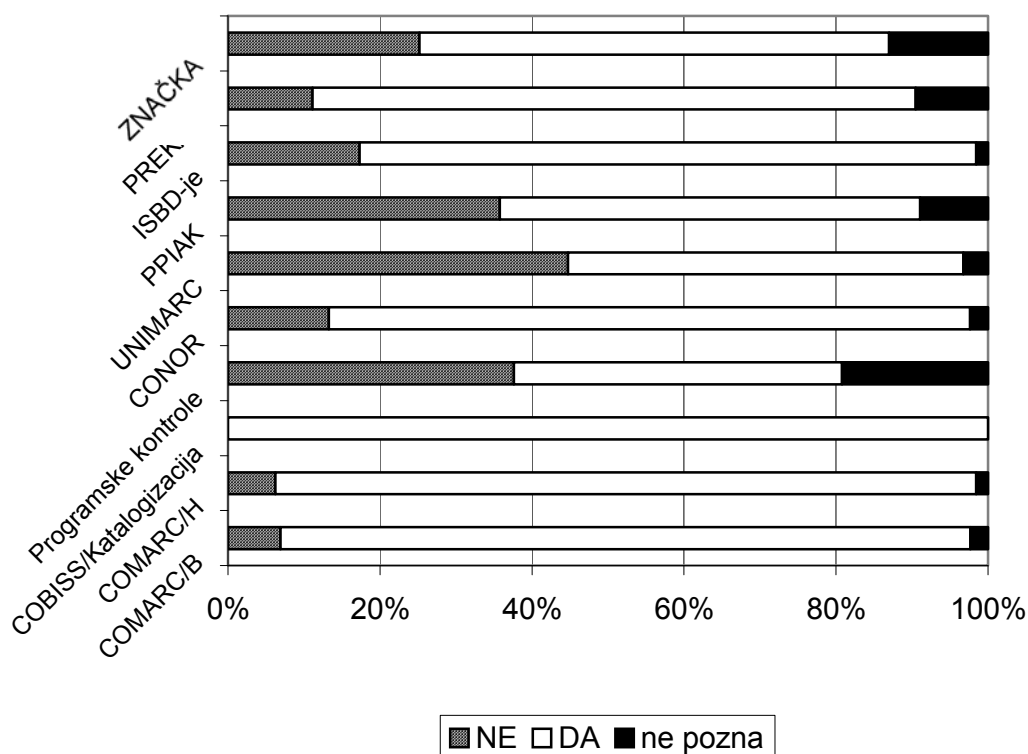
Tabela 18: Uporaba priročnikov in pravilnikov pri delu v COBISS/Katalogizaciji

priročniki in pravilniki	ne poznam	%	NE	%	DA	%	skupaj
- COMARC/B	3	2	9	7	118	91	130
- COMARC/H	2	2	8	6	118	92	128
- COBISS/Katalogizacija	0	0	0	0	130	100	130
- Programske kontrole	24	19	47	38	54	43	125
- CONOR	3	2	17	13	108	84	128
- UNIMARC	4	3	55	45	64	52	123
- PPIAK	11	9	44	36	68	55	123
- ISBD-ji	2	2	22	17	103	80	128
- PREKAT	12	10	14	11	100	79	126
- ZNAČKA	16	13	31	25	76	61	124

Ker smo med možne odgovore navedli samo nekaj najpogostejše uporabljanih priročnikov in pravilnikov, smo dodali še možnost, da so katalogizatorji lahko vpisali, katere priročnike in pravilnike še uporabljajo. Pri odgovoru 2.6.11 katalogizatorji navajajo:

- "online zbirke",
- "Značka je razprodana; uporabljam še UDK tablice, slovarje, enciklopedije, leksikone",
- "Tezaver EET",
- "Priročnike imam dobesedno pri roki, da lahko pogledam, česar nimam v glavi."
- "E. Verona, bibliografije, leksikoni",
- "zapiske s tečajev",
- "Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga, Vaje iz tečajev (IZUM, NUK)",
- "Splošni slovenski geslovnik; Spletni splošni slovenski geslovnik; UDK tablice; Smernice za predmetne normativne in napotilne vpise; Smernice za normativne in napotilne vpise; Oblika in struktura korporativnih značnic",
- "Kratki AACR2",
- "Pravilnik i priručnik za izgradbu abecednih kataloga-Eva Verona"
- "SSG, tablice UDK"
- "naštete priročnike uporabljam samo občasno, ob bolj zapletenih primerih",
- "leksikoni, enciklopedije, bibliografije",
- "Vsebinska obdelava v vzajemnem katalogu, UDK tablice in abecedni register, Splošni slovenski geslovnik",

- "UDK tablice; Verona, Eva (1986):Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga",
- "PKK ("Predmetnik za katoliške knjižnice"- ga še dopolnjujemo)",
- "v glavnem pa zapiske iz tečajev",
- "Kalan; Publisher's international ISBN directory; BS, SBL, ES (za CONOR)",
- "Druge občasno".

Slika 17: Uporaba priročnikov in pravilnikov pri delu v COBISS/Katalogizaciji

Iz tabele 3 v prilogi 7 je razvidna močna medsebojna povezanost pri uporabi priročnikov in pravilnikov. Na uporabo priročnika COMARC/B ima statistično značilni vpliv uporaba priročnikov in pravilnikov COMARC/H, UNIMARC, ISBD in Značka. Na uporabo priročnika COMARC/H ima statistično značilni vpliv samo uporaba priročnika COMARC/B. Statistično značilni vpliv na uporabo priročnika Programske kontrole ima uporaba delovnega gradiva "CONOR" ter pravilnikov in priročnikov UNIMARC, PPIAK, ISBD in Prekat.

Na uporabo delovnega gradiva "CONOR" ima statistično značilni vpliv uporaba Programskih kontrol, PPIAK in Značke. Priročnik za UNIMARC pogosteje uporabljajo tisti katalogizatorji, ki uporabljajo COMARC/B, Programske kontrole, PPIAK, ISBD-je in Značko. Na uporabo

PPIAK ima statistično značilni vpliv uporaba delovnega gradiva za "CONOR" ter priročnikov in pravilnikov Programske kontrole, UNIMARC, ISBD, Prekat in Značka. ISBD-je pogosteje uporabljajo tisti katalogizatorji, ki si pri delu pomagajo s priročniki in pravilniki COMARC/B, Programske kontrole, UNIMARC, PPIAK, Prekat in Značka. Na uporabo priročnika Prekat ima statistično značilni vpliv uporaba priročnikov in pravilnikov Programske kontrole, PPIAK, ISBD in Značka, na uporabo priročnika Značka, pa ima statistično značilni vpliv uporaba priročnika COMARC/B, delovnega gradiva "CONOR" ter priročnikov in pravilnikov UNIMARC, PPIAK, ISBD in Prekat (Priloga 7 - Tabela 3).

Iz tabele 4 v prilogi 7 pa so razvidni značilni medsebojni vplivi med uporabo priročnikov in delovnimi izkušnjami, dovoljenjem za vzajemno katalogizacijo, oceno znanja za uporabo COBISS/katalogizacije in številom zapisov. Omenimo naj, da imajo delovne izkušnje statistično značilni vpliv na uporabo priročnika COMARC/B, Programskih kontrol, delovnega gradiva za "CONOR", priročnika za UNIMARC in PPIAK. Strokovni izpit ima statistično značilni vpliv na uporabo priročnika za UNIMARC, dovoljenje za vzajemno katalogizacijo ima statistično značilni vpliv na uporabo priročnikov COMARC/B in COMARC/H, Programskih kontrol, delovnega gradiva za "CONOR", PPIAK, ISBD-jev, Prekata in Značke. Ocena znanja za uporabo COBISS/Katalogizacije ima statistično značilni vpliv na uporabo priročnika COMARC/H, Programskih kontrol, delovnega gradiva za "CONOR", PPIAK in ISBD-jev. Na uporabo priročnikov in pravilnikov statistično značilno vpliva tudi število zapisov. Katalogizatorji, ki delajo v knjižnicah, ki v vzajemno bazo letno prispevajo več zapisov, pogosteje uporabljajo Programske kontrole, priročnik za UNIMARC in PPIAK (Priloga 7 - Tabela 4).

6.3.5 Ocena izobraževanja za delo v COBISS/Katalogizaciji

Izobraževanje za delo v sistemu vzajemne katalogizacije izvajata v okviru svoje izobraževalne dejavnosti Narodna in univerzitetna knjižnica in Institut informacijskih znanosti. Izobraževalna programa obeh zavodov se smiselno dopolnjujeta, pri tečajih, ki so pogoj za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije, pa so pogoji in zaporedje udeležbe na tečajih celo točno določeni (Program..., 2004). Katalogizatorji so izobraževanje za delo v sistemu vzajemne katalogizacije ocenjevali s splošno oceno, ki se je nanašala na obseg, kakovost, primernost, jasnost in uporabnost izobraževanja, in sicer z ocenami od 1 do 5, pri čemer je ocena 1 pomenila, da je izobraževanje zelo slabo, ocena 5 pa, da je zelo dobro.

Izobraževanje za delo v COBISS/Katalogizaciji pri Institutu informacijskih znanosti je ocenilo 132 katalogizatorjev: dva anketirana katalogizatorja ga ne poznata, 115 katalogizatorjev (87%) pa je IZUM-ovo izobraževanje ocenilo z ocenami 4 ali 5. Skupna splošna ocena izobraževanja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije pri IZUM-u je zelo dobra in znaša 4,3.

Izobraževanje za delo v COBISS/Katalogizaciji pri Narodni in univerzitetni knjižnici je ocenilo 131 katalogizatorjev: sedem anketiranih katalogizatorjev ga ne pozna, 86 katalogizatorjev (66%) pa je NUK-ovo izobraževanje ocenilo z ocenami 4 ali 5. Skupna splošna ocena izobraževanja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije pri NUK-u je slabša od IZUM-ove in znaša 3,8 (tabela 19 in tabela 20).

Tabela 19: Ocene izobraževanja za delo v COBISS/Katalogizaciji

izobraževanje	ocena	N	sd	min	max
pri IZUM-u	4,3	132	0,7	2	5
pri NUK-u	3,8	131	0,9	2	5

Tabela 20: Pregled doseženih ocen izobraževanja za delo v COBISS/Katalogizaciji

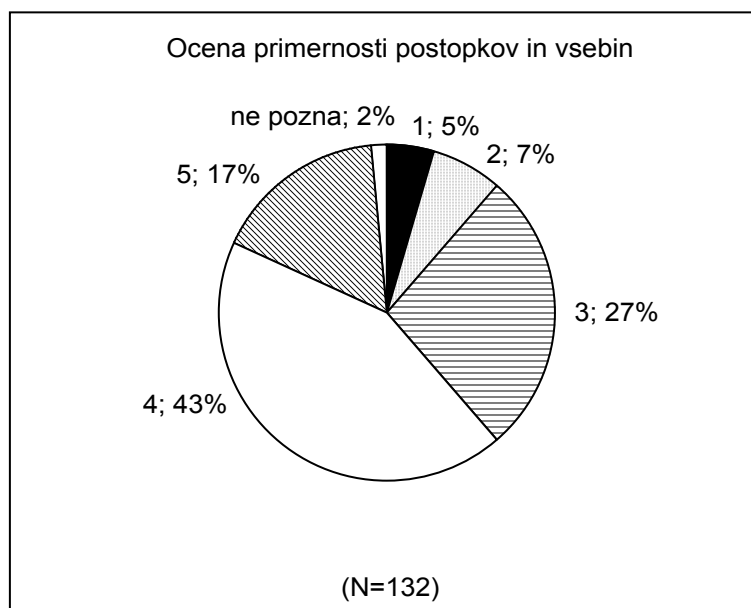
izobraževanje	ocena					ne pozna	skupaj
	1	2	3	4	5		
pri IZUM-u	0	2	13	54	61	2	132
pri NUK-u	0	10	28	60	26	7	131

Iz tabele 2 v prilogi 7 je razvidno, da imata na oceno izobraževanja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije pri IZUM-u statistično značilni vpliv ocena znanja za uporabo urejevalnikov besedil ($r=0,19$; $p=0,039$) in ocena znanja za uporabo podatkovnih zbirk ($r=0,23$; $p=0,014$), na oceno izobraževanja pri NUK-u pa statistično značilno vplivajo starost ($r=0,19$; $p=0,043$) in izobrazba katalogizatorja ($r=0,22$; $p=0,017$) ter vrsta knjižnice ($r=0,22$; $p=0,017$) in število zapisov ($r=0,21$; $p=0,023$) (Priloga 7 - Tabela 2).

6.3.6 Ocena postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja za delo

Splošno oceno primernosti postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije je podalo 132 katalogizatorjev. Dva katalogizatorja ne poznata postopkov in vsebin, 6 katalogizatorjev (5%) je postopke in vsebine za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije ocenilo kot zelo neprimerne, 22 katalogizatorjev pa kot zelo primerne (17%) (slika 18). Povprečna ocena, ki so jo katalogizatorji pripisali postopkom in vsebinam za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije je 3,6, standardni odklon pa je 1,0.

Iz tabele 2 v prilogi 7 je razvidno, da imajo na oceno primernosti postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije statistično značilni vpliv opravljena licenca, oziroma pridobljeno dovoljenje ($r=0,42$; $p=0,000$), ocena znanja za uporabo modula za katalogizacijo ($r=0,18$; $p=0,047$) ter število zapisov, ki jih je knjižnica v preteklem letu prispevala v vzajemno podatkovno zbirko ($r=0,25$; $p=0,006$) (Priloga 7 - Tabela 2).

Slika 18: *Ocene postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije*

6.3.7 Ocena postopkov za redaktiranje zapisov v COBIB-u

S ciljem, da bi postopke za zagotavljanje kvalitete vzajemne podatkovne zbirke COBIB in konsistentnosti vzajemne in lokalnih baz podatkov naredili čimboljše, je bila leta 1997 implemenitirana dopolnitve v programski opremi COBISS/ Katalogizacija, ki je spremenila način redaktiranja zapisov v COBIB-u⁵¹. Slovenske katalogizatorje smo poprosili, da z ocenami od 1 do 5 ocenijo postopke redaktiranja zapisov v vzajemni podatkovni zbirki, pri čemer je ocena 1 pomenila, da so postopki redaktiranja zelo zapleteni, ocena 5 pa, da so zelo enostavni.

⁵¹ Zapisnik s posveta na temo "Optimiranje postopkov redakcije v okviru sistema COBISS" dne 27.06.1996 ob 10. uri v IZUM Maribor in Zapisnik s posveta dne 3.12.1996 ob 10. uri v IZUM Maribor. pridobljeno s svetovnega spleta 2.2.2003. - http://home.izum.si/cobiss/delovne_skupine/

Postopke redaktiranja je ocenilo 131 katalogizatorjev. Postopki redaktiranja zapisov v COBIB-u so prejeli povprečno oceno 3,3, kar je med povprečnimi ocenami za modul za katalogizacijo in postopke vzajemne katalogizacije najnižja povprečna ocena. 27 katalogizatorjev (20%) postopkov redaktiranja ne pozna⁵², 3 katalogizatorji (2%) so postopke ocenili kot zelo zapletene, 10 katalogizatorjev pa meni, da so postopki redaktiranja zapisov v COBIB-u zelo enostavni. Standardni odklon je 0,9.

Iz tabele 2 v prilogi 7 je razvidno, da obstajajo medsebojni vplivi med oceno postopkov redaktiranja v COBIB-u in izbranimi spremenljivkami. Statistično značilni vpliv na oceno redaktiranja zapisov v vzajemni podatkovni zbirki imajo izkušnje ($r=0,3$; $p=0,001$), ocena znanja za uporabo urejevalnikov besedil ($r=0,2$; $p=0,036$) in podatkovnih zbirk ($r=0,2$; $p=0,009$) ter število zapisov, ki jih je knjižnica v preteklem letu prispevala v COBIB ($r=0,2$; $p=0,017$) (Priloga 7 - Tabela 2).

6.3.8 Odnos do skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije

Da bi ugotovili, kakšen je odnos katalogizatorjev do skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije COBISS.SI, smo navedli deset trditev in katalogizatorje prosili, da z ocenami od 1 do 5 ocenijo, kolikšen pomen jim pripisujejo (ocena 1 - povsem nepomembno, ocena 5 - zelo pomembno). Na vprašanje je v celoti odgovorilo 129 katalogizatorjev. Trditve so bile v celoti navedene v vprašalniku pod točko 2.10 in so se glasile:

Da bi knjižnice svoje sodelovanje v sistemu uskladile s skupnimi strokovnimi osnovami, morajo:

1. opustiti lokalno prakso pri strokovni obdelavi in sprejeti pravila za enotno strokovno obdelavo;
2. sprejeti zahtevo sistema, da morajo bibliografski zapisi izpolnjevati pogoje za mednarodno izmenjavo podatkov, in opustiti splošno mišljenje, da je

⁵² Kljub obvezni udeležbi vsaj enega delavca knjižnice, ki aktivno sodeluje v sistemu vzajemne katalogizacije, na tečaju "Uporaba programske opreme COBISS2/Katalogizacija - reševanje duplikatov in stopenjskih zapisov" ter obvezni udeležbi delavcev, pristojnih za obdelavo in redakcijo zapisov, ki sodijo v osebno bibliografijo, na tečaju "Uporaba programske opreme COBISS2/Katalogizacija - bibliografije raziskovalcev", sklepamo, da se katalogizatorji, ki so odgovorni za obdelavo knjižničnega gradiva v anketirani knjižnici, izobraževanja niso udeležili in tako nimajo privilegijev, ki bi jim dovoljevali redaktiranje zapisov v vzajemni podatkovni zbirki (Program izobraževanja IZUM: <http://home.izum.si/cobiss/tecaji/>)

avtomatizirana katalogizacija zgolj sredstvo za zagotavljanje avtomatizirane izposoje;

3. skrbeti za čim boljšo kakovost vzajemnega in lokalnih katalogov;
4. strokovnim delavcem omogočiti osnovno in stalno dopolnilno izobraževanje in samoizobraževanje za izvirno katalogizacijo;
5. onemogočiti sodelovanje v procesu vzajemne katalogizacije osebam, ki nimajo dovoljenja (nimajo preverjenih potrebnih znanj) za vzajemno katalogizacijo;
6. podpirati vključevanje strokovnih delavcev v delovne in ekspertne skupine za področje vzajemne katalogizacije;
7. opozarjati na napake v delovanju sistema;
8. opozarjati na potrebne dopolnitve in uskladitve za nemoten potek vzajemne katalogizacije;
9. se povezovati z drugimi udeleženci sistema s ciljem usklajevanja dela, razreševanja nejasnosti in izboljšanja kakovosti;
10. se izogibati rešitvam, ki niso v skladu s skupnimi strokovnimi osnovami, čeprav bi s tako rešitvijo zadovoljili potrebe svojih uporabnikov.

Iz tabele 21 je razvidno, da katalogizatorji navedenim trditvam pripisujejo velik pomen: prvih devet trditev ocenjujejo z oceno, ki je višja od 4, deseto trditev pa so na lestvici ocenili s povprečno oceno 3,8. Največji pomen tako pripisujejo skrbi za čim boljšo kakovost vzajemnega in lokalnih katalogov ter skrbi za osnovno in stalno dopolnilno izobraževanje in samoizobraževanje katalogizatorjev za izvirno katalogizacijo (ocena 4,8). Katalogizatorji z oceno 4,7 ocenjujejo, da morajo opozarjati na napake v delovanju sistema ter opozarjati na potrebne dopolnitve in uskladitve za nemoten potek vzajemne katalogizacije, sledi trditev, da se morajo povezovati z drugimi udeleženci sistema s ciljem usklajevanja dela, razreševanja nejasnosti in izboljšanja kakovosti, ki so ji prisodili oceno 4,6. Tudi trditev, da morajo katalogizatorji sprejeti zahtevo sistema, da bibliografski zapisi izpolnjujejo pogoje za mednarodno izmenjavo podatkov, in opustiti splošno mišljenje, da je avtomatizirana katalogizacija zgolj sredstvo za zagotavljanje avtomatizirane izposoje, ocenjujejo kot zelo pomembno, saj jo ocenjujejo z oceno 4,5. Z enako oceno ocenjujejo tudi trditev, da morajo knjižnice podpirati vključevanje strokovnih delavcev v delovne in ekspertne skupine za področje vzajemne katalogizacije. Po mnenju katalogizatorjev ima trditev, da je potrebno onemogočiti sodelovanje v procesu vzajemne katalogizacije osebam, ki nimajo dovoljenja

(nimajo preverjenih potrebnih znanj) za vzajemno katalogizacijo, nekoliko manjši pomen (ocena 4,3). Manj pomembna, vendar še vedno pomembna (ocena 4,2), se jim zdi tudi trditev, da morajo knjižnice opustiti lokalno prakso pri strokovni obdelavi in sprejeti pravila za enotno strokovno obdelavo. Ker se knjižnice v praksi pogosto poslužujejo nestandardiziranih rešitev (Dimec, 1994), so trditev, da se morajo knjižnice izogibati rešitvam, ki niso v skladu s skupnimi strokovnimi osnovami, čeprav bi s tako rešitvijo zadovoljili potrebe svojih uporabnikov, ocenile najslabše, s povprečno oceno 3,8. Struktura ocen za posamezne trditve je razvidna iz tabele 22.

Tabela 21: Ocene pomembnosti trditev v vprašanju 2.10 za sodelovanje v sistemu

trditev	ocena	N	sd	min	max
1. opustiti lokalno prakso	4,2	132	1,0	1	5
2. mednarodna izmenjava podatkov	4,5	133	0,9	1	5
3. skrb za kakovost katalogov	4,8	133	0,5	1	5
4. dopolnilno izobraževanje	4,8	133	0,6	1	5
5. onemogočiti delo brez licence	4,3	133	1,2	1	5
6. vključ. v delovne in eksp. skupine	4,5	132	0,8	1	5
7. opozarjati na napake	4,7	130	0,6	1	5
8. opozarjati na potrebne dopolnitve	4,7	132	0,7	1	5
9. se povezovati	4,6	132	0,7	1	5
10. izogibati se nestandard. rešitvam	3,8	129	1,1	1	5

Tabela 22: Pregled doseženih ocen za trditve v vprašanju 2.10

trditev	ocena						
	1	2	3	4	5	ne ve	skupaj
1. opustiti lokalno prakso	5	4	16	34	68	5	132
2. mednarodna izmenjava podatkov	3	3	7	32	86	2	133
3. skrb za kakovost	1	0	1	15	116	0	133
4. dopolnilno izobraževanje	2	0	2	18	110	1	133
5. onem. delo brez licence	6	9	11	17	84	6	133
6. vključ. v delovne in eksp. skupine	1	2	10	38	77	4	132
7. opozarjati na napake	1	0	4	24	101	0	130
8. opozarjati na potrebne dopolnitve	1	0	8	24	99	0	132
9. se povezovati	1	1	6	34	90	0	132
10. izogibati se nestandard. rešitvam	5	13	27	40	38	6	129
Skupaj	27	34	95	280	874	24	1319

V vprašalniku navedenim trditvam smo dodali še možnost "drugo" (2.10.11). Pri odgovoru 2.10.11 katalogizatorji navajajo:

- "Težko odgovorim na vsa vprašanja, ker je za specialno knjižnico COBISS zanimiv le kot katalog, ne pa kot programska rešitev, še posebno glede na kompleksnost zapisov, ki so za specialne knjižnice drugotnega pomena in so ovira."

- "pri 1. in 10. vprašanju odgovor ni tako enostaven. Kljub vsemu je prvotno knjižnica namenjena obiskovalcem in ne sama sebi."
- "Počistiti bazo na vzajemnem in lokalnih nivojih in nato delati po enotnih strokovnih standardih."
- "Nekaj stvari je tako samo po sebi umevnih, da jim morda pripisujemo manj pozornosti."
- "Ločeni lokalna in vzajemna baza;"
- "Potrebni bi bili tečaji o novostih v katalogizaciji za tiste, ki delajo v COBISS/Katalogizacija."
- "Glede na zahteve svojih uporabnikov bi se bilo treba sproti dogovarjati o enotnih rešitvah. Za večino težav se izkaže, da so bolj splošne kot si mislimo in da se večina kolegov srečuje z enakimi težavami, le sodelovanja ni dovolj. Vsak knjižničar sedi v svoji knjižnici in se zaradi kadrovske stiske le težko premakne iz nje. Večinoma nadrejeni od knjižničarja zahtevajo nemogoče, ne poznajo dela v knjižnici in ne vedo, koliko časa strokovni delavec potrebuje za res dobro opravljeno delo. Večina knjižničarjev mora svoje delo opraviti v naglici in nimajo dovolj časa, da bi se dovolj posvetili nastali težavi."
- "Treba bi bilo dati več možnosti za specifične potrebe v lokalnih bazah."
- "Na določena časovna obdobja preverjati usposobljenost katalogizatorjev."

Iz tabele 5 v prilogi 7 je razvidno, da imajo na oceno trditve, s pomočjo katerih smo želeli določiti odnos katalogizatorjev do skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije, poleg starosti in spola, statistično značilni vpliv delovne izkušnje, dnevna delovna obveznost, ocena znanja za uporabo modula za katalogizacijo, vrsta knjižnice in število zapisov. Starost ima statistično značilni vpliv na oceno pomembnosti trditve, da se morajo katalogizatorji izogibati rešitvam, ki niso v skladu s skupnimi strokovnimi osnovami, čeprav bi s tako rešitvijo zadovoljili potrebe svojih uporabnikov ($r=0,25$; $p=0,008$), spol ima statistično značilni vpliv na šesto trditev, da morajo knjižnice podpirati vključevanje strokovnih delavcev v delovne in ekspertne skupine za področje vzajemne katalogizacije ($r=0,24$; $p=0,009$). Ugotovili smo, da imajo na šesto trditev statistično značilni vpliv tudi delovne izkušnje ($r=0,19$; $p=0,040$), delovne izkušnje pa imajo statistično značilni vpliv tudi na peto trditev (onemogočiti sodelovanje v procesu vzajemne katalogizacije osebam, ki nimajo dovoljenja - nimajo preverjenih potrebnih znanj - za vzajemno katalogizacijo ($r=0,20$; $p=0,038$). Na oceno pomembnosti prve trditve pa

ima statistično značilni vpliv dnevna delovna obveznost ($r=0,19$; $p=0,050$). Nadalje ugotavljamo, da ima ocena znanja za uporabo modula za katalogizacijo statistično značilni vpliv na oceno pomembnosti 1., 2., 5. in 7. trditve, vrsta knjižnice pa statistično značilno vpliva na pomembnost trditev, ki pravijo, da morajo knjižnice opozarjati na napake v delovanju sistema ($r=0,20$; $p=0,026$), opozarjati na potrebne dopolnitve in uskladitve za nemoten potek vzajemne katalogizacije ($r=0,22$; $p=0,022$) in se povezovati z drugimi udeleženci sistema s ciljem usklajevanja dela, razreševanja nejasnosti in izboljšanja kakovosti ($r=0,24$; $p=0,010$). Na trditev, da morajo katalogizatorji onemogočiti sodelovanje v procesu vzajemne katalogizacije osebam, ki nimajo dovoljenja - nimajo preverjenih potrebnih znanj - za vzajemno katalogizacijo, ima statistično značilni vpliv spremenljivka letno število zapisov v COBIB ($r=0,28$; $p=0,003$), ki statistično značilno vpliva tudi na oceno pomembnosti za zadnjo - 10. - trditev ($r=0,19$; $p=0,048$) (Priloga 7 - Tabela 5).

V tabeli 23 so prikazane dosežene ocene za trditve, da se morajo katalogizatorji izogibati rešitvam, ki niso v skladu s skupnimi strokovnimi osnovami, čeprav bi s tako rešitvijo zadovoljili potrebe svojih uporabnikov, glede na prispevano število zapisov knjižnice v podatkovno zbirko COBIB.

Tabela 23: Pregled doseženih ocen za 10. trditev glede na prispevano število zapisov v COBIB

število zapisov	srednja ocena	ocena					ne ve		skupaj
		1	2	3	4	5			
nad 10.000 zapisov	4,5	0	0	0	1	1	0		2
5.001 do 9.999 zapisov	3,7	1	0	2	1	3	0		7
2.501 do 5000 zapisov	3,6	0	3	4	5	4	0		16
1.001 do 2.500 zapisov	4,2	0	0	3	3	5	0		11
501 do 1000 zapisov	3,9	1	2	5	8	9	0		25
101 do 500 zapisov	3,5	2	5	8	11	7	1		34
11 do 100 zapisov	3,7	1	1	4	8	4	3		21
1 do 10 zapisov	4,0	0	0	0	1	0	0		1
0 zapisov	4,0	0	2	1	2	5	2		12
Skupaj	3,8	5	13	27	40	38	6		129

Najmanjši pomen pripisujejo trditvi katalogizatorji, ki delajo v knjižnicah, ki so v vzajemno podatkovno zbirko prispevale 101 do 500 zapisov, največjega pa katalogizatorja iz knjižnic z nad 10.000 zapisi. Ocena katalogizatorjev, ki delajo v knjižnicah, ki so prispevale od 5.001 do 9.999 zapisov, je za 0,8 nižja od najvišje ocene. Če bi razreda knjižnic z največjim številom zapisov združili, bi bila srednja ocena novega razreda 3,8, razlika med najvišjo in najnižjo srednjo oceno pa 0,7. Izračun korelacijskih koeficientov ob upoštevanju novo nastalega

razreda, je pokazal večjo medsebojno povezanost med oceno pomena desete trditve in številom prispevanih zapisov knjižnice v COBIB ($r=0,24$; $p=0,006$).

6.3.9 Opozarjanje na napake in potrebne spremembe

Z vprašanji o opozarjanju na napake v zapisih (vprašanji 2.11 in 2.12) in na potrebne spremembe v modulu za katalogizacijo (vprašanji 2.12 in 2.13), smo želeli ugotoviti, v kolikšni meri poskušajo katalogizatorji svoje sodelovanje v sistemu vzajemne katalogizacije uskladiti s skupnimi strokovnimi osnovami. Na vprašanje o tem, če v primeru, da v zapisu opazijo napako, napako popravijo v COBIB-u oziroma na napako opozorijo kreatorja zapisa, je odgovorilo 132 katalogizatorjev. Kljub dejstvu, da je 116 katalogizatorjev skrb za kakovost zapisov ocenilo kot zelo pomembno - z oceno 5 (tabela 22), samo 93 katalogizatorjev (70%) zapis popravi v vzajemni podatkovni zbirki ali pa o potrebnem popravku obvesti kreatorja zapisa. Še veliko manjši je delež pritrdilnih odgovorov na vprašanje o tem, če v primeru, da katalogizatorji opazijo, da bi bila potrebna sprememba (dopolnitev, novost) v modulu za katalogizacijo, potrebo sporočijo IZUM-u. Potrebo sporoči samo 62 katalogizatorjev (47%), kljub dejstvu, da kar 99 katalogizatorjev meni, da je trditev, da morajo katalogizatorji opozarjati na potrebne dopolnitve in uskladitve za nemoten potek vzajemne katalogizacije, zelo pomembna - ocena 5 (tabela 22).

Od 93 katalogizatorjev, ki v primeru, da so v zapisu opazili napako, zapis popravijo ali pa na napako opozorijo kreatorja zapisa, jih 39 (42%) odgovarja, da kreator najpogosteje popravi zapis takoj, 23 katalogizatorjev (25%) ocenjuje, da kreator najpogosteje zapis popravi v roku enega tedna, 3 katalogizatorji (3%) pa ocenjujejo, da kreator zapis popravi v roku enega meseca. Odgovora, da opozorjeni kreator pusti napako v zapisu, ni označil nihče. Zaradi možnosti drugačnih odgovorov in komentarjev, smo dodali tudi možnost "drugo", ki jo je izbralo 24 katalogizatorjev (26%). Svoj odgovor oziroma komentar je napisalo 22 katalogizatorjev:

- "različno, odvisno od situacije",
- "vse po malem",
- "napako popravim sama",
- "napako sem popravil sam",
- "napake popravljam sam",
- "Zapis popravim, če je napaka bistvena in je pub. v naši knjižnici."

- "zelo različno",
- "Odvisno od posameznika (kreatorja). Velja od 1. do 4." (=zapis popravi takoj, zapis popravi v roku 1 tedna, zapis popravi v roku enega meseca, pustil napako v zapisu),
- "Če sem opazila napako (manjšo) sem jo kar sama popravila."
- "Na NUK smo pisali samo enkrat, zato ker ni bilo odgovora. Napake večkrat opazimo, pa ne pišemo na NUK ravno zaradi tega. Mislim da bi morali na NUK spodbujati katalogizatorje k pošiljanju pripomb, oz. opozarjanju na napake, ne pa to ovirati s takim odnosom."
- "odvisno od kreatorja"
- "Zapis popravi, ne vemo več, v kolikšnem roku."
- "Reakcije so bile zelo različne. Od tega, da so nas nadržli, do takojšnjih popravkov."
- "Zapis sama popravim v COBIB-u."
- "nisem preverjala",
- "ne preverjam",
- "Običajno zapis popravim kar sama, če poznam podatke. Če ga ne popravim sama, ponavadi pozabim nanj in ne pazim na to, ali je popravljen. Nanj se spomnim le, če po naključju spet naletim na enako napako. Ker nimam dovolj časa, da bi spremljala tudi take spremembe, jih raje popravim takoj, če spremembe niso sporne. Če za to nimam dovolj podatkov, obvestim (včasih) kreatorja zapisa."
- "Večkrat napako popravim sama."
- "sam jo popravim",
- "Izkušnje so take, da nekateri katalogizatorji napake popravijo takoj in se za opozorilo zahvalijo, drugi pa napak ne popravijo nikoli (večni problem nekaterih je avtorstvo pri korporacijah)."
- "običajno popravim sama",
- "Običajno ne preverjam popravkov zaradi časovne stiske."

Od 62 katalogizatorjev, ki v primeru, da opazijo, da bi bila potrebna sprememba (dopolnitev, novost) v modulu COBISS/Katalogizacija, potrebo sporočijo IZUM-u, 19 katalogizatorjev (30%) navaja, da je bila sprememba najpogosteje vključena takoj, 28 katalogizatorjev (44%) ocenjuje, da je bila sprememba vključena ob novi verziji programske opreme COBISS/Katalogizacija, 7 katalogizatorjev (11%) navaja, da je bila sprememba odložena za nedoločen čas. Odgovora, da je bila sprememba zavrnjena, ni označil nihče. Zaradi možnosti

drugačnih odgovorov in komentarjev, smo dodali tudi možnost "drugo", ki jo je izbralo 9 katalogizatorjev (15%). Svoj odgovor oziroma komentar je napisalo 11 katalogizatorjev:

- "različno, odvisno od situacije, zahtevka...",
- "vse možnosti, za najpogostejšo ne vem",
- "nisem pošiljala takšnih zahtev, bolj podala svoje mnenje, zato ne morem izbrati nobene od naštetih možnosti",
- "odvisno od zahtevnosti spremembe. Nikoli pa popolnoma zavrnjena, če se je le dalo kaj urediti",
- "Odvisno od pomembnosti in zahtevnosti potrebe (zahtevka)."
- "Izumu posredovala le en predlog za spremembo, ki je bil zavrnjen."
- "različno",
- "nimam podatka - se ne spomnim",
- "z argumenti podprta navadno tudi vključena",
- "vključena po določenem času",
- "Odvisno od problema".

Iz tabele 6 v prilogi 7 je razvidno, da na popravljanje napake ali opozarjanje kreatorja na napako, statistično značilno vplivajo starost katalogizatorja ($r=0,21$; $p=0,021$), delovne izkušnje pri delu v sistemu vzajemne katalogizacije ($r=0,29$; $p=0,001$), vrsta knjižnice ($r=0,22$; $p=0,017$) in število zapisov ($r=0,36$; $p=0,000$). Razvidno je tudi, da imajo na sporočanje potrebnih sprememb v modulu COBISS/Katalogizacija, statistično značilni vpliv dnevna delovna obveznost katalogizatorja ($r=0,20$; $p=0,027$), ocena znanja za uporabo urejevalnikov besedil ($r=0,28$; $p=0,002$), ocena znanja za uporabo elektronske pošte ($r=0,19$; $p=0,043$), ocena znanja za uporabo modula za katalogizacijo ($r=0,28$; $p=0,002$) in število zapisov ($r=0,29$; $p=0,001$) (Priloga 7 - Tabela 6).

6.3.10 Odnos katalogizatorjev do predlaganih sprememb

Da bi ugotovili, kakšen je odnos katalogizatorjev do predlaganih sprememb v sistemu vzajemne katalogizacije, smo navedli šest trditev in katalogizatorje prosili, da z ocenami od 1 do 5 ocenijo, kolikšen pomen jim pripisujejo (ocena 1 - povsem nepomembno, ocena 5 - zelo pomembno). Na vprašanje je v celoti odgovorilo 130 katalogizatorjev. Trditve so bile v celoti navedene v vprašalniku pod točko 2.15:

Da bi bilo delo v vzajemni katalogizaciji bolj učinkovito, so potrebne naslednje spremembe:

1. izdelava dodatnih navodil za obdelavo posameznih vrst knjižničnega gradiva (npr. avdio in video gradiva, serijskih publikacij, online publikacij, kartografskega gradiva...);
2. izdelava in sprotno dopolnjevanje vzorčnih zapisov za vse vrste knjižničnega gradiva na različnih nosilcih;
3. ugotavljanje uporabnosti priročnikov, smernic, navodil in vzorčnih zapisov (diskusijske skupine, e-bilten katalogizatorjev, kratki (redni) vprašalniki, redni tematski posveti oz. delavnice...);
4. nadgradnja modula za katalogizacijo v integrirani vmesnik, ki bi omogočal uporabo prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizaciji prinaša uporaba osebnega računalnika (nadgradnja terminalskega uporabniškega vmesnika z vključitvijo online priročnikov, smernic ter navodil, vzorčnih zapisov, računalniških javnih katalogov, sodobnega programa za elektronsko pošto, urejevalnika besedil, diskusijskega foruma...);
5. zagotavljanje kakovostne popolne dnevne obdelave nacionalne produkcije in vsesplošna uvedba križnih kontrol (racionalizacija obdelave in zagotavljanje konsistentnosti zapisov ...);
6. razdelitev elementov zapisa na obvezne za vzajemno raven in izbirne za lokalno raven (izboljšanje enotnosti obdelave, poglobljena obdelava za lokalne potrebe).

Iz tabele 24 je razvidno, da katalogizatorji navedenim trditvam pripisujejo zelo velik pomen: vseh šest trditev ocenjujejo z oceno, ki je višja od 4. Največji pomen tako pripisujejo trem trditvam, ki jih ocenjujejo z oceno 4,4: "izdelavi in sprotnemu dopolnjevanju vzorčnih zapisov za vse vrste knjižničnega gradiva na različnih nosilcih", "nadgradnji modula za katalogizacijo v integrirani vmesnik, ki bi omogočal uporabo prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizaciji prinaša uporaba osebnega računalnika" ter "zagotavljanju kakovostne popolne dnevne obdelave nacionalne produkcije in vsesplošni uvedbi križnih kontrol". Katalogizatorji z oceno 4,3 ocenjujejo trditev, da bi bilo potrebno izdelati dodatna navodila za obdelavo posameznih vrst knjižničnega gradiva, trditev, da bi bilo delo v sistemu vzajemne katalogizacije bolj učinkovito, če bi ugotavljali uporabnost priročnikov, smernic,

navodil in vzorčnih zapisov, ocenjujejo z najnižjo oceno - oceno 4,0. Struktura ocen za posamezne trditve je razvidna iz tabele 25.

Tabela 24: Ocene pomembnosti trditev v vprašanju 2.15 za predlagane spremembe

trditev	ocena	N	sd	min	max
1. dodatna navodila	4,3	132	0,9	2	5
2. vzorčni zapisi	4,4	132	0,9	1	5
3. ugotavljanje uporabnosti	4,0	131	1,0	1	5
4. nadgradnja modula	4,4	130	0,8	2	5
5. dnevna obdelava	4,4	132	0,8	2	5
6. razdelitev elementov zapisa	4,1	131	1,1	1	5

Tabela 25: Pregled doseženih ocen za trditve o predlaganih spremembah v vprašanju 2.15

trditev	ocena						
	1	2	3	4	5	ne ve	skupaj
1. dodatna navodila	0	9	14	39	65	5	132
2. vzorčni zapisi	1	4	13	38	70	6	132
3. ugotavljanje uporabnosti	1	9	25	41	48	7	131
4. nadgradnja modula	0	2	14	33	72	9	130
5. dnevna obdelava	0	1	20	34	69	8	132
6. razdelitev elementov zapisa	5	7	15	44	52	8	131
Skupaj	8	34	104	233	381	43	788

V vprašalniku navedenim trditvam smo dodali še možnost "drugo" (2.15.7). Pri odgovoru 2.15.7 katalogizatorji navajajo:

- "k 2.15.6: Za vsebinsko obdelavo, vendar bi male knjižnice to le težko zmogle, saj običajno eden knjižničar dela vse. Obstaja nevarnost, da bi imela vzajemna baza vsebinsko obdelavo dokaj slabo gesleno. Samo širše pojme. Kaj bi to koristilo uporabniku, ki išče problem v ožjem smislu neke stroke?"
- "Zelo priročne so bile "najpogostejše napake udeležencev", ki jih je NUK nekajkrat poslal po elektronski pošti. Potem pa je bila stvar razložena in smo lahko osvežili znanje. Da se na množično "zmotno" ali napačno delo katalogizatorja odzove "redaktor" in npr. po elektronski pošti opozori vse ostale."
- "Ob razvoju COBISS 3 bi bilo morda treba vprašanja zastaviti nekoliko drugače."
- "Jasna, nedvoumna, sodobna katalogizacijska pravila."
- "Kot pripombo bi dodal, da bi nujno potrebovali bolj kakovosten priročnik za vsebinsko obdelavo."
- "Več sodelovanja med katalogizatorji, sprotno obveščanje o spremembah, boljši priročniki, popoln UDK na spletu, enotni javno dostopni geslovniki."

Iz tabele 6 v prilogi 7 je razvidno, da imajo na oceno zastavljenih trditev, statistično značilni vpliv starost, izkušnje, dovoljenje za vzajemno katalogizacijo, dnevna delovna obveznost, ter ocene znanja za uporabo urejevalnikov besedil in modula za katalogizacijo.

Na oceno pomembnosti trditve, da je potrebna izdelava dodatnih navodil za obdelavo posameznih vrst knjižničnega gradiva, imajo statistično značilni vpliv delovne izkušnje ($r=0,21$; $p=0,026$), na oceno pomembnosti trditve, da je potrebno izdelati in sprotno dopolnjevati vzorčne zapise za vse vrste knjižničnega gradiva na različnih nosilcih, imajo statistično značilni vpliv starost katalogizatorja ($r=0,19$; $p=0,047$), delovne izkušnje ($r=0,31$; $p=0,001$) in ocena znanja za uporabo modula za katalogizacijo ($r=0,20$; $p=0,034$). Na oceno pomembnosti trditve, da je potrebno modul za katalogizacijo nadgraditi v integrirani vmesnik, ki bi omogočal uporabo prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizaciji prinaša uporaba osebnega računalnika, ima statistično značilni vpliv dovoljenje za vzajemno katalogizacijo ($r=0,20$; $p=0,035$). Dovoljenje za vzajemno katalogizacijo ima statistično značilni vpliv tudi na oceno pomembnosti trditve, da je potrebno zagotoviti kakovostno in popolno dnevno obdelavo nacionalne produkcije in uvesti vsesplošne križne kontrole ($r=0,22$; $p=0,016$). Na trditev, da je potrebno zagotoviti kakovostno in popolno dnevno obdelavo nacionalne produkcije in uvesti vsesplošne križne kontrole, imata statistično značilni vpliv tudi dnevna delovna obveznost ($r=0,22$; $p=0,20$) in ocena znanja za uporabo modula za katalogizacijo ($r=0,19$; $p=0,041$). Ocena znanja za uporabo urejevalnikov besedil pa ima statistično značilni vpliv na oceno pomembnosti trditve, da bi bilo potrebno zaradi izboljšanja enotnosti obdelave in poglobljene obdelave za lokalne potrebe, elemente zapisa razdeliti na obvezne za vzajemno raven in izbirne za lokalno raven ($r=0,18$; $p=0,048$) (Priloga 7 - Tabela 6).

Tabela 26: Pregled doseženih ocen za 1. trditev glede na delovne izkušnje

delovne izkušnje	srednja ocena	ocena					ne ve		skupaj
		1	2	3	4	5			
1. manj kot 1 leto	3,8	0	1	1	1	2	0		5
2. 1 do 2 leti	4,8	0	0	0	2	6	2		10
3. 3 do 5 let	4,3	0	1	2	8	12	1		24
4. 5 do 10 let	4,2	0	4	6	23	29	2		64
5. več kot 10 let	4,3	0	2	5	5	16	0		28
Skupaj	4,3	0	8	14	39	65	5		131

V tabeli 26 so prikazane dosežene ocene za prvo trditev, v kateri predpostavljamo, da bi bilo delo v sistemu vzajemne katalogizacije z obstoječim modulom za katalogizacijo bolj učinkovito, če bi bila izdelana dodatna navodila za obdelavo posameznih vrst knjižničnega gradiva, glede na delovne izkušnje katalogizatorjev. Prvi trditvi pripisujejo najmanjši pomen katalogizatorji z manj kot enim letom delovnih izkušenj (ocena 3,8), največjega pa katalogizatorji z eno do dvoletnimi izkušnjami (ocena 4,8).

Dosežene ocene za drugo trditev, v kateri predpostavljamo, da bi bilo delo v sistemu vzajemne katalogizacije bolj učinkovito, če bi bili izdelani in sprotno dopolnjevani vzorčni zapisi za vse vrste knjižničnega gradiva na vseh nosilcih, glede na delovne izkušnje in starost katalogizatorjev so prikazane v tabeli 27. Drugi trditvi pripisujejo najmanjši pomen katalogizatorji z več kot petimi leti delovnih izkušenj (ocena 4,3) in tisti katalogizatorji, ki so mlajši od 40 let (ocena 4,3), največjega pa katalogizatorji z manj kot enim letom delovnih izkušenj (ocena 4,7) in tisti, ki so starejši od 40 let (ocena 4,4). Kot je razvidno iz tabele 6 v prilogi 7 je medsebojni vpliv med oceno pomembnosti za trditev in delovnimi izkušnjami večji od medsebojnega vpliva med trditvijo in starostjo katalogizatorja (Priloga 7 - Tabela 6).

Tabela 27: Pregled doseženih ocen za 2. trditev glede na delovne izkušnje in starost

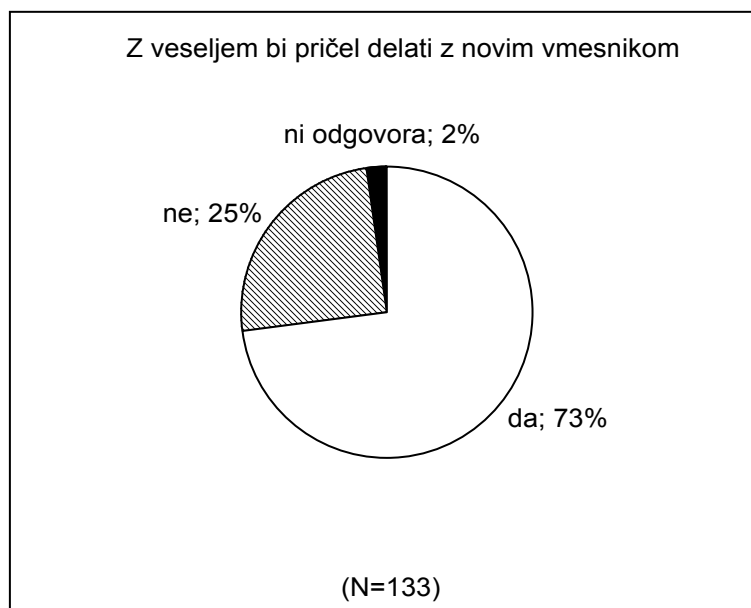
delovne izkušnje	srednja ocena	ocena						
		1	2	3	4	5	ne ve	skupaj
1. manj kot 1 leto	4,7	0	0	0	1	2	2	5
2. 1 do 2 leti	4,6	0	0	0	3	5	2	10
3. 3 do 5 let	4,6	0	0	2	6	15	1	24
4. 5 do 10 let	4,3	1	2	8	21	31	1	64
5. več kot 10 let	4,3	0	2	3	7	16	0	28
Skupaj	4,4	1	4	13	38	69	6	131

starost	srednja ocena	ocena						
		1	2	3	4	5	ne ve	skupaj
1. do 29 let	4,3	0	1	1	3	6	2	13
2. 30 do 39 let	4,3	0	3	3	16	24	3	49
3. 40 do 49 let	4,4	1	0	4	11	24	1	41
4. 50 do 59 let	4,4	0	0	5	8	15	0	28
Skupaj	4,4	1	4	13	38	69	6	131

6.3.11 Odnos katalogizatorjev do novega vmesnika

Kot zadnje, smo v drugem sklopu vprašalnika "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija" med vprašanji o nekaterih funkcijah modula COBISS/Katalogizacija in o nekaterih postopkih in skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije v sistemu COBISS.SI., katalogizatorjem zastavili hipotetično vprašanje: "Ali bi v primeru, da bi vam danes ponudili nov (zelo spremenjen) vmesnik za uporabo modula COBISS/Katalogizacija, ki bi omogočal bolj učinkovito delo in večjo kakovost bibliografskih zapisov, z veseljem pričeli delati z njim?". Na vprašanje je odgovorilo 130 katalogizatorjev: 97 katalogizatorjev (75%) odgovarja pritrdilno, 33 katalogizatorjev (25%) pa si dela z novim vmesnikom ne želi, čeprav bi jim nov vmesnik olajšal delo in izboljšal rezultate njihovega dela. Možnosti "ne vem" pri

odgovoru nismo omogočili, zato 3 katalogizatorji, ki se niso mogli odločiti za predlagana odgovora, na vprašanje niso odgovorili. (Slika 19).

Slika 19: Odnos katalogizatorjev do novega vmesnika

Iz tabele 6 v prilogi 7 je razvidno, da starost, spol, delovne izkušnje in izobrazba katalogizatorja, opravljen strokovni izpit in pridobljeno dovoljenje za delo v sistemu vzajemne katalogizacije, dnevna delovna obveznost ali ocena katalogizatorjevega znanja za uporabo izbranih aplikacij ter vrsta knjižnice in število zapisov, nimajo statistično značilnega vpliva na odnos katalogizatorjev do novega vmesnika za modul za katalogizacijo (Priloga 7 - Tabela 6).

6.4 MNENJA, PREDLOGI IN PRIPOMBE KATALOGIZATORJEV

Ker smo se zaradi obsežnosti vprašalnika odločili, da v vprašalniku uporabimo predvsem vprašanja zaprtega tipa, smo katalogizatorjem omogočili, da o predmetu raziskave izrazijo svoje mnenje ter podajo predloge in pripombe. To možnost smo navedli pod točko 3.10 v tretjem sklopu vprašalnika.

6.4.1 Mnenja katalogizatorjev

Svoja mnenja o modulu za katalogizacijo in o postopkih ter skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije v sistemu COBISS.SI je navedlo 8 katalogizatorjev:

1. Menim, da je zahtevnost segmenta COBISS/Katalogizacija posledica vzajemnega katalogiziranja in odvisnosti knjižnic z različnimi potrebami od skupnih zapisov in izmenjave le teh med seboj v enotnem sistemu - cena za poenostavljen dostop do gradiva vseh knjižnic.
2. Menim, da je za pomanjkljiv nivo bibliografske COBIB baze poleg površne katalogizacije in neznanja, v veliki meri razlog pomanjkanje dobrega, ažurnega nacionalnega katalogizacijskega centra s konsistentno katalogizacijsko prakso in lastno pobudo pri razvoju in vsebinskimi dopolnitvami.
3. Komaj čakam, da bo cobiss katalogizacija delal v sistemu windows kot npr. internet explorer.
4. COBISS/Katalogizacija je naša strokovna in poklicna obveza, druge možnosti ni. Razvija se stroka in naše znanje z njo.
5. Vmesnik, ki je danes v uporabi, bi bilo mogoče z nekaj naporov nadomestiti z uporabniku bolj enostavnim. To bi predvsem novim katalogizatorjem in drugim uporabnikom sistema skrajšalo čas izobraževanja za samo uporabo (?)
6. Menim, da bi bilo za dvig kakovosti orodja za katalogizacijo nujno potrebno spremeniti mislenost knjižničarjev, ki še vedno razmišljajo (in premišljajo) o katalogizaciji v vzajemnem sistemu v kategorijah kataloških listkov in klasičnih katalogov ter začeti premišljevati v kategorijah kataloga kot podatkovne baze. Potrebno bi bilo tudi odgovoriti na vprašanje zakaj so knjižničarji pasivni v odnosu do razvoja svojega osnovnega orodja (orodij) in ali je sploh nujno da bi bili aktivni (sploh definirati odnos do informacijskega servisa in njegove strategije približevanja velikem mednarodnem servisu kot je OCLC).
7. Zelo rada uporabljam modul COBISS/katalogizacija. Vesela sem, da program stalno dopolnjujejo v skladu s potrebami uporabnikov
8. Samo kvaliteta!

6.4.2 Predlogi katalogizatorjev

Svoje predloge o potrebnih spremembah v sistemu vzajemne katalogizacije je podalo 10 katalogizatorjev:

1. Za pridobitev licence naj veljajo enotni pogoji za vse - enako št. potr. zap.
2. Poleg izobraževanja novih katalogizatorjev tudi izobraževanje "starih", vsaj na kakšnih delavnicah.

3. Ločiti lokalno od vzajemne baze.
4. Katalogizatorji bi lahko imeli "chat room", kjer bi se lahko posvetovali med seboj.
5. V sistem bi bilo potrebno vključiti VSE knjižnice.
6. V modulu COBISS/Katalogizacija bi bilo potrebno več skrbi posvetititi vsebinski obdelavi gradiva.
7. Občasno preverjanje licenc za delo v COBIB-u.
8. Večjo ažurnost s strani NUK-a kot nacionalne knjižnice za vzajemni nivo ter njihovo večjo strokovno koordinacijo pri tekočih problemih (npr. za CONOR) z bolj jasnimi in natančnimi navodili.
9. Potrebno bi bilo spremeniti sistem izobraževanja.
10. Večja kontrola nad vzajemno bazo (redaktor)!

6.4.3 Pripombe

Katalogizatorji so o sistemu vzajemne katalogizacije navedli tudi svoje pripombe:

1. Delo lepo teče. Težava v knjižnicah je, ker ne dobimo "kadra". Kako do ljudi?
2. Moti me način sporočanja, da je nekomu dodeljena licenca za delo v COBISSU. Jaz sem jo dobila kot dopis iz NUKa. Zdi se mi, da ne bi bil prehud finančni zalogaj, če bi to licenco oblikovali kot potrdilo. Mogoče so to sedaj že naredili, žal pa imam jaz še vedno kot potrdilo o znanju oz. dovoljenju za vpisovanje zapisov samo en dopis, kjer nekdo (delodajalec), ki se ne spozna na zadeve, težko najde poved (stavek) o licenci.
3. Za uveljavljanje sprememb v katalogizaciji niso dovolj samo odločitve Komisije za katalogizacijo pri ZBDS, ampak tudi javna razprava v forumih, ki se naj odprejo na internetu.
4. Preveč katalogizatorjev, preveč napak (tudi nacionalke), pomanjkljiva-neučinkovita kontrola zapisov.
5. Glede na to, da je Vaša anketa prišla v času vključitve baze CONOR v katalogizacijo, je treba omeniti, da je tovrstna povezava ZELO spremenila način dela v katalogizaciji in knjižnicam močno zakomplicirala delo v katalogizaciji. Gre za nemogoče razmere predvsem pri tujih avtorjih, ko na osnovi publikacije ni mogoče ugotoviti identitete avtorja. Mislim, da si bomo s prevzemanjem napačnih imen naredili nacionalno sramoto.
6. Delo v COBISS/Katalogizaciji bi bilo prijaznejše in z manj napakami, če bi bilo v Windowsih in z urejevalnikom besedila Word.

7. Da lahko dela vsak kar hoče!

6.4.4 Koristnost raziskave

V tretjem sklopu vprašalnika smo katalogizatorjem pred rubriko, v katero so lahko vpisali svoja mnenja, predloge in pripombe, zastavili vprašanje: "Ali menite, da bo raziskava o uporabnosti modula COBISS/Katalogizacija koristna za nadaljnji razvoj vzajemne katalogizacije v Sloveniji?" Na zastavljeno vprašanje je odgovorilo 125 katalogizatorjev: 111 katalogizatorjev (89%) meni, da bo raziskava koristna⁵³, 14 katalogizatorjev (11%) pa meni, da raziskava za nadaljnji razvoj sistema vzajemne katalogizacije v Sloveniji ne prinaša nikakršnih koristi. 8 katalogizatorjev ni izbralo odgovora in zato nekateri od njih v točki 3.10 navajajo, da manjka odgovor "ne vem". V točki 3.10 so katalogizatorji navedli tudi druge pripombe, ki se nanašajo tako na vsebino kot tudi na obliko vprašalnika oziroma vprašanj ali odgovorov, ter predloge in mnenja o vprašalniku. Prepis pripomb, predlogov in mnenj je podan v Prilogi 8.

6.5 RAZPRAVA

S ciljem, da bi potrdili povezavo med kakovostjo bibliografskih zapisov in strokovno obdelavo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu, je bil namen raziskave "Ovrednotenje modula za katalogizacijo v sistemu COBISS" ugotoviti:

- kakšno je zadovoljstvo uporabnikov modula COBISS/Katalogizacija;
- v kolikšni meri katalogizatorji pri svojem delu že uporabljajo prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizacija prinaša uporaba osebnega računalnika;
- kako so slovenski katalogizatorji zadovoljni z uporabniškimi priročniki za strokovno obdelavo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu;
- kako so slovenski katalogizatorji zadovoljni z izobraževanjem za vzajemno katalogizacijo;
- kako slovenski katalogizatorji ocenjujejo primernost postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije;

⁵³ Odgovore prav vseh pa bi verjetno lahko dopolnili s komentarjem, ki ga je odgovoru pripisal nekdo od anketiranih katalogizatorjev. Navaja: Odgovor na 3.9 bi bil najustreznejši: upam.

- ali se slovenski katalogizatorji zavedajo pomena skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije ter
- kakšen je odnos slovenskih katalogizatorjev do sprememb, ki bi omogočile bolj učinkovito delo.

Glede na rezultate, ki smo jih pridobili ob analizi odgovorov vrnjenih vprašalnikov, ugotovitve raziskave potrjujejo naslednja pred raziskavo postavljena predvidevanja:

- da so slovenski bibliotekarji zadovoljni z modulom COBISS/Katalogizacija (tabela 9, tabela 11, tabela 12),
- da so slovenski bibliotekarji na splošno zadovoljni z uporabniškimi priročniki za delo v COBISS/Katalogizaciji (tabela 16, tabela 17),
- da katalogizatorji ocenjujejo, da je izobraževanje za delo v COBISS/Katalogizaciji dobro (tabela 19, tabela 20),
- da slovenski katalogizatorji ocenjujejo, da so postopki in vsebine za pridobitev dovoljenja za delo v sistemu vzajemne katalogizacije primerni (slika 18),
- da se slovenski katalogizatorji zavedajo pomena skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije vendar pogosto ne storijo veliko, da bi jih spoštovali (tabela 21, tabela 22),
- da se slovenski katalogizatorji zavedajo, da so spremembe potrebne, vendar jih težko sprejmejo (tabela 24, tabela 25) in
- da večina katalogizatorjev ne uporablja prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizacija prinaša uporaba osebnega računalnika (tabela 13, tabela 14, tabela 15).

Ugotovitve raziskave pa potrjujejo zavrnitev predvidevanj:

- da večina katalogizatorjev modul COBISS/Katalogizacija še vedno uporablja na terminalu (tabela 8) in
- da večina katalogizatorjev le občasno uporablja priročnike pri svojem delu (tabela 18).

Pred izvedbo raziskave smo tudi predpostavili, da bomo pri skupinah uporabnikov analizirali vpliv nekaterih skupnih značilnosti na izbiro možnih odgovorov. Ugotovitve raziskave potrjujejo delno ali popolno zavrnitev predpostavljenih medsebojnih vplivov:

- da je spremembam najmanj naklonjena generacija izkušenih katalogizatorjev: vrednosti korelacijskih koeficientov sicer kažejo, da imajo na oceni pomembnosti

- trditve, da je potrebna izdelava dodatnih navodil za obdelavo posameznih vrst knjižničnega gradiva in da je potrebno izdelati in sprotno dopolnjevati vzorčne zapise za vse vrste knjižničnega gradiva na različnih nosilcih, statistično značilni vpliv delovne izkušnje katalogizatorja, pregled doseženih ocen za 1. trditev pa ne potrjuje predpostavke, da je spremembam najmanj naklonjena generacija izkušenih katalogizatorjev (Priloga 7 - Tabela 6 in tabela 26),
- da so mlajši katalogizatorji bolj kritični in zato tudi bolj podpirajo spremembe: vrednosti korelacijskih koeficientov kažejo, da ima na oceno pomembnosti trditve, da je potrebno izdelati in sprotno dopolnjevati vzorčne zapise za vse vrste knjižničnega gradiva na različnih nosilcih, statistično značilni vpliv starost katalogizatorja, pregled doseženih ocen za 2. trditev pa ne potrjuje predpostavke, da mlajši katalogizatorji bolj podpirajo spremembe (Priloga 7 - Tabela 6 in tabela 27),
 - da je mlajšim katalogizatorjem računalniška tehnologija bolj domača in jim terminalski vmesnik zato predstavlja oviro za bolj učinkovito delo: vrednosti korelacijskih koeficientov kažejo, da na oceno modula za katalogizacijo starost katalogizatorja nima statistično značilnega vpliva (Priloga 6 - Tabela 1),
 - da so izkušeni katalogizatorji z modulom COBISS/Katalogizacija bolj zadovoljni kot katalogizatorji z manj izkušnjami: vrednosti korelacijskih koeficientov kažejo, da na oceno modula za katalogizacijo izkušnje katalogizatorja nima statistično značilnega vpliva (Priloga 6 - Tabela 1),
 - da katalogizatorji s formalno izobrazbo nebibliotekarske smeri ocenjujejo zagotovljenost kontrole napak pri vnosu kot dobro: večina slovenskih katalogizatorjev je s kontrolo napak zadovoljna, vrednosti korelacijskih koeficientov pa kažejo, da na oceno zagotovljenosti kontrole napak izobrazba katalogizatorja nima statistično značilnega vpliva (Priloga 7 - Tabela 2),
 - da katalogizatorji s formalno izobrazbo nebibliotekarske smeri skupnim strokovnim osnovam vzajemne katalogizacije ne pripisujejo velikega pomena: večina slovenskih katalogizatorjev skupnim strokovnim osnovam vzajemne katalogizacije pripisuje velik pomen, vrednosti korelacijskih koeficientov pa kažejo, da na oceno pomembnosti navedenih trditev izobrazba katalogizatorja nima statistično značilnega vpliva (Priloga 7 - Tabela 5),
 - da katalogizatorji iz knjižnic, ki letno prispevajo do 100 zapisov, ocenjujejo, da je modul dober in ne potrebuje izboljšav: vrednosti korelacijskih koeficientov kažejo, da

na oceno modula za katalogizacijo število zapisov, ki jih je knjižnica prispevala v COBIB, nima statistično značilnega vpliva (Priloga 6 - Tabela 1).

6.6 UGOTOVITVE

Ugotovitve raziskave kažejo, da so slovenski katalogizatorji zadovoljni z modulom za katalogizacijo. Modul COBISS/Katalogizacija kot celoto ocenjujejo z dobrimi ocenami, tako pri ocenjevanju zanesljivosti, hitrosti, kakovosti, enostavnosti uporabe in zaslonskega prikaza podatkov, kot tudi pri ocenjevanju uporabnosti programske opreme na lestvici uporabnosti.

Delež katalogizatorjev, ki za emulacijo VT-terminalov na osebnih računalnikih in komunikacijsko povezovanje uporabljajo programsko opremo WRQ Reflection for Unix and OpenVMS se povečuje, nezadostna pa je uporaba prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizacija prinaša uporaba osebnega računalnika. Tudi kadar katalogizatorji modul za katalogizacijo uporabljajo prek osebnega računalnika, izkoriščajo predvsem tiste možnosti, ki so jih uporabljali pri katalogizaciji prek terminala.

Prav tako kot sam modul za katalogizacijo so katalogizatorji z dobrimi ocenami ocenili tudi uporabniške priročnike za COBISS/Katalogizacijo in izobraževanje za delo v sistemu vzajemne katalogizacije. Nekoliko nižje so ocenili postopke in vsebine za pridobitev dovoljenja v sistemu vzajemne katalogizacije, vendar je ocena še vseeno dobra.

Ugotovitve raziskave so tudi pokazale, da je odnos slovenskih katalogizatorjev do skupnih strokovnih osnov sistema vzajemne katalogizacije zelo dober. Katalogizatorji v vprašalniku navedenim trditvam pripisujejo velik pomen. Žal pa rezultati obeh raziskav: raziskave o kakovosti bibliografskih zapisov in raziskave "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija", potrjujejo, da so prizadevanja za skupne strokovne osnove v praksi le občasna.

Slovenski katalogizatorji pripisujejo spremembam, ki bi omogočile bolj učinkovito delo, zelo velik pomen, zato bi bilo potrebno čimhitreje izvesti vsaj tiste spremembe, ki ne zahtevajo velikih kadrovskih in finančnih vložkov, prinesejo pa lahko večjo kakovost strokovne obdelave v nacionalnem bibliografskem sistemu. Navedeno bi lahko dosegli z izdelavo jasnih in natančnih dodatnih navodil za obdelavo knjižničnega gradiva, izdelavo in sprotnim dopolnjevanjem vzorčnih zapisov, z zagotavljanjem kakovostne popolne dnevne obdelave nacionalne produkcije ter s čimhitrejšim preходом celotne obdelave s terminalov na osebne

računalnike. Za učinkovito uporabo osebnega računalnika pri katalogizaciji bi bilo potrebno v okviru izobraževanja, ki ga že izvajata NUK in IZUM, omogočiti tudi dodatno izobraževanje za uporabo emulatorja Reflection za VT-terminale in dodatnih možnosti, ki jih katalogizatorjem prinaša uporaba osebnega računalnika.

Nekatere spremembe, ki smo jih predlagali v raziskavi, so bile pred objavo rezultatov raziskave delno že izvedene. Knjižnični informacijski servis je v marcu 2004 uvedel javen e-forum »Katalogizacija z normativno kontrolo« za knjižničarje - katalogizatorje, ki se pri svojem delu dnevno srečujejo z normativno kontrolo in lahko v forumu tudi aktivno sodelujejo. Prav aktivno sodelovanje je tisto, ki bo privedlo do potrebnih sprememb in tako omogočilo, da bo delo v vzajemni katalogizaciji bolj učinkovito. Omogočilo bo vse tisto, česar si katalogizatorji želijo, ko v svojih predlogih navajajo, da je potrebnega "Več sodelovanja med katalogizatorji ter sprotno obveščanje o spremembah..." Ugotavljamo, da bo potrebno tudi na področju obveščanja in informiranja katalogizatorjev storiti še marsikaj. Za ažurno obveščanje o spremembah (in seveda tudi o napakah) bo morala poskrbeti tudi nacionalna knjižnica. Aktivnosti, ki so bile pred leti že vpeljane⁵⁴ in so bile po mnenju katalogizatorjev "zelo priročne", so bile v zadnjih letih opuščene⁵⁵, zato katalogizatorji upravičeno navajajo, da je potrebna "ažurnost s strani NUK-a kot nacionalne knjižnice za vzajemni nivo ter večja strokovna koordinacija pri tekočih problemih (npr. za CONOR) z bolj jasnimi in natančnimi navodili".

7 UPORABNIŠKI VMESNIKI MODULOV ZA KATALOGIZACIJO

Čeprav ugotovitve raziskave "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija" kažejo, da so slovenski katalogizatorji zadovoljni z modulom za katalogizacijo in da je odnos slovenskih katalogizatorjev do skupnih strokovnih osnov nacionalnega bibliografskega sistema zelo dober (Likar, Žumer, 2004), bo potrebno čimhitreje izvesti tudi spremembe, ki so nujne

⁵⁴ Redaktorica vzajemnega kataloga je vsem slovenskim katalogizatorjem po elektronski pošti sporočala "novosti" in "najpogostejše napake udeležencev", na spletni strani ZBDS pa je v okviru komisije za katalogizacijo organizirala diskusijsko skupino ter rubriko za predloge in pripombe v zvezi s pravili za katalogizacijo. Leta 2000 je začela tudi graditi zbirko elektronskih priročnikov za katalogizatorje.

⁵⁵ Navedeno potrjuje tudi dejstvo, da je virtualna knjižnica za bibliotekarstvo (Infolib), ki so jo v NUK-u februarja 2003 "oblikovali z namenom, da bi bibliotekarjem in študentom bibliotekarstva olajšali iskanje relevantnih informacijskih virov na internetu" kljub navedbi, da bodo izbor področij postopoma dopolnjevali, za področje katalogizacije še vedno zelo nepopolna in ne prinaša novosti.

za hitrejši prehod vzajemne katalogizacije na novo platformo. Pri načrtovanju prehoda je potrebno upoštevati sodobna priporočila in smernice ter tehnološke možnosti sodobne strojne in programske opreme.

V preteklosti je veljalo pravilo, da je bilo objavljane in arhiviranje informacij bistvenega pomena za širjenje znanja. Danes vemo, da je poleg produkcije informacij in ohranjanja le-teh, za učinkovito širjenje znanja zelo pomembno tudi odkrivanje virov informacij, zagotavljanje dostopa do želenih informacij in upravljanje zbirke znanja. Sodobni knjižnični informacijski sistemi morajo poleg postopkov za oblikovanje in izmenjavo bibliografskih podatkov vključevati tudi možnosti za učinkovito poizvedovanje in dostop do informacij ter postopke za upravljanje podatkovne zbirke (Calhoun, 2002, str. 148-149; Hakala, 2003, str. 5-8).

7.1 SODOBNA PRIPOROČILA IN SMERNICE

Pri načrtovanju knjižničnih informacijskih sistemov moramo upoštevati sodobna priporočila in smernice, ki jih za delovanje knjižničnih informacijskih sistemov na osnovi različnih študij, projektov in dobre prakse pripravljajo uveljavljena mednarodna in področna združenja in delovne skupine. Nekatera med njimi so: ELAG, Aslib, LIBER, ZIG, EFILA, ISO/TC46/SC4, TEL, CERL in drugi⁵⁶. V zadnjih desetih letih je bilo njihovo delovanje posvečeno predvsem:

- čim bolj popolnemu vključevanju virov v knjižnične kataloge, kar je mogoče zagotoviti z retrospektivnimi konverzijami klasičnih katalogov ter s katalogizacijo elektronskih virov;
- digitalizaciji knjižničnih gradiv tako za potrebe ohranjanja in zaščite, kot tudi za omogočanje popolnejšega dostopa do različnih gradiv;
- vzpostavitvi virtualnih sistemov, ki bodo omogočali distribuirano poizvedovanje, dostop do podatkov ter skupno uporabo in izmenjavo zapisov iz različnih informacijskih virov⁵⁷ in

⁵⁶ The Secretariat of The International Federation for Information and Documentation (FID), ki je imel v preteklosti velik vpliv na oblikovanje in delovanje knjižničnih informacijskih sistemov, je zaradi velikih finančnih problemov prenehal delovati.

⁵⁷ Porazdeljen pristop in spletne storitve na osnovi protokolov in standardov kot so: Z39.50, ZING (SRU, SRW); SOAP, Open URL...

- oblikovanju in vzpostavitvi sistemov za dodatne enotne identifikatorje (enolična določitev informacij: DOI, ISADN...).

Zelo veliko vlogo ima IFLA s svojimi sekcijami in delovnimi telesi⁵⁸. Izpostaviti je potrebno predvsem Sekcijo za katalogizacijo, ki v strateškem načrtu za obdobje 2004-2005 posveča največ pozornosti ([Cataloguing](#), 2004-2005):

- izdelavi virtualne mednarodne normativne datoteke za skupno uporabo normativnih zapisov;
- razvoju dodatnih standardov in pravil ter oblikovanju novih pristopov in informacij za zagotavljanje dostopa do bibliografskih in normativnih podatkov v vseh jezikih⁵⁹;
- izvajanju in promociji aktivnosti za oblikovanje mednarodnega pravilnika za katalogizacijo knjižničnega gradiva in dostop do bibliografskih podatkov;
- promociji študije in priporočil študije o Funkcionalnih zahtevah za bibliografske zapise ter z namenom, da bi razvili nov pristop na področju bibliografske obdelave tudi vzpodbujanju nadaljnjih akcij za razvoj standardov za opisno katalogizacijo ter novih standardov za iskalne elemente javnih računalniških katalogov;
- pripravi novih in dopolnjevanju obstoječih mednarodnih standardnih bibliografskih opisov⁶⁰;
- razvoju standardov za uporabniške vmesnike, ki bi na osnovi študij in priporočil za javne računalniške kataloge končnim uporabnikom olajšali dostop do informacij;
- oblikovanju priporočil za organiziranje vedno večje količine digitalnih virov in
- preučevanju možnosti za samoizobraževanje in učenje katalogizacije v obliki učenja na daljavo.

⁵⁸ Poleg dejavnosti, ki jih opravlja IFLA Sekcija za informacijsko tehnologijo, je za razvoj in delovanje knjižničnih informacijskih sistemov bistvenega pomena delo Oddelka za bibliografsko kontrolo, v okviru katerega delujeta tudi Sekcija za katalogizacijo in Sekcija za bibliografijo, ki si s svojim aktivnim delom prizadeva izboljšati splošno dostopnost in izmenjavo bibliografskih in normativnih informacij.

⁵⁹ Aktivnosti vključujejo prizadevanja za vsesplošno implementacijo Unicode standarda, razvoj in vzpostavitev spletnega večjezičnega razlagalnega slovarja katalogizacijskih terminov in konceptov, raziskavo in pripravo prototipa o izdelavi virtualne mednarodne normativne datoteke.

⁶⁰ Omogočiti, da bi bili ISBD-ji vsesplošno dostopni in jih promovirati kot metapodatkovno vsebinsko shemo.

7.1.1 Sodobna priporočila in smernica za avtomatizirano katalogizacijo

Tudi na področju avtomatizirane katalogizacije se pojavljajo vedno nova vprašanja in dileme, ki vplivajo na teorijo katalogizacije in na razvoj programske opreme. Srečujemo se z novimi nosilci informacij in z novimi funkcijami računalniških katalogov, zato sta tako struktura bibliografskega zapisa kot tudi online javno dostopni knjižnični katalog potrebna posodobitve (Saye, 2000, 105-106). Sodobna informacijska in komunikacijska tehnologija ima velik vpliv na razvojne smernice tudi pri ostalih produktih avtomatizirane katalogizacije. Pred časom si nismo mogli zamisliti online nacionalne bibliografije, danes pa tiskane in celo elektronske nacionalne bibliografije na CD-ROM-ih, vedno pogosteje zamenjujejo nacionalne bibliografije na internetu (Knutsen cv. Hakala, 2003, str. 2; Žumer 2003, str. 4). Bibliografske agencije pripravljajo elektronske nacionalne bibliografije iz strojno čitljivih bibliografskih zapisov za knjižnične kataloge, strojno čitljivi zapisi v elektronskih bibliografijah pa so zaradi svoje popolnosti lahko uporabljeni kot model za katalogizacijo⁶¹ (Žumer, 2000a, str. 91-92).

7.1.1.1 Uporabniški vmesniki

V zadnjih petindvajsetih letih so bile opravljene številne raziskave interakcije med človekom in računalnikom⁶², katerih cilj je bil oblikovanje uporabniških vmesnikov⁶³, ki bi uporabnikom olajšali delo.

Velja splošno prepričanje, da so grafični uporabniški vmesniki (GUI) uporabnikom bolj prijazni⁶⁴. Pri načrtovanju nadaljnjega razvoja avtomatizacije poslovanja knjižnic, predvsem pa

⁶¹ Posamezni zapisi so lahko model za obdelavo podobnih publikacij ali pa so kar v celoti prekopirani v kataloge posameznih knjižnic.

⁶² Proučevanje interakcije človek-računalnik (Human - Computer Interaction) je znanost, ki se ukvarja z načrtovanjem, ocenjevanjem in izdelavo interaktivnih računalniških sistemov, ki jih človek uporablja in pri tem upošteva človeške faktorje. Cilji: izdelati za uporabnika uporaben, varen in funkcionalen sistem.

⁶³ Funkcija računalniškega programa je komuniciranje in delovanje skupaj z drugimi komponentami računalniškega sistema in z uporabniki. Deli programa, ki zagotavljajo, da vsi elementi programske in strojne opreme delujejo z drugo programsko in strojno opremo in z uporabniki na vse načine, za katere je bila oprema namenjena, so uporabniški vmesniki.

⁶⁴ Grafični uporabniški vmesniki (GUI) zagotavljajo uporabnikom slikovno orientiran način uporabe tehnologije, zato so običajno bolj učinkoviti. V primerjavi z ukazno-vrstični vmesniki, katerih uporaba je zahtevnejša, saj si je potrebno zapomniti veliko število različnih ukazov in ne omogočajo dobre preglednosti pri urejanju datotek, so GUI veliko bolj enostavni za uporabo, saj uporabnik sproži neko akcijo s premikom miške ali s pritiskom na gumb. Omogočajo večjo preglednost ter enoten izgled večine programov, večopravilnost in več načinov izvedbe istega učinka.

avtomatizacije bibliografske obdelave, je zato potrebno natanko formulirati zahteve in izkoristiti vse možnosti, ki jih ponuja sodobna tehnologija. Upoštevati moramo tako splošne sodobne smernice, ki veljajo za načrtovanje uporabniških vmesnikov, kot tudi specifične potrebe potencialnih uporabnikov aplikacije.

7.1.1.2 Normativna kontrola

Normativna kontrola zagotavlja uporabo konsistentnih značnic in tako s sistemom napotil od neavtoriziranih na avtorizirane oblike ter s sistemom povezovanja sorodnih značnic bistveno pripomore k enotni obdelavi ([Taylor](#), 1992, str. 19-20). Kakovost bibliografskih zapisov v bibliografskem sistemu, ki ne vključuje normativne kontrole, je vprašljiva. Proces normativne kontrole ima odločilni vpliv na rezultate bibliografske obdelave. Prav zaradi vključevanja normativne kontrole lahko prikažemo bibliografske zapise z njihovimi medsebojnimi odnosi. Uporabo koncepta normativne kontrole lahko razširimo tudi na dele bibliografskega zapisa kot so npr. šifranti ali kontrolirani slovarji. V sodobnih bibliografskih sistemih je zato nujna čimprejšnja vzpostavitev normativne kontrole za večino iskalnih elementov.

7.1.1.3 Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise

Vloga normativne kontrole se še povečuje z uveljavitvijo modela, ki temelji na priporočilih študije FRBR. Model predstavlja nov koncept organiziranja bibliografskih zapisov, po katerem avtomatizirani katalog ni več kopija klasičnega listkovnega kataloga, pač pa postane omrežje povezanih podatkov. Uvaja nov pristop: združevanje in povezovanje bibliografskih elementov na način, ki ustreza tako bibliografskemu opisu kot tudi dostopu do bibliografskih informacij in prikazu le-teh, ne glede na vrsto ali vsebino knjižničnega gradiva ([Functional...](#), 1998; [Funkcionalne...](#), 2000). Implementacija modela zahteva spremembe v teoriji katalogizacije, velike spremembe pa so potrebne tudi na področju razvoja programske opreme tako za uporabo modela samega, kot tudi za uporabo drugih priporočil in smernic.

7.1.1.4 Interoperabilnost in neposredni dostop do elektronskih dokumentov

Vsesplošna globalizacija je izboljšala mednarodno sodelovanje tudi na področju knjižničarstva. Poleg že omenjenega razvoja priporočil in smernic so vse bolj prisotni tudi skupna izgradnja in ponudba informacijskih virov ter mednarodni vzajemni katalogi. Na področju razvoja

programske opreme je zato vedno bolj poudarjena potreba po večji modularnosti in multifunkcionalnosti opreme.

Funkcijska medsebojna povezava in interakcija je prenosljivost oziroma interoperabilnost⁶⁵, ki je eden ključnih dejavnikov današnjega elektronskega poslovanja in povezovanja. Interoperabilnost na področju knjižnične dejavnosti lahko dosežemo z implementacijo določenih standardov (npr. Z39.50, OAI, ZING SRU...), ki omogočajo, da je dandanes vse več elektronskih virov bodisi cilj distribuiranega iskanja, ali pa so centralno indeksirani in tako uporabnikom omogočajo sočasno iskanje po različnih virih ([Žumer](#), 2003, str. 5). Razvoj gre v smeri nadgradnje online javno dostopnih knjižničnih katalogov s portali za poizvedovanje (IR portali) in s sistemi za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki (DOMS)⁶⁶. IR portal omogoča sočasno poizvedovanje po različnih elektronskih virih, ki lokalno uporabljajo različne iskalne protokole, imajo različno sintakso zapisov in različne znakovne nabore, DOMS pa omogoča neposredni dostop do dokumentov v digitalni obliki. Tako je izpolnjena zahteva, da morajo sodobni sistemi vključevati možnosti za učinkovito poizvedovanje in dostop do informacij ter postopke za upravljanje podatkovne zbirke. Tako IR portal kot tudi DOMS je moč vključiti v obstoječo programsko opremo za avtomatizacijo knjižnic. Zaradi številnih dodatnih tehničnih zahtev, delno pa tudi iz komercialnih razlogov, se ponudniki odločajo za izdelavo samostojnih modulov. Obstoječe in dodane module v sistem povežejo z enotnim vmesnikom ([Hakala](#), 2003, str. 5-8).

7.1.2 Dodatne zahteve

Poleg zahtev, ki jih prinašajo avtomatizacija knjižničnega poslovanja, standardizacija in mednarodna priporočila, je potrebno pri sodobnih knjižničnih informacijskih sistemih posebno pozornost posvetiti še nekaterim dodatnim zahtevam. Upoštevati je potrebno:

- spreminjajoče se ekonomske osnove (zmanjšano financiranje),
- uspešnost in učinkovitost poslovanja knjižnic (prehod od količine h kakovosti),

⁶⁵ Interoperabilnost opredeljujemo kot zmožnost izmenjati informacije in vzajemno uporabiti informacije, ki so bile izmenjane. Interoperabilnost je sposobnost sistema, da deluje z drugimi sistemi brez kakršnihkoli posegov uporabnika. Interoperabilnost dosežemo tako, da pri različnih sistemih uporabljamo iste standarde (dosežemo kompatibilnost sistema s standardom) ali pa s pomočjo konverterjev standardizirane zahteve enega sistema sproti prilagajajo standardiziranim zahtevam drugega sistema (doseženo interoperabilnost sistema z drugim sistemom, ki ni kompatibilen s standardom, ki je uporabljen v prvem sistemu).

⁶⁶ DOMS - digital object management system - sistemi za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki

- novo evropsko in svetovno okolje z naraščajočo internacionalizacijo trgovine z informacijami (množična javna in komercialna ponudba informacij),
- možnost konkuriranja drugih agencij, ki se ukvarjajo z informacijami (saj, če iskanih in zanimivih storitev ne bodo ponudile knjižnice, jih bo ponudil kdo drug) (Line, 1995, str. 13).

Za aktivno vključevanje v sodobne tokove izmenjave informacij je torej nujno potrebno dobro načrtovanje, usklajevanje z veljavnimi mednarodnimi standardi in spremljanje razvoja na področju knjižničnih informacijskih sistemov. Samo s stalnim prilagajanjem svetovnemu razvoju, s stalnim obveščanjem in dobro organiziranim izobraževanjem se nacionalni vzajemni bibliografski sistemi in njihovi integralni deli lahko enakovredno vključujejo v svet skupne uporabe bibliografskih podatkov ter tako dosegajo čim večjo učinkovitost in konsistentnost.

7.2 FUNKCIONALNOST PROGRAMSKE OPREME

Razvoj programske opreme, ki je v uporabi, ni nikoli zaključen. Razvijalci programske opreme morajo skrbeti, da je oprema vseskozi funkcionalna. Funkcionalna pa je le v primeru, da izpolnjuje kriterij uporabnosti⁶⁷, dodatno pa tudi kriterij koristnosti⁶⁸ (Lindič, 2003, str. 8). Nujno je periodično izvajanje vrednotenja (npr. ob implementaciji programske opreme ali obsežnejših sprememb, po določenem obdobju delovanja, pred načrtovanjem prenove programske opreme...). Za vrednotenje programske opreme je smiselno kombiniranje različnih metod, saj različne metode pokrivajo različne segmente in ponujajo različne poglede (Faulkner, 2000, str. 138-139; Gediga, 2001, str. 167-168). Ker v strokovni literaturi naletimo na številne kritike subjektivnih metod (cv: Ambrožič, 2000, str. 114) in ker je pri uporabnosti opreme zelo pomembno upoštevati uporabniški vidik (Lindič, 2003, str. 11), je potrebno tako pri vrednotenju, kot tudi pri načrtovanju, upoštevati tudi glavne razvojne sile in načrtovane spremembe na področju, kjer se bo programska oprema uporabljala (Line, 1995, str. 13).

⁶⁷ V ISO standardu 9241 "Ergonomic requirements for office work with visual display terminals" je uporabnost programske opreme opredeljena kot stopnja, do katere lahko v danih okoliščinah tipičen uporabnik z zadovoljstvom uporablja proizvod za učinkovito in uspešno doseganje točno določenih ciljev (Gediga, 2001, str. 168)

⁶⁸ Koristnost je lastnost programske opreme, da omogoča opravljanje funkcij za izpolnjevanje zadanih nalog (Lindič, 2003, str. 8).

Za vrednotenje modula za katalogizacijo v sistemu COBISS.SI, bi bilo ovrednotenje, ki je bilo izvedeno s pomočjo vprašalnika med kontaktnimi osebami polnopravnih članic sistema (Likar, Žumer, 2004), smotrno dodati še ovrednotenje, ki bi upoštevalo sodobna priporočila in smernice ter načrtovane spremembe na področju knjižničnih informacijskih sistemov oziroma njihovih integralnih delov - vmesnikov za katalogizacijo. Ker je tako ovrednotenje zaradi svoje kompleksnosti zelo obsežno, bi ga veljalo izpeljati kot samostojno raziskavo. Ilustrativni pregled stanja bomo poskušali podati na osnovi delne primerjalne analize, ki smo jo izvedli s pomočjo javno dostopnih podatkov tujih ponudnikov programske opreme za avtomatizacijo knjižnic oziroma njihovih izdelkov za avtomatizacijo katalogizacije.

7.2.1 Funkcionalnost sodobnih vmesnikov za katalogizacijo

Danes večina sistemov za avtomatizacijo katalogizacije temelji na sodobni tehnološki platformi, ki omogoča vsaj večopravilnost in spletne storitve ter vključuje grafične uporabniške vmesnike. Kot standard za bibliografske in normativne podatke uporabljajo UNIMARC, MARC 21 ali katerega od nacionalnih MARC formatov. Sodobni sistemi tudi že vključujejo popolno implementacijo standarda Z39.50⁶⁹, ki omogoča nemoteno mednarodno izmenjavo in skupno uporabo bibliografskih zapisov, konkretiziranega s podrobnejšim dogovorom o podatkovnem naboru, ki ga poznamo kot Bath profile. Zaradi mednarodne izmenjave in skupne uporabe bibliografskih podatkov je bilo potrebno omogočiti tudi iskanje in vnos podatkov v drugih pisavah, zato so to sistemi, v katerih je implementiran UNICODE standard za mednarodni nabor znakov. Za večino iskalnih elementov imajo vzpostavljeno normativno kontrolo in tudi generirane slovarje s prikazom frekvence pojavnosti določenega podatka.

Sistemi vključujejo različne postopke kontrole napak, enostavno iskanje in kopiranje podatkov ter postopke za paketno popravljanje napak v različnih bibliografskih zapisih. Sistemi nudijo katalogizatorjem številne vzorčne maske za različne tipe gradiva.

⁶⁹ Z39.50 (ANSI/NISO Z39.50 in ISO 23950) je standard, ki določa protokol za poizvedovanje in izmenjavo informacij med različnimi sistemi. Uporabniku sistema, ki ima implementiran standard Z39.50, omogoča poizvedovanje in pridobivanje informacij iz drugih sistemov, ki imajo tudi implementiran standard Z39.50.

Katalogizatorji lahko izbirajo med intuitivnim vrstnim redom polj in MARC zaporedjem. Tudi sodobni sistemi za avtomatizacijo katalogizacije omogočajo vstavljanje aktivnih povezav v bibliografske zapise, sistemi pa so nadgrajeni s programi za stalno preverjanje delovanja v zapise vključenih povezav. Nekateri ponudniki sistemov za avtomatizacijo katalogizacije so v svoje rešitve že vključili tudi model FRBR.

7.3 PONUDNIKI PROGRAMSKE OPREME ZA AVTOMATIZACIJO KNJIŽNIC

Različnih ponudnikov programske opreme za avtomatizacijo knjižnic je veliko, saj knjižnicam izbrane rešitve nudi več kot 250 podjetij in družb. Ob pregledu ponudbe lahko ugotovimo, da je na tržišču zelo veliko različnih izdelkov in da se za tovrstno opremo uporablja različna poimenovanja⁷⁰. Oglejmo si ponudbo nekaterih tujih proizvajalcev programske opreme za avtomatizacijo knjižnic oziroma njihovih izdelkov za avtomatizacijo katalogizacije.

7.3.1 Aurora Information Technology

Aurora Information Technology (AIT) je novo ime med ponudniki programske opreme za avtomatizacijo knjižnic. Njihovi proizvodi so rezultat sodelovanja med strokovnjaki iz Avstralije in Velike Britanije in so namenjeni knjižnicam vseh tipov in velikosti. Nudijo tudi rešitve za digitalne in hibridne knjižnice.

Programska oprema za avtomatizacijo knjižnic Aurora družbe AIT je zasnovana na specifikacijah vodilnih knjižnic s štirih svetovnih kontinentov. Oblikovana je za Windows okolje, podpira UNICODE standard in protokol Z39.50. Popolno funkcionalnost zagotavlja s pomočjo različnih modulov, ki prek skupnega vmesnika tvorijo enoten sistem. Sodobno zasnovan modul Aurora Explorer je nadgradnja javno dostopnega knjižničnega kataloga, je IR portal, ki omogoča poizvedovanje po lokalno dostopnih in oddaljenih virih. Zaradi izpopolnjene funkcionalnosti Aurora Explorer podpira tudi številne podatkovne, bibliografske in normativne formate. Modul Aurora Image Viewer omogoča pregledovanje in upravljanje grafičnih datotek. Uporabljati ga je mogoče samostojno ali vključiti v ostale uporabniške module (npr. v modul za katalogizacijo ali v modul za pridobivanje knjižničnega gradiva).

⁷⁰ Na primer: knjižnični informacijski sistemi, knjižnični sistemi, integrirani knjižnični sistemi, programska oprema za avtomatizacijo knjižnic, oprema za avtomatizacijo poslovanja knjižnic in podobno.

7.3.1.1 Modul za katalogizacijo Aurora Cataloguer

Aurora Cataloguer je modul za katalogizacijo, ki upošteva veljavne mednarodne standarde, katalogizatorjem pa prek skrbno načrtovanega grafičnega vmesnika ob pomoči ostalih modulov nudi popolno delovno postajo.

Nekaj značilnosti:

- skladen z različnimi standardi za bibliografske in normativne podatke (USMARC, UKMARC, AUSMARC, IberMarc, CatMARC, UNIMARC; Z39.50),
- popolna normativna kontrola,
- številni šifranti,
- uporabniško kontrolirane vzorčne maske,
- dinamičen prikaz podatkov,
- UNICODE nabor znakov,
- programska kontrola napak,
- dinamična zaslonska pomoč ([Aurora](#), 2003a).

Razvijalci novih sistemov nam ponavadi najprej ponudijo rešitve, ki so lažje, zapletenih pa se lotijo kasneje. Za programsko opremo za avtomatizacijo knjižnic Aurora je bilo ugotovljeno, da kljub kratkemu obdobju prisotnosti na trgu omogoča enake možnosti kot jih v svojih rešitvah nudijo priznani ponudniki programske opreme za avtomatizacijo knjižnic. Sistem Aurora ima svoje korenine v projektni skupini, ki je načrtovala informacijski sistem prihodnje generacije za McDonnell Douglas (McDonnell Douglas Information Systems). Projekt je bil predčasno ukinjen, družba AIT pa je omogočila, da so se razvojne ideje uresničile pri načrtovanju programske opreme za avtomatizacijo knjižnic Aurora ([Aurora](#), 2003b).

7.3.2 BiblioMondo

Z 19 milijoni uporabnikov se kanadski ponudnik programske opreme za avtomatizacijo knjižnic BiblioMondo oglašuje kot največja mreža knjižnic na svetu, ki vključuje več kot 1.400 splošnih, visokošolskih in specialnih knjižnic ter konzorcijev. Njihovi proizvodi so spletno naravnani, večjezični in lahko delujejo na različnih platformah. Za knjižnice so pripravili skupino izdelkov PortFolio, za konzorcije knjižnic pa mrežno rešitev Concerto. Tako za potrebe uporabnikov kot tudi v pomoč bibliotekarjem so razvili dve dodatni rešitvi: Zone-1 in Digital Connect. Družba BiblioMondo je programsko opremo Digital Connect oblikovala za

upravljanje z dokumenti v digitalni obliki in za dostop do teh dokumentov, programsko opremo Zone-1 pa kot nadgradnjo javno dostopnega knjižničnega kataloga oziroma IR portal ([BiblioMondo](#), 2004).

7.3.2.1 Moduli za katalogizacijo

Družba Bibliomondo nudi katalogizatorjem modul za katalogizacijo tako med izdelki za knjižnice - PortFolio Catalog Module, kot tudi pri opremi za konzorcije knjižnic - Concerto Catalog Module.

7.3.2.1.1 *PortFolio Catalog Module*

Modul je uporabniško prijazen in povsem integriran z ostalimi moduli. Deluje na JAVA tehnologiji. Za njegovo uporabo je potreben zgolj standardni program za spletno navigacijo (Netscape ali Explorer).

Nekaj značilnosti:

- neomejeno število vzorčnih mask,
- skladen z različnimi mednarodnimi standardi za bibliografske in normativne podatke,
- Z39.50,
- možnost dodajanja aktivnih povezav,
- normativna kontrola,
- številni šifranti,
- dinamičen prikaz podatkov,
- UNICODE nabor znakov (Bibliomondo, 2004c).

7.3.2.1.2 *Concerto Catalog Module*

Concerto je uporabniško prijazna in povsem integrirana programska oprema za avtomatizacijo knjižnic. Eden od štirih modulov, je modul za katalogizacijo - Concerto Catalog Module. Podobno kot pri PortFolio katalogizacijskem modulu je tudi Concerto modul za katalogizacijo skladen z mednarodnimi standardi za bibliografske in normativne podatke, ima implementiran standard Z39.50, možnost dodajanja aktivnih povezav, enostavno popravljanje zapisov, implementirano možnost popolne normativne kontrole ter UNICODE nabor znakov ([Bibliomondo](#), 2004b).

7.3.3 Dynix

Družba Dynix je ponudnik, ki z izbranim naborom programske opreme: programske opreme za avtomatizacijo knjižnic Horizon Information Management System ter dveh sodobnih modulov: IR portala imenovanega Horizon Information Portal ter DOMS z imenom Horizon Digital Library, zadovoljuje potrebe vseh tipov knjižnic. Najpomembnejši in najdragocenejši element avtomatizacije knjižnic je podatkovna zbirka. V sistemu Horizon je bibliografska podatkovna zbirka bistveni element vseh modulov, ki tvorijo fleksibilen rastoč sistem, katerega odlike so interoperabilnost in učinkovitost.

7.3.3.1 Modul za katalogizacijo Horizon Cataloging

Modul za katalogizacijo Horizon je oblikovan tako, da katalogizatorjem zagotavlja učinkovito delo in najvišjo stopnjo nadzora nad podatki.

Nekaj značilnosti:

- skladen z različnimi za avtomatizacijo knjižnic pomembnimi standardi (npr. MARC21, Z39.50),
- popolna normativna kontrola,
- UNICODE nabor znakov,
- programska kontrola napak,
- združevanje zapisov,
- možnost dodajanja aktivnih povezav,
- avtomatično ažuriranje bibliografskih zapisov ob spremembi značnic normativnih zapisov (Dynix, 2004).

7.3.4 Endeavor Information Systems

Družba Endeavor je pričela s ponudbo programske opreme za avtomatizacijo knjižnic leta 1994. Njihovi proizvodi so namenjeni knjižnicam vseh velikosti. Razvili so programsko opremo, ki zagotavlja, da so današnje knjižnice že postale sodobna informacijska središča. Endeavor knjižnicam v ta namen nudi programsko opremo za avtomatizacijo knjižnic Voyager, ImageServer - sistem za uporabo zbirk digitalnih dokumentov, Citation Server, ki omogoča dostop do zbirk navedb, izvlečkov in polnih besedil s povezavami na lokacijske podatke, Media Scheduling - sistem za upravljanje in nadzor dnevnih dogodkov medijskega središča ter

sistem ENCompass, ki je integrirani sistem za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki in omogoča dostop do digitalnega, arhivskega in tradicionalnega knjižničnega gradiva.

Voyager programska oprema za avtomatizacijo knjižnic je zasnovana na Oracle tehnologiji in zagotavlja odlično funkcionalnost, fleksibilnost in učinkovitost. Zaradi premišljene zasnove omogoča Voyager stotinam knjižnic dostop do podatkovnih zbirk s slikovnimi datotekami ali polnimi besedili ter do drugih lokalnih ali oddaljenih virov.

7.3.4.1 Modul za katalogizacijo Voyager Cataloging module

Voyager modul za katalogizacijo je temeljni kamen programske opreme za avtomatizacijo knjižnic Voyager. Razvijalci programske opreme pri družbi Endeavor so spoznali, da oprema za avtomatizirano katalogizacijo zahteva standardizirano rešitev, ki jo bo mogoče sproti prilagajati novim potrebam, in bo omogočala maksimalno interoperabilnost tako sistema kot tudi podatkov. Ugotovili so, da katalogizatorji pri svojem delu uporabljajo različne možnosti, tako tiste, ki jih nudi programska oprema za avtomatizacijo knjižnic, kot tudi druge možnosti, do katerih dostopajo prek namizja ali spleta, in tako oblikovali resnično sodobno delovno postajo za katalogizatorje.

Nekaj značilnosti:

- zagotavlja interoperabilnost - skladen s sodobnimi, za avtomatizacijo knjižnic pomembnimi standardi (MARC21, Z39.50),
- popolna normativna kontrola,
- številne vzorčne maske,
- številni šifranti,
- UNICODE nabor znakov,
- programska kontrola napak in potencialnih duplikatov,
- avtomatično ažuriranje bibliografskih zapisov ob spremembi značnic normativnih zapisov,
- možnost dodajanja in preverjanja aktivnih povezav ([Endeavor](#), 2004).

7.3.5 Ex Libris

Skupina Ex Libris je pionir na področju programske opreme za avtomatizacijo knjižnic, saj segajo njeni začetki v leto 1980, ko se je skupina bibliotekarjev, sistemskih analitikov in

programerjev spopadla z izzivom, da izdelajo učinkovito, večjezično in uporabniško prijazno rešitev za avtomatizacijo knjižničnega poslovanja.

Danes je prvo generacijo programske opreme Aleph nadomestila že četrta. Standardizirani in visoko funkcionalni moduli tvorijo sistem, ki je interoperabilen z ostalimi tovrstnimi sistemi. Aleph 500 je integrirani sistem, ki zadovoljuje vse potrebe knjižnic, tako s ponudbo storitev za zaposlene kot tudi za uporabnike. Knjižnice lahko glede na svoje potrebe izberejo med naslednjimi moduli: javni knjižnični katalog s spletnim in GUI vmesnikom (Web and Graphical User Interface/Public Access Catalog), izposoja, katalogizacija, serijske publikacije, nabava, medknjižnična izposoja in selektivna diseminacija informacij. Sistem zagotavlja tudi podporo številnih drugih funkcij kot so npr. za administrativne, statistične in informativne naloge. Zasnovan je na na Oracle tehnologiji in je izpopolnjen in fleksibilen sistem, ki zagotavlja, da ga z lahkoto uporabljajo v knjižnicah različnih tipov ter velikosti in v knjižničnih konzorcijih.

Ponudbo za knjižnice je dopolnila še s tremi skupinami izdelkov za podporo sodobnemu poslovanju in sicer s programsko opremo:

- SFX Link Server: Context Sensitive Linking, ki knjižnicam omogoča učinkovito povezavo do različnimi elektronskih virov, katerih obseg in razsežnost narašča (Open URL);
- MetaLib: The Library Portal, ki je portal za poizvedovanje oziroma sodobna nadgradnja javnega knjižničnega kataloga in z opremo (IR portal);
- DigiTool: Digital Asset Management - sistemom za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki (DOMS) ([Ex Libris](#), 2004b)

7.3.5.1 Modul za katalogizacijo Aleph 500 Cataloging Module

Modul za katalogizacijo Aleph 500 povezuje vse funkcije obdelave knjižničnega gradiva z preostalim sistemom. Tako kot celoten sistem, tudi modul za katalogizacijo, zaradi zahteve po interoperabilnosti podpira uporabo različnih formatov bibliografskih zapisov (UNIMARC, lokalni MARC formati, drugi formati, ki niso iz skupine MARC formatov), mednarodnega nabora znakov, različnih jezikovnih različic in možnost prilagajanja posebnim zahtevam posameznih knjižnic.

Nekaj značilnosti:

- zagotavlja interoperabilnost,
- podpira uporabo različnih formatov bibliografskih zapisov,
- Z39.50,
- podpora normativni kontroli,
- prednastavljene ali uporabniško definirane vzorčne maske,
- UNICODE nabor znakov,
- programska kontrola napak,
- avtomatično povezovanje normativnih in bibliografskih zapisov in ažuriranje bibliografskih zapisov ob spremembi značnic normativnih zapisov,
- možnost dodajanja aktivnih povezav, v kombinaciji s posebnim modulom (ADAM: Aleph digital Asset module) pa tudi upravljanje z dokumenti v digitalni obliki ([Ex Libris](#), 2004a)

7.3.6 Geac

Družbe Geac v okviru svoje ponudbe knjižničnih rešitev že 25 let zagotavlja programsko opremo za avtomatizacijo knjižnic, muzejev, arhivov in informacijskih centrov širom sveta. Najnovejša generacija programske opreme za avtomatizacijo knjižnic je sistem VubisSmart. Sistem tvorijo različni moduli, ki prek odličnega spletnega vmesnika zagotavljajo upravljanje z velikim številom različnih informacijami. Sistem je skladen s sodobnimi, za avtomatizacijo knjižnic pomembnimi standardi in nudi nekaj tehnološko izpopolnjenih rešitev.

7.3.6.1 Modul za katalogizacijo Vubis Smart Catalogue Management

Modul za katalogizacijo Vubis Smart je učinkovito orodje za upravljanje z bibliografskimi podatki tudi ko ga uporablja konzorcij knjižnic, povezan v knjižnično mrežo. Zagotavlja z avtorizacijo zaščiten dostop do funkcij, ki omogočajo izmenjavo in konverzijo bibliografskih podatkov ter kreiranje novih bibliografskih zapisov in izpopolnjene možnosti popravljanja obstoječih zapisov.

Nekaj značilnosti:

- grafični urejevalnik besedil v standardnem Windows okolju,

- skladen z različnimi standardi za bibliografske in normativne podatke (MARC, XML, UNICODE, Z39.50...),
- MDI⁷¹ - možnost sočasnega pregledovanja več dokumentov,
- uporabniško nastavljivi formati, slovarji, indeksi in maske,
- normativna kontrola,
- večjezičnost,
- neomejeno število polj in podpolj ter praktično neomejena dolžina polj,
- programska kontrola napak,
- izpopolnjene možnosti popravljanja zapisov ter
- inteligentne aktivne povezave do oddaljenih virov (OpenURL ob podpori modula Vlink) ([Geac](#), 2004).

7.3.7 Innovative Interfaces

Izdelke družbe Innovative uporablja na tisoče knjižnic vseh vrst in velikosti v 40 državah širom sveta, kar nedvomno kaže na zanesljivost in fleksibilnost njihove ponudbe. Programsko opremo zagotavlja družba knjižnicam že 25 let. Opremo v skladu z zahtevami in potrebami knjižnic tudi stalno izpopolnjujejo in spreminjajo, da bi omogočala učinkovito podporo njihovem delovanju ([Innovative](#), 2004a)

Programska oprema za avtomatizacijo knjižnic Millennium nudi rešitve za vsa informacijsko tehnološka vprašanja knjižnic. Millennium je zanesljiv, fleksibilen in uporabniško prijazen, spletno zasnovan sistem, ki deluje na Java tehnologiji in vključuje izsledke naprednih tehnologij. V tesnem sodelovanju s strokovnjaki iz knjižnic razvijajo nove izboljšave, obstoječe rešitve pa prilagajajo specifičnim potrebam knjižnic. Millennium uporablja HTML, XML in Java in je orodje, ki ga knjižnice lahko uporabijo tako za enostavno upravljanje temeljnih funkcij knjižnice, kot tudi za zadovoljevanje vedno bolj zahtevnih informacijskih potreb uporabnikov. Sistem Millennium podpira vse aktivnosti za upravljanje in organiziranje knjižnične zbirke, omogoča aktivno povezovanje zbirke s pomembnejšimi vsebinami na spletu, omogoča kontroliran dostop do oddaljenih podatkovnih zbirk in spletnih virov ter oblikuje portal za poizvedovanje.

⁷¹ Multiple Document Interface

7.3.7.1 Modul za katalogizacijo Millennium's Cataloging

Programska oprema za katalogizacijo Millennium je funkcionalna, učinkovita in enostavna za uporabo. Zagotavlja popolno orodje za urejanje bibliografskih zapisov, vključno s paketnim popravljanjem zapisov.

Nekaj značilnosti:

- popolna podpora uporabi MARC formata,
- implementacija standarda Z39.50,
- integrirana normativna kontrola,
- številne vzorčne maske,
- podpora za celoten nabor znakov, ki ga uporabljajo knjižnice vključene v ALA in za številne nelatinične pisave,
- programske kontrole in paketno popravljanje napak,
- zaslonska pomoč ([Innovative](#), 2004b).

7.3.8 Sirsi

Družba Sirsi se zaveda, da so sodobne knjižnice močno razširile svojo ponudbo, saj svojim uporabnikom omogočajo tudi dostop do oddaljenih virov. Med knjižnicami dobro poznano in uveljavljeno programsko opremo želijo zato nadgraditi in knjižnicam ponuditi sodobno programsko opremo, ki bo omogočala bolj učinkovito poizvedovanje in dostop do informacij. Knjižnice bodo svojim uporabnikom zagotovilo boljše storitve in tako omogočile boljše pogoje za širjenje znanja.

Družba Sirsi je izdelala solidno programsko opremo za avtomatizacijo knjižnic za vse vrste in velikosti knjižnic. Oprema s svojimi moduli in tehničnimi storitvami zagotavlja vsestransko funkcionalnost, saj je skladna z zahtevami standardov na področju programske opreme. Opremljena je z dobro načrtovanimi intuitivnimi grafičnimi vmesniki. Zaradi svoje modularnosti omogoča nove funkcionalnosti obstoječim modulom ali pa dodajanje povsem novih modulov.

Unicorn (Unicorn Integrated Library Management System) je zelo popolna programska oprema za avtomatizacijo knjižnic. Knjižnicam zagotavlja učinkovito orodje za upravljanje knjižničnih storitev, z možnostjo vključevanja novih tehnologij za sodobno elektronsko

knjižnico (SingleSearch in Sirsi Resolver) in za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki (Hyperion Digital Media Archive).

7.3.8.1 Modul za katalogizacijo Unicorn

Modul za katalogizacijo Unicorn je online interaktivni sistem za oblikovanje novih in prevzetih bibliografskih zapisov.

Nekaj značilnosti:

- popolna podpora uporabi MARC formata,
- implementacija standarda Z39.50,
- integrirana normativna kontrola,
- vzorčne maske,
- večjezičen, testno tudi UNICODE nabor znakov,
- programska kontrola napak,
- možnost dodajanja in preverjanja aktivnih povezav (Sirsi, 2004).

7.3.9 VTLS - Visionary Technology in Library Solutions

Družba VTLS si prizadeva, da bi zagotavljala programsko opremo, ki bi izpolnila pričakovanja knjižnic širom sveta. V sodelovanju s knjižnicami so razvili pestro ponudbo sodobne programske opreme. Ključni proizvod je Virtua, programska oprema za avtomatizacijo knjižnic, katere značilnosti so tudi sodobne tehnologije za podporo modela FRBR, objave novosti pri SDI, orodje za ugotavljanje mnenj uporabnikov (User Reviews & Ratings) in celo vmesnik za javni knjižnični katalog (Smart Device). Virtua uporablja UNICODE nabor znakov, zato omogoča kreiranje, redakcijo in prikaz zapisov v kateremkoli jeziku. Uporabniki lahko jezik uporabniškega vmesnika v katerem koli trenutku tudi spremenijo ali pa v istem polju zapisa shranijo podatke v različnih pisavah. Sistem Virtua je fleksibilen in uporabniško prijazen. Omogoča več kot 600 različnih funkcij in je zaradi možnosti prilagajanja potrebam primeren tako za majhne knjižnice kot tudi za konzorcije knjižnic. Knjižnice lahko izberejo tudi opremo za digitalizacijo knjižničnega gradiva, za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki ter za povezovanje tako pridobljenih dokumentov s podatkovno zbirko (Digital Imaging). Končnim uporabnikom omogoča uporabo knjigomata (Self-Check Interface), za izpopolnjeno poizvedovanje pa je spletnemu javnemu računalniškemu katalogu mogoče dodati še portal za poizvedovanje (Chameleon iPortal).

7.3.9.1 Modul za katalogizacijo Virtua Cataloging

Osnovna ideja pri načrtovanju modula za katalogizacijo v sistemu Virtua je bila, da omogoči katalogizatorju direktni dostop do vseh orodij in virov izven modula za katalogizacijo ne da bi zapustil modul. Ker je sistem Virtua je mogoče prilagoditi potrebam posameznih knjižnic, je tudi modul za katalogizacijo s svojimi številnimi možnostmi učinkovito orodje za podporo delovnega procesa katalogizatorjev. S pomočjo različnih vzorčnih mask, tudi zelo specifičnih, omogoča hitro in enotno obdelavo vseh vrst knjižničnega gradiva. Velika sposobnost prilagajanja programske opreme katalogizacijskim pravilom in potrebam je bila uporabljena tudi pri implementaciji modela FRBR. Družba VTLS je rešitev oblikovala tako, da so FRBR bibliografski zapisi in klasični bibliografski zapisi združeni v isti podatkovni zbirki. Tovrstna rešitev omogoča knjižničarjem enostavno uporabo modela FRBR, brez predhodne izvedbe konverzije bibliografskih zapisov.

Nekaj značilnosti:

- skladen z različnimi standardi za bibliografske in normativne podatke (USMARC, UKMARC, CANMARC, SWENMARC, CATMARC, MARC21),
- Z39.50,
- izpopolnjena normativna kontrola,
- direkten dostop do orodij in virov izven modula za katalogizacijo,
- številne vzorčne maske,
- omogoča uporabo modela FRBR,
- UNICODE nabor znakov,
- programska kontrola napak,
- izpopolnjen sistem dodeljevanja privilegijev,
- zaslonska pomoč,
- možnost dodajanja in preverjanja aktivnih povezav ([VTLS](#), 2004).

7.4 RAZPRAVA

Ob pregledu ponudbe nekaterih tujih proizvajalcev programske opreme za avtomatizacijo knjižnic oziroma njihovih izdelkov za avtomatizacijo katalogizacije lahko ugotovimo, da ponudniki pri načrtovanju opreme v veliki meri upoštevajo sodobna priporočila in smernice.

Iz predstavitev je razvidno, da je njihova programska oprema za avtomatizacijo knjižnic zasnovana na specifikacijah vodilnih knjižnic. Ima grafične uporabniške vmesnike, v večini primerov podpira UNICODE mednarodni nabor znakov in protokol Z39.50. Funkcionalnost zagotavlja s pomočjo različnih modulov, ki prek skupnega vmesnika tvorijo enoten sistem. Precej pogosto vključuje tudi nadgradnjo javno dostopnega knjižničnega kataloga z IR portalom in prek posebnega modula za upravljanje z dokumenti v digitalni obliki omogoča pregledovanje in upravljanje grafičnih datotek.

Čeprav iz javno dostopnih virov ni mogoče vedno izluščiti vseh funkcionalnosti programske opreme za avtomatizacijo knjižnic določenega ponudnika, je v tabeli 28 podan pregled nekaterih možnosti modulov za katalogizacijo predstavljenih ponudnikov. Osredotočili smo se na 12, glede na sodobna priporočila in smernice pomembnih lastnosti modulov za katalogizacijo. Tako smo pri vsakem od predstavljenih ponudnikov programske opreme za avtomatizacijo knjižnic preverjali, če imajo njihovi moduli za katalogizacijo:

- grafični uporabniški vmesnik, ki je od ukazno-vrstičnega veliko bolj enostaven za uporabo, saj uporabnik sproži neko akcijo s premikom miške ali s pritiskom na gumb;
- implementiran protokol Z39.50, ki omogoča izmenjavo informacij med različnimi bibliografskimi sistemi;
- UNICODE mednarodni nabor znakov, ki omogoča kreiranje, redakcijo in prikaz zapisov v kateremkoli jeziku oziroma pisavi;
- možnost za popolno podporo normativne kontrole, bodisi, da se knjižnica odloči, da podatkovno zbirko normativnih zapisov vzdržuje sama, uporablja podatkovno zbirko normativnih zapisov v okviru konzorcija, ali pa skrb za normativne zapise zaupa komercialnemu ponudniku;
- možnost generiranja slovarjev s frekvencami pojavnosti za vse iskalne elemente⁷²;
- možnost izbire zaporedja polj, ko se katalogizatorji lahko odločijo ali bodo izbrali naravno (intuitivno) zaporedje podatkov v bibliografskem zapisu ali pa izberejo številčno oziroma MARC zaporedje podatkov;
- vzorčne maske za različne vrste knjižničnega gradiva na različnih nosilcih;

⁷² V predstavitenih besedilih poudnikov programske opreme za avtomatizacijo knjižnic informacija o generiranju slovarjev s frekvencami pojavnosti žal v večini primerov ni navedena.

- možnost hitrega in enostavnega iskanja ter kopiranja podatkov iz zapisa v zapis ali med polji in podpolji istega zapisa;

Tabela 28: Primerjava nekaterih možnosti modulov za katalogizacijo različnih ponudnikov

- programsko kontrolo potencialnih duplikatov in napak, ki vključuje bodisi sprotno informiranje o vsebinskih ali tipkarskih napakah pri kreiranju ali redaktiranju bibliografskega zapisa bodisi je informiranje paketno, po samem zaključku kreacije ali redakcije zapisa;
- izpopolnjene možnosti popravljanja zapisov kot je npr. orodje za paketno popravljanje zapisov, možnost sočasnega pregledovanja več dokumentov, možnost zdrževanja zapisov, avtomatično ažuriranje bibliografskih zapisov ob spremembi značnic normativnih zapisov;
- možnost dodajanja in preverjanja aktivnih povezav do oddaljenih virov: preverjanje v zapise vključenih povezav je lahko sprotno ali paketno, najsodobnejša programska oprema za avtomatizacijo knjižnic pa ob podpori standarda OpenURL že omogoča tudi intilgentne aktivne povezave do oddaljenih virov;
- vsaj delno implementiran model FRBR.

Ugotovimo lahko, da večina sistemov za avtomatizacijo katalogizacije temelji na sodobni tehnološki platformi, ki omogoča vsaj večopravilnost in spletne storitve ter vključuje grafične uporabniške vmesnike. V veliki meri predstavljeni sistemi tudi že vključujejo popolno implementacijo standarda Z39.50 in UNICODE standarda za mednarodni nabor znakov. Vzpostavljeno imajo popolno normativno kontrolo, vključujejo različne postopke kontrole napak, enostavno iskanje in kopiranje podatkov, nekateri sistemi pa tudi postopke za paketno popravljanje napak. Nudijo številne vzorčne maske za različne tipe gradiva in omogočajo vstavljanje aktivnih povezav ter stalno preverjanje delovanja v zapise vključenih povezav. V programski opremi družbe VTLS Virtua je vsaj delno že implementiran tudi model FRBR. Nekatere funkcionalnosti so prikazane tudi na zaslonskih slikah v Prilogi 9.

Če s predstavljenimi programskimi opremami tujih ponudnikov primerjamo programsko opremo za avtomatizacijo knjižnic COBISS⁷³, ugotovimo, da sistem COBISS ne omogoča vseh funkcionalnosti kot jih imajo predstavljeni sistemi. Sistem nima grafičnih uporabniških vmesnikov za vse module in ne podpira UNICODE mednarodnega nabora znakov, tudi standard Z39.50 ni implementiran v celoti. Sistem nima enotnega vmesnika, javno dostopni

⁷³ Sistem je sicer res v obdobju prehoda na novo platformo, vendar je migracija sistema zaradi različnih razlogov zelo dolgotrajna in počasna, saj se je razvoj tretje generacije programske opreme (COBISS3) začel leta 1997.

knjižnični katalog bi bilo potrebno nadgraditi, omogočiti pa bi bilo potrebno tudi upravljanje z dokumenti v digitalni obliki.

Ob primerjavi programske opreme za avtomatizacijo knjižnic COBISS z programskimi opremami predstavljenih tujih ponudnikov, ugotovimo, da COBISS/Katalogizacija ne izpolnjuje večine predstavljenih zahtev (Tabela 28).

8 ZAKLJUČEK

Slovenski vzajemni bibliografski sistem temelji na načelu kooperativnosti. Osnovna značilnost kooperativnosti je delitev odgovornosti med vsemi sodelujočimi v sistemu, pogoj za uspešno delovanje pa enotna obdelava gradiva. Enotna obdelava knjižničnega gradiva, ki predpostavlja uporabo istih načel, pravilnikov in standardov, ki se tičejo katalogizacije, vsebinske obdelave in strukturiranja podatkov, je v slovenskem vzajemnem bibliografskem sistemu omogočena za formalno obdelavo, za vsebinsko pa ne, saj kljub skupnim strokovnim osnovam sistema na področju vsebinske obdelave možnosti za enotno obdelavo gradiva, razen za klasifikacijo, še niso zagotovljene. Vsebinska obdelava je v veliki meri prepuščena knjižnicam, ki vsaka po svoje rešujejo problematiko na ravni lokalne podatkovne zbirke.

V nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu tako obstaja potreba po zagotavljanju dodatnih možnosti za enotno obdelavo gradiva in potreba po povečanju kakovosti obdelave. Slednjo je potrdila tudi presoja kakovosti zapisov za online serijske publikacije. Da bi nacionalni vzajemni bibliografski sistem deloval čim bolje in v skladu z veljavnimi mednarodnimi standardi in priporočili, je tako potrebno zagotoviti vse potrebno za enotno obdelavo, potrebno pa je v sistem vključiti tudi različne postopke in aktivnosti, s katerimi povečujemo kakovost obdelave, kot so npr. popolna normativna kontrola, stalno osnovno in dopolnilno izobraževanje ter izpopolnjeno programsko preverjanje kakovosti in enotnosti bibliografskih zapisov ter konsistentnosti lokalnih in vzajemne podatkovne zbirke. Vemo, da je kakovost bibliografskih zapisov v bibliografskem sistemu, ki ne vključuje popolne normativne kontrole, vprašljiva, zato je v sistemu COBISS, poleg potrebe po zagotovitvi dodatnih pravilnikov in priročnikov za vsebinsko obdelavo, nujna tudi čimprejšnja vzpostavitev normativne kontrole za večino iskalnih elementov.

Kljub dejstvu, da ugotovitve raziskave "Odnos uporabnikov do modula COBISS/-Katalogizacija", ki smo jo izvedli med kontaktnimi osebami polnopravnih članic sistema

COBISS, kažejo, da so slovenski katalogizatorji zadovoljni z modulom za katalogizacijo, obstaja povezava med kakovostjo bibliografskih zapisov in strokovno obdelavo v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu. Odnos slovenskih katalogizatorjev do skupnih strokovnih osnov sistema je zelo dober, saj katalogizatorji v vprašalniku navedenim trditvam pripisujejo velik pomen, žal pa rezultati obeh raziskav: raziskave o kakovosti bibliografskih zapisov in raziskave "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija", potrjujejo, da so prizadevanja za skupne strokovne osnove v praksi le občasna.

Ker so ugotovitve raziskave istočasno tudi pokazale, da slovenski katalogizatorji pripisujejo spremembam, ki bi omogočile bolj učinkovito delo, zelo velik pomen, bi bilo potrebno v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu čimhitreje izvesti spremembe, ki ne zahtevajo velikih kadrovskih in finančnih vložkov, prinesejo pa lahko večjo kakovost strokovne obdelave. Tako bi večjo kakovost lahko dosegli z izdelavo jasnih in natančnih dodatnih navodil za obdelavo knjižničnega gradiva, z izdelavo in sprotnim dopolnjevanjem vzorčnih zapisov, z zagotavljanjem kakovostne popolne dnevne obdelave nacionalne produkcije ter s čimhitrejšim preходом celotne obdelave s terminalov na osebne računalnike. Za učinkovito uporabo osebnega računalnika pri katalogizaciji bi bilo potrebno v okviru izobraževanja, ki ga že izvajata NUK in IZUM, omogočiti tudi dodatno izobraževanje za uporabo emulatorja Reflection za VT-terminale in dodatnih možnosti, ki jih katalogizatorjem prinaša uporaba osebnega računalnika.

Nezadostna uporaba dodatnih možnosti COBISS/Katalogizacije, ki jih katalogizatorjem prinaša uporaba osebnega računalnika, ter primerjava programske opreme COBISS z nekaterimi rešitvami, ki jih ponujajo tuji proizvajalci programske opreme za avtomatizacijo knjižnic, sta potrdili, da je potrebno modul za katalogizacijo COBISS in tudi programsko opremo za avtomatizacijo knjižnic COBISS kot celoto, posodobiti, pri tem pa upoštevati sodobna priporočila in smernice za načrtovanje programske opreme za avtomatizacijo knjižnic. Tako bi bilo potrebno poleg sprememb, ki ne zahtevajo velikih kadrovskih in finančnih vložkov, izvesti tudi spremembe, ki so nujne za prehod vzajemne katalogizacije na novo platformo. Prav vsi v sistem vključeni subjekti si morajo prizadevati, da bo nacionalni vzajemni bibliografski sistem deloval na sodobni, dobro načrtovani, standardizirani in v praksi preizkušeni programski opremi, ki bo v povezavi s tehnološkimi možnostmi sodobne strojne in programske opreme omogočala učinkovito delo, za katerega je potrebno zagotavljati ažurna navodila, priporočila in pomoč za podporo strokovnemu delu, poleg že obstoječega

izobraževanja pa organizirati še dodatno izobraževanje in permanentno preverjanje usposobljenosti vseh, ki sodelujejo v sistemu vzajemne katalogizacije.

Če bodo knjižnice, knjižnični informacijski servis in nacionalna knjižnica izboljšali svoje delovanje v sistemu in si bodo prizadevali za kakovosten premik naprej, se bo izboljšala tudi kakovost bibliografskih zapisov in tako bodo lahko dosegli višji cilj - kakovostno enotno obdelavo knjižničnega gradiva. Izpolnjen bo osnovni pogoj, ki omogoča, da vir, ki je na razpolago na enem mestu, kakovostno uporabljajo tudi druge knjižnice, cilj sodelovanja v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu pa od shranjevanja in posredovanja znanja preusmerja na skupno uporabo virov v bibliografskih podatkovnih zbirkah.

9 CITIRANI VIRI

1. AMBROŽIČ, M. 2000. Ugotavljanje uspešnosti delovanja knjižnic: visokošolske knjižnice (I. del). *Knjižnica*, let. 44, št. 3, str. 101-135.
2. ANDERSON, D. 1982. *UBC: a survey of universal bibliographic control*. London: IFLA international office for UBC, 1982 (IFLA International office for UBC occasional papers no. 10).
3. *Aurora - the global library system*. 2003a. <http://www.ait.com.au/default.htm> (uporabljeno 2003-10-30).
4. *Aurora library system: first look at an interesting new system*. 2003b. http://www.biblio-tech.com/BTR900/May_2000/aurora.html (uporabljeno 2003-10-30).
5. BAJT, A., ŠTIBLAR, F. 2002. *Statistika za družboslovce*. Ljubljana: GV založba.
6. *Bibliomondo - the world's eLibrary network*. 2004a. - <http://www.bibliomondo.com/about.htm> (uporabljeno 2004-01-03).
7. *Bibliomondo: Concerto catalog module*. 2004b. <http://www.bibliomondo.com/products/concerto.htm> (uporabljeno 2004-01-03).
8. *Bibliomondo: PortFolio catalog module*. 2004c. <http://www.bibliomondo.com/staging2/products/portfoliomod-cata.htm> (uporabljeno 2004-01-03).
9. BREEDING, M. 2000. Technologies for sharing library resources. *Information today*, let. 17, št. 9 (Oct.), str. 60-61.
10. BROOKE, J. 1996. *SUS: a quick and dirty usability scale*, <http://www.usability.serco.com/trump/documents/Suschart.doc> (uporabljeno 2003-02-02).
11. BUSHA, C. H., HARTE, S.P. 1980. *Research methods in librarianship*. San Diego: Academic Press.
12. CALHOUN, K. 2002. From information gateway to digital library management system: a case analysis. – *Library collections, acquisitions, & technical services*, let. 26, str. 141-150.
13. *Cataloguing Section: strategic plan. 2004-2005*. International Federation of Library Associations and Institutions. <http://www.ifla.org/VII/s13/annual/sp13-04.htm> (uporabljeno 2003-11-11).
14. *Cat-Assess tool*. 2002. <http://www.ukoln.ac.uk/bib-man/projects/cat-assess/instructions.html> (uporabljeno 2002-10-30).
15. CHAPMAN, A. 1994. Up to standard? a study of the quality of records in a shared cataloguing database. *Journal of Librarianship and Information Science*, let. 26, št. 4, str. 201-210.
16. CHAPMAN, A., MASSEY, O. 2002. A catalogue quality audit tool. *Library Management*, let. 23, št. 6/7, str. 314-324.
17. DIMEC, Z. 1994. Strokovna usposobljenost za katalogizacijo v COBISSu : analiza problematike in možni ukrepi za izboljšanje. *Knjižnica*, let. 38, št. 3/4, str. 75-92.

18. DIMEC, Z. 1999. *Cataloguing rules at the crossroads or in the roundabout: (Slovenian example)*. Associazione italiana biblioteche. Congresso.
<http://www.aib.it/aib/congr/co99dimec.htm> (uporabljeno 2002-02-20).
19. DIMEC, Z. 2002. Quod licet bovi, conveniti iovi: multifunkcionalnost bibliografske podatkovne zbirke. *Knjižnica*, let. 46, št. 3, str. 61-70.
20. Dynix - Horizon information management system: product technical specification. 2004.
<http://www.dynix.com/collateral/products/dynix-horts-enu.pdf> in
<http://www.dynix.com/products/horizon/> (uporabljeno 2004-02-23).
21. ENCYCLOPEDIA of library and information science. 1979. Shared Cataloging. New York: Marcel Dekker, 1968-1983. Zv. 27: *Scientific and technical libraries to Slavic paleography*. 1979
22. Endeavor: products. 2004. <http://www.endinfosys.com/products.htm>
(uporabljeno 2004-01-10).
23. Ex Libris - Aleph: integrated library system. 2004a. <http://www.exlibrisgroup.com/aleph.htm>
(uporabljeno 2004-01-17).
24. Ex Libris: from library systems to information services. 2004b. <http://www.exlibrisgroup.com/>
(uporabljeno 2004-01-17).
25. FAULKNER, X. 2000. *Usability Engineering*. New York: MacMillan Press.
26. *Functional requirements for bibliographic records: final report*. 1998. München: Saur.
27. *Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise: končno poročilo*. 2000. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo (Bibliothecaria ; 6. Prevodi ; 1).
28. GAZVODA, J. 1998. *Izobraževanje in kadrovanje za informacijske poklice v knjižnicah glede na nove informacijske tehnologije: magistrska naloga*. Ljubljana: [J. Gazvoda].
29. Geac library solutions: Vubis Smart. 2004. http://www.library.geac.com/page/home_LIB
(uporabljeno 2004-01-24).
30. GEDIGA, G., HAMBORG, K. C., DÜNTSCH, I. 1999. *The IsoMetrics Usability Inventory : An operationalisation of ISO 9241-10 supporting summative and formative evaluation of software systems*. <http://people.freenet.de/gediga/bit99.pdf> (uporabljeno 2003-02-05)
31. GEDIGA, G., HAMBORG, K. C., DÜNTSCH, I. 2001. *Evaluation of Software systems*. V: Encyclopedia of computer science and technology. - New York: Dekker, vol. 44, Supplement 29, str. 166-192.
32. HAKALA, J. 2003. *Future role of (electronic) national bibliographies*. World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council, Berlin, 1.-9. avgust 2003. <http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/155e-Hakala.pdf> (uporabljeno 2003-09-01).
33. INNOVATIVE interfaces. 2004a. <http://www.iii.com/index.php>
(uporabljeno 2004-01-25).
34. INNOVATIVE interfaces: the Millennium solution. 2004b.
http://www.iii.com/pdf/lit/eng_millennium.pdf (uporabljeno 2004-01-25).
35. KARDOS, D., ZALOKAR, M. 2000. Priprava enotnega geslovnika za sistem COBISS. *COBISS obvestila*, let. 5, št. 4, str.60-65.

36. KOKOLE, J. 1986. *Tehnološke in strokovno-sistemske osnove povezovanja knjižnic*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
37. LANCASTER, F. W. 1988. *If you want to evaluate your library*. London: Library Association.
38. LANCASTER, F. W., JONCICH, M. J. 1977. *The Measurement and Evaluation of Library Services*. Washington: Information Resources Press
39. LIKAR, T. 2003. Enotna obdelava knjižničnega gradiva – pogoj za izmenjavo in skupno uporabo bibliografskih zapisov. *Knjižnica*, let. 47, št. 1-2, str. 7-34.
40. LIKAR, T., ŽUMER, M. 2004. Mnenja katalogizatorjev o modulu za katalogizacijo v sistemu COBISS. *Knjižnica*, let. 48, št. 1-2, (v tisku!).
41. LINDIČ, J. 2003. *Model za ocenjevanje kakovosti spletnih strani*. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. - 8.1.2004
<http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/lindic213.pdf> (uporabljeno 2004-02-08)
42. LINE, M. B. 1995. *Vloga nordijskih akademskih, raziskovalnih in specialnih knjižnic na prelomnici..* Maribor: Institut informacijskih znanosti
(*Biblioteka Globalna informacijska družba* ; 1).
43. NIDORFER, M. 1993. Knjižničarska entropija Univerzitetne knjižnice Maribor na poti v knjižnični informacijski sistem : obdobje 1990-1993. V: *Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903-1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893-1975)*. Maribor: Univerzitetna knjižnica, str. 56-75.
44. *Normativna datoteka osebnih in korporativnih imen - CONOR.SI*. 2003.
<http://cobiss.izum.si/scripts/cobiss?command=CONNECT&base=conor> (uporabljeno 2003-12-24)
45. *Platforma COBISS*. http://www.cobiss.net/platforma_cobiss.htm (uporabljeno 2003-04-01).
46. PODLESEK, A. 2003. *Anketno raziskovanje*.
http://193.2.70.110/katedre/PM/Studij/Anketno_raziskovanje.pdf (uporabljeno 2003-04-10).
47. *Polnopravni člani sistema COBISS.SI in njihovo sodelovanje v sistemu vzajemne katalogizacije*. 7.1.2004. Maribor: Institut informacijskih znanosti.
http://home.izum.si/cobiss/ocobissu/statistika_COBIB-SI_2003.pdf (uporabljeno 2004-02-08)
48. POPOVIČ, M. 1988. Evalvacija knjižnično-informacijske dejavnosti. *Organizacija in kadri*, let. 21, št. 3-4, str. 313-322.
49. POPOVIČ, M. 1991. Evalvacija sistemov za iskanje informacij: nekatera metodološka izhodišča na primeru evalvacije algoritma za avtomatsko krnjenje slovenskih besed. *Knjižnica*, let. 35, št. 2-3, str. 101-122.
50. POWELL, R. R. 1985. *Basic research methods for librarians*. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
51. *PREKAT: priročnik za enostavno uporabo katalogizacijskih pravil*. 2001. - 1. popravljena izd. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
52. *Priprava baze podatkov CONOR, V5.1*. 2001. Maribor: IZUM.

53. *Program izobraževanja NUK*. 2004. <http://www.nuk.uni-lj.si/izobrazevalni/program2004.pdf> (uporabljeno 2004-01-08)
54. *Proračun Republike Slovenije za leto 2003*. 2002. *Uradni list RS*, št. 103 in št. 118
55. *Questionnaire for user interaction satisfaction (QUIS)*.
<http://www.lap.umd.edu/QUIS/index.html> (uporabljeno 2003-02-02)
56. SAYE, J. D., ŠAUPERL, A. 2000. Tradicionalni katalogi v sodobni informacijski družbi. V: *Tradicionalni mediji v sodobni informacijski družbi*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, strokovno posvetovanje, 11. do 13. oktober 2000 Maribor. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, str. 95-107.
57. SELJAK, M., SELJAK, T. 2000a. COBISS: national union catalogue, online bibliography and gateway to other resources. *New library world*, let. 101, št. 1153, str. 12-20.
58. SELJAK, M. 2000b. Poti do konsistentnih katalogizacijskih pravil. *COBISS obvestila*, let. 5, zv. 4, str. 29-49.
59. SELJAK, M. 2001. Novosti pri uvajanju normativne kontrole v COBISS. *COBISS obvestila*, let. 6, zv. 4, str. 13-17.
60. *Sirsi*. 2004. <http://www.sirsi.com/> (uporabljeno 2004-01-31)
61. *Sistem vzajemne katalogizacije: skupna osnova knjižnično-informacijskega sistema in sistema znanstvenih in tehnoloških informacij v Republiki Sloveniji: smo pripravljeni na knjižnico jutrišnjega dne?* 1990. Maribor: Univerza v Mariboru, Institut informacijskih znanosti; Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
62. *Smernicami za normativne in napotilne vpise*. 1998. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
63. *Software usability measurement inventory (SUMI): the de facto industry standard evaluation questionnaire for assessing quality of use of software by end users*.
<http://www.ucc.ie/hfrg/questionnaires/sumi/index.html> (uporabljeno 2003-01-30)
64. TAYLOR, A. G. 1996. *Wynar's Introduction to Cataloging and Classification*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.
65. *Tekoča obvestila in novosti: COBISS*. http://home.izum.si/cobiss/obvestila_novosti/ (uporabljeno 2003-06-01).
66. URBAJS, A. 1991. Vidiki kvalitete vzajemne in lokalnih baz v sistemu vzajemne katalogizacije. V: *Tretiranje znanstvenih in strokovnih publikacij in polpublikacij v online dostopnih bazah podatkov za znanost in tehnologijo. 14. posvetovanje o znanstvenih in strokovnih publikacijah in polpublikacijah*, Maribor, 16.-18. 12. 1991. Maribor: Univerza, Institut informacijskih znanosti, str. 269-273.
67. Vse o COBISS-u. 2002. http://home.izum.si/cobiss/ocobissu/vse_o_cobissu.htm (uporabljeno 2002-06-30)
68. *VTLS - Visionary Technology in Library Solutions*. 2004a. <http://www.vtls.com/> (uporabljeno 2004-01-31)
69. *Zakon o knjižničarstvu*. 2001. *Uradni list RS*, št. 87.
70. ZNAČKA: priročnik za določanje značnic pri katalogizaciji. 2001. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica (Zbirka Normativna kontrola).

71. ŽUMER, M. 2000a. Nacionalne bibliografije - njihova zgodovina in pomen. Knjižnica, let. 44, št. 1-2, str. 89-112.
72. ŽUMER, M. 2000b. User interfaces of national bibliographies on CD-ROM : results of a survey. *Program*, let. 34, št. 3, str. 281-290.
73. ŽUMER, M. 2003. *Guidelines for electronic national bibliographies: are they needed?* 69th IFLA General Conference and Council, Berlin, 1.-9. avgust 2003.
<http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/108e-Zumer.pdf> (uporabljeno 2003-09-01)

10 PRILOGE

SEZNAM PRILOG

Priloga 1: Spremni dopis k vprašalniku

Priloga 2: Vprašalnik "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija"

Priloga 3: Vzorec pojasnila in osebnega naslavljanja za pošiljanje vprašalnika

Priloga 4: Ponovno zaprosilo za vrnitev izpolnjenega vprašalnika

Priloga 5: Vrednosti korelacijskih koeficientov za oceno znanja za uporabo aplikacij

Priloga 6: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 1. sklop

Priloga 7: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop

Priloga 8: Pregled pripomb, predlogov in mnenj, ki se nanašajo na vprašalnik

Priloga 9: Zaslonske slike sistemov za avtomatizacijo poslovanja knjižnic

Kontaktним osebam polnopravnih članic sistema COBISS

Trzin, 10. maja 2003

Spoštovani bibliotekarji,

Prosim vas za sodelovanje v raziskavi o uporabnosti COBISS/Katalogizacije v sistemu COBISS. Priloženo vam pošiljam vprašalnik s štirimi sklopi vprašanj. Vprašanja se nanašajo na uporabnost modula COBISS/Katalogizacija kot celote in na določene funkcije modula. Dodana so tudi vprašanja o nekaterih postopkih in skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije v sistemu COBISS ter vprašanja o demografskih in drugih podatkih o vas in vaši knjižnici. Naprošam vas, da si vzamete čas in na osnovi vaših izkušenj odgovorite na vprašalnik, s pomočjo katerega želim ugotoviti, kakšna je uporabnost modula COBISS/Katalogizacija v nacionalnem vzajemnem bibliografskem sistemu.

Rezultati raziskave bodo uporabljeni v študijske namene, za izdelavo dela magistrske naloge na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Odgovori bodo ostali anonimni.

Prosim vas, da odgovorite na zastavljena vprašanja tako, da označite odgovor, ki se vam zdi ustrezen (klik v kvadratik ustreznega odgovora) oz. vpišete svoj odgovor (klik na sivo polje za vpisovanje besedila). Svetujem vam, da si pred izpolnjevanjem, vprašalnik shranite pod drugim imenom na ustrezno mesto na vašem osebni računalniku. Tako izpolnjen vprašalnik, mi prosim pošljite s povratnim ali novim poštnim sporočilom (**kot pripeto datoteko**) po elektronski pošti na naslov tatjana.likar@siol.com. V primeru, da bi potrebovali dodatna pojasnila, vas prosim, da mi tudi to sporočite po elektronski pošti na moj naslov.

Raziskava poteka na sistematičnem vzorcu, v katerega so vključene vse kontaktne osebe polnopravnih članic sistema COBISS, zato vas prosim, da izpolnjen vprašalnik zagotovo vrnete na moj naslov najkasneje do 27. maja 2003.

Najlepša hvala za vaše sodelovanje!

Tatjana Likar

Poslano po elektronski pošti na naslove
268 kontaktnih oseb polnopravnih članic sistema COBISS

I. sklop: MODUL COBISS/Katalogizacija

V prvem sklopu so vprašanja o vrsti komunikacije (vpliv na hitrost prenosa podatkov), načinu uporabe (terminalski dostop : dostop prek emulatorja) ter vprašanja o vašem splošnem mnenju o modulu COBISS/Katalogizacija. Prosim, da pri izbiri odgovorov na splošna vprašanja poskušate oceniti segment COBISS/Katalogizacija kot celoto, in ne le posameznih delov modula. Na vprašanja odgovorite tako, da izberete (označite) odgovor oz. vrednost od 1 - 5. Če izberete odgovor drugo, prosim da v polje za vpis besedila navedete podatek.

1.1 Kakšno komunikacijsko opremo do vozlišča ARNES uporablja vaša knjižnica?

1. Ethernet ☐
2. ISDN ☐
3. ADSL ☐
4. ne vem ☐
5. drugo - vpišite:

1.2 Kako uporabljate modul COBISS/Katalogizacija? (Možnih je več odgovorov.)

1. na terminalu ☐
2. PC - COBISS Connect ☐
3. PC- Reflection ☐
4. ne vem ☐
5. drugo - vpišite:

1.3 Kako bi ocenili COBISS/Katalogizacijo glede na:

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo slabo, ocena 5 - zelo dobro.)

1. zanesljivost 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

(Zanesljivost = sposobnost, da modul zadovoljivo deluje; opravlja zahtevano funkcijo; da pri delovanju ne prihaja do odpovedi - padcev - posameznih elementov ali celotnega modula.)

2. hitrost 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

(Hitrost = predvsem: hitrost iskanja podatkov, hitrost dostopa do različnih funkcij, hitrost shranjevanja podatkov.)

3. kakovost 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

(Kakovost = prijaznost modula za delo, varnost zbranih podatkov, zanesljivost, fleksibilnost pri vključevanju dopolnitev - vse tisto, kar prispeva, da je modul učinkovita pomoč pri delu.)

1.4 Kakšen se vam zdi modul COBISS/Katalogizacija glede uporabe?

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo zapleten, ocena 5 - zelo enostaven.)

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

1.5 Kakšen se vam zdi prikaz podatkov na zaslonu v COBISS/Katalogizaciji?

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo nepregleden, ocena 5 - zelo pregleden.)

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

1.6 Prosim, da označite, v kakšni meri se strinjate z naslednjimi trditvami:

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - nikakor se ne strinjam, ocena 5 - zelo se strinjam.)

1. COBISS/Katalogizacijo rad/a uporabljam.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

2. COBISS/Katalogizacija se mi zdi po nepotrebnem tako kompleksna.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

3. Uporaba COBISS/Katalogizacije je enostavna.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

4. Za uporabo COBISS/Katalogizacije potrebujem pomoč in nasvete.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

5. Različne funkcije segmenta COBISS/Katalogizacija so zelo dobro povezane v celoto.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

6. V modulu COBISS/Katalogizacija je preveč nedoslednosti (nekonistentnosti).

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

7. Menim, da se lahko (skoraj) vsak hitro nauči uporabljati COBISS/Katalogizacijo.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

8. Uporaba COBISS/Katalogizacije je okorna.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

9. Pri uporabi COBISS/Katalogizacije sem zelo sigurna/siguren. (nisem negotov/a)

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

10. Za samostojno uporabo COBISS/Katalogizacije se je potrebno zelo veliko naučiti.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

II. sklop: KATALOGIZACIJA

V drugem sklopu so vprašanja o vašem mnenju o določenih funkcijah modula COBISS/Katalogizacija ter o nekaterih postopkih in skupnih strokovnih osnovah vzajemne katalogizacije v sistemu COBISS. Na vprašanja odgovorite tako, da izberete (označite) odgovor oz. vrednost od 1 - 5. Če izberete odgovor drugo, prosim da v polje za vpis besedila navedete podatek.

2.1 Katere možnosti za prenos podatkov v bibliografski zapis uporabljate?

	NE POZNAM	NE	DA
1. Prenos s pomočjo določitve privzetih vrednosti (edit def).	☐	☐	☐
2. Kopiranje vsebine enega podpolja v katerokoli drugo podpolje.	☐	☐	☐
3. Prenos podatkov v zapis iz vmesnega pomnilnika.	☐	☐	☐
4. Prenos podatkov v zapis iz virov, ki niso v COBISS/Katalogizaciji (Word to COBISS)	☐	☐	☐
5. Ker je prenos zapleten, v nekaterih primerih podatkov ne prenašam in jih raje natipkam.	☐	☐	☐

2.2 Ali ste zapise za obdelano gradivo že kdaj prenesli (s pomočjo ukaza export) v urejevalnik besedil, da bi s "črkovanjem" odkrili morebitne tipkarske napake?

NE POZNAM	NE	DA
☐	☐	☐

2.3 Ali si pri delu (za določanje vrednosti indikatorjev, vključevanje polj in podpolj ter njihove vsebine) pomagata z obstoječimi zapisi? Kako?

	NE POZNAM	NE	DA
1. Imam spisek ID-jev vzorčnih zapisov.	☐	☐	☐
2. V vzorčnih zapisih imam v 992\$b posebno oznako za iskanje.	☐	☐	☐
3. Z ustrezno iskalno zahtevo poiščem relevanten zapis.	☐	☐	☐
4. Drugo - vpišite:			

2.4 Kako ocenjujete zagotovljenost kontrole napak pri vnosu podatkov v modul COBISS/Katalogizacija?

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo slaba, ocena 5 - zelo dobra.)

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

2.5 Ocenite uporabniške priročnike za COBISS/Katalogizacijo (splošna ocena, ki se nanaša na popolnost, ažurnost, preglednost, uporabnost...).

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo slabo, ocena 5 - zelo dobro.)

1. COMARC/B	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne poznam ☐
2. COMARC/H	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne poznam ☐
3. COBISS/Katalogizacija	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne poznam ☐
4. Programske kontrole	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne poznam ☐
5. CONOR	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne poznam ☐

2.6 Označite katere priročnike in pravilnike uporabljate pri delu:

1. COMARC/B	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
2. COMARC/H	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
3. COBISS/Katalogizacija	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
4. Programske kontrole	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
5. CONOR	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
6. UNIMARC	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
7. PPIAK	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
8. ISBD-je	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
9. PREKAT	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
10. ZNAČKA	NE ☐	DA ☐	ne poznam ☐
11. Drugo - vpišite:			

2.7 Ocenite izobraževanje za delo v COBISS/Katalogizaciji (splošna ocena, ki se nanaša na obseg, kakovost, primernost, jasnost, uporabnost... izobraževanja).

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo slabo, ocena 5 - zelo dobro.)

1. pri IZUM-u	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne poznam ☐
2. pri NUK-u	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne poznam ☐

2.8 Ocenite primernost postopkov in vsebin za pridobitev dovoljenja (licence) za delo v vzajemni katalogizaciji (splošna ocena, ki se nanaša na obseg, kakovost, uporabnost, učinkovitost...).

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo neprimerno, ocena 5 - zelo primerno.)

1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne poznam ☐

2.9 Kako ocenjujete postopke redaktiranja zapisov v COBIB-u?

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo zapleteno, ocena 5 - zelo enostavno.)

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne poznam ☐

2.10 Prosim, da pri naslednjih trditvah označite, kolikšen pomen jim pripisujete.

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - povsem nepomembno, ocena 5 - zelo pomembno.)

Da bi knjižnice svoje sodelovanje v sistemu uskladile s skupnimi strokovnimi osnovami, morajo:

1. opustiti lokalno prakso pri strokovni obdelavi in sprejeti pravila za enotno strokovno obdelavo;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

2. sprejeti zahtevo sistema, da morajo bibliografski zapisi izpolnjevati pogoje za mednarodno izmenjavo podatkov, in opustiti splošno mišljenje, da je avtomatizirana katalogizacija zgolj sredstvo za zagotavljanje avtomatizirane izposoje;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

3. skrbeti za čim boljšo kakovost vzajemnega in lokalnih katalogov;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

4. strokovnim delavcem omogočiti osnovno in stalno dopolnilno izobraževanje in samoizobraževanje za izvirno katalogizacijo;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

5. onemogočiti sodelovanje v procesu vzajemne katalogizacije osebam, ki nimajo dovoljenja (nimajo preverjenih potrebnih znanj) za vzajemno katalogizacijo;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

6. podpirati vključevanje strokovnih delavcev v delovne in ekspertne skupine za področje vzajemne katalogizacije;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

7. opozarjati na napake v delovanju sistema;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

8. opozarjati na potrebne dopolnitve in uskladitve za nemoten potek vzajemne katalogizacije;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

9. se povezovati z drugimi udeleženci sistema s ciljem usklajevanja dela, razreševanja nejasnosti in izboljšanja kakovosti;

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

10. se izogibati rešitvam, ki niso v skladu s skupnimi strokovnimi osnovami, čeprav bi s tako rešitvijo zadovoljili potrebe svojih uporabnikov.

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐

11. Drugo - vpišite:

2.11 Ali v primeru, da v zapisu opazite napako, napako popravite v COBIBU oz. na napako opozorite kreatorja zapisa?

☐ NE ☐ DA

2.12 Odgovorite v primeru, da ste na vprašanje 2.11 odgovorili z DA.

2.12 V primeru, da ste na napako/e opozorili kreatorja zapisa, je kreator najpogosteje:

1. zapis popravil takoj ☐
2. zapis popravil v roku 1 tedna ☐
3. zapis popravil v roku 1 meseca ☐
4. pustil napako v zapisu ☐
5. Drugo - vpišite:

2.13 Ali v primeru, da opazite, da bi bila potrebna sprememba (dopolnitev, novost) v modulu COBISS/Katalogizacija, potrebo sporočite IZUM-u?

☐ NE ☐ DA

2.14 Odgovorite v primeru, da ste na vprašanje 2.13 odgovorili z DA.

2.14 V primeru, da ste potrebo/e po spremembi (dopolnitvi, novosti) sporočili IZUM-u, je bila sprememba najpogosteje:

1. vključena takoj ☐
2. vključena ob novi verziji ☐
3. odložena za nedoločen čas ☐
4. zavrnjena ☐
5. Drugo - vpišite:

2.15 Prosim, da pri naslednjih trditvah označite, kolikšen pomen jim pripisujete.

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - povsem nepomembno, ocena 5 - zelo pomembno.)

Da bi bilo delo v vzajemni katalogizaciji bolj učinkovito, so potrebne naslednje spremembe:

1. izdelava dodatnih navodil za obdelavo posameznih vrst knjižničnega gradiva (npr. avdio in video gradiva, serijskih publikacij, online publikacij, kartografskega gradiva...);
1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐
 2. izdelava in sprotno dopolnjevanje vzorčnih zapisov za vse vrste knjižničnega gradiva na različnih nosilcih;
1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐
 3. ugotavljanje uporabnosti priročnikov, smernic, navodil in vzorčnih zapisov (diskusijske skupine, e-bilten katalogizatorjev, kratki (redni) vprašalniki, redni tematski posveti oz. delavnice...);
1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐
 4. nadgradnja modula za katalogizacijo v integrirani vmesnik, ki bi omogočal uporabo prednosti, ki jih za delo v terminalskem vmesniku modula COBISS/Katalogizaciji prinaša uporaba osebnega računalnika (nadgradnja terminalskega uporabniškega vmesnika z vključitvijo online priročnikov, smernic ter navodil, vzorčnih zapisov, računalniških javnih katalogov, sodobnega programa za elektronsko pošto, urejevalnika besedil, diskusijskega foruma...);
1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐
 5. zagotavljanje kakovostne popolne dnevne obdelave nacionalne produkcije in vsesplošna uvedbo križnih kontrol (racionalizacija obdelave in zagotavljanje konsistentnosti zapisov ...);
1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐
 6. razdelitev elementov zapisa na obvezne za vzajemno raven in izbirne za lokalno raven (izboljšanje enotnosti obdelave, poglobljena obdelava za lokalne potrebe).
1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ ne vem ☐
- Drugo - vpišite:

2.16 Ali bi v primeru, da bi vam danes ponudili nov (zelo spremenjen) vmesnik za uporabo modula COBISS/Katalogizacija, ki bi omogočal bolj učinkovito delo in večjo kakovost bibliografskih zapisov, z veseljem pričeli delati z njim?

☐ NE ☐ DA

III. sklop: PODATKI O ANKETIRANCU

V tretjem sklopu so vprašanja o vaših izkušnjah pri delu z modulom COBISS/Katalogizacija, vaši formalni izobrazbi, obsegu vašega dela v COBISS/Katalogizaciji ter o tem kako ocenjujete svoje poznavanje nekaterih aplikacij, ki jih bibliotekarji pri svojem delu najpogosteje uporabljajo. Na vprašanja odgovorite tako, da izberete (označite) odgovor oz. vrednost od 1 - 5. Pri odgovoru drugo, prosim da v polje za vpis besedila navedete podatek.

3.1 Vaša starost:

- 1. do 29 let ☐
- 2. 30-39 let ☐
- 3. 40-49 let ☐
- 4. 50-59 let ☐
- 5. 60 in več let ☐

3.2 Spol:

- 1. moški ☐
- 2. ženski ☐

3.3 Koliko časa že delate s programsko opremo COBISS/Katalogizacija?

- 1. manj kot 1 leto ☐
- 2. 1-2 leti ☐
- 3. 3-5 let ☐
- 4. 5-10 let ☐
- 5. več kot 10 let ☐

3.4 Prosim, da označite vašo formalno izobrazbo:

- 1. višji knjižničar (PA) ☐
- 2. druga višja šola ☐
- 3. diplomirani univerzitetni bibliotekar (FF) ☐
- 4. druga univerzitetna izobrazba ☐
- 5. magisterij (bibliotekarstvo) ☐
- 6. magisterij (druga smer) ☐
- 7. drugo - vpišite: ☐

3.5 Ali imate strokovni izpit iz bibliotekarske stroke?☐ NE ☐ DA**3.6 Ali imate dovoljenje za vzajemno katalogizacijo (dodeljene posebne privilegije v modulu COBISS/Katalogizacija ali pridobljeno licenco)?**☐ NE ☐ DA**3.7 Koliko časa v povprečju dnevno delate v modulu COBISS/Katalogizacija?**

- 1. polna delovna obveznost (100% delovnega časa) ☐
- 2. polovična delovna obveznost (cca. 50% delovnega časa) ☐
- 3. tretjinska delovna obveznost (cca. 30% delovnega časa) ☐
- 4. manj kot četrtninska delovna obveznost (25% ali manj delovnega časa) ☐
- 5. drugo - vpišite:

3.8 Ocenite svoje znanje za uporabo naslednjih aplikacij:

(Ocenite z ocenami od 1- 5: ocena 1 pomeni - zelo slabo znanje, ocena 5 - zelo dobro znanje.)

1. urejevalnikov besedil	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne uporabljam ☐
2. elektronske pošte	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne uporabljam ☐
3. podatkovnih zbirk	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne uporabljam ☐
5. interneta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne uporabljam ☐
6. COBISS/Katalogizacije	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	ne uporabljam ☐

3.9 Ali menite, da bo raziskava o uporabnosti modula COBISS/Katalogizacija koristna za nadaljnji razvoj vzajemne katalogizacije v Sloveniji?☐ NE ☐ DA**3.10 Vaše mnenje, predlogi in pripombe:**

mnenje:

predlogi:

pripombe:

IV. sklop: PODATKI O VAŠI KNJIŽNICI

V četrtem sklopu so vprašanja o vrsti knjižnice in prispevku v COBIB v lanskem letu. Dodani sta tudi vprašanja za potrebe evidence in morebitnih dopolnitev vrnjenih vprašalnikov.

Na vprašanja odgovorite tako, da izberete (označite) odgovor oz. v polje za vpis besedila navedete podatek.

4.1 Vrsta knjižnice:

1. splošna	☐
2. šolska	☐
3. visokošolska	☐
4. specialna	☐
5. nacionalna	☐

4.2 Prispevek vaše knjižnice v COBIB v letu 2002:

1. nad 10.000 zapisov	☐
2. 5.001 do 9.999 zapisov	☐
3. 2.501 do 5000 zapisov	☐
4. 1.001 do 2.500 zapisov	☐
5. 501 do 1000 zapisov	☐
6. 101 do 500 zapisov	☐
7. 11 do 100 zapisov	☐
8. 1 do 10 zapisov	☐
9. 0 zapisov	☐

4.3 Naziv, sigla ali akronim vaše knjižnice: (Podatek bo uporabljen izključno za evidenco prejetih odgovorov in ne bo uporabljen pri analizi odgovorov!)

(Prosim vpišite)

4.4 Vaš elektronski kontaktni naslov za morebitna dodatna vprašanja ali pojasnila:

(Prosim vpišite)

Najlepša hvala za vaše sodelovanje!

Knjižnica _____

Gospa/Gospod _____

KONTAKTNIM OSEBAM POLNOPRAVNIH ČLANIC SISTEMA COBISS

Spoštovani!

V okviru podiplomskega študija sem pripravila vprašalnik za raziskavo o vzajemni katalogizaciji v sistemu COBISS, ki vam ga priloženo pošiljam skupaj s spremnim dopisom z navodili za izpolnjevanje vprašalnika. Vem, da vam obilica vsakodnevnih obveznosti ne dopušča dodatnih opravil, vendar vas prosim, da si vseeno poskušate vzeti čas za izpolnjevanje vprašalnika. Upam namreč, da bodo rezultati raziskave vsaj malo pripomogli k lažjemu in bolj učinkovitemu delu ter k večji kakovosti zapisov.

Raziskava poteka na sistematičnem vzorcu, v katerega so vključene vse kontaktne osebe polnopravnih članic sistema COBISS, zato vas prosim, da izpolnjen vprašalnik zagotovo vrnete na moj naslov (tatjana.likar@siol.com) najkasneje do 23. maja 2003. V primeru, da sami ne katalogizirate, vas prosim, da vprašalnik izpolni bibliotekar, ki je v vaši knjižnici zadolžen (odgovoren) za obdelavo knjižničnega gradiva.

Vnaprej najlepša hvala za vaše odgovore!

Prav lep pozdrav,
Tatjana Likar

Spoštovani!

Iskreno se zahvaljujem 112 bibliotekarjem, ki so vrnilo izpolnjen vprašalnik "Odnos uporabnikov do modula COBISS/Katalogizacija". Tiste, ki vprašalnika niste uspeli izpolniti in vrniti, pa Vas še enkrat naprošam, da to storite, saj odgovori prav vsakega bibliotekarja pomembno prispevajo k rezultatom raziskave.

Za vaše sodelovanje se Vam zahvaljujem! Prijazen pozdrav,
Tatjana Likar

KONTAKTNIM OSEBAM POLNOPRAVNIH ČLANIC SISTEMA COBISS

V okviru podiplomskega študija sem pripravila vprašalnik za raziskavo o vzajemni katalogizaciji v sistemu COBISS, ki vam ga priloženo pošiljam skupaj s spremnim dopisom z navodili za izpolnjevanje vprašalnika. Vem, da vam obilica vsakodnevnih obveznosti ne dopušča dodatnih opravil, vendar vas prosim, da si vseeno poskušate vzeti čas za izpolnjevanje vprašalnika. Upam namreč, da bodo rezultati raziskave vsaj malo pripomogli k lažjemu in bolj učinkovitemu delu ter k večji kakovosti zapisov.

Raziskava poteka na sistematičnem vzorcu, v katerega so vključene vse kontaktne osebe polnopravnih članic sistema COBISS, zato vas prosim, da izpolnjen vprašalnik zagotovo vrnete na moj naslov (tatjana.likar@siol.com) najkasneje do 9. junija 2003. V primeru, da sami ne katalogizirate, vas prosim, da vprašalnik izpolni bibliotekar, ki je v vaši knjižnici zadolžen (odgovoren) za obdelavo knjižničnega gradiva.

P.S.: Nekateri poštni programi pri izbrani možnosti ODGOVORI pošljejo samo besedilo, priloženih datotek pa ne. Datoteka se ohrani, če uporabite možnost POSREDUJ oz. POŠLJI DALJE.

T. Likar

PRILOGA 5

Tabela 1: Vrednosti korelacijskih koeficientov za oceno znanja za uporabo aplikacij

ocena znanja za uporabo:	Izkušnje	Izobrazba	Strokovni izpit	Licenca	Dnevna delovna obveznost	Vrsta knjižnice	Število zapisov
urejevalnikov besedil	-,0326	,2156	,1535	-,0973	,1763	,1023	-,0958
	p=,725	p=,019	p=,096	p=,293	p=,055	p=,268	p=,300
elektronske pošte	-,0982	,1264	,2407	-,1464	,1317	,2243	-,0459
	p=,288	p=,171	p=,008	p=,112	p=,153	p=,014	p=,620
podatkovnih zbirk	-,0386	,1744	,1083	,0410	,0783	,2658	,0259
	p=,677	p=,058	p=,241	p=,658	p=,397	p=,003	p=,780
interneta	-,2536	,1732	,1621	,0755	,2216	,1998	-,0719
	p=,005	p=,060	p=,078	p=,414	p=,015	p=,029	p=,437
COBISS/Katalogizacije	,4180	-,0452	,0091	-,2113	-,2067	-,1387	-,3238
	p=,000	p=,626	p=,922	p=,021	p=,024	p=,132	p=,000

N=119

Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$

PRILOGA 6

Tabela 1: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 1. sklop (modul COBISS/Katalogizacija)

spremenljivke	Zanesljivost	Hitrost	Kakovost	Uporaba	Zaslonski prikaz	SUS
Komunikacija	,1733	,0547	,1507	,0301	,1497	-,0869
	p=,048	p=,535	p=,086	p=,733	p=,088	p=,324
Način uporabe modula	,0166	-,0362	,0334	,1462	,0227	-,0155
(ter. : PC)	p=,851	p=,681	p=,705	p=,096	p=,797	p=,861

N=131

Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$

spremenljivke	Zanesljivost	Hitrost	Kakovost	Uporaba	Zaslonski prikaz	SUS
Starost	,0475	-,0174	-,0204	,0470	,1435	-,0951
	p=,611	p=,853	p=,827	p=,615	p=,123	p=,308
Spol	-,1282	,0042	,1306	,1255	,0805	,0131
	p=,168	p=,964	p=,160	p=,178	p=,388	p=,889
Izkušnje	,0712	,1598	,0685	,1013	,0981	,0045
	p=,446	p=,085	p=,463	p=,277	p=,293	p=,962
Izobrazba	,1133	,1785	-,0060	-,0474	,0521	,0450
	p=,224	p=,054	p=,949	p=,612	p=,577	p=,630
Strokovni izpit	-,1858	-,2359	-,0640	,0136	-,0803	-,0139
	p=,045	p=,010	p=,493	p=,884	p=,389	p=,882
Licenca	,0724	,0719	,1423	-,0622	,0118	-,0940
	p=,438	p=,441	p=,126	p=,505	p=,899	p=,313
Dnevna delovna obveznost	,0008	,0441	-,1167	-,2894	-,1035	,1201
	p=,993	p=,637	p=,210	p=,002	p=,267	p=,197
Ocena znanja za:	,0313	-,0462	-,1002	,0460	-,0732	,0126
urejevalnike besedil	p=,738	p=,621	p=,283	p=,623	p=,433	p=,892
Ocena znanja za:	-,0223	-,0820	-,0979	,1254	-,0069	-,0053
elektronsko pošto	p=,812	p=,380	p=,294	p=,178	p=,941	p=,955
Ocena znanja za:	-,0365	-,0417	-,0363	,1519	,1451	-,0222
podatkovne zbirke	p=,696	p=,655	p=,698	p=,102	p=,118	p=,812
Ocena znanja za:	,0052	-,0993	-,0208	-,0194	-,0109	-,0064
internet	p=,956	p=,287	p=,824	p=,835	p=,907	p=,945
Ocena znanja za:	-,0677	-,0046	,0678	,3345	,1905	-,1118
COBISS/Katalogizacijo	p=,468	p=,961	p=,468	p=,000	p=,040	p=,230
Vrsta knjižnice	-,1175	-,1489	-,2502	-,0315	-,0480	,1947
	p=,207	p=,109	p=,007	p=,736	p=,607	p=,035
Število zapisov	,1372	,0457	,1461	,0061	-,0019	,0346
	p=,140	p=,625	p=,116	p=,948	p=,984	p=,711

N=117

Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$

PRILOGA 7

Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop:

Tabela 1:

Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanja 2.1, 2.2 in 2.3

Tabela 2:

Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanja 2.4, 2.5, 2.7, 2.8 in 2.9

Tabela 3:

Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanje 2.6: medsebojni vplivi uporabe priročnikov in pravilnikov

Tabela 4:

Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanje 2.6

Tabela 5:

Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanje 2.10

Tabela 6:

Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanja 2.11, 2.13, 2.15 in 2.16

Tabela 1: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanja 2.1, 2.2 in 2.3

spremenljivke	Edit def.	Kopiranje	Vmesni pomn.	Word to COBISS	Tipkanje	Črkovanje	Spisek vzor. zapisov	Oznaka v 992\$b	Iskanje relev. zapisa
	N=106	N=109	N=104	N=106	N=104	N=112	N=102	N=102	N=107
Starost	-,1155	,0312	-,0991	-,0544	-,1856	-,1844	-,0795	-,0990	,0809
	p=,238	p=,747	p=,317	p=,580	p=,059	p=,052	p=,427	p=,322	p=,407
Spol	-,0673	-,0369	-,1982	-,1242	,0480	-,0611	,1238	-,0864	,0109
	p=,493	p=,704	p=,044	p=,205	p=,628	p=,522	p=,215	p=,388	p=,911
Izkušnje	-,0487	,1447	-,0672	,0956	-,0214	-,2385	,0148	-,0468	-,1278
	p=,620	p=,133	p=,498	p=,330	p=,830	p=,011	p=,882	p=,641	p=,190
Izobrazba	-,1068	-,1443	,1071	-,1012	-,0150	-,1173	,0775	-,0354	-,1475
	p=,276	p=,134	p=,279	p=,302	p=,880	p=,218	p=,439	p=,724	p=,130
Strokovni izpit	,0493	-,0237	,1040	-,0078	-,0379	-,0035	,0853	,0739	,2017
	p=,615	p=,806	p=,294	p=,937	p=,703	p=,971	p=,394	p=,460	p=,037
Licenca	-,0874	,0210	,0000	-,1897	,1595	-,0241	-,0703	,0113	,2167
	p=,373	p=,828	p=1,00	p=,051	p=,106	p=,801	p=,483	p=,910	p=,025
Dnevna delovna obveznost	-,1240	-,2303	-,0157	-,0262	-,0578	,0090	-,1838	-,0357	,0453
	p=,205	p=,016	p=,874	p=,790	p=,560	p=,925	p=,064	p=,722	p=,643
Ocena znanja za:	-,0546	-,1111	-,0077	,0069	,1067	-,0154	-,0301	-,0230	-,0495
urejevalnike besedil	p=,578	p=,250	p=,938	p=,944	p=,281	p=,872	p=,764	p=,819	p=,613
Ocena znanja za:	-,0290	-,0697	,0633	,1209	,0552	-,0123	,0756	,0373	-,0675
elektronsko pošto	p=,768	p=,471	p=,523	p=,217	p=,578	p=,897	p=,450	p=,710	p=,490
Ocena znanja za:	,0675	-,0803	-,0197	,0799	,1260	-,0483	-,1091	,0368	,0200
podatkovne zbirke	p=,492	p=,406	p=,843	p=,416	p=,202	p=,613	p=,275	p=,713	p=,838
Ocena znanja za:	-,1092	-,0795	,1793	,0582	,0413	,1348	-,0392	,0984	-,0084
internet	p=,265	p=,411	p=,069	p=,553	p=,677	p=,157	p=,696	p=,325	p=,932
Ocena znanja za:	,0497	,0728	-,0894	,0625	,1034	-,2123	,0095	,0274	,0037
COBISS/Katalogizacijo	p=,613	p=,452	p=,367	p=,524	p=,296	p=,025	p=,925	p=,784	p=,970
Vrsta knjižnice	,0261	-,1903	-,0036	,1350	-,1691	,0371	,1009	,0386	,0512
	p=,791	p=,048	p=,971	p=,168	p=,086	p=,698	p=,313	p=,700	p=,601
Število zapisov	,0322	-,0901	-,0528	-,0735	,0625	,0647	,0353	-,2182	-,0392
	p=,743	p=,352	p=,595	p=,454	p=,529	p=,498	p=,725	p=,028	p=,689

(Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$)

Tabela 2: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanja 2.4, 2.5, 2.7, 2.8 in 2.9

spremenljivke	Kontrola napak N=111	COMARC /B N=112	COMARC /H N=112	COBISS/ Katalogiz. N=112	Program. kontrola N=111	"CONOR" N=112	Izobraž. IZUM N=118	Izobraž. NUK N=117	Za licenco N=118	Redak- tiranje N=117
Starost	,0444 p=,643	-,1431 p=,132	-,1817 p=,055	,0350 p=,714	,0292 p=,761	,0028 p=,977	-,0840 p=,366	,1874 p=,043	-,1586 p=,086	-,1568 p=,091
Spol	,0898 p=,349	-,1773 p=,061	-,0667 p=,485	,1150 p=,227	-,0277 p=,773	-,0679 p=,477	,0652 p=,483	-,0375 p=,688	-,1223 p=,187	,0403 p=,666
Izkušnje	,1043 p=,276	-,3012 p=,001	-,2033 p=,032	,1570 p=,098	-,1549 p=,104	-,1899 p=,045	-,0383 p=,680	,0419 p=,653	-,1120 p=,227	-,2968 p=,001
Izobrazba	-,0405 p=,673	,0270 p=,777	,0693 p=,468	-,0101 p=,916	-,1617 p=,090	-,0307 p=,748	,0180 p=,846	-,2195 p=,017	,1546 p=,095	-,1074 p=,249
Strokovni izpit	-,0298 p=,756	,0143 p=,881	,0364 p=,703	,1078 p=,258	-,0017 p=,986	,0210 p=,826	-,0571 p=,539	,0042 p=,964	-,0628 p=,499	,1617 p=,082
Licenca	-,0424 p=,659	,0765 p=,423	,1009 p=,290	-,2477 p=,008	-,0406 p=,672	,1177 p=,217	-,0481 p=,605	,0874 p=,349	,4162 p=,000	,0713 p=,445
Dnevna delovna obveznost	,0492 p=,608	,0437 p=,647	,0689 p=,471	-,0118 p=,902	,1056 p=,270	,1149 p=,228	-,0668 p=,472	-,0369 p=,693	-,0719 p=,439	,1493 p=,108
Ocena znanja za: urejevalnike besedil	-,0186 p=,847	-,0161 p=,866	,0284 p=,767	,0703 p=,462	,0079 p=,934	-,0282 p=,768	-,1901 p=,039	-,1587 p=,088	-,1320 p=,154	-,1944 p=,036
Ocena znanja za: elektronsko pošto	-,1884 p=,048	-,0598 p=,531	-,0529 p=,580	,0563 p=,555	-,0692 p=,470	-,0849 p=,373	-,0990 p=,286	-,0517 p=,580	-,1795 p=,052	-,1081 p=,246
Ocena znanja za: podatkovne zbirke	-,0633 p=,509	,0761 p=,425	-,0378 p=,692	,0773 p=,418	-,1381 p=,148	-,0245 p=,798	-,2266 p=,014	-,1482 p=,111	,0431 p=,643	-,2415 p=,009
Ocena znanja za: internet	-,1444 p=,131	,0795 p=,405	-,0178 p=,852	-,0373 p=,696	-,0786 p=,412	,0841 p=,378	-,0033 p=,972	-,1548 p=,096	-,0128 p=,890	-,0887 p=,342
Ocena znanja za: COBISS/Katalogizacijo	,0232 p=,809	-,2863 p=,002	-,3114 p=,001	,2140 p=,023	-,2457 p=,009	-,1995 p=,035	,0729 p=,433	,0115 p=,902	-,1836 p=,047	-,1213 p=,192
Vrsta knjižnice	-,0590 p=,539	,0239 p=,802	,0871 p=,361	,0206 p=,829	,0208 p=,829	-,0627 p=,511	-,1724 p=,062	-,2207 p=,017	-,1665 p=,072	-,1340 p=,150
Število zapisov	-,1180 p=,218	,1317 p=,166	,0342 p=,720	-,1370 p=,150	,1362 p=,154	,0399 p=,676	,0435 p=,640	,2099 p=,023	,2540 p=,006	,2209 p=,017

(Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$)

Tabela 3: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanje 2.6: medsebojni vplivi uporabe priročnikov in pravilnikov

priročniki in pravilniki	COMARC /B	COMARC /H	COBISS/ Katalog.	Programske kontrole	"CONOR"	UNIMARC	PPIAK	ISBD-ji	PREKAT	ZNAČKA
COMARC /B	1,0000	,4796	--	,0408	,1113	,2881	,0358	,3102	,1787	,2069
	p= ---	p=,000	p= ---	p=,665	p=,236	p=,002	p=,704	p=,001	p=,056	p=,027
COMARC /H	,4796	1,0000	--	,0225	,1041	,1359	-,0460	,1059	,0901	,1275
	p=,000	p= ---	p= ---	p=,811	p=,268	p=,148	p=,626	p=,260	p=,338	p=,175
COBISS/ Katalog.	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
	p= ---	p= ---	p= ---	p= ---	p= ---	p= ---	p= ---	p= ---	p= ---	p= ---
Programske kontrole	,0408	,0225	--	1,0000	,1868	,2682	,2590	,1994	,2863	,1609
	p=,665	p=,811	p= ---	p= ---	p=,046	p=,004	p=,005	p=,033	p=,002	p=,086
"CONOR"	,1113	,1041	--	,1868	1,0000	,0725	,3634	,1257	,1379	,2958
	p=,236	p=,268	p= ---	p=,046	p= ---	p=,441	p=,000	p=,181	p=,142	p=,001
UNIMARC	,2881	,1359	--	,2682	,0725	1,0000	,2789	,2457	,1767	,2333
	p=,002	p=,148	p= ---	p=,004	p=,441	p= ---	p=,003	p=,008	p=,059	p=,012
PPIAK	,0358	-,0460	--	,2590	,3634	,2789	1,0000	,4162	,4317	,4990
	p=,704	p=,626	p= ---	p=,005	p=,000	p=,003	p= ---	p=,000	p=,000	p=,000
ISBD-ji	,3102	,1059	--	,1994	,1257	,2457	,4162	1,0000	,3642	,3022
	p=,001	p=,260	p= ---	p=,033	p=,181	p=,008	p=,000	p= ---	p=,000	p=,001
PREKAT	,1787	,0901	--	,2863	,1379	,1767	,4317	,3642	1,0000	,6956
	p=,056	p=,338	p= ---	p=,002	p=,142	p=,059	p=,000	p=,000	p= ---	p=,000
ZNAČKA	,2069	,1275	--	,1609	,2958	,2333	,4990	,3022	,6956	1,0000
	p=,027	p=,175	p= ---	p=,086	p=,001	p=,012	p=,000	p=,001	p=,000	p= ---

(Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$)

N=115

Tabela 4: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanje 2.6

spremenljivke	COMARC /B N=110	COMARC /H N=109	COBISS/ Katalog. N=110	Programske kontrolle N=106	"CONOR" N=109	UNIMARC N=105	PPIAK N=103	ISBD-ji N=109	PREKAT N=107	ZNAČKA N=105	Drugo N=15
Starost	-,0895 p=,352	-,1287 p=,182	-- p= ---	,0405 p=,680	-,0943 p=,329	-,1568 p=,110	-,1638 p=,098	,0884 p=,361	,1112 p=,254	-,0369 p=,709	-- p= ---
Spol	-,1741 p=,069	-,0690 p=,476	-- p= ---	,0022 p=,982	-,0361 p=,709	-,0986 p=,317	-,1103 p=,268	-,2195 p=,022	-,1205 p=,216	-,2008 p=,040	-- p= ---
Izkušnje	-,2149 p=,024	-,1851 p=,054	-- p= ---	-,2374 p=,014	-,3096 p=,001	-,2619 p=,007	-,3307 p=,001	-,1803 p=,061	-,0544 p=,578	-,1158 p=,239	-- p= ---
Izobrazba	,0168 p=,862	,0742 p=,443	-- p= ---	-,1324 p=,176	,0071 p=,941	-,0846 p=,391	-,0412 p=,679	-,0369 p=,703	,0251 p=,798	,0786 p=,426	-- p= ---
Strokovni izpit	,0968 p=,314	,0246 p=,799	-- p= ---	,0291 p=,767	,0844 p=,383	,2470 p=,011	-,0122 p=,903	-,0269 p=,782	,0294 p=,764	,0813 p=,409	-- p= ---
Licenca	,2237 p=,019	,2061 p=,032	-- p= ---	,1916 p=,049	,3931 p=,000	,0895 p=,364	,2685 p=,006	,2887 p=,002	,2327 p=,016	,2660 p=,006	-- p= ---
Dnevna delovna obveznost	,0108 p=,911	-,0454 p=,639	-- p= ---	,1417 p=,147	,1361 p=,158	,2100 p=,032	,1380 p=,165	,1819 p=,058	,1555 p=,110	,2216 p=,023	-- p= ---
Ocena znanja za: urejevalnike besedil	-,0351 p=,716	,0023 p=,981	-- p= ---	,0978 p=,319	,0757 p=,434	,0942 p=,339	-,1692 p=,088	-,1420 p=,141	-,0338 p=,730	-,0122 p=,902	-- p= ---
Ocena znanja za: elektronsko pošto	-,0525 p=,586	-,0048 p=,961	-- p= ---	,0167 p=,865	,0584 p=,546	,1160 p=,239	-,0434 p=,663	-,0621 p=,521	,0538 p=,582	-,0500 p=,612	-- p= ---
Ocena znanja za: podatkovne zbirke	,1322 p=,169	,0564 p=,561	-- p= ---	-,0217 p=,825	,0449 p=,643	,0980 p=,320	,0465 p=,641	-,0188 p=,846	,0999 p=,306	,0591 p=,549	-- p= ---
Ocena znanja za: internet	,0836 p=,385	,0424 p=,662	-- p= ---	,0536 p=,585	,2344 p=,014	,0978 p=,321	,1896 p=,055	,0034 p=,972	,1829 p=,059	,1902 p=,052	-- p= ---
Ocena znanja za: COBISS/Katalogizacijo	-,1682 p=,079	-,2251 p=,019	-- p= ---	-,1933 p=,047	-,1983 p=,039	-,1273 p=,195	-,2202 p=,025	-,2655 p=,005	-,1517 p=,119	-,1888 p=,054	-- p= ---
Vrsta knjižnice	-,0230 p=,812	,0934 p=,334	-- p= ---	,0217 p=,825	-,1203 p=,213	,0693 p=,482	-,0580 p=,561	,0758 p=,433	,0649 p=,506	,0447 p=,651	-- p= ---
Število zapisov	,0770 p=,424	,0819 p=,397	-- p= ---	,2062 p=,034	,1191 p=,217	,2401 p=,014	,2527 p=,010	,1833 p=,056	,0914 p=,349	,0628 p=,524	-- p= ---

(Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$)

Tabela 5: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanje 2.10

spremenljivke	Opustiti lokalno prakso	Mednar. izmenjava zapisov	Skrb za kakovost	Dopolnilno izobraž.	Onemogočiti delo brez licence	Vključ. v delovne in eksp. skup.	Opozarjati na napake	Opozarjati na potrebne dopolnitve	Se povezovati	Izogibati se nestandard. rešitvam
Starost	,1334	,0336	-,0249	,0342	-,0674	-,1031	,0215	-,0265	-,1274	,2488
	p=,159	p=,724	p=,793	p=,719	p=,478	p=,277	p=,821	p=,781	p=,179	p=,008
Spol	-,0596	,0516	,0226	,0482	-,1211	-,2434	,0253	,0931	,0428	-,0576
	p=,530	p=,587	p=,812	p=,612	p=,201	p=,009	p=,790	p=,327	p=,653	p=,544
Izkušnje	-,1132	-,1756	-,1689	,0116	-,1955	-,1937	-,1012	-,0713	-,1018	-,0577
	p=,233	p=,063	p=,074	p=,903	p=,038	p=,040	p=,286	p=,453	p=,283	p=,544
Izobrazba	,0595	,0424	-,0894	-,1645	,0525	-,0406	-,1134	-,1441	-,0937	-,1415
	p=,531	p=,656	p=,346	p=,082	p=,581	p=,670	p=,232	p=,128	p=,323	p=,135
Strokovni izpit	,0357	-,0432	,0542	-,0404	-,1073	-,0746	,0562	-,0033	-,0489	,0327
	p=,707	p=,650	p=,569	p=,671	p=,258	p=,432	p=,554	p=,972	p=,607	p=,731
Licenca	-,0504	-,0256	,0279	-,0280	,0765	,1598	-,0816	-,0917	,0377	,1230
	p=,596	p=,788	p=,769	p=,769	p=,421	p=,091	p=,390	p=,334	p=,692	p=,194
Dnevna delovna obveznost	,1852	,0977	-,0985	-,0638	,1394	,0905	-,0673	-,0940	-,0821	,1429
	p=,050	p=,303	p=,299	p=,502	p=,141	p=,341	p=,479	p=,322	p=,387	p=,131
Ocena znanja za:	,1321	,0077	,0686	-,0934	-,0010	,0857	,0297	,0261	-,0050	,0257
urejevalnike besedil	p=,163	p=,936	p=,470	p=,325	p=,992	p=,367	p=,755	p=,784	p=,958	p=,787
Ocena znanja za:	,0541	-,0256	,1159	-,0239	-,0094	,0265	,0138	,0674	,0636	-,0439
elektronsko pošto	p=,569	p=,788	p=,222	p=,802	p=,921	p=,780	p=,885	p=,478	p=,503	p=,644
Ocena znanja za:	,1199	,0324	,1387	,0403	,0505	,1793	,0004	,0300	-,0128	,0212
podatkovne zbirke	p=,206	p=,734	p=,143	p=,672	p=,595	p=,057	p=,997	p=,752	p=,893	p=,824
Ocena znanja za:	,0386	-,0101	,0600	-,1120	-,0155	,1088	-,0491	-,0808	,0270	-,0646
internet	p=,685	p=,915	p=,528	p=,238	p=,871	p=,251	p=,606	p=,395	p=,776	p=,497
Ocena znanja za:	-,2219	-,2575	,1249	,1110	-,3375	-,1626	,0632	,1612	,0928	-,2133
COBISS/Katalogizacijo	p=,018	p=,006	p=,187	p=,242	p=,000	p=,085	p=,506	p=,088	p=,328	p=,023
Vrsta knjižnice	,1447	,0841	-,1439	,0200	-,0110	,0294	-,2097	-,2154	-,2402	-,0009
	p=,126	p=,376	p=,128	p=,834	p=,908	p=,757	p=,026	p=,022	p=,010	p=,993
Število zapisov	-,0113	,0261	-,0641	-,1164	,2784	,1700	-,0222	,0288	,0306	,1865
	p=,906	p=,784	p=,500	p=,219	p=,003	p=,072	p=,815	p=,762	p=,748	p=,048

N=113 (Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$)

Tabela 6: Vrednosti korelacijskih koeficientov za 2. sklop: vprašanja 2.11, 2.13, 2.15 in 2.16

spremenljivke	Opozarjanje kreatorjev	Sporočanje potrebnih sprememb	Dodatna navodila	Vzorčni zapisi	Ugotavljanje uporabnosti	Nadgradnja modula	Dnevna obdelava	Razdelitev elementov zapisa	Nov vmesnik
	N=118	N=118	N=115	N=115	N=115	N=115	N=115	N=115	N=116
Starost	-,2124 p=,021	-,0712 p=,443	-,0246 p=,794	-,1859 p=,047	-,0485 p=,607	,1409 p=,133	,0546 p=,563	,0188 p=,842	,1104 p=,238
Spol	,0617 p=,507	,0456 p=,624	-,1681 p=,072	-,0146 p=,877	-,1319 p=,160	,1081 p=,250	-,1087 p=,247	-,1118 p=,234	,1334 p=,153
Izkušnje	-,2896 p=,001	,1516 p=,101	-,2077 p=,026	-,3101 p=,001	-,1786 p=,056	,0098 p=,918	,0037 p=,969	,0887 p=,346	,1402 p=,133
Izobrazba	-,0838 p=,367	-,0519 p=,577	-,0050 p=,957	-,1709 p=,068	-,1384 p=,140	,0640 p=,497	,0768 p=,415	-,0735 p=,435	,0625 p=,505
Strokovni izpit	,0267 p=,774	-,0000 p=1,00	,1793 p=,055	,0242 p=,797	,0246 p=,794	-,0128 p=,892	-,1054 p=,262	-,0994 p=,291	-,0611 p=,515
Licenca	,1697 p=,066	-,1178 p=,204	,1264 p=,178	,1017 p=,280	,0965 p=,305	,1967 p=,035	,2233 p=,016	,0756 p=,422	,1693 p=,069
Dnevna delovna obveznost	,0908 p=,328	-,2037 p=,027	,1328 p=,157	,0626 p=,507	,0610 p=,517	-,0727 p=,440	-,2170 p=,020	-,1541 p=,100	,0849 p=,365
Ocena znanja za: urejevalnike besedil	-,0875 p=,346	,2849 p=,002	,1330 p=,156	-,1145 p=,223	-,0154 p=,870	-,1254 p=,182	-,1831 p=,050	-,1848 p=,048	-,1223 p=,191
Ocena znanja za: elektronsko pošto	,0319 p=,731	,1864 p=,043	,0589 p=,531	-,0504 p=,593	,0002 p=,998	-,0966 p=,304	-,1426 p=,128	-,0981 p=,297	-,1278 p=,172
Ocena znanja za: podatkovne zbirke	-,0405 p=,663	,1139 p=,219	,1644 p=,079	,0273 p=,772	,1675 p=,074	,0546 p=,563	-,0850 p=,366	-,0379 p=,688	,0377 p=,688
Ocena znanja za: internet	,0353 p=,705	,1644 p=,075	,0895 p=,342	,0803 p=,394	,0815 p=,386	-,1010 p=,283	-,1557 p=,096	-,1530 p=,103	-,0727 p=,438
Ocena znanja za: COBISS/Katalogizacijo	-,1694 p=,067	,2772 p=,002	-,1521 p=,105	-,1982 p=,034	-,1424 p=,129	-,1824 p=,051	-,1911 p=,041	-,0796 p=,398	,0031 p=,974
Vrsta knjižnice	-,2200 p=,017	-,1179 p=,204	,0791 p=,401	,0467 p=,620	,0777 p=,409	,0089 p=,925	-,0990 p=,293	,0850 p=,366	,0164 p=,861
Število zapisov	,3569 p=,000	-,2943 p=,001	,1795 p=,055	,1776 p=,058	,1266 p=,177	,1086 p=,248	,0398 p=,673	,0611 p=,517	,0567 p=,545

(Korelacije so statistično značilne pri $p < 0,05$)

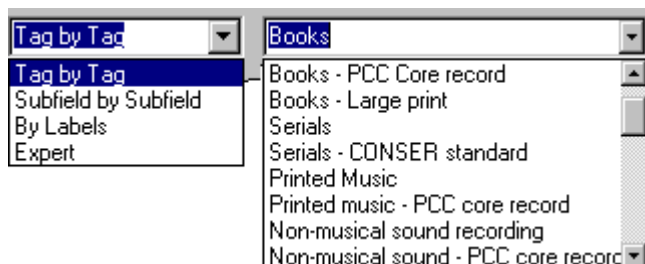
Pregled pripomb, predlogov in mnenj, ki se nanašajo na vprašalnik

1. COBISS3/Katalogizacija bo verjetno nekaj povsem drugega kot je sedaj COBISS/katalogizacija. Boste ponovili vprašalnik takrat?
2. Vprašalnik je precej obsežen. Pri 4.2 smo upoštevali le v naši knjižnici kreirane zapise.
3. Čeprav je vprašalnik namenjen bolj splošnim vprašanjem v zvezi z modulom COBISS/Katalogizacija, pogrešam obravnavo, sicer specifičnega, vendar zelo nujnega vprašanja vsebinske obdelave.
4. Veseli me, da ste se lotili raziskave. Je pa tako, da na tem sistemu delamo "razvojno v živo". Pri nas imamo tako terminale kot PC-je.
5. Vprašalnik je zelo kvalitetno vsebinsko izoblikovan. Želim vam veliko uspehov pri nadaljnjem študiju!
6. Pozdravljam in podpiram tovrstne ankete. Tovrstne sistematične raziskave na področju funkcionalnosti modula COBISS/Katalogizacija so vsekakor zelo dobrodošle. Podpiram tudi ustanovitve raznih diskusijskih forumov vezanih na katalogizacijo.
7. Zelo spodbudno, da se je raziskave uporabnosti COBISS-a sploh kdo lotil.
8. Anketa se mi zdi primerna in umestna, ker sem zadovoljna s COBISSOM in vsemi servisi na IZUM-u in mi je všeč, da lahko to na ta način izrazim. Veliko uspeha pri delu.
9. Uspešno nadaljne delo.
10. Vprašalnik je relevanten, upam pa, da bo cilj raziskave tudi vprašanje (ne)flexibilnosti in (ne)prijaznosti samega modula COBISS/Katalogizacija do uporabnikov (med drugim katalogizatorjev in bralcev). Skratka, ne le večja kakovost zapisov, ampak tudi večja operativnost, preglednost in "komunikativnost" omenjenega modula kot delovnega orodja.
11. Da bo naloga dosegljiva v el. obliki na medmrežju, v zgoščeni verziji
12. Menim, da je vprašanje 1.3.3. za oceno kakovosti neuporabno, ker zajema preveč različnih vidikov, od katerih je vsak potreben lastne ocene.
13. Menim, da vprašanje 2.16. ni na nivoju podiplomskega študija.
14. Menim, da pri vprašanju 3.9. manjka možnost "ne vem".
15. Vprašalnik se mi zdi nekoliko preveč sugestiven in sploh ne dvomim, da boste dobili pričakovane rezultate.

16. Vprašalnik je zanimiv, je pa nekaj vprašanj "nelogičnih".
17. K tč. 2.5: Priročnik "CONOR" ne obstaja. Obstaja priročnik "COMARC/A Format za normativne podatke" in pa "COBISS2/Katalogizacija, V7.0, dopolnitve".
- K tč. 2.9: Vprašanje je nejasno postavljeno; če je mišljeno redigiranje zapisov kot dopolnjevanje in popravljanje zapisov v okviru postopka obdelave, potem postopek ni zapleten, ampak je odvisen od poteka dela v knjižnici; če je mišljen postopek redigiranja zapisov samo v vzajemni bazi, potem je to nekaj drugega.
- K tč. 2.15.1: predvsem so potrebna navodila, ki se tičejo pojasnjevanja katalogizacijskih pravil, tj. pojasnila in navodila s primeri v dvoumnih situacijah.
- K tč. 2.15.4: Vprašanje ni jasno postavljeno; ta sprememba se verjetno nanaša na delo samo s terminalom, saj že samo delo z osebnim računalnikom omogoča vključitev večine naštetih prednosti.
- K tč. 3.9: Ali bo raziskava o uporabnosti modula COBISS2/Katalogizacija koristna za nadaljni razvoj vzajemne katalogizacije v Sloveniji ne vem.
18. Ad 1.6 - 4 (v začetku 1, s prakso 4); Ad 2.4 - katerih napak?
19. Pod 1.4: Če bi bil začetnik, bi označil (1)- zelo zapleteno.
- Pod 2.4: Ker ni primernega splošnega geslovnika, (1)- zelo slaba za vsebinsko obdelavo.
- Pod 2.8: Menim, da bi bila smiselna uvedba "izpita" za pridobitev licence za posamezne podsegmente (npr. po vrstah gradiv).
- Pod 2.10/10 in 2.15/6: Z razdelitvijo na vzajemno/lokalno raven bi se izognili kršitvam skupnih strokovnih osnov in hkrati bolje zadovoljevali potrebe uporabnikov.
- Pod 3.4/4 Na podlagi več kot desetletnih izkušenj pri vodenju segmenta obdelave v eni večjih splošnih knjižnic z bogatim domoznanskim fondom menim, da je za delo v navedenem segmentu knjižničnega poslovanja zelo dobrodošel (primeren) kader z bibliotekarsko strokovno izobrazbo, ki dobi primerno osnovno znanje že na fakulteti. Kader, ki prihaja iz drugih strok, je potrebno izobraziti od temeljev dalje, kar je gotovo mnogo daljši (tudi dražji) proces.
20. Pri odgovoru 2.16, se odgovor ponuja sam - nesmiselno bi bilo namreč odgovoriti z NE.
21. K 2.16: Kaj vmesnik pomeni finančno?

PRILOGA 9

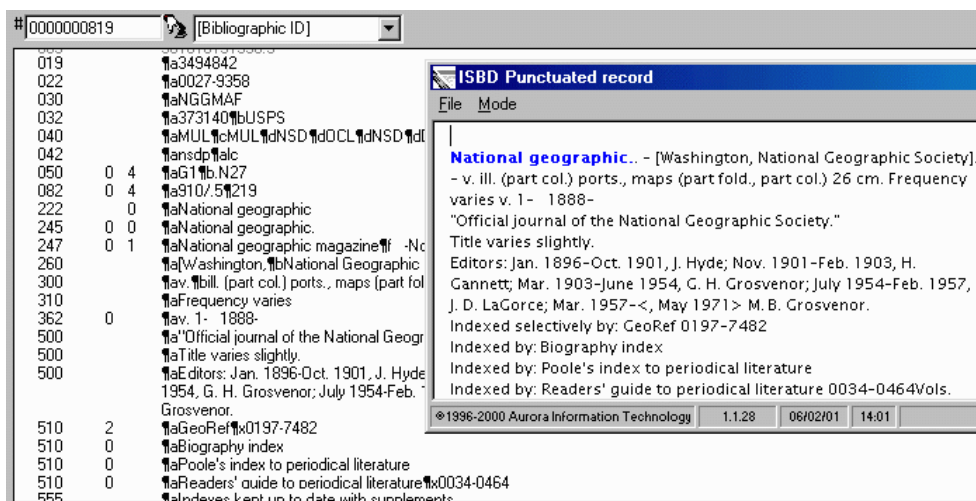
PRIMERI ZASLONSKIH SLIK PROGRAMSKE OPREME ZA AVTOMATIZACIJO KNJIŽNIC

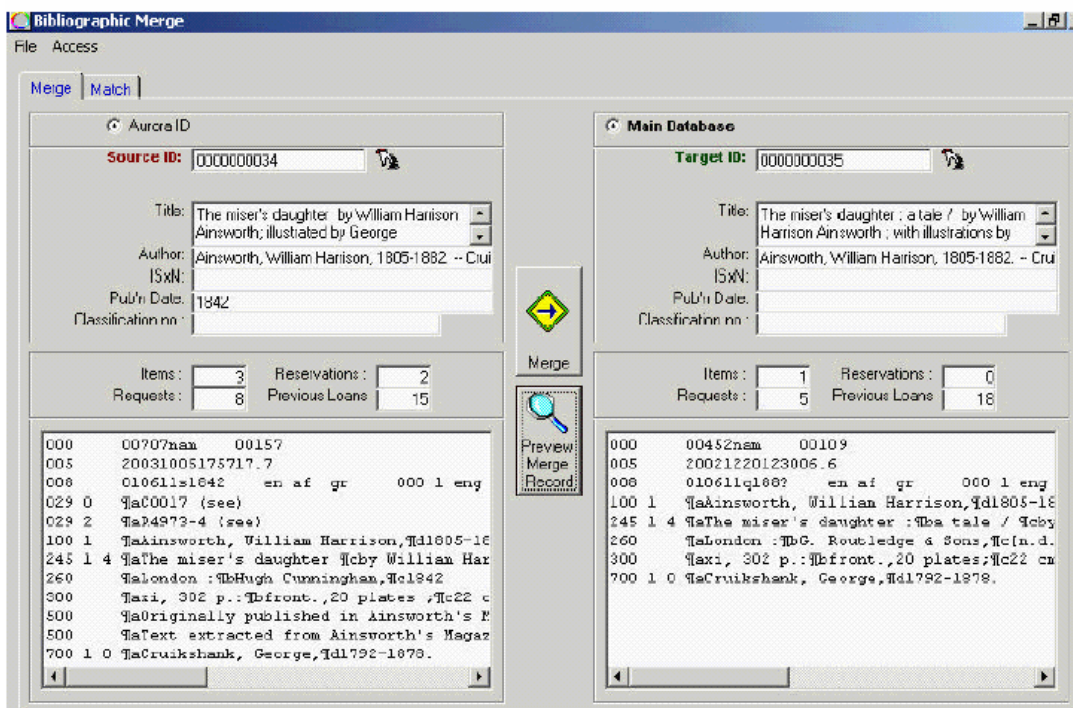
Slika 1: Izбира vrstnega reda polj in vzorčne maske (Aurora Cataloguer)

#0000000595	[Bibliographic ID]	
		Value
Dewey Decimal call no.	Classification number	300
	Edition number	20
Title statement	Title	Comparing nations and cultures :
	Remainder of title	readings in a cross-disciplinary perspective /
	Remainder of title page transcript	edited by Alex Inkeles and Masamichi Sasaki.
Imprint	Place of publication, distribution et	Englewood Cliffs, N.J. :
	Name of publisher, distributor, etc	Prentice Hall,
	Date of publication, distribution, et	c1996.
Projected publication date	Projected publication date	9601
Physical description	Extent	p. cm.
Bibliography, etc. note	Bibliography, etc. note	Includes bibliographical references (p.).
Subject - Topical	Topical term or geographical name	Sociology
	General subdivision	Research
	General subdivision	Methodology.
Subject - Topical (2)	Topical term or geographical name	Cross-cultural studies.
Added Entry-Personal Name	Personal Name	Inkeles, Alex,
	Dates associated with the name	1920-
Added Entry-Personal Name (2)	Personal Name	Sasaki, Masamichi S.
Table of contents	Section/chapter title	Preface
Table of contents (2)	Section/chapter label	Ch. 1
	Section/chapter title	Prologue: Achievements and Challenges in 2000 Years
	Personal name author (Direct orde	Karl W. Deutsch
	Indexable (inverted) personal nam	Deutsch, Karl W.
	Page number	3

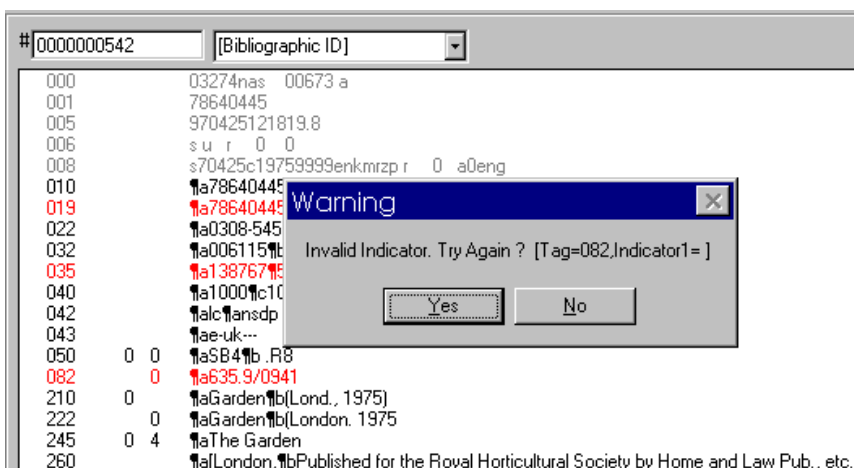
Slika 2: Prikaz zapisa v intuitivnem zaporedju podatkov (Aurora Cataloguer)

Slika 3: Prikaz podatkov v ISBD formatu med urejanjem zapisa (Aurora Cataloguer)

Slika 4: Redakcija zapisov: združevanje (Aurora Cataloguer)

Slika 5: Poročilo o napakah (Aurora Cataloguer)

Bibliographic Worksheet

Items Analytics Acquisitions

Worksheet	Description
ALL	ALL TAGS
COMPUT	COMPUTER FILE
IMAGE	NON-PROJECTED MEDIUM
KIT	KIT - MIXED MATERIALS
MAP	MAPS/GLOBES - LEVEL K
MONO	MONOGRAPH - FULL RECORD - LEVEL I
MUSIC	PRINTED MUSIC
REALIA	ARTIFACT
SERIAL	SERIALS - LEVEL K
SOUND	SOUND RECORDING - LEVEL K
VIDEO	VISUAL MATERIALS - VIDEORECORDING - LEVEL K

Add Delete Copy Edit Close

Slika 6: Vzorčne maske (PortFolio)

BiblioMondo PortFolio Catalog

Cataloging Edit Reports Operations Tables Parameters Windows Services Help

Van Gogh's room at Arles : three novellas / Stanley...

Fixed Fields

005/1000 REC STA	p	000:0-5/1001 DAT	920708
000:7/1003 DATE1	1993	000:15/1005 CTRY	nyu
000:30/1012 FEST	0	000:31/1013 INDX	0

Variable Fields

Description	Ind.	Value
040:CAT. SOURCE		\$aDLC\$bDLC\$cDLC
050:LC CALL #	0 0	\$aPS3555.L47\$bV36 1993
082:DEWEY CALL #	0 0	\$a813/.541220
090:[NOT MARC21]		\$aF ELKI
100:DE - PERS. NAME	1	\$aElkin, Stanley,\$01930-
245:TITLE	1 0	\$aVan Gogh's room at Arles :\$bthree novellas /\$cStanley Elkin
250:EDITION STMT		\$a1st ed.
260:IMPRT		\$aNew York :\$bHyperion,\$cc1993.
300:PROCS. DESCR.		\$a312 p. :\$c22 cm.
505:FORGT. CONT.	0	\$aHer sense of timing -- Van Gogh's room at Arles.
699:THROTHAIL		\$aVan Gogh's room at Arles\$http://localhost/image/gogh-room699.jpg
852:LOCATION		\$aQMRD\$hF\$IELK\$p27.95
856:ELEC. LOCAT 'N		\$uhttp://localhost/image/gogh-room856.jpg

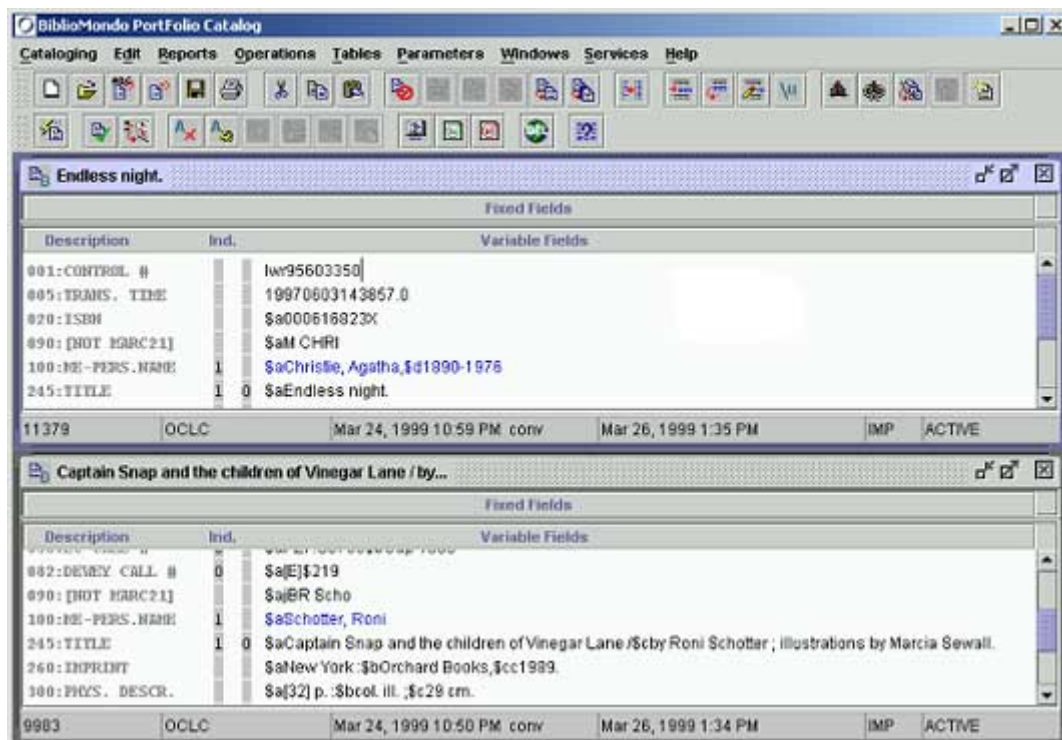
18087 DLC Mar 24, 1999 11:40 PM conv Mar 26, 1999 1:41 PM COR ACTIVE

Microsoft Photo Editor

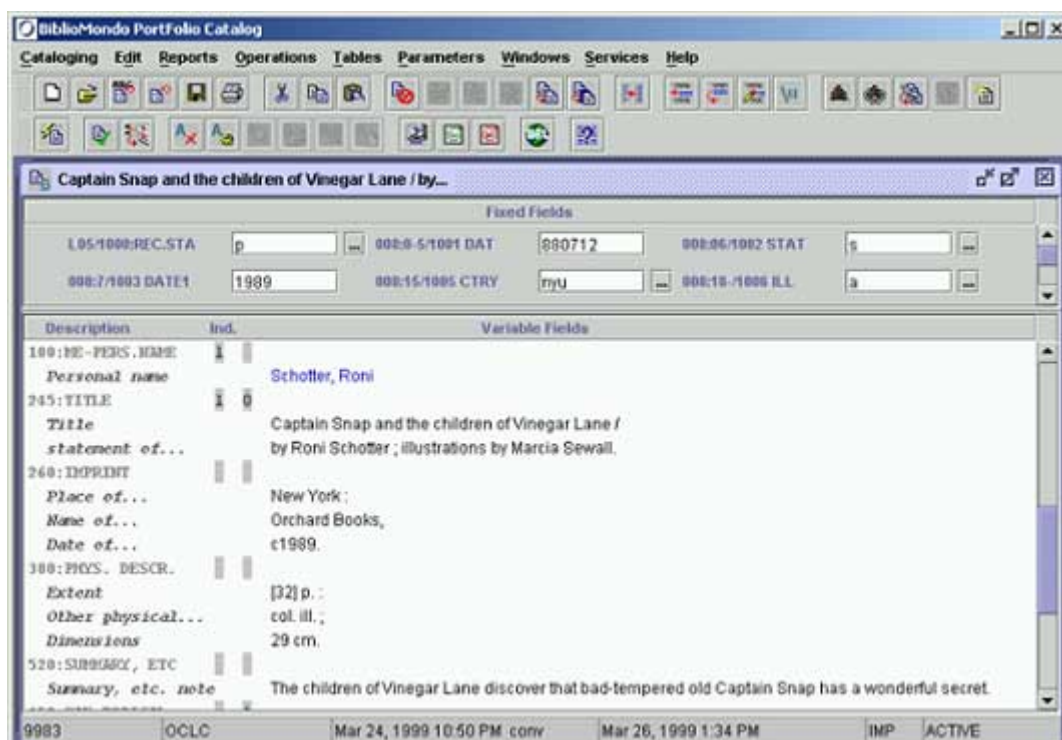
RoomArles_big.jpg

Cursor: (24,200)

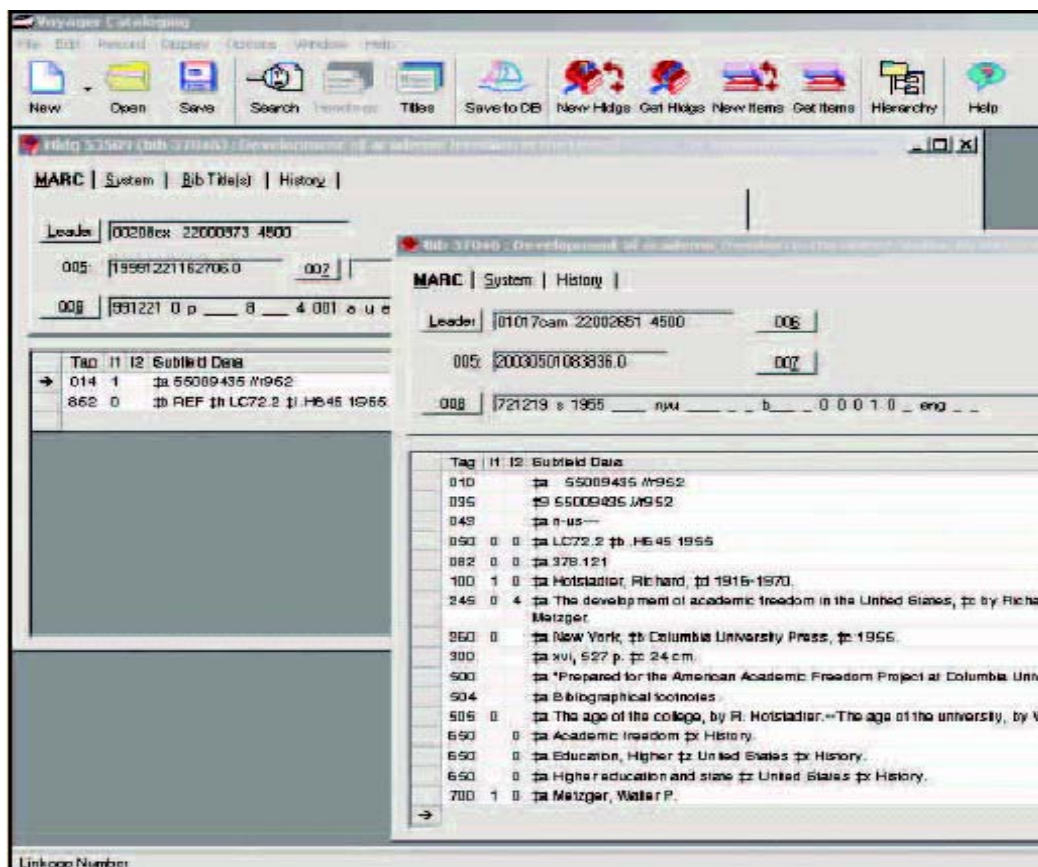
Slika 7: Aktivne povezave (PortFolio)

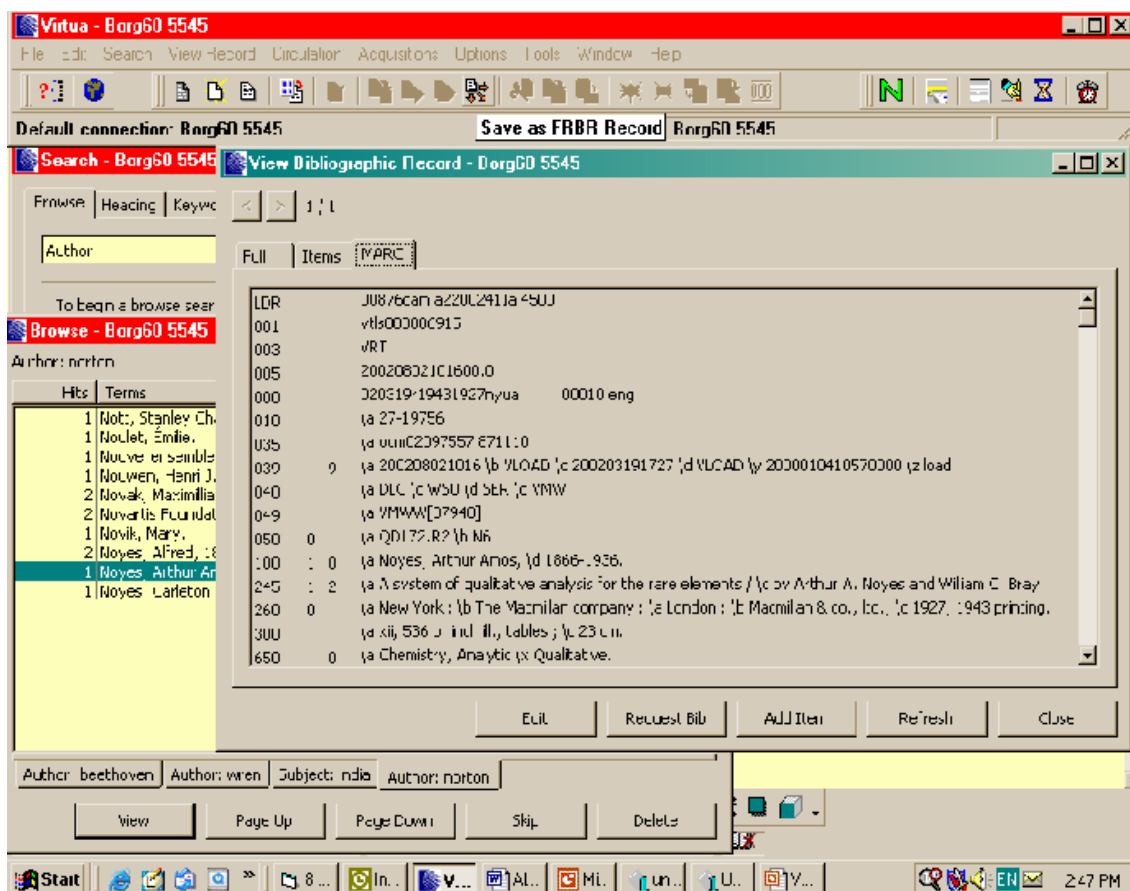
Slika 8: Sočasni prikaz različnih zapisov (PortFolio)

Slika 9: Prikaz podatkov v razširjenem formatu (PortFolio)

Slika 10: Sočasni prikaz različnih zapisov (Voyager)

Slika 11: Podpora modela FRBR (VTLS)

Tabela 28: Primerjava nekaterih možnosti modulov za katalogizacijo različnih ponudnikov

proizvajalec / proizvod - modul	AIT	BiblioMondo	Dynix	Endeavor	ExLibris	Geac	Innovative	SIRSI	VTLS	COBISS
možnosti	Aurora Cataloguer	Portfolio Catalog	Horizon Cataloging module	Voyager Cataloging module	Aleph 500 Cataloging module	Vubis Smart Catalogue management	Millennium Cataloging	Unicorn Cataloging	Virtua Cataloging	Katalogizacija
GUI (grafični uporab. vmesnik)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-
Z39.50 (popolna implementacija)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	o
UNICODE (mednarodni nabor znakov)	+	+	+	+	+	+	+	o	+	-
popolna normativna kontrola (za večino iskalnih elementov)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	o
generiranje slovarjev (s frekvencami pojavnosti)	+	?	?	+	?	+	?	?	?	+
možnost izbire zaporedja polj (MARC : intuitivno)	+	o	?	?	-	?	?	-	-	-
številne vzorčne maske (za različne tipe gradiva)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-
enostavno iskanje in kopiranje (poišči, kopiraj, prilepi)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-
programska kontrola napak (sprotno in paketno inf.)	+	?	+	+	+	+	+	+	+	o
izpopolnjene možnosti popravljanja zapisov	+	?	+	+	?	+	+	?	+	-
preverjanje aktivnih povezav (sprotno in paketno inf.)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	o
implementacija FRBR (testno okolje / živo okolje)	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-

Legenda:

+ = ima, - = nima, o = delno, ? = ni znano